కామ్రేడ్ విజయ్‌కుమార్‌కు జోహార్లు

అరుణతార

సాహిత్య, సాంస్కృతిక మాసపత్రిక 307

సంపుటి: 37 సంచిక: 7 అక్టోబరు 2014

పేజీలు: 68 వెల: రు. 15

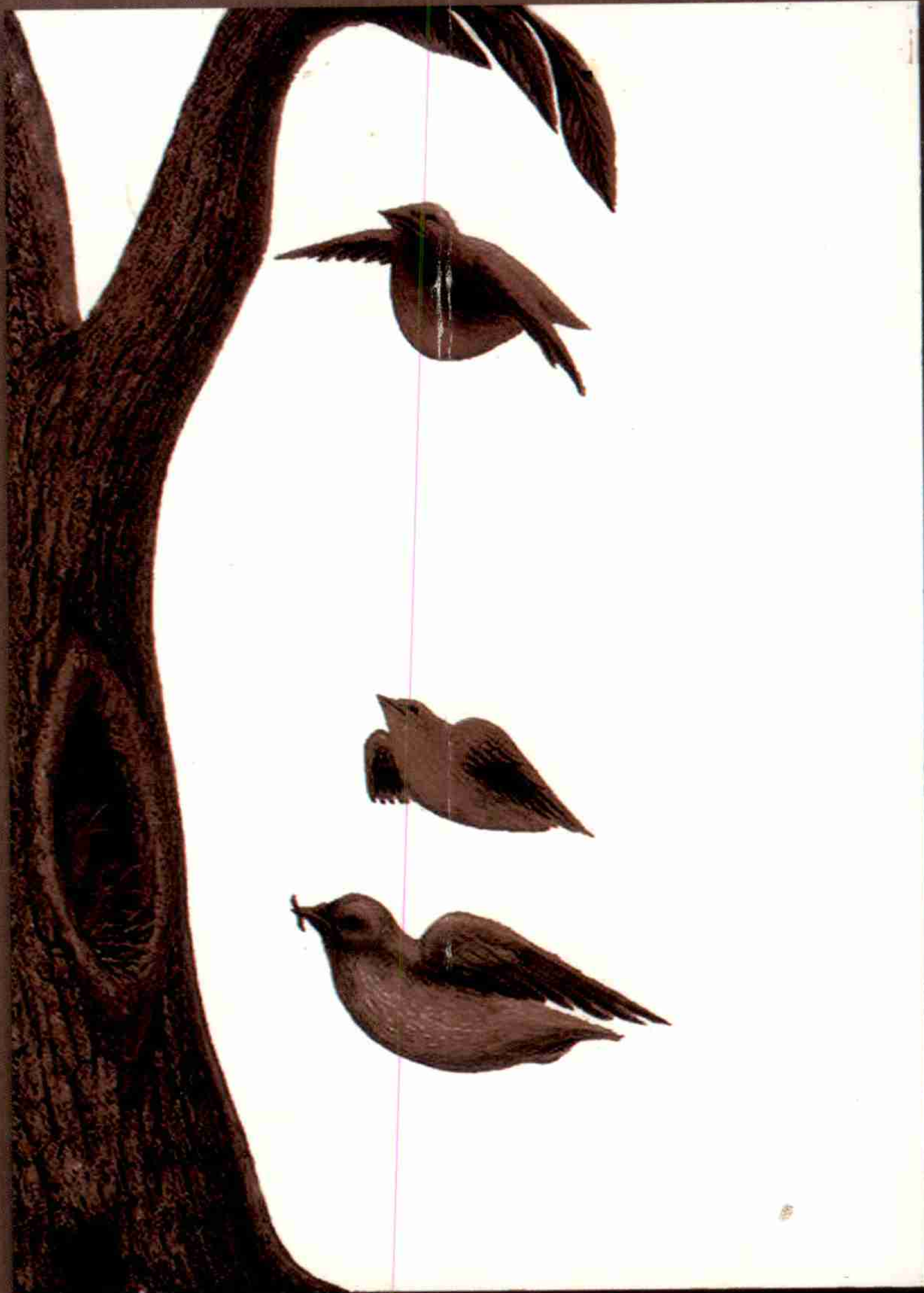

Present Tense

-Karunakar

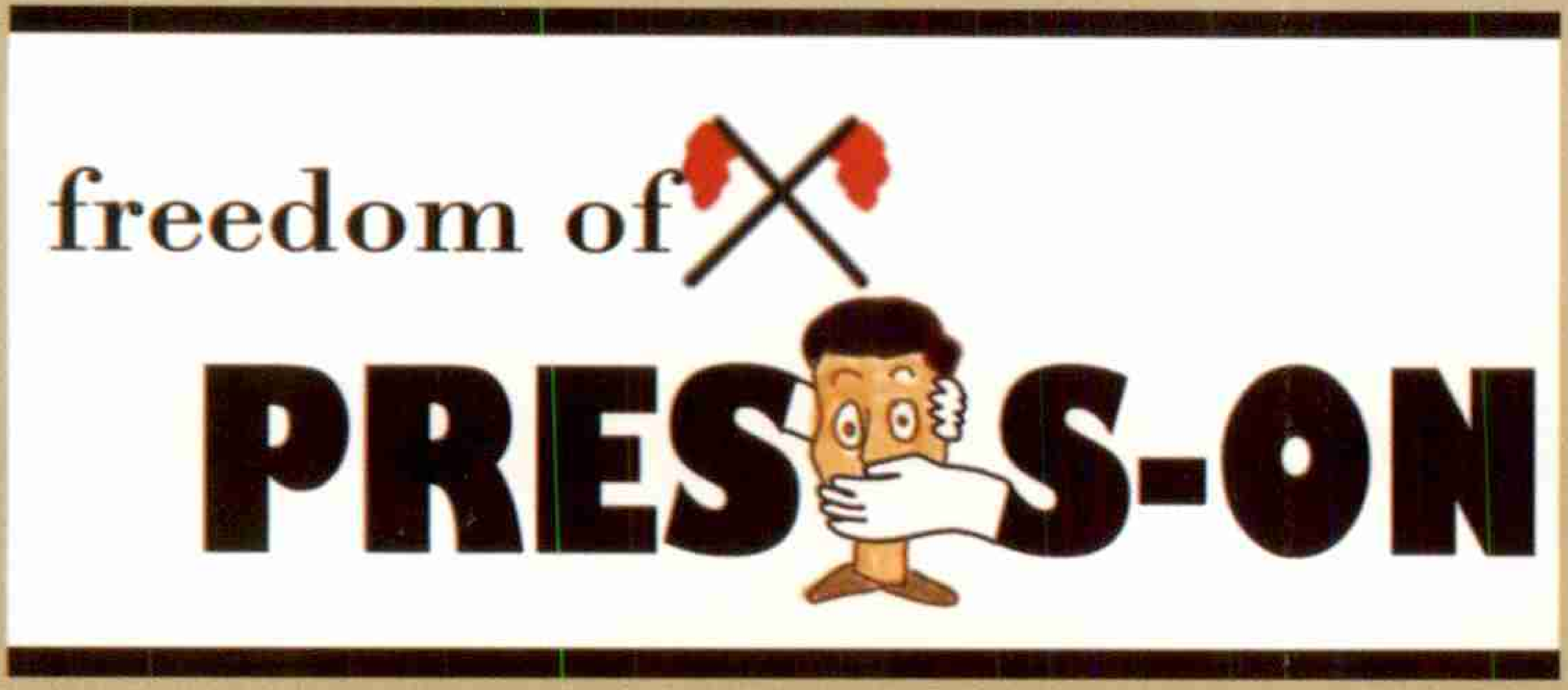

www.karunacartoon.blogspot.com

KLVA101M171

అరుణతార
సాహిత్య సాంస్కృతిక మాసపత్రిక

307

సంపుటి : 37 ◈ సంచిక : 7 ◈ అక్టోబరు, 2014

విరసం

సంపాదకుడు
చలసాని ప్రసాద్
వర్కింగ్ ఎడిటర్
డి.వి. రామక్రిష్ణారావు
ఎం.ఐ.జి. - 14, ఎ.పి.ఐ.ఐ.సి. కాలనీ,
కార్బైడ్ కంపెనీ ఎదురుగా,
మౌలాలి, హైదరాబాద్ - 500 040.
* కేవలం పోస్ట్, బుక్‌పోస్ట్ ల ద్వారా
రచనలు పై చిరునామాకూ,
ఇ-మెయిల్ ద్వారా
arunatara1977@gmail.com కూ
పంపవచ్చు

సంపాదకవర్గం :
ఉజ్వల్, బాసిత్, కూర్మనాథ్

చందాలు పంపాల్సిన చిరునామ
మేనేజర్
ఎస్. రవికుమార్
5-1307, దొరసానిపల్లె రోడ్,
ప్రొద్దుటూరు, కడప జిల్లా - 516 360.
సెల్ : 9866021257

విరసం కార్యదర్శి చిరునామా
పి. వరలక్ష్మి
5-1820, గీతాశ్రమం వీధి,
ప్రొద్దుటూరు, కడప జిల్లా - 516 360.

డి.టి.పి. & లే అవుట్, 2, 3 కవర్ డిజైన్
ఆర్. భాగ్యలక్ష్మి

1, 4 కవర్ డిజైన్
పి. వరలక్ష్మి, క్రాంతి

http://www.facebook.com/arunatara.virasam
Virasam website : *www.virasam.in*

ఈ సంచిక వెల : రు. 15/-

సంపాదక లేఖ...

విద్యుల్లత, జీవగడ్డ.. అనేవి విజయకుమార్ పేరులోనే కాదు, వ్యక్తిత్వంలో భాగం. ఆయన ఆ పత్రికలను తీర్చిదిద్దారో.. లేక ఆ పత్రికల చారిత్రక అవసరంలోంచి ఆయన రూపొందారో చెప్పడం కష్టం. విద్యుల్లతను ఆయన అచ్చంగా విప్లవోద్యమ ప్రచారం కోసమే నడిపాడు. నక్సల్బరీలో, శ్రీకాకుళంలో మొదలైన సాయుధ పోరాట సంఘర్షణకు అక్షరాకృతి ఇవ్వడమేగాక, ఆ విద్యుత్ ప్రవాహాన్ని వీలైనన్ని తావులకు చేరవేయడానికి విజయ్‌కుమార్ ఎంచుకున్న లక్ష్యమది. అందులో భాగంగా విప్లవ రచయితల సంఘం నేపథ్యంలో, ఏర్పాటులో ఆయన ఉండటం చాలా సహజమేగాని, చారిత్రక పురోగామి శక్తులను గుర్తించడంలో విజయ్‌కుమార్ సునిశిత దృక్పథమే ఇవ్వాళ మనందరికీ ఆదర్శం.

దీని కోసం ఆయన ఎన్ని నిర్బంధాలు అనుభవించారో, ఎన్నిసార్లు మృత్యుముఖంలోకి వెళ్లి వచ్చారో తల్చుకుంటే వొళ్లు గగుర్పొడుస్తుంది. ఇంత శక్తి ఒక మానవుడికి ఎలా సాధ్యమైందనే సంశయం కలగకమానదు. అదీ.. విప్లవోద్యమం ఒకపక్క ఝంఝూ మారుతంలా వీస్తూనే ఉన్నా విప్లవోద్యమం ఆరంభ సమస్యలూ, సంక్షోభాలూ ఎన్నో ఎదుర్కొంటున్న ఆ రోజుల్లో వాటన్నిటి మధ్యే అపారమైన భవిష్యత్ విప్లవ దార్శనికత సొంతం చేసుకోవడం మామూలే సంగతి కాదు. ఆయన ఎదుర్కొన్న చిత్రహింసలు, మానసిక వొత్తిడి ఆ తరం విప్లవకారుల, విప్లవాభిమానుల చేవను, సంసిద్ధతను ఇప్పటికీ నెత్తుటి చారికల తడి స్పర్శనందిస్తాయి. అందువల్లే విజయకుమార్ భౌతికంగా మరణించినా ఇప్పటికీ విద్యుల్లతలా మెరిసిపోతున్నారు.

విప్లవ రచయితల సంఘం వ్యవస్థాపక సభ్యుడిగా, వివిధ ప్రజా నిర్మాణాల బాధ్యుడిగా, సభ్యుడిగా, అండదండగా కరీంనగర్ విప్లవోద్యమ తొలి దశ అంతటా విజయకుమార్ కనిపిస్తారు. ఆ చరిత్రలో ఆయన అంతర్లీన ప్రవాహంలా సాగిపోయారు.

విప్లవోద్యమంతో ఇంత పెనవేసుకపోయినా పెద్దగా గుర్తింపు కోరుకోకుండా చాలా సాదాసీదాగా, మామూలు మనిషిగా జీవించడమే ఆయన జీవన ఔన్నత్యం. విజయకుమార్ ఒక కాలం మలిచిన ఆలోచనాపరుడు. ప్రత్యేకంగా చెప్పుకోదగ్గ సొంత రచనలంటూ ఏమీ లేకపోయినా, ఆనాటి విప్లవోద్యమ ఆలోచనారంగంలో విజయకుమార్ విడదీయరాని భాగం. ఆలోచనలనూ, ఆచరణనూ సాహసోపేతంగా మేళవించిన ఆ కాలానికి ఆయన ప్రతినిధి.

మనిషి ఎప్పటికైనా గెలుస్తాడనే నమ్మకం లేకపోతే విప్లవోద్యమం తన ముందుకు తెచ్చిన ప్రతి పనిని ఒడిసిపట్టుకొని ఆచరణలో ఎలా భాగం చేసుకోగలడు?

ఉత్తర తెలంగాణ విప్లవోద్యమం కోసం, విప్లవ సాహిత్యోద్యమం కోసం జీవగడ్డ విజయకుమార్ సాగించిన ఆచరణను, ప్రదర్శించిన నిబద్ధతను విరసం గుర్తు చేసుకుంటూ వినమ్రంగా ఎర్రజెండా ఎత్తిపట్టి నివాళి ప్రకటిస్తోంది.

సంచిక - 307

సంపాదకీయం (5-6)
మనుషుల్ని హింసించి ఆవుల్ని సంరక్షించే స్వచ్ఛ భారతం - **పి. వరలక్ష్మి**

పాటలు/కవిత్వం (7-16)
కమ్మనైన రవి పాట... - **డప్పు రమేష్**
ఆహ్వానం - **టి. రామ్మోహనరావు**
చితికిన ముక్కలు - **ఎస్. చిదంబర రెడ్డి**
ఆధార్ - **పాణి**
ప్రభువా ! అంతా నీ చిత్తమే.. - **రివేరా**
మైడియర్ హంతకుడా! - **మేడక యుగంధరరావు**
కాలం కన్నీరు కారుస్తుంది - **అబ్బాస్**
నాలుగు పిట్టలు - **మహమూద్**
ఒడవని దుఃఖం- **వంగల సంతోష్**
సీమ లేఖ - **బిరుసు సురేష్‌బాబు**
వంచనాపరులు - **గార సత్యం**
నేటి తెలంగాణ 302 సెక్షన్ - **తక్కళ్ళపెల్లి సూరి**
అమ్మ - **కిషన్‌జీ**
గురి చూస్తున్న గాజా - **పొయెట్రీ ఫోల్డర్ 2**

గల్పికలు - అల్పికలు (17)
బమ్మిడి జగదీశ్వరరావు

కథలు (18-38)
అమ్మ - **'తాయమ్మ' కరుణ**
పఢ్‌నా హై తో లడ్‌నా - **ఎస్.డి.**
తారాబాయి - **తాజ్‌మహల్ - ఆర్. శశికళ**
వారధి - **పద్మకుమారి**

వ్యాసం (39-47)
దేశ విభజన నెత్తుటి జ్ఞాపకాలు - **సుధా తివారి**

నివాళి (48-51)
విద్యుల్లత విజయకుమార్ జీవగడ్డ - **వరవరరావు**

పుస్తక సమీక్ష (51-52)
ఉద్యమం విస్తృతమవుతున్న ఒక దృశ్యం - **కాత్యాయని**

వ్యాసం (53-60)
అమెరికాలో పోయిన ఉద్యోగాలు వచ్చాయి సరే, మాంద్యం సంగతేమిటి? - **ఇ.ఎస్. బ్రహ్మచారి**

సంస్మరణ (43-53)
విప్లవ రచయిత్రి గజ్జెల సరోజ జీవితం-సాహిత్యం - **షహీదా**

వ్యాసం (53-60)
వాల్మీసారి హక్కుల గురించి మాట్లాడనివ్వలేదు - **వరలక్ష్మి**

విరసం సాహిత్యాన్ని కరపత్రాలను, స్టేట్‌మెంట్లను, అరుణతార పత్రికను **www.virasam.in** వెబ్‌సైట్‌లో చూడవచ్చు. అలాగే వివిధ సాహిత్య పత్రికల బ్లాగులు, సైట్‌ల లింకులను కూడా చూడవచ్చు.

అరుణతార చదవండి!
చదివించండి!
చందాదారులు కండి!

చందాలు, బకాయిలు మనియార్డర్, డి.డి.ల రూపంలో మేనేజర్‌కు పంపించండి.
డి.డి.లను ఎస్. రవికుమార్, ప్రొద్దుటూరు పేర తీయండి.
విడి సంచిక వెల - రు. 15; సంవత్సర చందా - రు. 180;
రెండు సంవత్సరాల చందా - రు. 350; మూడు సంవత్సరాల చందా - రు. 500;
ఐదు సంవత్సరాల చందా - రు. 800; దశాబ్ది చందా - రు. 1600/-

మనుషుల్ని హింసించి ఆవుల్ని సంరక్షించే స్వచ్ఛ భారతం

- పి.వరలక్ష్మి

'బీఫ్ తినడం మా హక్కు, ఆవు, ఎద్దు కూర తినడం ఈ దేశ సంస్కృతిలో భాగమే. ఎవరి ఆహారపు అలవాట్లనూ కాదనే అధికారం ఎవరికీ లేదు' అంటూ ఉస్మానియా విద్యార్థులు అగ్రకుల, హిందుత్వ మతోన్మాద శక్తులతో పోరాడి సాంస్కృతిక ధిక్కార బావుటా ఎగరేసి రోజులు గడవ లేదు. ఎన్ని శక్తుల్లో ఒక్కటై, నెత్తురెంతో ధారపోసి తెలంగాణ రాష్ట్రాన్ని సాధించుకున్న సంబరమింకా తీరలేదు. తెలంగాణకు బంగారు పూత వేస్తామంటూ పాలకులు ప్రత్యామ్నాయ రాజకీయాలు మాట్లాడేవాళ్ళను, వినేవాళ్ళను వందల సంఖ్యలో నిర్బంధించారు. మతోన్మాద ఫాసిస్టులకు మాత్రం మైనార్టీలను వెంటాడి వీధుల్లో వీరంగమాడే స్వేచ్ఛనిచ్చారు. తెలంగాణ సంస్కృతీ పరిరక్షకులమని చెప్పుకునే తెలంగాణ పాలకులు ఒక వైపు తెలంగాణ పండుగలంటూ బతుకమ్మ, బోనాలు వంటి హిందూ పండుగలను అధికారికంగా నిర్వర్తిస్తుంటే, బక్రీద్ పండుగకు కొద్ది రోజులు ముందు గోసంరక్షణ చట్టం అమలులో ఉందని పోలీసు శాఖ హెచ్చరించింది. కొత్తగా ఏర్పడిన తెలంగాణ రాష్ట్రం గోవధ నిషేధాన్ని అమలు చేస్తున్నట్లు ప్రకటించింది.

ఆవు పవిత్రత అనే అశాస్త్రీయ భావనకు రాజ్యమే ఊతమిచ్చి, ఈ దేశంలో దళితుల, ఆదివాసుల, మైనారిటీ మతస్తుల ఆహారపు అలవాటును నేరంగా ముద్రవేసింది. బక్రీద్ సందర్భంగా వ్యవసాయానికి పనికిరాని జీవుల్ని కొని తెచ్చుకునే వారికి, మాంసం అమ్ముకునే పేద ముస్లింలకు, దళితులకు అది ఈసారి మరీ ప్రాణసంకటంగా తయారైంది. అకారణంగా ఎంతో మంది సంఘపరివార్ రౌడీ మూకల వేధింపులకు గురయ్యారు. ఒక చిన్న హాల్లో మీటింగ్ పెట్టుకుంటే శాంతి భద్రతలకు భంగం కలుగుతుందని రచయితల్ని, ప్రజాసంఘాల కార్యకర్తల్ని ముందస్తు అరెస్టులు చేసే ప్రభుత్వాలకు మత ఉద్రిక్తతలు రెచ్చగొడుతూ నేరుగా దాడులకు పాల్పడేవారు సమన్యగా కనిపించలేదు. ముస్లింల వద్ద ఆవులున్నాయని, ఆవు మాంసం అమ్ముతున్నారని ఏ అధికారం లేకపోయినా తనిఖీల పేరు మీద దౌర్జన్యాలు చేసిన అల్లరి మూకలను దేశంలో ఎక్కడా ఏ పోలీసులూ అరెస్టు చేయలేదు. చార్మినార్ వివాదం మొదలుకొని బీఫ్ రాజకీయాల వరకు అల్లుకుపోతున్న హిందూ ఫాసిస్టు కుట్రలను తెలంగాణ స్వయంపాలన కూడా అడ్డుకోలేదు సరి కదా అండగా నిలుస్తున్నది. అన్ని రాష్ట్రాల్లోనూ పరిస్థితి. తెలంగాణ ప్రభుత్వం కూడా ఇందుకు భిన్నంగా లేదు. ఏ ప్రజాస్వామిక సంస్కృతిని, పోరాటచేవను తెలంగాణ ప్రదర్శించిందో దానిని పక్కకు పెట్టి పాలకవర్గాల బంగారు కలల్లో తెలంగాణ మేధావులు తేలిపోతున్నారు.

ఇక నవ్యాంధ్ర నిర్మాణమూ కార్పొరేట్ కనుసన్నలలో హిందుత్వ పడగనీడలో నిశ్శబ్దంగా సాగిపోతోంది. ఇక్కడ ప్రత్యామ్నాయ రాజకీయాలే కాదు, గ్రీన్‌హంట్ ఆపరేషన్‌కు వ్యతిరేకంగా రాజ్యాంగం, ప్రజాస్వామ్యం, ఆదివాసీ హక్కుల గురించి కూడా మాట్లాడ్డానికి వీల్లేదంటూ ఆపరేషన్ గ్రీన్‌హంట్ వ్యతిరేక కమిటీ మీటింగును తిరుపతిలో అడ్డుకొని, అరెస్టులు చేశారు. అంతటితో కూడా ఆగలేదు. విశాఖలో ప్రజాసంఘాల ప్రెస్‌మీట్‌ను కూడా అడ్డుకుని అరెస్టులు చేశారు. ఇదేమిటని అడగనుపోయిన వాళ్ళనూ పోలీస్ స్టేషన్‌లో నిర్బంధించారు.

సంఘపరివార్ గోసంరక్షణ క్యాంపెయిన్ మాత్రం అప్రతిహతంగా సాగిపోయింది. ఆవులున్నాయంటూ ముస్లింల ఇళ్ళలో దౌర్జన్యంగా సోదాలు చేశారు. కొన్ని చోట్ల మా ఆవుల్ని దొంగిలించారంటూ ముస్లింల ఇళ్ళ మీద పడ్డారు. దేశవ్యాప్తంగా జరిగిన ఇటువంటి సంఘటనలను మీడియా శక్తి కొద్దీ తొక్కిపెట్టింది. హిందుత్వ ప్రయోగశాల అయిన గుజరాత్‌లోని అహ్మదాబాద్‌లో అక్టోబరు 4న మాంసం కోసం ఆవుల్ని తరలిస్తున్నారంటూ పోలీసులు ఒక వాహనానికి అడ్డుపడి కాల్పులు జరిపారు. ఆ కాల్పుల్లో 24 ఏళ్ళ యువకుడు చనిపోవడం మాత్రం వార్తయ్యింది. నిజానికి ఆ వాహనం ఖాళీగా వెళుతోంది. చనిపోయిన అష్రఫ్ ఖాన్ మీదే పోలీసులు ఎఫ్ఐఆర్ నమోదు చేశారు. ఆవుల కన్నా మనుషుల ప్రాణాలు చవక. అవి ముస్లింలు, దళితులు, ఆదివాసీలవైతే మరీ లెక్కలేనివి.

గోసంరక్షణ గురించి మాట్లాడుతూ తమ ఎన్నికల మ్యానిఫెస్టోలోనే అది మా ప్రధానంగా ఉన్నదని బిజెపి గుర్తు చేసింది. దేశంలో పెరిగిపోతున్న బీఫ్ ఎగుమతుల గురించి విరుచుకుపడింది. (బీఫ్ ఎగుమతుల్లో బ్రెజిల్ తర్వాత భారతదేశమే ముందున్నది.) అధికారంలోకి వస్తే ఆవుల్ని రక్షిస్తామని, వాటికి సంరక్షణా కేంద్రాలు నెలకొల్పుతామని, గోసంరక్షణ దళాలు ఏర్పాటుచేస్తామని, ఆవులు ముసలివైపోయి రైతులకు భారమైతే వాటి కోసం పెన్షన్లు కూడా ఏర్పాటు చేస్తామని ప్రచారం చేశారు. గోవు ప్రాధాన్యత గురించి ప్రజల్లో అవగాన పెంచేందుకు కృషి చేస్తామన్నది.

నిజానికి దేశ వ్యాప్తంగా కేరళ, నాగాల్యాండ్ వంటి కొన్ని రాష్ట్రాలు మినహాయిస్తే గోవధ నిషేధ చట్టాలు ఎప్పటి నుండో ఉనికిలో ఉన్నాయి. ఆవుల్ని చంపడాన్ని, మాంసం అమ్మకాన్ని కొన్ని రాష్ట్రాలు పూర్తిగా నిషేధిస్తే, కొన్ని రాష్ట్రాలో వ్యవసాయోత్పత్తికి, పాడికి పనికొచ్చే పశువుల్ని మాంసం కోసం చంపడం నేరం. గోవధ నిషేధ చట్టం మాత్రం వ్యవసాయం, పాడి అవసరాలకన్నా 'గోమాత', పవిత్రత' హిందూ మతస్తుల మనోభావాల కారణంగానే వచ్చింది. వివిధ రాష్ట్రాల్లో ఈ చట్టం కింద ఆరు నెలల నుండి అయిదు, పదేళ్ళ జైలుశిక్ష కూడా పడొచ్చు. పంజాబ్, ఉత్తరాఖండ్ వటి చోట్ల ఆవును చంపడం నాన్‌బెయిలబుల్ నేరం. ఈ చట్టాలు ఎంత కఠినంగా

ఉంటాయో అంతగా ముస్లింలను, దళితులను హింసిస్తాయి. సంఘపరివార్ శక్తులు ప్రైవేట్ సైన్యంగా తయారై గొడ్డు మాంసం తినేవారిపై, అమ్మేవారిపై దాడులు చేస్తుంటాయి. కేంద్రంలో అధికారంలోకి వచ్చాక అవి ఇంకింత బలం పుంజుకున్నాయి.

అయితే ఈ గోసంరక్షణ రాజకీయాలకు బిజెపీయే కాదు, కాంగ్రెస్, ఇతరేతర పార్లమెంటరీ పార్టీలన్నీ తోడ్పాటునందించాయి. దాదాపు అన్ని రాష్ట్రాల్లో గోవధ నిషేధ చట్టాలను అంతకంతకూ కఠినతరం చేసుకుంటూ తీసుకొచ్చారు. బక్రీద్ పండుగొస్తున్నంటే ఆవులకు ముప్పు రాబోతున్నదంటూ, హిందూ మత మనోభావాల పరిరక్షకులు రంగంలోకి దిగి ముస్లింలను టార్గెట్ చేస్తే ఈ చట్టాలు వారికి ఊతమిస్తాయి. గణేష్ నిమజ్జనం వేలాది చెరువుల్ని, నదుల్ని కలుషితం చేస్తుంటే చట్టాలు అడ్డుచెప్పకుండా మెజారిటీ మనోభావాల కోసం సర్దుకుపోతాయి. అదీ మన సెక్యులరిజం.

ఒక అహేతుక, అచారిత్రక విషయాన్ని పట్టుకుని మతపరమైన నిషేధాలు విధిస్తూ చట్టాలు చేయడం మన దేశ సెక్యులర్ రాజ్యాంగానికి వ్యతిరేకమని పార్లమెంటరీ పార్టీలేవీ మాట్లాడవు. ప్రాచీన కాలంలో ఆర్యులు గోమాంస భక్షకులేనని, బ్రాహ్మణులు మాంసాహారులేనని చెప్పే చారిత్రక పరిశోధనలమీద హిందూ ఫాసిస్టు శక్తులు దాడులు చేస్తే మౌనంగా వాటికి మద్దతు ఇస్తాయి. బిజెపి అధికారంలోకి వచ్చిన మొదటిసారే పాఠ్యపుస్తకాల్లో ఇటువంటి చారిత్రక వాస్తవాలను తొలగించివేయడం ప్రారంభించింది. మెజారిటీ మత భావజాలం వెంట పోవడం తప్ప ఎన్నికల పార్టీలేవైనా ప్రజాస్వామిక, లౌకిక విలువల్ని పరిరక్షించాల్సిన అవసరం వాటికి లేదు. క్రమంగా ఆ భావజాలాన్ని ఉన్మత్తంగా ప్రేరేపించగలిగే ఎజెండా ఉన్న పార్టీకి ఎక్కువ స్పేస్ దొరుకుతోంది. పవిత్రత పేరుతో విధి నిషేధాల వెనక ఉన్న భూస్వామ్య బ్రాహ్మణీయ భావజాలం, ఫాసిస్టు రాజకీయాలను వంటబట్టించుకున్న ఆరెస్సెస్, విశ్వహిందూ పరిషత్‌లు ఇటీవలి కాలంలో మతాంతర వివాహాలకు వ్యతిరేకంగా గొడవ చేస్తున్నాయి. "లవ్ జిహాద్" అని వాళ్ళొక కొత్త పదబంధాన్ని సృష్టించారు. ముస్లింలు హిందూ స్త్రీలను ఆకర్షించి, ప్రేమలోకి దించి పెళ్ళిచేసుకుని వారిని ఇస్లాం మతంలోకి మారుస్తున్నారని, వీరి బారి నుండి హిందూ స్త్రీలను కాపాడుకోవాలని ప్రచారం చేస్తున్నారు. ఇటువంటి పెళ్ళిళ్ళను సహజంగానే అంగీకరించని తల్లిదండ్రులతో కలిసి వాళ్ళను బలవంతంగా విడదీస్తున్నారు. అట్లాగే హిందూ, క్రైస్తవ యువతీ యువకుల మతాంతర వివాహాలను కూడా అడ్డుకుంటున్నారు. ఉత్తర భారతదేశంలో కులాంతర వివాహాలను నిషేధించి, దాన్ని ధిక్కరించిన జంటలను హింసించి చంపే ఖాప్ పంచాయితీలు కూడా వీళ్ళకు బలమైన రాజకీయ కేంద్రాలు. మోడీ స్వచ్ఛ భారతానికి వీధులూడ్చడం కన్నా విశాల అర్థం ఉండొచ్చు. అది మతాల స్వచ్ఛతను, ముఖ్యంగా హిందూ ధర్మ స్వచ్ఛతను కాపాడటం అయి ఉంటుంది. దాని లోతు ముందు ముందు ఇంకా తెలియవచ్చు.

సామ్రాజ్యవాద పెట్టుబడిదారీ శక్తులకు ఇటువంటి రాజకీయాలతో పొత్తు లాభసాటిగానే ఉంటుంది. వాటికి కావలసింది వాటి అవసరాలు తీర్చగలిగే ఆర్థిక విధానాలను ఏ అడ్డూ లేకుండా అమలు చేయగల పాలకులు మాత్రమే. ఫాసిస్టు లక్షణాలు ఉండి, మెజారిటీ ప్రజల్ని తన వెంట తిప్పుకోగలిగిన శక్తివంతమైన నాయకుడిగా, వాటితో పాటు కార్పొరేట్ విధానాలకు కట్టుబడి ఉన్న పాలకుడిగా మోడీ అవతరిస్తే సామ్రాజ్యవాద మార్కెట్ ఆయననే ఎంచుకుంది. అటు సంఘపరివార్ శక్తులకూ ఆయన గొప్ప భరోసానిస్తున్నాడు.

అందుకని ఇప్పుడవి బాబ్రీ మసీదు కూల్చిన చోట రామమందిర నిర్మాణం, దేశవ్యాప్తంగా గోవధ నిషేధ చట్టం వంటి డిమాండ్లను ప్రభుత్వం ముందు పెడుతున్నాయి. ఈ సందర్భంలో ప్రగతిశీల శక్తుల కర్తవ్యాన్ని కూడా బీఫ్ రాజకీయాలు గుర్తుచేస్తున్నాయి. మొన్న తెలంగాణ ఉద్యమ బలంతో బీఫ్ రాజకీయాలను శక్తివంతంగా ప్రతిఘటించిన ఉస్మానియా, ఇఫ్లూ విద్యార్థుల పెద్దకూర పండుగలు ఎట్లయితే దళిత, బీసీ, ఆదివాసీ, వామపక్ష సంఘాలను ఐక్యం చేసి మతోన్మాద ఫాసిస్టు శక్తులను ఒంటరి చేయగలిగాయో సరిగ్గా అటువంటి సాంస్కృతిక ఉద్యమాలు, ఉమ్మడి రాజకీయ వేదికలు ఇప్పుడు అవసరమని తెలియజేస్తున్నాయి. ★

అరుణతార

సాహిత్య, సాంస్కృతిక మాసపత్రిక

1970లలో తొలినాళ్ళలో వచ్చిన ప్రత్యేక సంచికలతో మొదలుకొని -
2013లో సాహిత్య విమర్శ ప్రత్యేక సంచికగా వచ్చిన 301వ సంచిక వరకు

డివిడి

అమ్మకానికి సిద్ధంగా ఉంది!

ప్రతులకు :

నవోదయ బుక్‌హౌస్, కాచిగూడ చౌరస్తా, హైదరాబాద్. ఫోన్ : 040-24652387
దిశ పుస్తక కేంద్రం, చిక్కడపల్లి, హైదరాబాద్. ఫోన్ : 040-27640574

వెల : రు. 125/-

కమ్మనైన రవి పాట...

- దప్పు రమేష్

కమ్మనైన రవిపాట వింటె - ఎంత మధురమో
మనసుకు కాదు మరువ తరమొ ॥కమ్మ॥

పాలమూరు జిల్లా- పానగల్ మండలం
గోపాల్‌పూర్‌లో నిరుపేద గౌరమ్మ
కడుపునాగాసినా ముగ్గురూ కొడుకుల్లో
మూడవ వాడన్న ముద్దులా రాములు

బుడి బుడీ నడకలు కిలకిలానవ్వులు
ఆడుతూ పాడుతూ తప్పటడుగూలేస్తు
అమ్మలక్కలమధ్య అందంగ చిన్నోడు
కోకిలా రాగాల గానాలు వినిపిస్తె

పాటంటే ఎంతగొప్పదో - వాడు పాడుతుంటే ఆలకించాలి
ఆ కోకిలమ్మ పాడే రాగాలకే మన ఒళ్ళంత పులకించిపోవాలి

అంత చిన్నప్పుడే అంత గొప్పగా పాడె
చిన్నారి తమ్ముడ్ని అందరూ ముద్దాడె ॥కమ్మ॥

అక్షరాలు నేర్చుతున్నప్పుడు
బడికి పోయి పాటలు పాడుతున్నప్పుడు
గాడ బడిపిల్లలు మెచ్చుకున్నప్పుడు
వాళ్ళ సారులు ముచ్చట పడ్డప్పుడు

చదువుతో పాటుగా చక్కని గాయకుడు
గోప్లాపూర్‌లో బలె పెరుగుతుండాని

చుట్టుపక్కల ఊరులల్లో తెల్సుకొని
పాడమని పాడించి ముచ్చటగా దీవించే

పల్లె పాటలు పాడే చిన్నోడు ప్రజల పాటలు మెల్లంగ మొదలెట్టే
అన్న ఇంటరు చదువు నిడ్సిపెట్టి అన్న విప్లవకారులా బాటబట్టే

తనలాంటి పేదోళ్ళ, కూలోళ్ళ బతుకులా
విప్లవ పాటలుగా పాడి వినిపించిండు అన్నా... ॥కమ్మ॥

కాళ్ళ గజ్జెలు గట్టి గోసి గొంగడేసి
జననాట్యమండలి పాటగా బైలెల్లి
పాలమూరు జిల్లా పల్లె పల్లె దిరిగి
ప్రజల గుండెల్లోన విప్లవాగ్నిలేపే

గొల్ల సుద్దులు నేర్చి ఒగ్గు కథలు నేర్చి
కోలాటమూ నేర్చి పోరుపాటలు రాసి
చందమామ లాంటి చక్కనీ చిన్నోడు
నెమలినీ మరిపించే నాట్యాలు చేస్తూంటే

దొరల దోపిడీ కూలదోసేటి విప్లవానికీ పాటెంతో ముఖ్యమాని
వేడినెత్తురూ ఉన్న యువకులా పార్టీలోనికీ రమ్మని అడిగితే

కన్నవాళ్ళను విడిచి ఉన్న ఊరును విడిచి
నల్లమలకెళ్ళిండు పార్టీలో జేరిండు అన్నా... ॥కమ్మ॥

విప్లవా గాయకుడు పార్టి సభ్యూడయ్యి
గెరిల్ల దళములో గన్ను బట్టూకుండు
కొండలు గుట్టలూ గూడాలు తండాలు
పోరు పాటలతోని మారు మ్రోగించాడు

పాటలు నేర్పించే మాస్టారు అయ్యిండు
పాటలూ రాసేటి రచయిత అయ్యిండు
నాటాకాలూ అన్న డ్యాన్సులూ నేర్పుతూ
దళనాయకుడయ్యి దండు నడిపించిండు

తూర్పు కనుమలా ఆదివాసులా ప్రజల గుండెల్లో గుడారమేసిండు
వాళ్ళ బాషలూ వాళ్ళ యాసలూ నేర్చి గూడేల్లో గంతేసి దుంకిండు

శ్రీకాకుళ, విజయనగరము, విశాఖ
మల్కనూగిరిలల్లో మంటలే లేపిండు అన్నా... ॥కమ్మ॥

దండకారణ్యము, జార్ఖండు, బీహారు
అడవులన్నీ తిరిగి ఆటపాటలు నేర్పె
పెన్నుగన్నూ బట్టి పాణిగ్రాహివోలె
యుద్ధరంగంలోన సిద్ధహస్తూడయ్యే

ప్రజలనూ ప్రేమిస్తు, ప్రజలను నడిపిస్తు
పార్టి బాధ్యతలల్లో పైపైకి ఎదిగిన
మాధవన్నను వాడు మట్టుబెట్టా దలిచి
వలవేసి పట్టేసి చిత్రహింసలు బెడితే

కళ్ళు పీకినా, కాళ్ళు నరికినా, నేను పార్టీ రహస్యాలు చెప్పనానె
నన్ను చంపినా, నా విప్లవాన్ని చంపలేరని గట్టిగా గర్జించె

ప్రజల కోసం అన్న ప్రాణాలు విడిచిండు
తూర్పు కొండల్లోన సూర్యుడై పొడిసిండు అన్నా... ॥కమ్మ॥

వీరులను చంపితే విప్లవం ఆగదు
వీరులా త్యాగాలతో యింకా పెరుగుద్ది
నక్సల్బరి నుండి శ్రీకాకుళం నుండి
దండకారణ్యాన సైన్యంగ పెరిగింది

పేదలా రాజ్యాన్ని పేదలే పోరాడి
తెచ్చుకుంటారన్న సత్యమూ ఇదిరన్న
ఓటుల రాజకీయాలను వదిలేసి
విప్లవ బాటల్లో మనమంత నడవాలి

మన అమరులే మనల నడిపించే గొప్ప మార్గదర్శులాని మరవొద్దు వారి త్యాగాల పోరుబాటల్లో మనమూ నడుచుటే నిజమైన నివాళి కమ్మనైన..

(23 ఆగస్టు 2013న కోరాపుట్ దగ్గర బూటకపు ఎన్‌కౌంటర్‌లో అమరుడైన కా॥ మాధవ్ స్మృతిలో..)

ఆహ్వానం

- టి.రామ్మోహన రావు

వాడు తినే పంచభక్ష్య పరామాన్నాలు చూచి
నీ కడుపు మండకుండేందుకే
వాడు నీకు చవక బియ్యమో ఉచిత బియ్యమో
భిక్షలా ఇస్తానంటాడు
వాడు నివశించే ఆకాశ హర్మ్యాలను చూచి
నీ గుండె రగలకుండేందుకే
వాడు నీకు పందుల గుడిశెల్లాంటి గృహాలను
ఉచితంగా నిర్మించి ఇస్తానంటాడు
వాడు దోచుకుంటున్న లక్షలు కోట్లు చూచి
కన్నెర్ర జేసి నువ్వు గద్దించకుండా
నీకు రుణమాఫీలు, రాయితీలు ప్రకటిస్తానంటాడు
వాడు పొందుతున్న ఖరీదైన కార్పొరేట్ వైద్యాన్ని చూచి
గుండెలు బాదుకుని నువ్వు ప్రశ్నించకుండా
ఆరోగ్యశ్రీ మాటున
కార్పొరేట్ వైద్యానికి కాపు కాస్తాడు
విద్యను వ్యాపారం చేస్తున్న
కార్పొరేట్ విద్యారంగాన్ని బతికించడానికే
నీకు ఫీజు రీఎంబర్స్‌మెంట్లు ప్రకటిస్తాడు
తన వారసత్వ రాజకీయాలను
నువ్వు నిలదీసి అడగకుండా
రాజకీయ రిజర్వేషన్ల పేరుతో
నీకు రెండు ఎంగిలి మెతుకులు విదిలిస్తాడు
అడుగడుగునా వాడి దోపిడీకి
నువ్వు అడ్డు తగలకుండా
పథకాల ప్రలోభాలతో నిన్ను జోకొడతాడు
ఇంకా ఎన్నాళ్ళని? ఎన్నేళ్ళని?
ఎన్ని తరాలని? ఎన్ని యుగాలని?
దాతలా ఫోజు పెడుతూ వాడు.....
యాచకునిలా దీనంగా చేయి చాచి నీవు......
ఇంకానా?

చితికిన ముక్కలు

- ఎస్.చిదంబర రెడ్డి

కరువు చితి మీద కట్టెలు చాలక
సగం కాలిన అనాథ శవం నా రాయలసీమ
ఇక్కడ రైతుగా జన్మించడమంటే
న్యాయశాస్త్రాన్ని వెక్కిరించే తీవ్ర నేరం చేసి
శిక్షను వారసత్వంగా
తదనంతర తరానికీ బదిలీ చేయడం
ఇక్కడ వ్యవసాయం చేయడమంటే
కలల కనుపాపల్ని నిరాశల రెప్పల్తో కప్పేసి
వెర్రితనాన్ని పిచ్చిగా తలకెత్తుకొని
పీర్ల గుండంలో అలావ్ అడుగేసే
ఆదికాలం మూకలై
మరణాన్ని వెతుక్కొంటూ అంచుల దాకా వెళ్ళడం
గుడ్లన్నీ గుట్టుగా పాములు మింగేస్తే
అమాయకంగా ఆశగా ఖాళీ గంపలో
పొదుగుతున్న కోడి పెట్టలవ్వడం
చిదిమేసిన దీపాలై చీకట్లో మగ్గుతూ
విటుల కసికాట్లు పడిన స్థనాలై
చీమూ నెత్తురూ కారుస్తూ
ఫ్యాక్షన్ బాంబులు నరికేసిన వేళ్లై
గడ్డకట్టని రక్తాన్ని ఏడ్వడం
గతమంతా తిరగేసినా
ఆకలికి అక్కరకు రాని రతనాల మాటలేకాని
ధాన్యరాసుల ఊసులు ప్రబంధంలోనూ వినిపించవు
కష్టజీవుల బతుకు చిత్రం
ఏ పద్యపాదంలోనూ కనిపించదు
వంశవృక్షాల పడగలు వటవృక్షాల ఊడలు
విజ్ఞాన ప్రమిదలార్పే కాషాయం కబుర్లదొల్లలు
ఇప్పుడిక్కడ మట్టి ప్రేమికుల్లేరు
ఉన్నదంతా విధిగా ఓట్ల భుజాల్తో నాయకుల్ని మోసే బోయీలే!
ఇప్పుడెక్కడా పల్లెల మూలాలూ పచ్చదనాలు అగుపించవు
ఉన్నవన్నీ మాటేసిన పార్టీలు
నరికేసిన మొక్కల గంధపు చెక్కలై
ఎక్కడికైనా వెళ్ళడానికి సిద్ధపడే చితికిన ముక్కలు

ఆధార్

- పాణి

ఈ పూట సెలవు పెట్టాల్సిందే
జరమొచ్చినా, మెద పురి తిరుగుతున్నట్టున్నా
సయాటికా నరంలో విద్యుత్ ప్రకంపనాలు
జల్..జల్‌మని ఠారెత్తించినా

నడుం వాల్చకుండా దాచుకున్న
వీక్ ఆఫ్‌ను తృణప్రాయంగా వెచ్చించాల్సిందే

కాళ్లు పీక్కుపోతున్నా
గొంతు తడారిపోతున్నా
మనో వాక్కాయ కర్మలతో క్యూలో నిలబడాల్సిందే
క్షణం ఏమారితే ఈ దేశంలో గల్లంతైపోయిన మానవుడ్నే

లే ప్రాయంలో ప్రేమ కూడా
ఇంతగా వెంటాడలేదు
ఎంత కాలమైందో ఊళ్లో అమ్మా నాన్నల్ని
ఇంతగా తలపోసుకోక..
దేవుడి మీద నమ్మకం ఉన్న రోజుల్లో
వాడ్నీ ఇంతగా స్మరించుకోలేదు
ఇప్పుడొకటే.. ఆదార్..ఆధార్

నగదు బదిలీ చేసినా చేయకపోయినా
గ్యాస్ ఇస్తే చాలు
రేషన్ ఇచ్చినా ఇవ్వకపోయినా
ఈ ఊళ్లో నేనున్నట్లు లెక్కల్లో తేలితే చాలు

డెమోక్రసీలో ప్రభుత్వమంటే నావంటి ప్రజలకు ఏజెంట్

ఇప్పుడు నేనే రాజ్యంపై ఆధారపడిన విధేయ పౌరుడ్ని
విశ్వాసపాత్రమైన లబ్ధిదారుడ్ని.

ప్రభువా ! అంతా నీ చిత్తమే..

- రివేరా

ఈ దిసమొలల నృత్యానికి నీ పేరే పెడతాం
దిగంతాలను తాకే నఖశిఖ నగ్నత్వంలో
తుళ్లిపడే నీ వీరత్వాన్నే పలుకుతాం
ఊపేసే గాలుల్లోనే కాదు, ఉక్కపోతల్లోనూ
నాయకా! నీ కాళ్ల సందుల్లోంచే నడిచిపోతాం
శిశ్న సంధ్యల్లో శిశువులమై కేరుమంటాం

ఎక్కడ చెడ తిరిగినా
ఏ అంగీలో దూరి లుంగీలు మడిచినా
తుదకు ఈ గొర్రె పిల్లలు
మొరలెత్తేది నీ పిలుపుకే
తమరి దర్బారుకు గచ్చకాయ రంగులద్దుతూ
కలం గీట్లు, పొలం గట్లు.. అన్నీ దాటేస్తాం
ఏ చెట్టు కింద జ్ఞానోదయమైనా
పైకెత్తిన గొడ్డలి తత్వంలోనే తరిస్తాం
ఏ చాటూ లేకుండా నీ వాటానికి వచ్చి
పూలూ, పండ్లూ రాల్చేసుకుంటాం

రాళ్లూ రప్పల మధ్య సంచరించినా
రవ్వంత గరుకూ అంటనివాళ్లం
పిందెలు, తొడిమెల వెంటపడినా
పిసరంత వగరూ లేనివాళ్లం
అంతెందుకు ప్రభువా?
తమరు చూపెత్తితే చాలు
తలలపై వేలాడే చూరుకూ నిప్పుపెడతాం
ఓరగా తలుపు తీస్తే చాలు.. చాలు
ముగ్గులు పెట్టి రుతు చక్రాన్ని అడ్డుకుంటాం

మా మనవీ విను స్వామీ!
ఆకాశానికి గంట్లు పెట్టిన
ఆ గారాల గోళ్లు మాకిస్తావా?
కడుపారా నాటుకుంటాం
సభామధ్యంలో నీవు
చింపేసిన చీరలూ,
లాగేసిన రవికె గుడ్డలూ దయచేస్తావా?
అతుకులేసుకొని చుట్టుకుంటాం.

(జీసస్‌కు క్షమాపణలతో..)

మైడియర్ హంతకుడా!

- మేడక యుగంధర రావు

వాడు
దశాబ్దం కిందట
ఎండిన ఉప్పునీటి కయ్యలపై
శూలం విసిరి
తాపీగా వెళతాడు
పారుతున్న నెత్తుట్లో కేకు ముక్కద్దుకుని

వాడు
శంకరాచార్యుడి ఆజ్ఞలా వస్తాడు
హరోం హరంటూ 'యూనిటీ ఆఫ్ రన్'లో
శిథిల సమాధికి ఇటుకలు పేరుస్తాడు
అంబేద్కర్‌కు పాలాభిషేకం కానిచ్చి
చూపుడు వేలు మళ్ళీ మళ్ళీ తెగ్గోసి

వాడు అగ్రహారపు బహుజనుడిలా వస్తాడు
పడమటింటి చలిగాలులు కన్నుగీతకు
భారతీయత మైలపడిందని
మంత్ర నాలుకతో ఎగసెగసిపడ్డాడు
తను వివస్త్ర చేసిన దేహం ముందే

రాత్రితో రమించిన నల్లకోటు
దండెం మీద సాగిలపడి
సుఖనిద్ర పోతుంటుంది
కాలం తలపై
నీలి పక్షి రెట్టేసి పోతుంది
నిస్త్రాణ అలల్ని నెట్టుకుంటూ

మైడియర్ హంతకుడా!
ముస్సోలిని వారసుడా!
మొండాలే తిరుగాడుతున్న నేలలో
ఇంటికొక్క ఇనుప ముక్క
ఎక్కడ్నించి చేదుకొస్తావ్?
నర్మదా నదిలో శవాలై తేలిన
నా ఆదిమ జాతిని
ఏ కొత్త విగ్రహం కింద కప్పెడ్తావ్?

ఇన్ని ప్రాంతాలు
ఇంకొన్ని కన్నీటి మబ్బులు
అహ్మదాబాద్, మాలెగావ్ ముజఫర్ నగర్...
ప్రాంతమేదైనా కావచ్చు
మట్టిగడ్డలో ఇంకిన నెత్తురు
నెత్తురు చేసిన నిస్స్వనం కావాలి

అదిగో దూరంగా...
అదే వాసన ముక్కుపుటలదిరేలా
ఒక జాతి తలలు
గుట్టలు గుట్టలుగా
తగలబడే వాసన

బహుశా
నా తల కూడా కాలి
అక్కడే ఫెటిల్లిన పగులుతుండొచ్చు
నిద్ర నటిస్తున్నంత సేపు

కాలం కన్నీరు కారుస్తుంది

- అబ్బాస్

కాలం కన్నీరు కారుస్తున్నది
ఆకాశం ఆవేదన చెందుతున్నది
భూభ్రమణం బరువెక్కింది
ఎందుకా అని అడిగా?
సమాధానం లేదు...

ఊరూ, వాడ, నగరం
దాటుకుంటూ
హైదరాబాద్ ని అడిగా
ఎందుకా అని?

సమాధానం సన్నగా, నేను నా బిడ్డను
కోల్పోయానని...
(పౌరహక్కుల నేత యం.టి.ఖాన్ మృతికి సంతాపంగా)

నాలుగు పిట్టలు

-మహమూద్

నిశ్శబ్దం

నిశ్శబ్దానికి
నిర్వచనం వుందా?
నేల కౌగిట్లో నలిగే నీ నీడనడుగు
భూమి గుండెలోకి జారే వర్షపు చినుకునడుగు

చనిపోయిన మనిషి బతికున్న జ్ఞాపకం

దేహానిదేముంది
కాలంతో పాటు కరిగిపోతుంది
మనిషి మిగిలేది
జ్ఞాపకాల్లోనే!

పాలస్తీనా

పాలస్తీనా ఎంత గొప్ప దానవమ్మ
కూలిన మినార్ల నుంచి
అజా వినిపిస్తున్నావు
రెక్కలు తెగిన పక్షులను వీరులను చేస్తున్నావు

మోహం

నా మోహానికి వెల కట్టలేవు మిత్రుడా!
అది పానశాలల్లో కాదు
చిటారు కొమ్మపై
కుహూ అనే కోకిల గుండెలో గూడుకట్టుకునిది

రాత

రాస్తున్నపుడంతా నాది
చదువుతున్నపుడంతా ఇతరులది
గొప్పగా అనిపించే
గౌరవభావం కవిత్వం

సంతోషం-బాధ

బాధలోనే కాదు
సంతోషం లోనూ కన్నీరొలుకుతుంది
అపుడే అవి
ఎదురెదురద్దాలని తెలిసేది

కెరటం

పెదవుల మీది
చిరునవ్వుదేముంది మిత్రమా
గాలిదెబ్బకు ఎగిరిపోయే మేఘం
కళ్ళతో వెలిబుచ్చేదే గుండెల్లోంచి దొర్లె కెరటం

తీవ్రత

దీర్ఘాలు లేని భాష
మత్తులేని మధువు ఉండవు
భాషలోని – ప్రేమలోని
తీవ్రతకి అవి తూనీకలు

మబ్బు ఊయల

తూగుటూయలలో
పాప బజ్జోయింది
మబ్బు ఊయ్యలలో
ఊగుతున్న నెలవంకని చూస్తో...

తేనె

తేనెలొలుకుతున్నది
పసిపాప
అమ్మ చనుబాల
నజరాన

పరిణామం

కాలం కాటి కాపరి!
చరిత్ర పాడె మీద శతాబ్దాల శవాలు వస్తే
వైవిధ్యం చితిని పేర్చి
కాల్చి బూడిద చేస్తుంది.

పదం

పెదవుల మీది పదమే కదా అని
జారవిడుచుకోకు మహమూద్
అసంపూర్ణ కవితా పాదమేదో
ఉండే ఉంటుంది

ధైర్యం

ఇంధనం ఇస్తే గాని
పనిచేయని నీ యంత్రాన్ని
ధైర్యపు తీగలతో నిర్మించబడ్డ నా గుండె ముందర
నిలబెడతావా... యుద్ధానికి

ప్రతిఘటన

నువ్వు యుద్ధాన్ని నమ్మినట్టే
వాళ్ళూ ప్రతిఘటనని నమ్మారు
కాలం ఏ ఒక్కరి వైపో ఎల్లప్పుడూ
ఒరుగదు

కలం

కలాన్ని నమ్ముకున్నోళ్ళ
ఇండ్లలో
ఖడ్గాలేం దొరుకుతాయి కానీ
అక్షరాల పదునును వాళ్ళు మర్చేపోయారు

తుమ్మెద

తుమ్మెద మత్తుగిలి
పడిపోయింది
ఇందాకే కదా మా ఇంటి
పెరటి మల్లెపూపొదల్లో తేలియాడింది

నా అక్షరాలు

నా అక్షరాలు
జనం పాదాల్లో పడి మైలపడ్డాయంటారంతా
ఒక్కసారి మలయమారుతం వీయనీ
అవే నీరెండలో ధగధగ మెరిసే సముద్ర కెరటాలౌతాయి

పద్యం

నా పద్యం
పూర్తవడానికి
ఇంకొన్ని పదాలు కావాలి
అమ్మ పాదాల వద్ద వెతకాలి

స్వచ్ఛభారత్

అదేమిటి
పొరకలతో దారులు ఊడుస్తున్నారు
రుధిరంలో పేరుకుపోయిన
మురికి సంగతేమిటి

బహుజనులు

వేల సంవత్సరాలుగా

బహుజనులే ఊదుస్తున్నది
ఇంతకి
మురికి ఎవరు చేసింది
బైరాగి

ఊరికే ఏ పదం దొరకదు

ఎక్కడెక్కడో వెదకాలి
ఒక్కోసారి భువికున్న ఎల్లలలైనా దాటాలి
కవి అందుకే బైరాగి

ఒడవని దుఃఖం

- వంగల సంతోష్

కన్నీళ్ళు ఇవి
కానరాని బాష్పాలు
కాలం ఎంత కటుకుడో
కాటేసి కాల సర్పమై
కడతేర్చి పతకమేసి
కలిసినోళ్ళ విడదీసిందా...
మిత్రమా...!

ఒడవని దుఃఖం
ఒడిసిన రక్తం
ఒక్కటయి సాగిన వాళ్ళము
ఒక్కటయి నినదించినోళ్ళము
ఒరవడయి మోగిన మన మాట
ఒయాసిస్సు తెన్నులను దాటిన బాట...

కామ్రేడ్...!
నా కన్నీటి దారా
ఎవ్వరికి పన్నీరో...?
నా మదిర జ్వాల
ఎవ్వరికి మంచినీరో...?

నా ఈ దుఃఖమంతా
నీ కోసం
నీ జాడ కోసం

సీమ లేఖ

- బిరుసు సురేష్‌బాబు

పియాతి అప్రియమైన చిత్రసీమకు
నమస్కరిస్తూ
వ్రాయి లేఖ ఏమనగా...

నీ నవ్వు
నా పొట్ట చెక్కలు చేసింది
నీ ఏడ్పు
నా కంట కన్నీరొలికించింది
నీ వీరం
నన్ను ఉత్సాహన్ని చేయగా
నీ భయం
నా గుండాగేట్లు చేసింది

చిత్ర విచిత్ర విన్యాసాలతో
మదిని దోచిన చలన చిత్రమా
నన్నింత విచిత్ర మనిషిగా చిత్రించడంలో
ఆంతర్యమేటిటో..!?

నిన్ను చూడను
ఎంతో ఆశతో పరిగెత్తుకుంటూ వచ్చిన నాకు
నిరాశే మిగిల్చావు కదే..!
నన్ను చూసి జనం భయపడేలా చేసి
చివరకు
నా నీడను నేనే చూసుకొని
బెదిరేలా చేశావు కదే..?

నువ్వు కంకణం కట్టుకొని మరీ
ప్రచారం చేస్తున్నట్లు...
నేనేం నిత్యం మా వరండాలో కూచొని
బాంబులు చుట్టలేదే..!
బుర్ర మీసాల్తో
తెల్ల చొక్కా, తెల్ల పంచల్లో
వేట కొడవళ్ళు గాల్లో తిప్పుతూ
సుమోల్లో తిరగలేదే..!

వెనకబాటుతనమనే ఎర్ర బస్సెక్కి
మైనస్ యాభై కిలోమీటర్ల వేగంతో
వెనక్కెనక్కే వెళ్తున్న
పేద ప్రయాణికులను
నీవు గుర్తించవు గానీ
తలకాయల్ని పుచ్చకాయల్లా నరికేస్తూ
సీమను రక్తంతో తడుపుతున్నట్లు
సూరనను మించిన కల్పనా చాతుర్యంతో
బహుబాగా తెరకెక్కిస్తావు

లెక్కలేనంత సొమ్మును వృథాగా మేసే నీకు
మేపు లేక
డొక్క ఎండిన పాడెనుము ఎలా కనిపిస్తుందిలే!
అందమైన లొకేషన్లలో రెయిన్ డాన్సులేసే నీకు
బిందెల్తో ఫర్లాంగులు ఫర్లాంగులు
గంగను వెతుక్కుంటూ వెళ్తున్న

శ్రీ పార్వతులు నీ దృష్టికి వస్తారా?
ఆకాశాన్ని తాకే బిల్డింగుల్లో సీన్లు తీసే నీకు
ఎండిపోయిన సీమ
మొండిగోడలు కన్పిస్తాయా..?

లండన్‌లోనో, స్విట్జర్లాండులోనో
ఖరీదైన సెట్టింగులో
"ముద్దుల మామకు రాయలసీమను రాసిస్తానని"
సొంగులేసుకుంటున్న చలన చిత్రమా
రాళ్ళ గుట్టలపై
నెర్రెలు చీలిన భూమిపై
కరాళ నృత్యం చేస్తున్న కరువు
నీకు కనిపించపోవడం చిత్రం కాదు

చినుకు కోసం
కునుకు లేకుండా ఎదురుచూస్తున్న
దేశ వెన్నెముకలు
ఏళ్ళ తరబడి
అంతరాని సముద్రాన్ని ఈదుతున్న
దళిత గజ ఈతలు
నీకు జ్ఞప్తికి రావు
నన్ను నన్నుగా చిత్రించడం
నీకు చేతకాదు గానీ
నా మానాన నన్నొదిలెయ్
తోలు బొమ్మలాటలో
జుట్టు పోలిగాడిని చెయ్యొద్దు

ఓ చిత్రసీమా..!
సీమ ఆవేదనను
హాస్యాన్ని చేసి అపహాస్యం చేయడం
ఇకనైనా మానెయ్
నా ఆకారాన్ని వికారం చేయకు
నీ జిలుగు వెలుగుల వెండి
తెరను చీలుస్తూ బయటికి వచ్చి
నా అస్తిత్వాన్ని నీకు పరిచయం చేసే
పరిస్థితి రానివ్వకు
ఇట్లు,
నీ శ్రేయోభిలాషి

వంచనాపరులు

- గార సత్యం

ఇలా ఉండు - శుభ్రంగా
నేవచ్చేటప్పటికి
నాకిష్టమైన సబ్బు రాస్కోని
శుభ్రంగా స్నానం చేసి
తెల్ల చీరె కట్టుకొని
మల్లెపూలు పెట్టుకొని
పక్కమీద పడుకుంటే
తెల్లవార్లు శుభ్రంగా వాడుకుంట
ఆపైన కడుపు చేసి వదిలేస్తా!

పూలు పూసి కాయలు కాస్తే - కోసుకుంటా
మోదుబారి ఎండిపోతే -
కట్టెలు కొట్టి పొయ్యిలో పెడతా!
నీ బతుకు శుభ్రంగా బూడిద పాలు చేస్తా!
మన అమ్మాయిల జీవితంలో
ఈ కాన్సర్ క్రిమిగాళ్ళు ఎప్పుడు ప్రవేశించారు?
ఈ వంచనాపరులు ప్రేమనే పేరుతో
మన బిడ్డల్ని ఎలా వంచించారు?
ఆ అమాయక తల్లుల్ని -
అయోమయంలో పెట్టి
అంధకారంలోకి నెట్టి
వాళ్ళ ఆత్మవిశ్వాసాన్ని
ఎంత దారుణంగా నలిపేసారో
ఏం చేయాలో తెలియక ఏ ఆలోచన రాక
నిరాశతో, నిస్పృహతో
ఎంత మంది మన బిడ్డలు ఆత్మహత్యలు చేసుకున్నారో
ఇప్పటికైనా మన బిడ్డలకి
ఆ క్యాన్సర్ క్రిమి లక్షణాల్ని
మార్క్సిజం ద్వారా వివరిద్దాం
ఈ పురుష ప్రపంచంలో
పచ్చగడ్డిలో పాములు ఎలా దాక్కుంటాయో
పొదల చాటున పెద్ద పులులు ఎలా పొంచి ఉంటాయో
ఎంత మెలుకువతో మెలగాలో మన బిడ్డలకి బోధిద్దాం
ఇంక ఆలస్యం చేయకుండా
వంచించబడ్డ ఆ తల్లులకి
మావోయిస్టు ఆయుధం అందిద్దాం.

నేటి తెలంగాణ 302 సెక్షన్

- తక్కళ్ళపెల్లి సూరి

పౌరహక్కులకు
దుర్మార్గపు ఉరిశిక్ష
విధించి
పౌరులకు పట్టాభిషేకం
చేయడం వృథా! వృథా!
స్వచ్ఛమైన మనిషి
తనాన్ని కుట్రతో
పాతరబెట్టి
మనుషులను పండగ పీరీల్లాగా

అలంకరించి
ఊరేగించినా వృథా! వృథా!
భావ స్వేచ్ఛ బంధింపబడే
ఏ రాజ్యంలోనైనే
ప్రజాస్వామ్యం
బ్రతికివుంటే వృథా! వృథా!
సభకు, సమావేశానికి
భావ ప్రకటనకు వ్యక్తి స్వేచ్ఛవీ
చోటులేని
తెలంగాణ పునర్నిర్మాణం వృథా! వృథా!
నేటి మన కలల తెలంగాణ
ఐపిసి 302 సెక్షనేనని తేలిపోయింది
ఇక మిగిలిందల్లా
కాళోజి చెప్పినట్లు
ప్రాతం వాడే దోపిడి చేస్తే ప్రాంతంలోనే
పాతర బెట్టడమే! లేదంటే వృథా! వృథా!
(ప్రత్యామ్నాయ రాజకీయ వేదిక సభ భగ్నంపై..)

అమ్మ

- కిషన్‌జీ

'అ' అంటే అనురాగం
'మా' అంటే మాతృత్వం
మాతృత్వం ఇచ్చేది మల్లెలాంటి మనసును
మాతృత్వం.......అనురాగం కలబోస్తే అమ్మ
అమ్మ మమకారం భాష కందనిది
అమ్మ అంటే కొండంత అండ
గాయం ఎక్కడైనా ఎప్పుడైనా ఎవరికైనా
అంతరంగంలో నుండి వెలువడే మాట 'అమ్మా'.....అనే
అమ్మ ప్రవహించే ప్రవాహం
ప్రవాహపు లోతు ఇంతా అంతా కాదు
అమ్మ మనసులాగా లోతు తెలియనంత
పున్నమి వెన్నెలా అమ్మ!
అమ్మ ఆహ్లాదపు నవ్వుకు
పున్నమి వెన్నెలై కురిసిన చంద్రుడు
ఆణిముత్యాల్లాంటి పిల్లలనే స్వప్నం
సఫలం అయితే సంతృప్తి...కాదంటే
పొంగే జలపాతంలా కనుకొలకులు
జీవితం అంతా వెక్కిళ్ళ చప్పుడు....నిదురలేని రాత్రులు
పుట్టిన మరుక్షణం పేగుతెగగా
తెగని పెనుబంధం అమ్మతోనే మరి
పండుగకు...పబ్బానికి
చెంతలేని చెట్టంత కూతుళ్ళు కొడుకులపైనే మనసు
పొట్ట చించుకొని పుట్టిన బిడ్డలని.....
మా కడుపు నింపే అమ్మలు
కండ్లల్లో వత్తులేసి చూసే అమ్మ
దినం రాత్రి ఎదురుచూసే అమ్మ
అమ్మతనం - మాతృప్రేమ
వెలగట్టే మనిషెవరు?
అమ్మలంతా విశ్వజననీలే.

పొయెట్రీ ఫోల్డర్-2

గురి చూస్తున్న గాజా

పాలస్తీనా - పోలవరం

రెండు రూపమే వేరైనా విధ్వంసాలు
ఒకటి యుద్ధం
చమురు కోసం అధికారం కోసం
ఒకటి నిర్మాణం

నీళ్ల కోసం చమురు రసాయన పరిశ్రమల కోసం
రెండు ఆక్రమణలు
ఒకటి దేశాల సరిహద్దు నగరం
ఒకటి రాష్ట్రాల సరిహద్దు అడవి
రెండు విస్థాపనలు
ఒకటి ఆకాశం నుంచి డ్రోణులు, క్షిపణులు ప్రయోగించి
నగరంలో సైన్యం ప్రవేశించి
ఒకటి భూమి మీద క్రేన్‌లు, బుల్‌డోజర్లు ప్రయోగించి
డ్యామ్‌లు రిజర్వాయర్లు నిర్మించి...

రెండు ఎంచుకున్న హత్యలు
ఒకటి డెబ్బై ఏళ్లుగా దాడుల్లో
ఒకటి ఒకేసారి ముంపులో

రెండు ప్రాణాలకు తెగించిన పోరాటాలు
ఒకటి కాళ్లకింద నేల కోల్పోయిన జాతి
ఒకటి జల సమాధి అవుతున్న జాతి

రెండు ప్రాచీన సమాజాలు
పాలస్తీనియన్లు ఆదివాసులు
రెండు సర్వనామాలు
గాజా పోలవరం
రెండు ఒకటై ప్రవహించే
రక్తాశ్రువులు.

వాళ్లు పిల్లలు... నిన్న నవ్విన వాళ్లు

నిన్న నవ్వినవాళ్లు

పువ్వుల్లా పరిమళించినవాళ్లు
నిన్న అల్లరి చేసిన వాళ్లు
పిట్టల్లా ఎగిరిన వాళ్లు
నిన్న ఆడినవాళ్లు
రంగుల్లా మెరిసిన వాళ్లు
నిన్న చంద్రుడికి కనిపించిన వాళ్లు
వెన్నెల్లా రాత్రి తండ్రిలోనో, తల్లిలోనో
ఒదిగిపోయి నిద్రపోయినవాళ్లు
పిల్లలు వాళ్లు, పిచుకలు వాళ్లు
నవ్వులు వాళ్లు, పువ్వులు వాళ్లు
నిన్న వెన్నల్లా నవ్వినవాళ్లు
నిన్ను కౌగిలిలా హత్తుకున్నవాళ్లు
గుండెల్లో గాయంలా మిగిలిన వాళ్లు
ఈ రోజు ఈద్‌కా చాంద్ చూడని వాళ్లు.

ఇజ్రాయిలిజం

కాందిశీకుల శిబిరంలోని ఆటస్థలంలో
ఆడుకుంటున్న పిల్లలపై
ఎనిమిది దిక్కులూ ఫైటర్ జెట్‌లోంచి
క్షిపణులు కురిపించినవి
నెత్తురోడుతూ రంజాన్ నెలవంక
కన్నీరు పెట్టింది

ఈదుల్ ఫితర్ ఈసారి
పండుగ చేసుకోవడానికి రాలేదు
కాందిశీకుల శిబిరాల్లో
ఆటస్థలాల్లో, ఆసుపత్రుల్లో
పాఠశాలల్లో హతులవుతున్న వాళ్ల
శవాలను పూడ్చడానికి మాత్రమే వ్యవధి ఇచ్చే
కాల్పుల విరమణ కాలమై వచ్చింది
ఇంక మళ్లీ యుద్ధమే
గాజా మహానగరం నిర్మాణుష్యమయ్యేదాకా
హమస్ నిరాయుధమయ్యేదాకా
ఎవరి నేలను వాళ్లు కాపాడుకోవడానికి
ఉమ్మనున్న జాతి ఉండడం
నేరమైన కాలమిది?
ఇంకెంత కాలమిది?

నా పాదరక్ష భద్రం

నా పాదరక్ష భద్రం
రేపటి కోసం
దాన్ని జాగ్రత్తగా కాపాడు
శిథిలాల మధ్య మరణించబోయే రేపటి కోసం
నా పాదరక్షను కాపాడు
ఆ భాండాగారం కోసం నీకు నా కానుక ఇది
నెత్తుట తడిసిన పాదరక్ష
నిరాశలో మునిగిన నా మాటలు
ఆశలో లీనమైన నా కన్నీళ్లు
మౌనంలో జీర్ణమైన నా వేదన
అలాగే, సముద్రతీరం నుంచి
ఫుట్‌బాల్‌నో, దాని పీలికనో తీసుకో
దాని మీద నెత్తుటి మరక లేదులే
బల సంపన్న శక్తి పిరికితనం సంతకం చేసిన ఫుట్‌బాల్
విస్ఫోటక బాంబు శకలంలో
విలాపాల ప్రతిధ్వనిలో
వీడ్కోలు ముద్దులో
నా జ్ఞాపకం నిక్షిప్తమై ఉంది.
ప్రతి జీవన వర్ణమూ విషపూరితమే
ప్రతి స్వప్నమూ
మారణ రసాయనాల మేఘాలలో ఊపిరాడనిదే
రాత్రుల్లో నిన్ను అతలాకుతలం చేసే
దృశ్యాలు
పగటి వేళల్లో విశ్రాంతిలో నీవు మా
గురించి చదివే దృశ్యాలు
మమ్మల్నెంతమాత్రం అతలాకుతలం చెయ్యవు
నీ మౌనం తప్ప, నీ సహనం తప్ప
నీ ఆలోచనాత్మకమైన చూపు తప్ప
నీ పాపభరితమైన నిరీక్షణ తప్ప
మమ్మల్ని ఏదీ ఇబ్బంది పెట్టదు.
ఇక్కడ ఆగ్రహం ఒక సద్గుణం
ప్రతిఘటన మీద లభించినది మా
సహనమే.
(ముసాబ్ ఇక్బాల్ కవితకు అనువాదం)

వామపాదం

kaddish for a child not born - Imre kertesz

కనుగుడ్డు సొనగారడం మొదలయ్యాకే
కన్నులతో మాట్లాడటం నేర్చుకున్నవాళ్లమి
మా దృశ్యాల్ని ఎన్ని ముక్కలు చేస్తారో
అన్ని సీతాకోక చిలుకల రంగులద్దుకుంటాం.
ఇంత ప్రపంచంలో
మా కాళ్లు దాచుకోవడానికి,
వొళ్లు దాచుకోవడానికి,
కలల గూళ్లలోని పిచ్చుకల్ని
దాచుకోవడానికి
గుప్పెడంత చోటు కరువయ్యాక
మా బెంగ మేమేదో
అనాథలమయిపోయామని కాదు...

మీ అందరి బహు ముఖాల్లో
ఇంతటి ఏకాకితనం ఏమిటని...

వినండి గాజా శోకం!

నన్ను చూడండి
ప్రేమగురించి కవితలల్లడం,
ఇంద్రధనస్సుల్నీ సీతాకోకచిలుకల్నీ
చిత్రించడం,
గులాబీమొగ్గల పరిమళాన్ని
ఆస్వాదించడం
ఉత్సాహపు నీలిపిట్టల కువకువలకు
నాట్యం చేయడం నాకెంతో ఇష్టం
కళ్లు మూసుకుని చిన్నారి పిల్లల
చిరునవ్వుల్ని వినడం నాకు సరదా
ఆ చిన్నారుల తలలకు తుపాకులు
గురిపెట్టి ఉండవు.
సుదూర దేశాల జానపద కథలూ గాథలూ
వారికి చెప్పడం నాకిష్టం
దూసుకొచ్చే తూటాల గురించీ,
పేలిపోయే క్షిపణుల గురించీ కాదు
కానీ నేనది ఎట్లా చేయను?
మరి నేనం చేయను?
నేనెట్లా చేయను? నేనేం చేయను?
నా గుండెల్లో చురకత్తి దిగి ఉంది
నేను గాయపడి ఉన్నా
గాయపడి నెత్తురోడుతున్నా
ముడుచుకు పోతున్నా
శోకాలు పెడుతున్నా
మానవత్వమా! ఎక్కడున్నావు నువ్వు?
నిరంతరం కాపలాకాసే
నీ కనుచూపుల కిందనే
నన్ను సజావుగా ఊచకోత కోస్తున్నారు.
చలి... చలి... చలి...
వణికిపోతున్నా
శోకాలు పెడుతున్నా
మానవత్వమూ! ఎక్కడున్నావు నువ్వు?
అలా ముఖం ఎందుకు పక్కకు
తిప్పేసుకుంటావు?
చూసీ చూడనట్టు ఎందుకు నటిస్తావు?
ఇదిగో నేనిక్కడ
గాజా సందుల్లో గొందుల్లో
కదగండ్లలో ఉన్నా.
మానవత్వమా! నువ్వెక్కడ?
నన్ను చూడు
నావైపు తేరిపార చూడు
నేనిక్కడ గాజా సందుల్లో గొందుల్లో
నిట్టూర్పులు విడుస్తున్నా
ముడుచుకుపోతున్నా
మానవత్వమా!
చూపులు తిప్పుకోవడం చాలిక!
చెవితనం నటించడం చాలిక
గుడ్డితనం నటించడం చాలిక
ఇక్కడ నేనూ
అయ్యో! నా దిక్కులేని చిన్నారి పిల్లలూ
చచ్చిపోతుంటే నీ మౌనం చాలిక...
(ప్రవాస పాలస్తీనియన్ నహీదా కవితకు అనువాదం)

మళ్లీ.. మళ్లీ

మేం రువ్విన రాళ్లు
మధ్యలోనే రాలిపోవచ్చు
మేం విసిరిన నాటుబాంబు
చెయ్యంత దూరమూ పోకపోవచ్చు
మేం వదిలిన రాకెట్ లాంచర్లు
నాలుగు అంగలేసి ఆగిపోవచ్చు.

పిల్లలమో పెద్దలమో..
పోరాడుతున్నవాళ్లు.
అనాథలమో క్షతగాత్రులమో...
పోరాడుతున్నవాళ్లం.

మా గాయం యుద్ధమంత పాతది
కారుమబ్బులూ, కమురు వాసనల నుంచి
మా చాంద్‌ని విడిపించుకు రావడం
మాకు కొత్త కాదు.

మేం ఏమైనా కావచ్చు కానీ,
అమాయకులం కాదు
బారు ఫిరంగులకు భయడే
బడుద్దాయలం కాదు
ఎదురొచ్చే కాలంపై
ఎగబడి బాకు దూస్తున్నవాళ్లం
కూలుతున్న నగరాల్లోంచి
మళ్లీ మళ్లీ మొలకెత్తుతున్న వాళ్లం.

గల్పికలు-అల్పికలు

- బమ్మిడి జగదీశ్వరరావు

నిషేధం

ఎక్కడి దొంగలు అక్కడ గప్‌చిప్.... అన్నట్టుగా ఎన్నికలయ్యాక ఎక్కడ ప్రభుత్వాలక్కడ గుట్టుగా ఏలుకుంటున్నాయి!

అలాంటి ఏలుబడిలో నగరాల్లో బిచ్చగాళ్ళని నిషేధించారట!?

అప్పుడు ఆలిండియా బిచ్చగాళ్ళ సంఘం ఖండిస్తూ ఇలా ఒక ప్రకటన విడుదల చేసిందట-

'ఎన్నికల ముందురోజు వరకూ మీ నాయాళ్ళంతా
నాయకులంతా బిచ్చగాళ్ళే!
మా వృత్తిలో రాణించి అధికారంలోకి వచ్చాక
అదే వృత్తిని అవమానించడం దారుణం.....
యాచక వృత్తినే అవమానించడం దుర్మార్గం గొంగట్లో తింటూ వెంట్రుకలు ఏరకోవద్దని మా విజ్ఞప్తి!'

కూలీ నెం. 1.

ఎంటర్‌టైన్‌మెంట్ ఛానెళ్ళన్నీ ఎగాదిగా క్విజ్ ప్రోగ్రాములు పెట్టేశాయి. సరైన సమాధానం ఎస్.ఎం.ఎస్. చేసిన వాళ్ళకి గిఫ్టులు ప్రకటించేస్తున్నాయి. దాంతో న్యూస్ ఛానెళ్ళ వాళ్ళూ 'ఆన్సర్ కొట్టు - గిఫ్ట్ పట్టు' స్క్రీన్ మీద క్వశ్చన్స్ రోల్ చేసారు. అందులో ఒక క్వశ్చన్.

'కూలీ నెం. 1' ఎవరు?

ఎ) వెంకటేష్ బి) నాగార్జున సి) చంద్రబాబు డి) బాలక్రిష్ణ

సరైన సమాధానం 'సి' చంద్రబాబు' అని, లక్కీడిప్ ద్వారా ఒకర్ని ఎంపిక చేసినట్టు సదరు ఛానెల్ చెప్పింది.

'చంద్రబాబు సినిమాల్లో నటించలేదు కదా?' అని ఛానెల్ కార్యాలయానికి కొందరు ఫోన్లు చేసి అడిగారట.

విసుక్కున్న సిబ్బంది 'ఇపుడు మాత్రం నటించట్లేదూ?' అనేసి నాలుక్కరచుకున్నారట.

బాబుగారు కూలీ నెం. 1' అని ఇదంతా తెలియని పసుపు పార్టీ అభిమానులూ కార్యకర్తలూ మెసేజ్‌లు బాగా పంపారట!.

ఎందుకని? అందుకని?

మా ఆవిడ అన్నం వడ్డిస్తోంది. టీవీలో న్యూస్ రీడర్ వార్తలు వడ్డిస్తోంది!

'ఈ అర్ధరాత్రి నుంచి రైలు ఛార్జీలు పెంపు.....'

'....ఈ అర్ధరాత్రి నుంచి పెట్రోలు డీజిలు ధరల పెంపు....'

'... ఈ అర్ధరాత్రి నుంచి గ్యాస్ ధరల పెంపు....'

'.... ఈ అర్ధరాత్రి నుంచి బస్సు ఛార్జీలు పెంపు....'

'వడ్డించింది చాలు... ఎక్కువయింది....' అన్నాను. మా ఆవిడ ఆపింది. టీవీలో రీడరమ్మ ఆపలేదు.

'.... ఈ అర్ధరాత్రి నుంచి కరెంటు చార్జీలు పెంపు...'

'... ఈ అర్ధరాత్రి నుంచి సిమెంటు ధరల పెంపు....'

'ఆపు....' అన్నాను. వడ్డించడం నా చేతిలో ఎక్కడుంది?' అన్నట్టు చూసింది మా ఆవిడ. టీవీ ఆపమన్నట్టు చూసాను.

'..... ఈ అర్ధరాత్రి నుంచి బ్యాంకు రుణాల వడ్డీ పెంపు....'

'.... ఈ అర్ధరాత్రి నుంచి నిత్యావసరాల మీద సుంకం పెంపు....'

'ఆపు' పెద్దగా అరిచాను. 'ఇలా వడ్డించేస్తే చచ్చూరుకుంటాం' అన్నాను.

అర్థం చేసుకుందేమో మా ఆవిడ 'అవునండీ... అన్ని ధరలూ ఛార్జీలూ అర్ధరాత్రి నుంచే ఎందుకు పెంచుతారు?' అనుమానాన్ని వడ్డించింది... సారీ అడిగింది.

'అర్ధరాత్రి స్వాతంత్ర్యం కదా మనది' అన్నాను!

ఆమె అర్థమైనట్టు తలాడించి ఏమీ ఆపలేక, టీవీ ఆపింది!.

మర్మజ్ఞానం

ఏ రాయి అయితేనేం పళ్ళూడ గొట్టుకోడానికి?' అని జనం అనుకోలేదు! 'నల్ల' రాయికన్నా ఈ సారికి 'యిటుక' రాయి మెరుగు 'అనుకొని నమో' అన్నారు జనం. నమో అనిపించేలా కార్పొరేట్ కంపెనీలన్నీ స్పాన్సర్ చేసాయని గిట్టని వాళ్ళు అన్నా సరే - ఈ సారికి 'నమో' ప్రధాన మంత్రి అయ్యాడు!

నమో కోటాలో కొలువు దీర్చి తన మంత్రుల్నీ సామంతుల్నీ ఉద్దేశించి "మీరు వేరే వ్యాపారాలు చేయకూడదు!" అనేసరికి - ఆ మాట లైవ్‌లో విన్న ప్రజలు 'నమో నమామి' అన్నారు.

సభ ముగిసి, విందు భోజనాల దగ్గర... అంత వరకు ఉగ్గబట్టుకున్న ఒక నాయకుడు 'వ్యాపారాలు ఉండబట్టే ఎర్రకోట వరకూ ఎగురుకుంటూ వచ్చాం' అన్నాడు.

'.....మరేం? కోట్లు పెట్టుబడి పెట్టి రాజకీయాల్లోకి వచ్చింది. ఇందుకా?' మరో నాయకుడు వాపోయాడు.

'ఒక్కో ఓటు కొనుక్కొని వచ్చింది... మనమేదో అమ్ముకోవడానికి కాకపోతే దేనికి?' ఇంకో నాయకుడు ఏడుపు ముఖం పెట్టాడు.

'ఒక్క రోజు గెలవడం వెనుక అయిదేళ్ళ ప్లానింగ్ వుంది. చాలా మనీ ఇన్వెస్టు చేసేం... ఇప్పుడేమై పోవాలి...' కంటతడి పెట్టుకున్నాడు మరొకడు.

దాంతో నమో విని విననట్టు ఊరుకోలేదట. చూసీ చూడనట్టు దాటి వెళ్ళిపోలేదట.... 'నేనేం చెప్పాను?' అని అడిగారట.

'వేరే వ్యాపారాలు చేయకూడదు' అని అంతా ముక్తకంఠంతో జాతీయ గీతం ఆలపించినట్టు ఏక కంఠంతో విలపించారట.

'వేరే వ్యాపారాలు వద్దన్నాను....' అర్థం చేసుకుంటారని నమో గారు కళ్ళద్దాల పైనుంచి చూసేరట.

'ఇక్కడ ఇంత పెట్టుబడి పెట్టి ఎక్కడో వ్యాపారం చేస్తారా?' నమో నవ్వుతూ చూసారట. అంతా అర్థం కానట్టు చూస్తే "పాలిటిక్స్ కూడా బిజినెస్సే గౌరవించండి." అని తాను ఆరగిస్తూ 'తినండి' అన్నారట. ఏం తినాలో అక్కడ చేరిన అందరికీ అర్థమయింది. ఏం చేయాలో అంతకంటే ఎక్కువే అర్థమయింది... అట కాదు నిజంగా నిజం!

కథ

అమ్మ

- 'తాయమ్మ' కరుణ

"ఎండెక్కింది. పొద్దుబాయె. లే. లోపలికిరా" లచ్చుమమ్మను చెయ్యిపట్టి లేపబోయాడు నర్సయ్య.

పొద్దుకు చెయ్యి అడ్డం పెట్టుకొని దారి దిక్కు చూసుకుంటూ "ఆగయ్య, పిలగాడు ఇంకా రాకపాయె. కాసేపు చూసొస్త" లచ్చుమమ్మ చిరాకు పడుతూ అంది.

"ఏం జూస్తవ్. చూసినకాడికి సాల్లే. ఇంత తిందువుగాని రా".

"ఏందీ నీ యావారం. నా పిలగాని కోసం నేను ఎదురు చూస్తుంటే చూడనియ్యరేంది" కోపమూ చిరాకుతో ముఖం అంతా చింపుకుంటూ అంది లచ్చుమమ్మ.

"ఈడిదాక వచ్చినోడు ఇంట్లకు రాకుండా బోతడా ఏంది" సముదాయిస్తూ నర్సయ్య మళ్ళీ లేపబోయాడు లచ్చుమమ్మను.

చెయ్యి నెమ్మదిగా నర్సయ్య చేతిలోంచి విడిపించుకుంటూ "ఏందయ్యా, పిలగాడు ఇంకా రాకపాయె" కన్నీటిని కొంగుతో తుడుచుకుంటూ అంది లచ్చుమమ్మ.

ఆ బాధ అలవాటయిన నర్సయ్య కళ్ళలో నీళ్ళు ఇంకిపోయి చాన్నాళ్లే అయింది. అయినప్పటికీ నర్సయ్య కడుపులో ఏదో మెలిపడ్డట్టు అయింది.

ఇది రోజూ ఉండే సన్నివేశమే. చీకటితోటి లేవడం, గబగబా ఇంట్లో పనులు, వంటపని చేయడం. ఇంటి ముందర అరుగు మీద కూర్చుని కొడుకు మల్లేషు కోసం ఎదురుచూడడం. చివరకు ఏడుస్తూ లోపలికి పోవడం.

ఆ బజార్న పోయేవాళ్లకూ ఇది అలవాటే. అయినప్పటికీ ఇప్పటికీ లచ్చుమమ్మను చూసి కండ్లనీళ్లు ఒత్తుకుంటరు.

ఒక్కగానొక్క కొడుకు. ఆ తల్లికి ఆడపిల్ల అయినా మగపిలగాడయినా మల్లేషు ఒక్కడే. చిన్నప్పుడు ఆడపిల్లగా చూడాలనుకుంటే గౌను వేసి మురిసిపోయేది. లచ్చుమమ్మకు కొడుకే సర్వస్వం. కూలికి పోయినా, నాలికి పోయినా, పొలానికి పోయినా ఎప్పుడూ వెంట తీసుకుపోయేది. బడిలో షరీక చేసిన రోజు కంటికి కడివెడు ఏడ్చింది. బడి నుంచి వచ్చేదాక ఏ పని చేస్తున్నా కొడుకు ధ్యాసతోనే ఉండేది. 'ఈ బడి పాడుగాను ఇన్ని గంటలు చెప్పుతరేంది' అని విసుక్కునేది.

మల్లేషు కూడా తల్లికి అన్ని పనుల్లో సాయం జేసేటోడు. తల్లి ఇల్లలుకుతే నీళ్లు తెచ్చిపోసేటోడు. ముగ్గు పెట్టేటోడు. తల్లి వెనకాలే తిరుగుతూ వంట పనిలో సాయం చేసేటోడు. ఊర్లో నలుగురు నాలుగు రకాలుగా అనుకునేటోళ్లు – 'దీనికే కొడుకున్నట్టు ఎవ్వరికీ లేనట్టు జేస్తది', 'ఆడు ఆడంగోడు అయ్యేటట్టున్నడు. ఎప్పుడూ తల్లి కొంగు పట్టుకొని తిరుగుతడు', 'గా తల్లి పిలగాని లెక్క ఉండాలె' అని ఎవరికి తోచినట్టు వాళ్లు వ్యాఖ్యానించేవాళ్లు. కొన్నిసార్లు నర్సయ్య కూడా విసుక్కునేవాడు. "ఏంది, పిలగాన్ని ఎటూ గానియ్యకుంట జేస్తవా? ఇట్లయితే వాని సదువెట్ల సాగుతది. బల్లె ఉన్నాగూడ ఎప్పుడెప్పుడు ఇల్లు జేరాలని ఆత్రపడుతుండు" అని మెత్తగా భార్యను కోప్పడేవాడు.

ఎవరెన్నన్నా తల్లీ కొడుకుల ప్రేమ, ఆరాటం తగ్గేది కాదు. మల్లేషును చూసి మురిసిపోయేది లచ్చుమమ్మ. "మల్లేషు అన్నిట్ల ఫస్టమ్మా" అని సార్లు కొడుకును పొగిడితే పొంగిపోయేది. మల్లేషు ఎదుగుతున్నాకొద్దీ చిన్నప్పటంత ముద్దు చేయనప్పటికీ కొడుక్కు అన్నం పెట్టి కూచొని అడిగి అడిగీ వడ్డించేది. కొడుకు బట్టలు సర్దడం, కొడుకు పనులన్నింటిని శ్రద్ధగా చేయడంలో తన ప్రేమను చూపేది. మల్లేషుకు వయసుతోపాటు ఊర్లో స్నేహితులు పెరగడం, దాంతోపాటు ఊరి విశేషాలు, రాజకీయాలు అర్థమవుతుండేవి.

పదవ తరగతిలో స్కూలు ఫస్టు వచ్చిన రోజు లచ్చుమమ్మ కొడుకును ఎక్కడికీ కదలనీయలేదు. దిష్టి తీసింది. బయటికి వెళితే కొడుక్కు దిష్టి తగుల్తదని భయపడ్డది. తల్లి చాదస్తాలను నెమ్మదిగా అర్థం చేయించడంతో పాటు ఊర్లోని విషయాలను తల్లితో చర్చిస్తుండేవాడు. పదవ తరగతి తర్వాత పక్క టౌన్లో ఇంటరు, డిగ్రీకి జిల్లా కేంద్రంలో చదవాల్సి వచ్చింది. ఆ తర్వాత పీజీకి దూరప్రాంతాలకు వెళ్ళడం, తల్లీ కొడుకుల మధ్య ఎడమూ పెరిగింది. తల్లీ కొడుకులు కలిసుండే రోజులు తగ్గిపోయాయి. దాంతోపాటే మల్లేషుకు రాజకీయాల్లో ప్రవేశమూ పెరిగింది. లచ్చుమమ్మ తల్లడిల్లి పోయేది. తన ప్రేమ కొడుకు భవిష్యత్తుకు ఆటంకం కారాదని బాధనంతా కడుపులోనే దాచుకునేది. కొడుకు వచ్చి ఉన్న ఒకటి, రెండు రోజుల్లో ఇన్నాళ్ల తన ప్రేమనంతా కురిపించేది.

ఊర్లోకి అన్నలు వస్తారని తెలిసినప్పటికీ ఎన్నడూ కలిసింది లేదు. పీజీలో చేరడంతో పాటు, రాజకీయాల ప్రవేశంతో సమాజంపట్ల మల్లేషు అవగాహన, అలాగే తల్లిపట్ల ఇంతకుముందు కంటే అవగాహనతో కూడిన ప్రేమ పెరిగాయి. తల్లిప్రేమ ఎప్పుడు పక్కనే ఉన్నట్టే అనుభూతి చెందేవాడు మల్లేషు.

సెలవులకు ఊరికి వస్తె లచ్చుమమ్మ ఎంత సంబరపడేదో. తనకు కలిగిన దాంట్లో కొడుక్కు ఇష్టమైనవి వండిపెట్టేది. ఎప్పుడు ఇంటికొచ్చినా కూలికిపోయే మల్లేషును వద్దని చెప్పేది. "చిన్నప్పుడంటే ఏదో... జెస్తివి. పెద్ద సదువులు సదువుతున్నవు. నీకియ్యన్ని ఎందుకురా" అనేది. కానీ పెద్ద సదువులు సదువుతున్నా నా కొడుకు మారలేదని మనసుల సంతోషంగా ఉండేది లచ్చుమమ్మకు. కొడుకు దోపిడీ, అన్యాయాల గురించి, మహిళల పరిస్థితి గురించి మాట్లాడుతుంటె 'నా కడుపున బిడ్డకు ఇంత తెలివి యాన్నుంచి వచ్చింది' అనుకుంటూ కొడుకును మురిపెంగా చూస్తూ ఆశ్చర్యంతో వింటూ ఉండేది.

కొడుకు ఇంట్ల ఉండేది సాయంత్రాలే. కూలి పని నుంచి ఇంటికి

రావడమే ఆలస్యం మల్లేషు కంటే చిన్నవాళ్లు. సమ వయస్కులు కొన్నిసార్లు పెద్దవాళ్లు కూడా కలిసేవాళ్లు. ఇంటి ముందర అరుగుల మీద, అవి చాలకపోతే మంచాలేసుకుని, వాటి మీద కూసుని గంటలు గంటలు మాట్లాడుకునేవాళ్లు. లచ్చుమమ్మ ఇంట్లకు బయటకు తిరుగుతా ఉండేది. "ఇంకా పోరేంది ఈ జనాలు" అని తిట్టుకునేది. తల్లి ఆరాటం తెలిసిన మల్లేషు తల్లి బయటకు రాగానే మాట్లాడుతూ, మాట్లాడేవారి మాటలు వింటూ తల్లివేపు చూసేటోడు. పట్టించుకోనట్టు తన ధోరణిలో తమ ఉండకపోయేటోడు. లచ్చుమమ్మకు అదో తృప్తి – యాడున్నా కొడుక్కి తను గుర్తే అని.

కొడుకు మాటలు వింటూ 'వీడు అన్నోళ్లు మాట్లాడుతున్నట్లు మాట్లాడుతుండే' అనుకునేది. లచ్చుమమ్మ అన్నలకు అన్నాలు పంపుతుండేది. అప్పుడప్పుడు మీటింగులకూ పొయ్యి వచ్చింది. ఈ మధ్య అన్నలకంటే పోలీసులే ఊర్లల్లకు ఎక్కువొస్తున్నరు. ఇంకొద్ది కాలానికి 'వీడు అన్నల్ల కలవడు గద' అని భయపడింది. అన్నల మనిషని ఎవరూ చెప్పకపోయినా మల్లేషు మాట్లాడే విషయాలనుబట్టి జనాలకు ఎప్పుడో అర్థమైంది. అచ్చుమమ్మకే ఆలస్యంగా అర్థమయింది. డిగ్రీలో ఉండగా రాజకీయాలు వంటబడుతున్న సమయంలో తనకు తెలిసిన వాటినీ, ఊర్లోని విషయాలను కలిపి ఆలోచిస్తూ నల్గురితో చర్చిస్తుండేవాడు మల్లేషు. రాను రాను ప్రత్యక్షంగా రాజకీయాలు మాట్లాడకపోయినా పార్టీ తిరిగే ప్రాంతాల్లోని ప్రజలు పొల్లేదో రెల్లేదో ఇట్టే గ్రహిస్తారు. ఎవరూ మల్లేషును "నీకు అన్నలు తెలుసా" అని అడగలేదు. కానీ మల్లేషను అన్నల మనిషిగానే జమకట్టారు.

ఎమ్మెస్సీ చివరి యేడాది చదివేటప్పుడు నాలుగు నెలల వరకు ఇంటికి రాలేదు. ఓ రోజు సాయంత్రం ఇంటికి వచ్చి తెల్లవారే పోతానన్నాడు మల్లేషు. 'నా కొడుకు నాకు దూరమయిండు' అనుకుంది లచ్చుమమ్మ. కొడుక్కు అన్నం పెట్టి పక్కనే కూచుంది. ఏమీ మాట్లాడలేకపోయింది. మనసంతా ముసురుపట్టి ఉంది. మాట పెగిలితే కండ్లనీరు కట్టలు తెంచుకుంటది.

తల్లికి అర్థమైందన్న విషయం మల్లేషుకూ అర్థమైంది. తల్లి మీద ఎనలేని అభిమానం, అంతులేని ప్రేమా పొంగాయి. తను మాట్లాడినా, మాట్లాడించినా తల్లి ఏడుస్తదనీ తెలుసు. తన గురించి అర్థమైనా బయటపడకుండా తల్లి నిగ్రహించుకుంటున్న తీరు చూసి మల్లేషుకు తల్లి మీద ఎనలేని గౌరవం, ప్రేమ ఉప్పొంగాయి. "అమ్మ నువ్వు కూడా అన్నం పెట్టుకోవే" అన్నాడు మల్లేషు.

మారు మాట్లాడకుండా అన్నం పెట్టుకుంది లచ్చుమమ్మ. తల్లి వద్దంటున్నా మారు అన్నం, కూర వడ్డించాడు. లచ్చుమమ్మ కొంగుతోటి ముక్కు తుడుచుకుంటూ అన్నం తిన్నది – తలవంచుకుని.

ముగ్గురు మంచాలేసుకుని ఆరుబయట పండుకున్నరు. కష్టం చేయడం తప్ప ఏమీ తెలియని నర్సయ్య గుర్రుపెట్టి నిద్రందిగా నిద్రపోతున్నాడు. భార్య వ్యవహారశైలి, ఇంట్లోవాళ్లతో కలిసుండే తీరు, ఇంటిని నడిపే తీరు పెండ్లైన కొత్తలోనే చూసిన నర్సయ్య గుండెల మీద చెయ్యి వేసుకుని నిద్రపోవచ్చు అనుకున్నాడు. ఆ నమ్మకంతోనే నిద్రందిగా ఉంటాడు. లచ్చుమమ్మకు నిద్రపట్టలేదు. మల్లేషూ నిద్రపోలేదు. ఇదే చివరిసారి అవుతుందే అమ్మను చూడ్డం అనుకున్నాడు. తల్లిని చూస్తే మనసు అర్ద్రమవుతుంది. రాజకీయాలు అంతకంటే బలంగా ప్రేరేపిస్తున్నాయి.

కొడుకు నిద్రపోలేదని లచ్చుమమ్మకు తెలుసు. చివరికి లచ్చుమమ్మే "కొడ్కా మల్లేషు" అని పిలిచింది.

"ఏందమ్మా"

"నిద్రపడ్తలేదారా"

"దోమలు లెసున్నయె"

కొడుకు మాట మారుస్తున్నాడని అర్థమై "నాయనా మల్లేషు, నీ మీద పాణాలన్ని పెట్టుకుని పెంచుకున్నరా" అంది లేచి మంచంల కూసుంటూ.

"ఇప్పుడేమైందే"

"ఇంతకు ముందు పది, పదిహేను రోజులకోపాలి వచ్చేటోడివి. తర్వాత్త నెలకోసారి రావడం మొదలుపెట్టినవ్. అట్లట్ల ఇప్పుడు నాల్గు నెల్లకు వచ్చినవ్. వచ్చిన తెల్లారే పోతంటున్నవ్"

"పనుంది రాలేదమ్మ"

"కొడ్కా నువ్వు చేస్తున్న పనులేందో, యేడికో అడికి అర్థమయితున్నయిరా. అన్నలు మంచోల్లు. అది జనమందరికీ తెలుసు. కానీ, నాకు నువ్వొక్కడివేరా మల్లేషు. నువ్వు లేకపోతే నేను పాణాలతో వుండలేన్రా" లచ్చుమమ్మ ఇంక మాట్లాడలేకపోయింది. కన్నీళ్లు ధారకట్టాయి. ఆ చీకట్ల కొంగునోట్ల కుక్కుకుంది ఏడుపు వినిపించకుండ.

మల్లేషు లేచి తల్లి మంచం మీద కూసుని తల్లిని పట్టుకున్నడు.

"అమ్మా, నీ కడుపున పుట్టడం నేను చేసుకున్న భాగ్యమే. నేను యాడున్నా నీ ప్రేమ నన్ను కాపాడుతది. వీలైనప్పుడల్లా వచ్చి కలిసిపోత. ఉత్తరాలు రాస్తా" అన్నాడు. ప్రత్యేకంగా పార్టీ గురించి తల్లికి చెప్పాల్సిన అవసరం లేదని మల్లేషుకు తెలుసు. తల్లికి చెప్పకుండానే పోదామనుకున్నాడు. చెప్పకుండా పోతేనే తల్లి ఎక్కువగా బాధపడ్తదని ఆలోచించాడు. ఇక్కడికి వచ్చాకనే తెలిసింది – తను వెళ్లిపోతున్న విషయం తల్లి పసిగట్టిందని.

"నా కొడుక్కు ఊరంతటి కంటె ఎక్కువ తెలివుందని మురిసినరా. కని, నాకు దూరమయితవని అనుకోలేదురా మల్లేషు. మల్లొక్కసారి ఆలోచించుకో బిడ్డ." వెక్కిళ్లను ఆపుకుంటూ లచ్చుమమ్మ అంది.

"అమ్మా, సంక్రాంతి పండుగకు వస్తలేవే".

కొడుకు నిర్ణయం మారదనుకుంది లచ్చుమమ్మ. ఏం మాట్లాడలే. తల్లిని పడుకోబెట్టి దుప్పటి కప్పి పడుకున్నడు మల్లేషు. తెల్లారగట్ల ఎప్పటికో నిద్రపట్టింది తల్లీ, కొడుకులకు.

సద్దన్నం ఉంటే తిని, పోతనని తయారైండు మల్లేషు.

"సంక్రాంతికి తప్పక వస్తవుకద కొడ్క" అపనమ్మకంగానే అడిగింది.

తల్లి రెండు చేతులు పట్టుకుని "తప్పకుండ వస్తమ్మ" అన్నడు మల్లేషు.

"అదేందిరా అప్పుడే తయారైనవ్. మాంసం తెచ్చిన. తిని పోదువు ఆగు" అప్పుడే మాంసం పట్టుకొని వచ్చిన నర్సయ్య అన్నడు.

ఇంకాసేపన్న కండ్లముందు ఉంటడనుకుని ఆగుతడేమో అని ఆశగా చూసింది కొడుకువేపు లచ్చుమమ్మ.

"లేదు నాయిన పోవాల్నె. పనుంది. ఈ బస్సుపోతే మల్ల మధ్యాహ్నం దాకా ఆగాలె".

"మీవి ఏం పనులోరా... ఉద్యోగం చేసేటోడిలెక్క మాట్లాడతవ్. అంతగనం పనులేమున్నయిరా" కోప్పడ్డడు నర్సయ్య.

తండ్రి దగ్గరికి వచ్చి చెయ్యిపట్టుకుని "లేదే నాయిన, నిజంగానే పనుంది. మిమ్ముల్ని జూసి చానా రోజులాయె అని వచ్చిన. పండక్కు వస్తగద. అప్పుడుంటలే రెండు రోజులు" మల్ల మాట్లాడేందుకు సందివ్వకుండా "పొయ్యస్త" అని చెప్పి బయటపడ్డడు.

కన్నపేగు గుంజుకపోతున్నట్టు బాధతో కొడుకు కనిపించకుండా పొయ్యేంతవరకు చూస్తూ కండ్లొత్తుకుంట బజార్లనే నిలబడ్డది లచ్చుమమ్మ.

ఏమీ తెలియని నర్సయ్య "ఏందే అట్లేడుస్తున్నవ్. పట్నంల పెద్ద సదువులు సదువుతున్నప్పుడు ఎడబాయకుంట ఉంటరా? బల్లె ఏసిన్నాటి నుంచి ఇప్పటి దాంక ఏడుస్తనే ఉంటివి" చిరాకుపడ్డాడు భార్యమీద నర్సయ్య.

లచ్చుమమ్మ యేమీ ఇన్పించుకున్నట్టు లేదు. వస్తున్న వెక్కిళ్లను ఆపుకుంట బాటై చూస్తూ అట్లనే నిలబడ్డది.

భూమిలో దిగబడిపోయినట్టు నిలబడ్డ లచ్చుమమ్మను చూస్తూ "ఏడ్చినకాడికి సాల్లే కూర వొండుదురా. పొద్దుపోతుంది" అన్నడు. 'ఏందో ఈ తీర్ల ఎన్నడు ఏడవలే' అనుకున్నాడు మనసులో.

కూలికి పోయినా, నాలికిపోయినా, యాడ ఎవరు కన్పించినా కొడుకు ముచ్చటే లచ్చుమమ్మకు. కొడుకు ధ్యాసే లచ్చుమమ్మకు. ఎప్పుడూ కొడుకు గురించి చెప్తూ కొడుకు తన పక్కనే ఉన్నట్టు తనను తను ఓదార్చుకుంటున్నట్టుగా ఉండేది లచ్చుమమ్మ. కొన్నాళ్లకు తను ఇంట్ల లేనప్పుడు కొడుకు వచ్చి పోతడేమో అని ఇల్లు కదలడమే బందు పెట్టుకుంది.

"రేపు సంక్రాంతి పండుగ్గాదే. రేపొస్తడేమోలే" అని మళ్లీ చెయ్యిపట్టి లేపాడు నర్సయ్య.

"మర్చేపోయినయ్యా, అవునుగద" అని లేచి గబగబ ఇంట్లకు పొయ్యింది.

నర్సయ్య అన్నం తినమన్నా తినలేదు. ఇల్లంత దులుపుకుంట జేరింది. కొత్త బట్టలు కొని కొడుక్కు కుట్టియ్యమని చెప్పింది నర్సయ్యకు, వాడికి అరిసెలంటె ఇష్టమని బియ్యం నానబోసింది. ఇల్లంతా అలికింది. గోడల వెంట ముగ్గులు పెట్టింది. నర్సయ్య కూలికి పొయ్యి వచ్చేసరికి అరిసెల పిండి దంచుకుంట జేరింది. ఒకప్పుడు అరిసెల పిండి ఐదు కిలోలయినా ఏకధాటికి దంచేది. ఇప్పుడు షేరు బియ్యాన్ని దంచేసరికి దిగచెమటలు పోసినయి. మనిషి బాగా పీక్కపోయింది. తిండి కూడా నర్సయ్య తినిపిస్తే ఎప్పుడోగానీ తినదు.

నర్సయ్యను చూసి "పిలగానికి బట్టలు తెస్తివా. మేరాయనకు ఇచ్చి రాపో. పండుగకు మస్తు గిరాకీ ఉంటది. పిలగాడు వచ్చేసరికి కుట్టిస్తడో లేదో" అని మళ్లీ తనే "మనోడికి కుద్దదులే. వాడంటే మేరాయనకాడ ఇష్టం" అని నర్సయ్యను తరిమింది.

నర్సయ్య ప్రతి సంక్రాంతికి కొడుక్కు బట్టలు తెచ్చి కుట్టిస్తడు. లేకపోతే లచ్చుమమ్మ ఊరుకోదు.

వంగిన నడుముతో ఈడ్చుకుంట వచ్చిన నర్సయ్యను చూసి "ఏందే చిన్నాయన, మల్లేషుకు బట్టలు తెచ్చినవా" మేరె సత్తెయ్య పలకరిస్తూ కూచోమన్నట్టుగ కుర్చీ చూపించిండు.

"షవునయ్యా" అంటూ బట్టల సంచీని సత్తెయ్య చేతికిచ్చి, కుర్చీల కూలబడ్డడు నర్సయ్య.

"చిన్నాయన, రోజు రోజుకు కుంగిపోతున్నవేమే" బాధగా అన్నడు సత్తెయ్య.

"ఏం జేసుదుంది సత్తెయ్య" నర్సయ్య.

"చిన్నమ్మ బాగున్నాదే"

"చిన్నమ్మ బాగు సంగతి మీకు తెల్వనిదా సత్తెయ్య. దాని లోకం దానిది"

సత్తెయ్య బాధతో ఏం మాట్లాడలేకపోయిండు.

"మల్లేషు రాదని తెలుసుగదనె. ఎందుకు ప్రతి యేడు కుట్టించి, ఎవరికో ఒకరికి పంచడం. ఇప్పుడు నీ ఒక్కని కష్టం తోటి నడవాల్నాయె. చిన్నమ్మ ఆరోగ్యమేమో అట్లుండే."

"అది ఈ ఒక్క పండగ రోజన్నా తృప్తిగ ఉంటదయ్య. బట్టలను చూసి వాడొచ్చినట్టే సంబరపడ్తది. పైసల్దేముంది. ఇంక నేను కూడబెట్టి ఎవ్వనికి ఇవ్వాలె. నాకు పిల్లా జెల్లా." అని కండ్లల్ల నీరు తీసుకుండు నర్సయ్య.

ఇద్దరూ మౌనంగా కూచుండిపోయారు. కాస్సేపుండి "జర రేపటికల్లా కుట్టియ్యి సత్తెయ్య. లేకపోతే మీ చిన్నమ్మ ఊకోదు. ముందే కొందామంటే పస్లతోటి తీరిక దొరకదాయె" అని పోవడానికి లేచి నిలబడ్డడు నర్సయ్య.

"నువ్వు చెప్పాల్నానే. నాకు తెల్వదా. రాత్రికి కుట్టి పెడ్త. పొద్దున్నే పిల్లలతోటి పంపిస్త." అంటూ సత్తెయ్య మిషను మీంచి లేచి నర్సయ్యను సాగనంపిండు.

అరిసెలు చేసి మల్లొచ్చి ఇంటి ముందల అరుగు మీదకూసుని, దారెంట కన్పించినోల్లనందరినీ పిలిచి "నా కొడుకు రేపొస్తడు" అని చెప్పబట్టింది.

'నీకేం లచ్చుమమ్మ, బంగారమసొంటి కొడుకును గన్నవ్.

తప్పకుండ పండుగకు వస్తడులేమ్మా' అని బాధపడుకుంటనే ఏదో ఒకటి లచ్చుమమ్మను ఓదార్చే మాటలు, పొగిడే మాటలు అనుకుంట బోతున్నరు జనాలు. లచ్చుమమ్మ పొంగిపోయి మురుసుకుంట కూసుంది.

ఇంతల్ల బజార్న పోతున్న మల్లయ్యను పిలిచి "ఓరి మల్ల, నా కొడుకు పండక్కు వస్తుండురా. వానికి కొత్త బట్టలు కుట్టిస్తున్న. అరిసెలు జేసిన వానికిష్టమని" అంది.

'మళ్లీ పూటుగ తాగినవా' అని పెండ్లాం లొల్లి పెట్టుకుంటే, పెండ్లాన్ని నాల్గు దన్ని 'తాగిన మైకం దిగిపాయె, తాగిన ఫాయిదా లేకుండ చేసే లంజముండ' అని తిట్టుకుంట దారెంట పోతున్న మల్లయ్య లచ్చుమమ్మ మాటలతో మరింత చిరాకుపడి "సాల్లేమ్మా, కొడుకు నచ్చి నాలుగేండ్లు అయితుంది గాని ఇంకా నా కొడుకొస్తుండు... నా కొడుకొస్తుండు అని దారెంట బోయేట్లో పాణం దింటవ్. ఇనీ ఇనీ ఇసుకొస్తుంది" అన్నడు.

"ఏందిరా బాడుకావ్, నా కొడుకు సచ్చిండంటావురా... నీ నోట్ల మన్నువడ. నా అసుమొంటి కొడుకు నీకు లేదురా... నా కొడుకును చూస్తే కండ్లల్ల నిప్పులు పోసుకుంటరు. బాడుకవ్ నా కొడుకు గురించి ఏవంటివిరా...? మల్లను" అంటూ వెనకాల నుంచి షర్టు గల్ల బట్టుకుని కుదేసి కూచోబెట్టి గుద్దతుంది లచ్చుమమ్మ

పఢ్‌నా హై తో లడ్‌నా

- ఎన్.డి.

'ఫట్'

గుల్లేల్ నుండి నేను కొట్టడం, పిట్ట తుర్రుమనడం ఒకేసారి జరిగిపోయాయి.

"ఛ"

నా చేయి తెలీకుండానే మరో మట్టి ఉండ కోసం జోరలోకి పోయింది. పిట్టని ఎగిరిపోయేలా చేసినందుకు సన్ను కేసి కొంచెం కోపంగా చూపులు విసురుతూనే మరో వైపు నా కళ్లు మరో పిట్ట కోసం వెతుకుతున్నాయి.

"జోగా, జోగా," సన్ను రొప్పుతూ.

"నా పిట్ట ఎగిరిపోయింది, మంచిగా కాల్చుకునేవాళ్లంగా," అన్నాను నిష్ఠూరంగా.

సన్ను కళ్లల్లో ఎప్పుడూ కనిపించే అదే చిలిపితనం. తెల్లటి పలువరుస తళుక్కుమంది.

"అసలైన పిట్ట దొరికిందిలే. బీటాని పట్టుకున్నారు మిలీషియా వాళ్లు. మన బాలల సంఘం వాళ్లే చూసి చెప్పారు," సన్ను గబగబా కొంచెం గర్వంగా చెప్పాడు.

"అవునా? ఎవరు?"

"మంగ్లి, సోను."

ఇవాళ ఎలాగైనా ఒక్క పిట్టనైనా కొట్టాలని పట్టుదలగా వచ్చాను. కానీ యిప్పుడిక అడవిలో యెలా ఉంటాం? గూడేనికి ఉరకాల్సిందే.

"సీతూ, మన్‌కూ, పోదాం రండి, బీటా దొరికాడట," అరుచుకుంటూ గూడేనికి పరుగు లంకించుకున్నాం నేనూ, సన్నూ. మా వెనకే సీతూ, మన్‌కూ ఉరికొచ్చారు. మన్‌కు చేతిలో రెండు బుజ్జి పిట్టలు వేలాడుతుండడం చూసి సన్నూ, నేనూ ఒకరినొకరం చూసుకుని పళ్లికిలించుకుంటూ వురికాం.

"పిట్టల్ని కొట్టొద్దు, ఆ బుజ్జి పిట్టల మాంసం పంచుకుంటే ఎంతొస్తది? మంచిగా వాటిని బతకనిస్తే మన చుట్టూ ఎంత అందంగా రంగురంగుల రెక్కలు విప్పుకుని కిలకిల రావాలతో తిరుగుతూ వుంటాయి కదా," అనేది మీనా దీదీ బడికి వచ్చినప్పుడల్లా. మేం దీదీ ముందు ఏం అనకపోయేవాళ్లం. మేం వేటాడే బుజ్జి పిట్టల్ని చూసి ఆమె విలవిలలాడుతుంటే ఇక మేం మీనా దీదీని బాధపెట్టడం ఇష్టంలేక ఆమెకు వాటిని కనబడనిచ్చేవాళ్లం కాదు.

"వనితా, మన విద్యా విభాగం వారికి చెప్పి పర్యావరణాన్ని పరిరక్షించడంలో పిట్టల్ని కొట్టకుండా వుండడం కూడా ఒకటి అని పాఠం రాయించాలి మూడో క్లాసుకో, నాలుగో క్లాసుకో," అనేది మా గురూజితో. మీనా దీదీ చెప్పేటప్పుడు సరిగానే అనిపించేది కానీ కొట్టడంలో వున్న మజా, పిట్ట మాంసం రుచీ వదులుకోవడం కష్టమే. రెండు వైపులా 'బాధల్ని' అర్థం చేసుకుని ఇక మా వనిత గురూజీ 'స్కూలు పరిసరాల్లో మాత్రం పిట్టల వేట బంద్' అనే నిబంధన పెట్టేసింది. మేం దానికి సంతోషంగా ఒప్పుకున్నాం, మిగతా అడివంతా మాదే కదా అన్నట్టు. అందుకనే మా స్కూలు దగ్గర ఎన్నో రకాల పక్షులు, పిట్టలు. వాటికి గింజలు వేయడం చిన్నపిల్లలకు అదో ఆట. వేసవికాలం బడి శెలవలు ఇచ్చాక మాకు రోజూ పిట్టలు, పీతలు, కుందేళ్లు వగైరాల వేటే...

ముప్పై ఇండ్లున్న మా గూడెంలో గోటుల్ నడుమనే వుంటుంది. బీటాని చేతులు వెనక్కి కట్టి గోటుల్ లో ఒక పక్కన కూచోబెట్టారు.

నర్సయ్య ఇంటికొచ్చేసరికి.

చుట్టూ జనం మూగి విడిపిస్తున్నా విడవట్లేదు. మల్లయ్యను లేవనిస్తలేదు. "ఈ పిచ్చిముండకు ఏం బలం ఉంది. ఇడిపించండె" అని అరుస్తూ లేవడానికి ప్రయత్నిస్తూనే అందినకాడికి లచ్చుమమ్మను కొడుతుండు మల్లయ్య.

నర్సయ్య వచ్చి "వాడొట్టి తాగుబోతోడు. వాడనంగానే మల్లేషు మనల్ని వదిలి యెల్లిపోతాడే. ఇడువు, ఇడువు" అని విడిపించిండు.

"కడసారి సూపన్న సూసుకును. శవాన్నయినా ఇయ్యకపోయిరి ముండా కొడుకులు"

"లచ్చుమమ్మను చూస్తే గుండె చెరువైతది. పాణాలన్ని అని మీద పెట్టుకొని బతికె"

"ఈ బజార్న రావాల్నంటె కన్నపేగు మెలిపడ్డట్టయితది"

తలా వో మాట అనుకుంట కండ్లొత్తుకుంట ఎవరిదారిన వాళ్లు పోయారు.

"నా కొడుకు చీమకన్న హాని జేసేటోడు కాదు
నా కొడుకు దయగల్లోడు
నా కొడుకు నల్గురి బాగును కోరుకునేటోడు
ఎవరికష్టమొచ్చినా తనకొచ్చిందనుకుంటడు
నా కొడుకును ఎందుకు సంపుతరు
నా కొడుకు ఎవలకేం పాపం జేసిండని
సూర్యుని మొఖాన మన్ను బోస్తే
ఆల్ల మొఖానే పడ్తది
అనుసుమొంటి పిల్లల్లేరా

అని నోట్ల అగ్గిబుట్ట" భర్త నర్సయ్య మాటలతో మల్లయ్యని వదిలిపెట్టినప్పటికీ తన కొడుకును అంత మాట అంటడా అని సాపిస్తానే ఉంది లచ్చుమమ్మ కోపంతో ఊగిపోతూ ఏడుస్తూ...

లచ్చుమమ్మ సాపెన ఎవరి మీదో...

(తన కొడుకును పోగొట్టుకొని పిచ్చిదయిన కొరియర్ మల్లేషు తల్లికి, తమ పిల్లలను కోల్పోయిన తల్లిదండ్రులకీ)

కళ్లకు గంతలు కట్టారు. మిలీషియా కమాండర్ రాజె దీదీ, సభ్యులు కొంతమంది కాపలాగా వున్నారు. రాజె దీదీ మా పిల్లల గుంపును చూసి నవ్వింది. మెల్లగా సోను దగ్గరకు పోయాను.

"ఎక్కడ వుండినాడు?" కుతూహలంగా అడిగాను.

"రామాల్ వాళ్ల ఖేతుల్‌లో," సోను కళ్లు మెరుస్తున్నాయి. పిల్లల గుంపంతా చేరింది సోను చుట్టూ. దానర్థం మొత్తం ఎలా జరిగిందో చెప్పమని, సోనుకు తెలుసు కనుక.

"విజయ్ దాదా మనకు బీటా ఇన్ఫార్మర్ అయ్యాడని చెప్పినప్పుడు బాలల సంఘం వాళ్లు కూడా ఒక కన్ను వేసి వుంచాలి అతని ఇంటామె మీద అన్నాడు కదా?"

అందరం తలలూపాం. త్వరగా చెప్పు అన్నట్టు ఆత్రుతగా చూస్తున్నాం.

"మన మంగ్లికి ఆమె అత్త అవుతది కదా. అందుకని రోజూ ఏదో పని మీద అత్త దగ్గరకు వెళ్లి మాటలు కలిపేది. మొన్న వాళ్ల అత్త రామాల్ దగ్గరకు పోయి రావాలె, గుడ్డికి జ్వరంగా వుంది. మీ ఇంట్ల వుంచుకుంటవా, రేపటికల్లా వస్తనన్నదంట. మంగ్లికి 'డౌట్' వచ్చింది. ఎన్నడూ పోనామె రామాల్ దగ్గరకెందుకు అని. వాళ్లత్తతో సరే అని గుడ్డినెత్తుకొచ్చి ఇంట్ల పండబెట్టి రాజె దీదీకి చెప్పింది. వాళ్లు రామాల్ వాళ్లూరు మిలీషియాకి కబురు చేసిన్రు. అందరూ సప్పుడు కాకుండ కావలి వున్నరు. అడవి నుండి బీటా, ఇంకొకడు రామాల్ ఖేతుల్ కాడికి వస్తుంటే మనవాళ్లు చుట్టుముట్టారు. ఇంకొకడు దొరకలే. 'ఇస్పీడు'గా ఉరికాడట. బీటానే దొరికిండు. రామాల్‌నూ పట్టుకున్నారు," సోను ఆగకుండ చెప్పి ఊపిరి తీసుకున్నాడు.

"రామాల్ ఎక్కడ మరి?" అడిగాడు సన్ను.

సోను గోటుల్ అవతల చింతచెట్టు కేసి చూపించాడు. అక్కడ ఒకతన్ని బీటాలాగే కట్టేసి వుంచారు. బీటా, రామాల్ మాట్లాడుకోకుండా జాగ్రత్త తీసుకోవడంలో భాగంగా ఇద్దర్నీ విడివిడిగా కట్టేశారు.

బీటా భార్య సోని గుడ్డినెత్తుకునే ఏడ్చుకుంట రాజెని బతిమాలుతున్నది. సోని బిడ్డ సన్నికి నాలుగేళ్లుంటయి. అమాయకమైన కళ్లతో ఏడుస్తున్న తల్లికేసి, కట్టేసిన నాయినకేసి బితుకు బితుకుమంటు చూస్తున్నది.

"దీదీ, విడిసిపెట్టండి, అతనికేం తెలవదు, చిన్నపిల్లలున్నరు. విడిసిపెట్టండి," సోని పదే పదే అంటున్నది.

రాజె దీదీ ఏమనలేదు గానీ చుట్టుపక్కల వున్న మా గూడెం మహిళలు తలోమాట అంటున్నరు.

"ముందే వుండాలి బుద్ధి నీకు. ఎన్నిసార్లు మీటింగ్ పెట్టి మనవాళ్లు చెప్పారు ఆ సోమాల్‌గాడి గ్యాంగుతో తిరగొద్దని. ఇన్నడా బీటా?"

"నీక్కూడా మైనిదీదీ ఎన్నిసార్లు కూసోబెట్టుకుని చెప్పింది, బీటాని తిరగొద్దని చెప్పు, చిన్నపిల్లలతోని ఆగమైతవు అని, ఇన్నవా?"

"నువ్వు కూడా వానికే మద్దత్తు ఇస్తివి, రామాల్ ఖేతుల్‌లో ఉంటడని తెలిసీ చెప్పకుంట దాసిపెట్టినవు."

"గుడ్డి, సన్నిలు ఏమైతరని నీకున్నదా? పార్టీకి నష్టం చేసి గూడెంలో ఎట్ల బతకాలనుకున్నరు?"

వాళ్లంటున్న మాటలన్నీ చెవిన బడనట్టే సోని ఒకటే పాట పాడుతున్నది, "విడిసిపెట్టండి దీదీ," అంటూ.

విని, విని ఇక మిలీషియా డిప్యూటీ రాజుకు చిర్రెత్తుకొచ్చింది.

"మేం కాదు ఇడిసిపెట్టేది, పట్టుకునేది, జనతన సర్కార్ వున్నది. న్యాయ విభాగం వున్నది, భుంకాల్ వున్నది. ఏం చెప్పినా అక్కడ చెప్పుకో. ఇక్కడ గోల చేయకు. పిల్లలకు తీస్కపోయి అన్నం పెట్టు, బీటాకి కూడా అన్నం తీస్కరా పో," అన్నడు గట్టిగా.

రాజె దీదీ కూడా పొమ్మన్నట్టుగా చూసింది. ఇక చేసేది లేక సోని ఏడ్చుకుంటనే పిల్లల్ని తీసుకుని అన్నం తీసుకురానీకి పోయింది.

మంగ్లి ఎక్కడ అని చూశాను. మౌనంగా వాళ్లత్త పోయిన దిక్కే చూస్తున్నది. ఏం ఆలోచిస్తున్నదో?

"రక్త సంబంధంకన్నా వర్గసంబంధమే మిన్న, సల్వాజుడుంలో ఎన్ని కుటుంబాలు నిలువునా చీలిపోలేదు? మన దళంలో వున్న దీదీలు, దాదాల కుటుంబాల్లోనే కొందరు ఎస్పీవోలుగా చేరి సర్కార్‌తో చేతులు కలిపినప్పుడు మనం వారిని శిక్షించాల్సే వచ్చింది కదా, ప్రజలకు నష్టం చేసేవాళ్లని ఎవరినైనా మనం ఎలా వదులుతాం, వదలకోడదు. అలా వదిలితే మనం లూటీ సర్కార్‌తో యుద్ధంలో గెలువలేం," విజయ్ దాదా మా బాలల సంఘం మీటింగులో చెప్పిన మాటలు గుర్తొచ్చాయి నాకు. మంగ్లికి కూడా ఆ మాటలే గుర్తుకొస్తున్నయేమో?

"విజయ్ దాదా వస్తున్నడు," అనే మాట వినంగనే పిల్లలందరం గోటుల్ బైటికి ఉరికాం.

ఎవరికి వాళ్లం ఆయనకు చేయి కలపాలని, ఆయన చేతులు పట్టుకొని నడవాలని పోటీపడ్తున్నం. విజయ్ దాదా నవ్వుకుంటూ అందరికీ చేయి కలిపి 'లాల్‌సలాం' చెప్పుకుంటూ వస్తున్నడు. విజయ్ దాదా వచ్చిండంటే గూడెం అంతా రావల్సిందే కదా. విజయ్ దాదాతో పాటు నాయిన అంటే మా పంచాయితీ స్థాయి జనతన సర్కార్ అధ్యక్షుడు దూల, న్యాయ విభాగం అధ్యక్ష్ ఉంగి, ఇంకా మా పంచాయితీ స్థాయి ప్రజాసంఘాల వాళ్లు, జనతన సర్కార్ వాళ్లు దాదాపు పదిమంది దాకా వున్నారు. విజయ్ దాదా గార్డులు, ఇంకొందరు పిఎల్‌జిఎ సభ్యులు కూడా వున్నారు.

వాళ్లంతా మాకు చేతులు కలిపి గోటుల్ పక్కకున్న ఇంటిలో సమావేశమయ్యారు.

రాజె దీదీ ఆ ఇంటిలోకి పోతూ, "ఇక మీరు ఇండ్లకు పొండి, తినే వేళయింది," అనడంతో మేమందరం వెనుదిరిగాం.

* * *

నాలుగు రోజుల నుండి విజయ్ దాదా, మా నాయిన, ఇంకొందరు బీటానీ, రామాల్ నీ వాగు కాడికి తీస్కపోయి డేరా వేసి విషయాలు తెలుసుకుంటున్నరు. అలా తెలుసుకోవడాన్ని 'ఇంటరాగేషన్' అంటారని మాకు స్కూల్లో ఇంగ్లీష్ మాటలు నేర్పినప్పుడు చెప్పారు. మా పిల్లలెవరినీ ఆ పరిసరాలకు రానివ్వలేదు. మా నాయిన అన్ని రోజులు రాత్రికి కూడా ఇంటికి రాలే.

అసలు నాకు పుట్టి బుద్ధెరిగినప్పటి నుండి మా నాయినను ఇంట్ల చూసింది తక్కువనే. మా నాయిన డిఎకెఎంఎస్ నాయకుడిగా వుండేవాడంట. నాకు పదమూడేళ్ల వయసు నుండి అంటే గత రెండేళ్లుగా ఆయన పంచాయితీ స్థాయి జనతన సర్కార్ అధ్యక్ష్ గా వున్నడు. మా పక్క గూడెంలో మా జనతన సర్కార్ స్కూలు, ఆశ్రం వున్నది. నేను, రనిత అంటే మా చెల్లి, నాకంటే రెండేళ్లు చిన్నది, అక్కడే వుంటూ చదువుకుంటున్నం. అందుకని మా నాయినను మేం

చూడ్డం మరీ తక్కువ. మా అమ్మే అప్పుడప్పుడు వచ్చి చూసి పోతుంటది. ఆమె కూడా పంచాయితీ స్థాయి కెఎఎంఎస్ కోశాధికారి. మీటింగుల కోసం కూడా మా స్కూలు వున్న గూడేనికి వస్తుంటుంది. అప్పుడు కూడా మమ్మల్ని కలిసి పోతది.

మా గురూజీ వనిత దీదీ, మా అమ్మ మంచి దోస్తులు. ఇద్దరూ కెఎఎంఎస్‌లో పని చేసేవాళ్లు. స్కూలు పెట్టాక ఇక వనిత దీదీ స్కూలు కాడనే వుంటూ, ఆశ్రంని నడుపుతున్నది. నేనూ, రనిత శెలవులకు గూడేనికి వచ్చేస్తాం. ఇప్పుడు మా గూడెంలో చదువుకోని పిల్లలెవ్వరు లేరు. అందరం స్కూలుకు పోయేవాళ్లమే.

ఈ నాలుగు రోజులు పిట్టల వేటకు మట్టి ఉండలు చేసి ఎండబెట్టుకోవడం, ఉచ్చులు చేయడం, అమ్మకు పనుల్లో సాయం చేయడంతోని గడిచిపోయాయి. సమయం గడిచింది కానీ బుర్రంతా వాగు దగ్గర ఏం జరుగుతోంది అనే ఆలోచనే.

బీటా ఏమన్నా చెప్పాడా లేదా? ఈ సమాచారంతో సోమాల్ గ్యాంగ్ పని పట్టగల్గుతారా నాయిన వాళ్లు ఇక? మా మొత్తం పంచాయితీకి సోమాల్ గ్యాంగ్ పెద్ద తలకాయనెప్పిగా మారింది. రహస్య హంతక ముఠా అది. ఒంటరిగా దొరికిన ప్రజా నాయకులను పట్టుకుని చంపడం, మహిళలనైతే అత్యాచారం చేసి మరీ క్రూరంగా చంపడం వాళ్ల పని.

నాలుగు రోజుల్నుండి పిల్లలు గానీ, పెద్దలు గానీ ఎవరు కలిసినా బీటాని పట్టుకోవడం గురించే మాటలు నడుస్తున్నయి. ఎందుకు నడవదు మరి, అతను ఆ గ్యాంగుకు దగ్గరవ్వడం పార్టీకి అంటే మా ప్రజలకే ఎంత నష్టం?

రనిత, నేను, సన్ను పీతల వేటకు బయలుదేరాం. కొంతమంది పిట్టల వేటకు పోయిన్రు. కొందరు చేపల కోసం పోయిన్రు. కొంతమంది గూడెంలోనే అమ్మా నాయినలు చెప్పిన పనులు చేయడమో, చిన్న చెల్లెళ్లను, తమ్ముళ్లను పట్టుకోని వుండడమో చేస్తున్నరు.

"ఉదయం విజయ్ దాదా వాగు కాడ ముఖం కడుక్కుంటుంటే చూసిన, పాపం నిద్ర లేనట్టుంది, ముఖం అంతా పీక్కుపోయి కండ్లు ఎర్రగా అయినయి," అన్నడు సన్ను ఒడుపుగా పెద్ద పీతని పట్టుకుని రనిత చేతిలో వున్న బుట్టలో పడేస్తూ.

"ఎట్ల నిద్రపోతరు, వాని నుండి సోమాల్ గ్యాంగు వివరాలు అన్నీ రాబట్టాల్నాయె. నేరుగా ఎస్పీనే ఆ గ్యాంగుని నడిపిస్తడని నాయిన చెప్పిండు," అన్నాను పెద్ద బండను ఎత్తడానికి రమ్మని సన్నుని కళ్లతోనే పిలుస్తూ. దాని కింద కచ్చితంగా పీతలు వుంటయి.

"మంచిగ దంచుతున్నరు కావచ్చు, మన మీనా దీదీని పట్టించింది ఆ గ్యాంగువాళ్లే కదా. బీటాకి కూడా అందులో చేయి వున్నదేమో," అంటూనే సన్ను బండ ఎత్తడం నేను, రనిత పీతల్ని లటుక్కున పట్టడం జరిగిపోయాయి.

రనితకు మీనా దీదీ అంటే బాగ ఇష్టం. దీదీ ఎప్పుడు స్కూలుకొచ్చినా ఆడపిల్లలంటే మరీ ప్రేమ చూపేది.

"అవును సన్ను దాదా, బాగా కొట్టాలి వాన్ని, పాపం మీనా దీదీని పోలీసులు ఎంత కొట్టిన్రో ఏమో, బద్‌లా తీసుకోవాలె," అంది రనిత కచ్చిగా.

మీనా దీదీని పోలీసులు పట్టుకున్నరు అని తెలిసినప్పుడు చూడాలి మా స్కూలు పిల్లల స్థితి. ఎంతమంది ఏడ్చిన్రో. చంపేస్తరని భయపడ్డం. జగదల్‌పూర్ జైల్లో ఉందంట ఇప్పుడు. వాళ్లది కరీంనగర్ జిల్లనంట. అరెస్టు అయినంకనే మాకు తెలిసింది. లేకుంటే కోయ ఎంత బాగా మాట్లాడతదని, కోయామెనే అనుకున్నం. నుదుట పచ్చబొట్టు కూడా వుండె.

దీదీ గురించిన ఆలోచనల్లో ముగ్గురం కాసేపు మౌనంగా పీతల వేట కొనసాగించాం. బుట్ట నిండుతోంది.

'ఇగ పోదామా' అన్నట్టు చూసింది రనిత. ఆకలైతున్నట్టుంది, ఉదయం ఎప్పుడో తాగిన గంజే. స్కూల్లో అయితే నాస్తా తినేవాళ్లం కాబట్టి పన్నెండు వరకు ఆకలి కాకపోయేది.

"ఇగో యింకొంత దూరం పోదాం సెంట్రీ వున్నదాకా. ఆ తర్వాత ఎలాగూ మన పిల్లల్ని సెంట్రీ ముందుకు అంటే 'అక్కడకు' పోనివ్వదు కదా," అన్నడు సన్ను.

సన్ను ఎంత చెప్తే అంత మా రనితకు. మా స్కూల్లో ఆడపిల్లలందరూ 'సన్ను దాదా' అంటూ అతని వెనుకే తిరుగుతుంటారు. ఆకలిని పక్కకు తోసి 'ఇంగో' అన్నది. నాకూ గూడేనికి పోయి కొత్త విషయమేమైనా తెలుస్తదేమో బీటా గురించి తెలుసుకోవాలని వుంది. మిలీషియా వాళ్లు గానీ, మా సర్కార్ వాళ్లు గానీ 'అక్కడకి' పోయి వస్తున్నరు కానీ ఎవ్వరూ ఈ నాలుగు రోజుల్లో ఒక్క విషయం కూడా బైటకి తెలియనిస్తలేరు. 'సర్లే ఇంకొక్క అరగంట' అనుకుంటూ వాళ్లిద్దరి వెనకా బయలుదేరాను.

గుడిసె బయట నాయిన చెప్పులు కనిపించగానే రనిత, నేనూ లోపలకురికాం. నాయిన అన్నం తింటున్నడు. అమ్మ ఆకులతో దొప్పలు చేస్తున్నది. రనిత పోయి నాయిన కాడనే కూచున్నది.

"చేయి కడుక్కరాపో, తిందువు, మీ స్కూల్లో చేతులు కడుక్కుని తినాలె అని చెప్తున్నరా లేదా," అన్నడు నాయిన రనిత ఆత్రుత చూసి నవ్వుతూ.

అమ్మ కూడా నవ్వుకుంట పళ్లెం, నీళ్లు తెచ్చి దాంట్లనే రనిత చేయి కడిగించింది. రనిత నాయిన ప్లేట్లోనే తినసాగింది గబగబ. అమ్మా, నాయిన తనను చూసి మళ్లీ నవ్వారు. అమ్మ కళ్లతోనే నన్నూ తినడానికి రమ్మన్నది గానీ నాకు తిండి మీద లేదు.

"నాయిన, అంతా అయిపోయిందా?" నిలబడే అడిగాను.

"నువ్వు ముందు తిను," అన్నది అమ్మ.

"కాదు, నాయన, ఏమయింది, బాగా కొట్టిన్రా, ఏమన్న చెప్పిండా లేదా?" అన్నా ఆత్రుతగా అట్లే నిలబడి. రనిత కూడా తినడం ఆపి చూస్తున్నది.

నాయిన, అమ్మ ముఖాలు చూసుకున్నరు.

"కొట్టలేదు, సాధ్యమైనంత వరకు కొట్టకుండానే విషయాలు తెలుసుకోవాలనేది మన పార్టీ విధానమే కదా. విజయ్ దాదా నాయకత్వంలో రకరకాలుగా ప్రశ్నించి విషయాలు తెలుసుకున్నం. రేపు భుంకాల్ మీటింగ్ వున్నది. మన పంచాయితీ న్యాయ విభాగం వాళ్లు నడిపిస్తరు. అక్కడ అన్నీ తెలుస్తయి. ప్రజలే తేలుస్తరు," అన్నడు నాయిన లేస్తూ.

"సోనీ అత్త అన్నం కూడా సరిగ తినకుంట ఏడుస్తున్నదట. పిల్లల్ని మంగ్లి వాళ్లమ్మే ఇంటికి తీసుకొచ్చి వుంచుకున్నది," అన్నాను.

నాయిన 'తెలుసు' అన్నట్టు తలూపి బైటకు పోయి చేయి కడుక్కుని వచ్చిండు.

"గ్యాంగులో చేరి పోలీసులు ఇచ్చిన డబ్బులు తెచ్చి ఇంట్ల యిచ్చినప్పుడు ఏడ్వాల్సింది ఈ ఏడుపు. ఎక్కడ దాసిపెట్టిండో ఆ పైసలు, చూస్తే మళ్లీ మట్టికుండలు, పిల్లలకు తలకు నూనె కూడా వుండదు," నిష్టూరంగా అంది అమ్మ, చేసిన దొప్పలు ఒకదానిలో ఒకటి పెట్టి ఆ దొంతరను పక్కన బెడుతూ.

"అంత కఠినంగా మాట్లాడకు. బీటా ఆమెకు అన్ని విషయాలు చెప్పి వుండకపోవచ్చు కూడా. బీటా జాడ మనకు చెప్పకపోవడం ఆమె తప్పే, ఆ విషయం ఆమెకూ అర్థం చేయించాలి, ముఖ్యంగా కెఎంఎస్ వాళ్లు. సోమాల్ బీటాకి పైసలు యిచ్చినా ఆమె చేతికిచ్చాడో లేదో కూడా తెలీదు. ఆమె అయితే డబ్బుల విషయం నాకేం తెల్వదు దీదీ అని ఏడుస్తుందని రాజె చెప్పింది. అయినా వీళ్లకిచ్చే పైసలెన్నిలే, పోలీసు అధికారులకు ఇన్ఫార్మర్ లకు ఇవ్వడానికని లెక్కపత్రం లేకుండ పైసలు ఇస్తుండిరి, వీళ్లకిచ్చే పేరుతో వాళ్లు మిద్దెలు కడుతుండిరి. వీళ్లకు విదిలిచ్చే పైసలు ఎక్కువుండవు," అన్నడు నాయిన నడుం వాలుస్తూ. రనిత నాయిన పక్కనే చేరింది.

"మరి అంత తక్కువ పైసలకు అతను మొత్తం వూరికెందుకు వ్యతిరేకంగా పోయినట్టు?" రెట్టించింది అమ్మ.

బీటాకు ఎక్కువ పైసలే దొరికి వుంటాయి అని నాకు కూడా సందేహమే. ఎక్కడైనా దాచి పెట్టుకుని వుంటారు. అలా దాచిపెట్టుకుని రహస్యం బైటపడ్డప్పుడు ఏ నారాయనపూర్‌కో పారిపోదామనుకుని వుంటరు. రుషి కుటుంబం అలా పారిపోయిందని అమ్మే చెప్పింది.

"అది వాళ్ల బలహీనతే కాదు ఎంతో కొంతవరకు మన లోపం కూడా. మనం ఎంత రాజకీయాలు చెప్పినా, ఎంత అర్థం చేయించినా కొందరు యిలా తయారవుతున్నరంటే మనం ఇంకా కష్టపడాలన్న మాట. ఎంత చెప్పినా తయారయ్యేవాళ్లు వుండరని కాదు గానీ. బీటా విషయమే తీసుకుంటే సోమాల్ అతనికి బంధువు. బంధుత్వాన్ని ఉపయోగించుకుని అతన్ని గప్‌చుప్‌గా తయారు చేసుకున్నడు. సమిష్టి పనులకు సరిగా రాడని మన జనతన సర్కార్ బీటాకి అర్థం చేయించే ప్రయత్నం చేస్తే అది కూడా కంటు అయ్యింది అతనికి. అందరితో కలువాలనుకోడు. ఆ విషయాన్ని ఎత్తిచూపినందుకు అతనికి మన సర్కార్ మీద కోపం కూడా వుండచ్చు. సోమాల్‌గాడు ఆ అసంతృప్తిని ఎగదోసి నారాయనపూర్‌కు తీసుకెళ్లి తినబెట్టి తాగబోయిస్తే దానికి అలవాటు పడ్డడు," అన్నడు నాయిన కళ్లు మూసుకుంటూ. నిద్ర ముంచుకొస్తున్నట్టుగా వున్నాయి ఆయన కళ్లు.

అమ్మ కూడా ఇక ఏం మాట్లాడలేదు.

"నాయిన పండుకుంటడు, నాలుగు రోజుల్నుండి నిద్రలేదు, సప్పుడు కాకుంట పంటే పండండి, లేకుంటే బైటకు పోయి ఆడుకోండి, నేను సెంట్రీకి పోతున్న, రేపే పంచాయితీ కాబట్టి పట్టుబడ్డ వాళ్లు పారిపోకుంట యివాళ సెంట్రీ ఇంకా పకడ్బందీగా వుండాల్నని చెప్పిన్రు, తెలుసు కదా కొన్ని వూర్లల్లో మనం 'అలర్ట్'గా లేక అలా చివర్లో పారిపోయినవాళ్లు వున్నరని," అన్నది అమ్మ భర్మార్ తీసుకొని బయటకు పోతూ.

తలూపాను. రనిత అప్పటికే నిద్రపోయింది. నేను చేతులు కడుక్కుని వచ్చి అన్నం ప్లేట్లో పెట్టుకుని సప్పుడు కాకుండ వసారాలోకి నడిచాను.

బీటాని ఏం చేస్తరో, చావగొడతరా? సన్నికి, గుడ్డికి ఇక నాయిన వుండడా? నేను సస్తే పిల్లలేమైతరు అనేదైనా వుందా అతనికి? జనతన సర్కార్ కళ్లను కప్పి బతకగలననే అనుకున్నడా? అసలైనా ఇతను చేయబట్టి సోనీ అత్త కూడా ఊరుకు దూరమైంది, పాపం సమిష్టి పనులకు ఎప్పుడైనా ఆమె ముందే వుండేది. ఛ, ఛ, మన వూర్లో సోమాల్ గ్యాంగువాడు వుండడం అంటే జనతన సర్కార్‌కు ఎంత అవమానం! నాన్న రేపు వాళ్ల మీటింగ్‌లో ఆత్మవిమర్శ చేసుకుంటడు కావచ్చు, తడక సరిగా పెట్టనందుకు పందులు మా స్కూల్లో మొక్కల్ని నాశనం చేసి పోయినప్పుడు మా స్కూలు కమిటీ మీటింగ్‌లో నేను ఆత్మవిమర్శ చేసుకున్నట్టు...

గజిబిజిగా ఎన్నో ఆలోచనలు ముసురుకుంటున్నయి. బీటా మీద చచ్చేంత కోపం వచ్చింది. నాయిన వుండని సన్ని, గుడ్డిని తలుచుకుంటుంటే ఏడుపొస్తోంది, అన్నం కూడా తినాలనిపించడం లేదు. తిన్నాననిపించి కుక్కకు మిగిలిన అన్నం పడేసి మంగ్లి వాళ్ల గుడిసె వైపుకు దారి తీశాను.

* * *

గుడ్డికి ఇంకా సరిగా నడక రాదు. మంగ్లి వానికి అన్నం తినిపిస్తున్నది. నేను సన్నికి స్లేట్ మీద హిందీలో అ, ఆలు రాసిచ్చాను దిద్దమని. వచ్చే ఏడు సన్ని కూడా మా బడికి వస్తుంది. శెలవల్లో అలాంటి పిల్లలకు మేం అక్షరాలు పెట్టి ఇస్తూ వుండడం అలవాటే. సన్ని భలే చురుకైనది.

"మంగ్లీ! సోనీ అత్త నిన్ను తిట్టిందా?"

"లేదు జోగా, నన్నూ, పిల్లల్ని ఆగం చేస్తడు, ఎంత చెప్పినా వినలేదు అని అమ్మతో చెప్పుకుని ఏడుస్తుండె."

మంగ్లి గుడ్డి మూతి కడగడానికి తీసుకుపోయింది. సన్ని మెరుస్తున్న కళ్లతో తను దిద్దిన అక్షరాల్ని నాకు తెచ్చి చూపింది.

"ఎంత బాగా రాశావు సన్నీ, ఇలా తొందరగా నేర్చుకుంటే నిన్ను వనితక్క రెండో క్లాసులో వేసేస్తుంది," అన్నా. సన్ని కిలకిలా నవ్వింది. మళ్లీ అక్షరాలు రాసిచ్చాను. మంగ్లి గుడ్డిని పడుకోబెట్టింది.

"మంగ్లీ, సోనీ అత్తను ఆ రోజు గోటుల్‌లో చూసిందే, ఒకసారి పోయి వద్దామా?" అన్నా కొంచెం సంకోచంగానే.

మంగ్లి 'ఎందుకు' అన్నట్టు చూసింది. కానీ నా ముఖంలో ఏం కనిపించిందో ఏమో, "సరే, రా," అంది.

సన్నిని గుడ్డిని చూస్తూ వుండమని చెప్పి సోనీ అత్త ఇంటికి దారి తీశాం.

పోలీసులు దాడి చేసి పోయిన తర్వాత వున్నట్టు ఇల్లంతా అస్తవ్యస్తంగా వున్నది. ఎక్కడి వస్తువులు అక్కడే వున్నాయి. సోనీ అత్త పండుకుని వున్నది. ముఖం అంతా పీక్కుపోయి వున్నది ఏడ్చి ఏడ్చి. కాసేపు అలాగే నిలబడ్డాం నేనూ, మంగ్లి.

'పోదాం' అన్నట్టుగా కళ్లతోనే సైగ చేశాను. మంగ్లి తలూపింది. మేం బయటకు నడుస్తుండగా సప్పుడైందో ఏమో అత్త లేచినట్టుంది. నన్ను చూసి ఒక్క ఉదుటున లేచి వచ్చి, "జోగా, నాయినకు చెప్పురా, ఇంకెప్పుడూ తప్పు చేయకుండ బుద్ధి చెప్తా, ఈసారి నేనే పట్టిస్తా ఇలా వూరును కాదనే పని చేస్తే....," అంటోంది.

నేను వెనుతిరిగి చూడకుండ తలకాయ వంచుకుని గబగబ నడవసాగాను. మంగ్లి కూడా వెనకాలే ఉరికొచ్చింది.

* * *

"జోగా, నువ్వు, మన్‌కు పోయి కిరన్ దాదాకు ఈ చిట్టీ ఇచ్చి రావాలె, విజయ్ దాదా ఇచ్చిండు. కిరన్ దాదా మళ్లీ చిట్టీ రాసిస్తడు

జవాబుగా. తీసుకుని రావాలి. సాయంత్రం వరకు వచ్చేయాలి. భుంకాల్ పంచాయితి కాగానే విజయ్ దాదా వెళిపోవాల్నంట," అన్నడు నాయిన నన్ను లేపుతూ. కళ్లు నులుముకుంటూ లేచి చూశాను. ఇంకా చీకటి వీడలే. ఉదయం ఐదవుతున్నదేమో.

విజయ్ దాదా మాకు ఏదైనా పని చేప్పాడంటే మాకు ఎంతో సంతోషం, ఉరికి ఉరికి చేస్తం ఆ పని పోటీ పడుకుంటూ. కానీ ఈ రోజు పోవాల్నని లేదు. ఇలాంటి ఇన్ఫార్మర్ ల పంచాయితీ నేను ఎన్నడూ చూడలేదు, నాకు ఉండాలని బలంగా వున్నది. కానీ పార్టీ పని చేయకుండా ఎలా, బాలల సంఘం ఉపాధ్యక్షుడిగా వుంటిని, స్కూలు కమిటీ సభ్యుడ్ని. అందులోనూ యిలాంటి కొరియరింగ్ పనుల్లో నేను ముందుంటానని అందరికీ తెలిసిందే, మా చుట్టుపక్కల ఏ వూరికైనా నేను దారి తీయగలను.

నా మౌనం చూసి నాయిన ఆశ్చర్యపోతున్నడు అని నాకర్థం అయ్యింది. అందుకని ఇక 'వుంటాను' అని అడగలేకపోయాను.

"ఇంగో," అని చిట్టీ కోసం చేయి చాపాను. నాన్న ఇచ్చిన చిట్టీ తీసుకుని మన్‌కు గుడిసెకు దారి తీశాను.

"పాపం పంచాయితీ చూడాల్ననుకున్నట్టున్నడు," అని అమ్మ నాయినతో అనడం వినిపించింది.

* * *

నేను, మన్‌కు తిరిగి గూడేనికి చేరేవరకు చీకటి అయ్యింది. ముందే రావల్సింది గానీ కిరన్ దాదా వ్యవసాయ క్షేత్రానికి పోవడంతో అక్కడికి పోయి వచ్చేవరకు ఆలస్యం అయ్యింది. విజయ్ దాదా మా కోసమే ఎదురు చూస్తున్నట్టుగా వేం రాగానే నాయినతో మాట్లాడుతున్నవాడల్లా టక్కున లేచి, "వున్నడా కిరనన్న?" అనడిగాడు.

తలూపి బైటకి కనబడకుండా లోపల వైపు కుట్టిన జేబు నుండి చిట్టీ తీసి ఇచ్చాను. విజయ్ దాదా టార్చ్ లైట్ వేసి దాన్ని చదువుకున్నడు.

"దూల దాదా, మేం వెళ్లాలిక, భారత సైన్యానికి వ్యతిరేకంగా సేకరించిన సంతకాలన్నీ చేరాయని రాశాడు కిరన్ దాదా. అవి రాష్ట్రపతికి పంపించే ఏర్పాటు చేయాలి. అలాగే దండకారణ్యంలో భారత సైన్యాన్ని దింపడానికి వ్యతిరేకంగా మనం అనుకున్న ర్యాలీకి అన్ని తయారీలు పూర్తి అయినాయంట. మనం అనుకున్నవన్నీ గుర్తున్నాయి కదా, మీ పంచాయితీ ప్రజలందరినీ కదలించాలి, భారత సైన్యానికి మన దండకారణ్య ప్రజలు ఎంత వ్యతిరేకంగా వున్నారో దునియాకంతటికీ తెలియాలి," అంటూనే తుపాకి అందుకుని 'లాల్‌సలాం' చెప్పడం మొదలుపెట్టాడు. అందరం వరుసగా నిల్చుని దళం వాళ్లకు 'లాల్‌సలాం' చెప్పాం.

ఎప్పుడు విజయ్ దాదా వచ్చినా మాతో కాసేపయినా మాట్లాడకుండా వుండడు. అందులోనూ మన్‌కుతో మాట్లాడకుండా పోవడం అసలే జరగదు. ఈసారే యిలా వెళిపోతున్నడు. నాకు చాలా వెలితిగా అనిపిస్తోంది. మన్‌కుకి కూడా అలాగే అన్పిస్తోంది అని అతని ముఖం చూస్తే అర్థమవుతోంది.

విజయ్ దాదాకి ఏమర్థమైందో ఏమో లేక ఏం గుర్తుకొచ్చిందో ఏమో వెళిపోతున్నవాడల్లా వెనక్కి తిరిగి,

"జోగా, మన్‌కూ, రనితా, భారత సైన్యానికి వ్యతిరేకంగా పెద్దలు, పిల్లలు అందరం కొట్లాడాలి అనుకున్నాం కదా. బాలల సంఘం, జనతన సర్కార్ స్కూలు పిల్లలు కూడా సైన్యానికి వ్యతిరేకంగా ప్రచారంలో మంచిగా పాల్గొనాలి. ర్యాలీలో ముందుండాలి, బస్తర్ పిల్లలంతా ఒక్క గొంతుతో భారత సైన్యం మాకొద్దు అని నినదించాలి. మన జనతన సర్కార్ ద్వారా మీకు కార్యక్రమం వస్తుంది, విజయవంతం చేయాలి మరి," అన్నాడు.

ఎప్పుడూ మాతో నవ్వుతూ, నవ్విస్తూ మాట్లాడే విజయ్ దాదా ముఖంలో ఎందుకో ఆ మాటలంటున్నప్పుడు ఒకలాంటి గాంభీర్యం, పట్టుదల కనిపించాయి. మాక్కూడా విద్యుచ్ఛక్తిలా అది పాకినట్టయ్యింది. దృఢంగా నిటారుగా నిల్చుని తలూపాం. విజయ్ దాదా ఒక్కక్షణం మాకేసి అలాగే చూస్తూ నిలబడిపోయాడు. ఆయన గార్డు "దాదా, రా, టైం సరిపోదు," అనడంతో గిరుక్కున వెనుతిరిగి వడివడిగా వెళిపోయాడు.

పోలీసు, పారామిలటరీ నిర్బంధం మాకు కొత్త కాకపోయినా, సైన్యం దిగడం అంటే మరింత పెద్ద విషయం అని మాకు తెలుసు. మా స్కూల్లో కూడా గత ఆరు నెలలుగా ఈ చర్చ చేస్తూనే వున్నాం.

పంచాయితీ గుర్తుకు రావడంతో ఆలోచనల నుండి ఒక్కసారిగా బైటికొచ్చాను.

నాయిన అప్పటికే విజయ్ దాదా చెప్పిన పని మీదే కావచ్చు వెళిపోయాడు. అమ్మ దగ్గరకి ఉరికాను.

"అమ్మా, ఏమయ్యింది?" అన్నా.

"బీటాని తీవ్రంగా హెచ్చరించారు. ఇదే చివరి అవకాశం అని చెప్పారు. మరోసారి తప్పు చేస్తే మరణదండనే అని చెప్పారు. జనతన సర్కార్ అనుమతి లేకుండా ఎక్కడకీ వెళ్లకోడదని నిబంధన విధించారు, సంతలకు అసలే పోవద్దని నిషేధం పెట్టారు. రామాల్ ని కూడా బీటాని దాచినందుకు హెచ్చరించారు. ఇద్దరూ తప్పు ఒప్పుకున్నారు," చెప్పింది అమ్మ క్లుప్తంగా.

"సోమాల్ వాళ్ల గ్యాంగు విషయాలు చెప్పారటనా?" ఆత్రుతగా అడిగాను.

అమ్మ ఏం మాట్లాడలేదు. అడగకూడని విషయం అడిగానని అర్థమైంది.

మాకు చెప్పాల్సిన అవసరం వున్నప్పుడు చెప్తారులే, చంపలేదన్న మాట అయితే. యింతకీ జనతన సర్కార్, ప్రజలు యిచ్చిన అవకాశాన్ని వుపయోగించుకుని బీటా మారతాడో లేక రుషిలా పారిపోతాడో? లేక మారకుండా వుండి ప్రజల చేతుల్లో చస్తాడో? ఏదీ చెప్పలేం. ఇంతకీ ప్రజలు ఎవరెవరు ఏం మాట్లాడారో, రేపు సన్నును వివరంగా చెప్పమనాలి.

* * *

న్యాయ విభాగం అధ్యక్షురాలు ఉంగి దీదీ, రనిత, సన్ను, నేను నడుస్తున్నాం. మాతో పాటు మిలీషియా సభ్యులు ముగ్గురు వున్నారు. మా ముగ్గురి దగ్గర మా స్కూలు పుస్తకాలు, బట్టలు, రోజువారీ వాడుకునే వస్తువులు వున్న జోరా వున్నాయి. మిలీషియా వాళ్లు మా వూరి నుండి సేకరించిన స్కూలుకు అవసరం అయిన తిండి సరుకులు కొన్ని పట్టుకున్నారు. ఉంగి దీదీ స్కూలు వద్దా, స్కూలు దగ్గర వున్న వ్యవసాయ క్షేత్రంలోనూ వేయాల్సిన కూరగాయల విత్తనాలున్న మూట పట్టుకున్నది.

శెలవులు అయిపోయి స్కూళ్లు తెరిచారు. మిగతా మా వూరి పిల్లలంతా నిన్ననే స్కూలుకు వెళిపోయారు. ఈసారి కొత్తగా సోనీ అత్త కూతురు సన్ని, అలాగే ఫాగు కూడా స్కూల్లో చేరుతున్నారు.

నిన్ననే వెళిపోయారు వాళ్లు కూడా. వ్యవసాయ విభాగం సమిత దీదీకి బాగా జ్వరంగా వుండడంతో మా ఏరియాలో తిరిగే సునీల దీదీ డాక్టర్ టీంను పిలుచుకురావడానికి సన్ను పోయాడు. సమిత దీదీ బదులు ఉంగి దీదీ విత్తనాలు తేవడానికి పోవల్సి వచ్చింది. ఉంగి దీదీకి సహాయంగా నేను పోయాను. దాంతో సన్ను, నేను, మాతోపాటు రనిత కూడా ఆగింది. అందుకని మేమంతా ఇవాళ పోతున్నాం.

ఉంగి దీదీ కొడుకే మన్కు. మన్కుకి ఇంకా ఇద్దరు చెల్లెండ్లు వున్నారు. నిజానికి మన్కు ఉంగీ దీదీకి పుట్టలేదు. మన్కు ఒకటో క్లాసులో వుండగనే అమ్మ బీమారితోని చనిపోయింది. నాయిన పిచ్చోని లెక్క అయ్యి ఎటో పోయిండు. వెతికారు కానీ దొరకలేదు. దాంతో మన్కు ఒక్కడూ ఆశ్రంలోనే వుండిపోయాడు శెలవుల్లో కూడా. సరిగా అప్పుడే మైని దీదీ దళం వాళ్లు అటు నుండి పోతూ ఆశ్రంలోనే రాత్రికి ఆగారట. అప్పట్లో అలా ఆగేవారు. ఇప్పుడు ఆగుతలేరు, అడవిలోనే డేరా వేస్తారు. అన్నం తినడానికి పిలిసినప్పుడు ఒక మూటలాగ ఏదో కదలడం చూసిందట మైని దీదీ. ఏంది, ఎవరు అని కనుక్కుంటే మన్కు అని తెలిసిందట. మన్కు వివరాలు అన్నీ కనుక్కుని ఆ రోజు మన్కుకి తనే తినిపించి తన దగ్గరే పండుకోబెట్టుకున్నదట.

తర్వాత విజయ్ దాదా వాళ్లతోని మైని దీదీ, దళం వాళ్లు అంతా మాట్లాడినట్టున్నరు. అంత చిన్న పిల్లోడిని అట్ల ఎట్ల వదిలేస్తం, ఎవరయిన పెంచుకుంటే మంచిది అని చర్చ పెట్టారు. ఉంగీ దీదీకి ఇద్దరు పిల్లలున్నా ఇగ ఆమె సాదుకుంటనని ముందుకొచ్చింది. అప్పట్నుంచి మన్కు 'ఉంగి దీదీ కొడుకు' అయ్యిండు. విజయ్ దాదా, మైని దీదీ ఎప్పుడొచ్చినా మన్కు గురించి ప్రత్యేకంగా పట్టించుకుంటరు.

ముగ్గురు పిల్లల పని, ముసలి అత్త మామలు, పొలం పని ఎన్ని వున్నా ఉంగి దీదీ అన్నీ చక్కబెట్టుకొని జనతన సర్కార్ లో చురుగ్గా పని చేస్తుంటుంది. కెఎఎంఎస్ పంచాయితీ అధ్యక్షురాలిగా వుండేది. ఆమె మాటంటే అందరికీ గురి. అందుకే న్యాయ విభాగం అధ్యక్షుల్ని ఎన్నుకోవాలి అని చెప్పగానే ఎన్నికల్లో పాల్గోవడానికి వచ్చిన పంచాయితీ ప్రజలందరూ దాదాపుగా ఏకగ్రీవంగా ఉంగి దీదీ పేరునే చెప్పారు.

దాదాపుగా అని ఎందుకు అన్నానంటే ఎప్పుడూ ఓపిగ్గా వుండే ఉంగి దీదీ ఇన్ఫార్మర్ అంటే మాత్రం మండిపడుతుంది కదా, మరి సరిగా తీర్పులిస్తుందా అని ఒకల్లిద్దరు మాట్లాడారు. 'పోలీసోల్లంటే పాయిక, అంటే బైటివాళ్లు, వాళ్లు అణచివేస్తారు, ప్రజలకు చెరుపు చేస్తారు, కానీ మనలో పుట్టి మనకు చెరుపు చేసేవాళ్లు ఇంకా ఘోరం కదా' అంటూ నిప్పులు చెరిగేది ఉంగి దీదీ.

"వ్యక్తుల్ని బట్టి వుండదు కదా, మన జనతన సర్కార్ విధానాన్నే ఎవరయినా అమలు చేస్తారు, అమలు చేయడంలో ఒకొక్కరి తీరు వేరేగా వుండచ్చేమో గానీ విధానానికి వ్యతిరేకంగా ఎవరూ పోరు, ఆ భయం మీకు అక్కరలేదు. అయితే ఆ విధానం సరిగా అమలవుతుందో లేదో చూడాల్సిన బాధ్యత భూంకాల్‌దే," అని విజయ్ దాదా అర్థం చేయించాడు. అప్పుడు వాళ్లు కూడా ఒప్పుకున్నారు.

అప్పుడప్పుడు మా పిల్లల గుంపంతా ఉంగి దీదీ ఇంటికి చేరుతుంటాం. అప్పుడు మాకు తను చేసిన పంచాయితుల అనుభవాలు, కెఎఎంఎస్ అనుభవాలు కథలు, కథలుగా చెప్తూ వుంటుంది దీదీ. మేం చెవి కోసుకున్నట్టుగా అవి వింటూ వుంటాం. పంచాయితీ రోజు రామాల్ ని హెచ్చరించి వదలాలనీ కానీ బీటాని చంపాలనీ బలమైన అభిప్రాయం వచ్చిందనీ, కానీ పంచాయితీ చేయడానికి ఎన్నుకున్న న్యాయ విభాగం వాళ్లు ముగ్గురూ, అందులోనూ ముఖ్యంగా ఉంగి దీదీ ప్రజల్ని ఒప్పించి బీటాకి చివరి అవకాశం ఇచ్చేలా చేసిందని సన్ను చెప్పాడు.

"సాధ్యమైనంత వరకు ఎవర్నీ చంపకూడదనేది జనతన సర్కార్ విధానం. రాజకీయంగా అర్థం చేయించడం, కుటుంబం, తోటివారి ఒత్తిడి, ఊరి, సర్కార్ అదుపు లాంటి పద్ధతులను ఉపయోగించి తప్పుదారి పట్టినవాళ్లను సరి అయిన దారిలోకి తేవడానికి ఓపిగ్గా కృషి చేయాలి. అప్పటికీ లొంగకపోతే మరణ దండన అనేది చివరి విషయంగా వుంటుంది," అంటూ చాలాసేపు ఓపిగ్గా వివరించిందట. బీటా తిరిగి ఆ గ్యాంగుతో తిరగకుండా అదుపు చేయాల్సిని పంచాయితీ ప్రజలందరినీ ఒప్పించిందట. సన్నుని అడిగి, అడిగి నేనా రోజు లేని లోటుని తీర్చుకున్నా. కానీ కొన్ని సందేహాలు మాత్రం సన్ను తీర్చలేకపోయాడు.

నాకు అప్పట్నుంచి ఉంగి దీదీ దగ్గరకు వెళ్లి అడగాల్నని వున్నా అవకాశం దొరకలేదు. నేను వుంటే దీదీ ఏదో పని మీద పోయేది. దీదీ వున్నప్పుడు నాకు ఏవో కొరియర్ పనులు. ఇన్నాళ్లకు అవకాశం దొరికింది కనుక ఇక అడగాలనుకున్నాను.

తనతో పాటే నడుస్తూ, "దీదీ, మీరు పంచాయితీలు చేసేటప్పుడు ప్రజల అభిప్రాయం ప్రకారమే తీర్పులిస్తాం అని చెప్పావు కదా?" అని అడిగాను.

"ఇంగో."

"మరి బీటాని చంపాలని అభిప్రాయం బలంగా వచ్చిందట కదా?" అడిగేశాను.

"ఒహో, నువ్వు ఆ రోజు లేవు కదా, అవును వచ్చింది."

"మరి?"

"ప్రజల అభిప్రాయం ప్రతిసారీ సరిగానే వుంటుందనేం లేదు. మళ్లీ దాన్ని మనం మన విధానాలతో సరిపోల్చుకోవాలి. దానికి కూడా సరిపోతేనే ప్రజల అభిప్రాయం, మన తీర్పు ఒకటవుతుంది. లేనప్పుడు ప్రజలను మన విధానానికి అనుగుణంగా మనం ఒప్పించాల్సి వుంటుంది, అయితే ఆ విధానం కూడా మన గత అనుభవాల నుండి అంటే ప్రజల అభిప్రాయాల నుండి వచ్చినదే అయి వుంటుందని నీకు తెలుసు కదా!"

దీదీ చెప్పింది సరిగానే వుందనిపించింది. అయినా సందేహం తీరడం లేదు. నా సందేహాన్ని ఏ రూపంలో అడగాలో తెలీడం లేదు.

"కానీ దీదీ, ప్రతి పంచాయితీ గురించీ విధానంలో వుండదు కదా, ఏవేవో కొత్త సమస్యలు వస్తుంటాయి, మరి అప్పుడు ఏది సరైనదో, ఏది కాదో ఎలా తెలుస్తుంది మీకు, రేపు బీటా మారకుండా పెద్ద నష్టం చేస్తే?" సన్ను అందుకున్నాడు.

"ఆ, అదే నేనూ అడగాలనుకున్నాను," అన్నాను సన్ను ఆ ప్రశ్నని అడిగినందుకు సంతోషిస్తూ.

ఉంగి దీదీ నవ్వింది.

"అలా చేయకుండా జనతన సర్కారూ, ప్రజలూ అతనికి అర్థం చేయించాలి, దాంతో వదిలేయకుండా ఒక కన్ను వేసి వుంచాలి అనుకున్నాం కదా."

"దీని వల్ల అతను మారితే మన విధానం సరిగా వున్నట్టు కదా, లేకుంటే తప్పు అన్నట్టు," అన్నది రనిత తనకంతా అర్థమైనట్టు.

ఉంగి దీదీ నవ్వి, "ఒక్క తీర్పు నుండే కాదు కదా, మన ఊర్లో, పంచాయితీలో, డివిజన్ లో, దండకారణ్యంలో, దేశంలో మన పార్టీ వున్నచోటల్లా, అంతే కాదు, ప్రపంచంలో మన పార్టీ ఎక్కడెక్కడ వున్నా ఎన్నో అనుభవాలు వస్తాయి కదా, వాటన్నిటి నుండీ మనం విధానం తయారు చేసుకుంటామని కదా మన పార్టీ చెప్పేది," అన్నది.

"అయితే ప్రతి పంచాయితీలో ఏం చేయాలి అనేది చెప్పాలంటే మాత్రం చాలా ఆలోచించాలి కదా దీదీ, అందుకే ఓపిగ్గా ఆలోచించేవాళ్లనే న్యాయ విభాగంలో పెడతారనుకుంటా," అన్నాడు సన్ను.

"ఊ, చాలా ఆలోచించాలి, తప్పు చేస్తే మొత్తం పార్టీ మీద దాని ప్రభావం వుంటుంది కదా."

అప్పటికి గంటన్నర నుండి నడుస్తున్నాం. మిలీషియా నుండి కమాండర్‌గా వున్న రైను, "దీదీ, ఆగి, నీళ్లు తాగి పోదాం," అన్నాడు.

అందరం రాళ్లు చూసుకుని కూచున్నాం.

మేం అందరం ఇంకా దీదీ చెప్పిన విషయాల గురించే ఆలోచిస్తూ ఉండడం చూసి దీదీకేమనిపించిందో, "అబ్బో యిప్పటి నుండే అంత ఆలోచించకండి. అనుభవం పెరిగేకొద్దీ మీకు క్రమంగా అన్నీ అర్థమౌతాయిలే," అంది.

"అంతేలే దీదీ. మేమింకా పిల్లలమే కదా. దీదీ, మాకు ఏదన్నా కథ చెప్పకూడదా, ఈమధ్య నీ కథలు వినక చాలా రోజులైంది?" అడిగింది రనిత గోముగా.

"కథ కాదు గానీ ఒక పొడుపు కథ అడుగుతాను. నాకు గానీ, మీకు గానీ, ఈ దునియాలో ఆలోచించే ప్రతి వ్యక్తికి గానీ ఏడుగురు స్నేహితులు ఉంటారు. వాళ్లంతా ఒకే కుటుంబం నుండి వచ్చినవారు. మనకే సందేహం వచ్చినా వాళ్లు తీరుస్తారు. ఎవరు వాళ్లు?" అడిగేటప్పుడు దీదీ ముఖంలో ఒక కొంటెతనం కనిపించింది నాకు.

అందరం కాసేపు ఆలోచించి "ఊహు తెలీదు," అంటూ తల అడ్డంగా వూపాం.

"అరే జనతన సర్కార్ స్కూలు పిల్లలు, చురుగ్గా వుంటారు, మీకు తెలియాలి కదా," అన్నది ఉంగి దీదీ ఉడికిస్తున్నట్టుగా.

నాకేం తట్టడం లేదు. ఉంగి దీదీ అందరితో కలివిడిగానే వుంటుంది. ఆమెకు ఊర్లోగానీ, మా పంచాయితీలో గానీ ప్రత్యేకంగా స్నేహితులు వున్నట్టు నా దృష్టికి ఎప్పుడూ రాలేదు. వనిత దీదీ, మీనా దీదీ, అమ్మ, నాన్న...ఊహు, అలా చెప్పలేం, అలా ప్రత్యేకంగా అనిపించలేదు యెప్పుడూ...అయినా అందరికీ వుండే స్నేహితులు ఎవరుంటారు?

ఇంతలో సన్ను ఉత్సాహంగా, "నాకు తెలుసు దీదీ, నాకు తెలుసు, కానీ ఐదుగురి పేర్లే వస్తున్నాయి, ఏడుగురు ఎవరు?" అన్నాడు.

"ఎవరు సన్ను దాదా, చెప్పు, చెప్పు," ఆత్రుతగా అడిగింది రనిత.

"ఇంకెవరు మార్క్స్, ఎంగెల్స్, లెనిన్, స్టాలిన్, మావో. అంతేకదా దీదీ?" సన్ను కొంచెం గర్వంగానూ, కొంచెం సందేహంగానూ అడిగాడు.

'అరే నాకు తట్టలేదే,' అనుకున్నా దీదీ అవునంటదా కాదా అని కుతూహలంగా ఆమెకేసే చూస్తూ.

"ఊ, సన్నూ బాగానే చెప్పావు, అవును వాళ్లు ఐదుగురూ మనకు స్నేహితులే. మన పార్టీ సిద్ధాంతం అంతా వాళ్లే తయారు చేసినారని మాకు కూడా క్లాసుల్లో చెప్పారు. మీ పాఠాల్లోనూ వాళ్ల గురించి ఎలాగూ వున్నది. కానీ..." అని ఆగింది.

"ఏడుగురు అన్నావు కనుక కాదేమో అనిపించిందిలే...." అన్నాడు సన్ను తన సమాధానం దీదీ అడిగినదానికి సరి అయినది కాదు అని అర్థమై.

"లేదు సన్ను, నువ్వు చెప్పినది చాలా కరెక్టు. మనం చేసే ఏ పనినైనా, దాన్నే క్లాసుల్లో ఆచరణ అని చెప్తారు చూడండి, మన ఐదుగురు గురుజీలు చెప్పినదానితో సరిపోల్చుకోవల్సిందే, అప్పుడే మనం తప్పు చేస్తున్నామా, సరిగా చేస్తున్నామా అర్థమవుతుందట. కానీ మా చిన్నప్పుడు మీకున్నట్టు స్కూలు లేదు కదా మాకు, నాకు చదువు రాదు, అక్షరాలు నేర్చుకున్న గానీ పనుల్లో పడి మన పుస్తకాలు చదివేది తక్కువే. క్లాసుల్లో, మీటింగుల్లో చెప్పిన విషయాల నుండే నాకు ఎక్కువ విషయాలు అర్థమైనాయి. నేను న్యాయ విభాగం అధ్యక్షురాలిగా ఎన్నికయ్యాక విజయ్ దాదా నాతో ఒక రోజంతా ఆ బాధ్యతలు ఎలా నిర్వహించాలో మాట్లాడాడు. ఎన్నో పంచాయతుల అనుభవాలు చెప్పాడు. అప్పుడు మరోసారి ఈ ఐదుగురు గురుజీల గురించీ చెప్పాడు."

రైను నీళ్లు అందివ్వడంతో తాగడానికని దీదీ ఆగింది. మేం ఉత్కంఠగా చూస్తున్నాం. నీళ్లు తాగాక,

"కానీ నేను మీకు చెప్పిన పొడుపుకథ స్నేహితుల పేర్లు – ఏమిటి, ఎవరు, ఎప్పుడు, ఎందుకు, ఎలా, ఎక్కడ, ఎంత లేదా ఎన్ని. ఆలోచించి చూడండి, మనకే సందేహాలు వచ్చినా ఈ ప్రశ్నలు వేసుకుని ఆలోచిస్తే తీరతాయి కదూ, ఆలోచించే ప్రతి వ్యక్తికీ. ముఖ్యంగా మీలా ఎదిగే పిల్లలకు మంచి స్నేహితులు కదా వీళ్లు?" అడిగింది దీదీ.

మేం ఆలోచనలో పడ్డాం. రైను 'లేద్దాం' అనడంతో అందరం లేచి నడక మొదలుపెట్టాం.

దీదీ పరిచయం చేసిన ఆ ఏడుగురు స్నేహితుల గురించి ఆలోచిస్తూ నడుస్తున్నా. బహుశా సన్ను కూడా అదే చేస్తుంటాడు. బీటా విషయంలో ప్రజల్లో వచ్చిన అభిప్రాయాల్నీ, ఇచ్చిన తీర్పునీ ఈ ఏడుగురు స్నేహితుల సాయంతో అర్థం చేసుకునే ప్రయత్నం చేస్తూ నడుస్తున్నాను.

ఏమిటి అనుకుంటే ఇన్ఫార్మర్‌లు దొరకడం, వాళ్ల గురించిన నిర్ణయం తీసుకోవడం. ఎవరు అనుకుంటే ఇద్దరూ ఆదివాసీ పేద రైతులే. కానీ వాళ్ల ఆలోచనలు, పనులు లూటీ సర్కార్‌కు మద్దతు ఇచ్చేవిగా, ప్రజలకు హాని చేసేవిగా వున్నాయి. ఎప్పుడు అనుకుంటే ప్రజలు తమకంటూ ఒక జనతన సర్కార్‌ను ఏర్పాటు చేసుకుని లూటీ సర్కార్‌తో ఎన్నో త్యాగాలు చేస్తూ కొట్లాడుతున్నారు. మరోవైపు సర్కార్ సైన్యాన్ని దింపి మాడ్‌ను కబ్జా చేసుకోవాలనుకుంటున్నది.

ఇలాంటి సమయంలో వీళ్లు చేస్తున్న ద్రోహం – ఊహు, క్షమించలేనిదే.

ఎందుకు అనుకుంటే డబ్బుల కోసం. ఛ, ఛ డబ్బుల కోసం మంచి మంచి దాదాలనూ, దీదీలనూ పట్టించడానికి తయారయ్యాడు. ఎలా అనుకుంటే సోమాల్ గ్యాంగుతో చేతులు కలిపి. ఎక్కడ అనుకుంటే తను పుట్టి పెరిగిన ఊరిలో, తన తోటి గ్రామస్తులకే నష్టం జరపడానికి సిద్ధపడ్డాడు. ఎంత లేదా ఎన్ని తప్పులు చేశాడు అనుకుంటే నిజానికి బీటా నేరుగా ఎవర్నీ ఇంకా పట్టించింది ఏం లేదు. కానీ సోమాల్‌గాడు అందుకోసమే బీటాని తయారు చేస్తుంటే దానికి క్రమంగా లొంగిపోతూ వచ్చాడు. ఇప్పటికి నష్టం చేయకున్నా చేయడానికి సిద్ధంగా వున్నాడు అనుకోవల్సిందే. రామాల్ బీటాతో వున్న బంధుత్వంతో అతను తెస్తున్నవాళ్లకు ఆశ్రయం ఇవ్వడం ఈ మధ్యే మొదలుపెట్టాడు. బీటా ఇన్ఫార్మర్‌గా అంతగా ముదరలేదు ఇంకా.

"సరే, ఏడుగురు స్నేహితులు చెప్పే విషయాలు ఆలోచిస్తే అందరికీ తెలిసేవే. కానీ వీరందరితో పాటు ఎనిమిదో దోస్తు అవసరమేమో, ఏం చేయాలి అనే దోస్తు," అన్నాను దీదీతో బైటకే ఆలోచిస్తూ. నేను ఇవే విషయాలు ఆలోచిస్తూ వుండి వుంటానని దీదీకి అర్థమైంది.

"ఊ, అలా కూడా అనుకోవచ్చు, ఏం చేయాలి అనేది ముఖ్యంగా నిర్ణయించుకోవాలంటే ఇందాక చెప్పినట్టు మనం ఎన్నో అనుభవాలతో పార్టీ, జనతన సర్కార్, ప్రజాసంఘాలు, న్యాయ విభాగం యిలా అన్నిటి గురించీ తయారు చేసుకున్న విధానాల్ని గట్టిగా పట్టుకోవాలి. మీకివన్నీ అనుభవం మీద మెల్లగా అర్థమౌతాయి. సరే మీకు సులభంగా వుండడానికి ఒకటి మాత్రం గుర్తు పెట్టుకోండి. సాధ్యమైనంత వరకు లూటీ వర్గాలకు చెందని ప్రజలందరినీ మనం విప్లవం వైపే నిలబెట్టుకునే ప్రయత్నం చేయాలి. లేదా కనీసం శత్రువు వైపు పోకుండా ఆపాలి. అప్పుడే ప్రజాయుద్ధంలో పెద్ద సంఖ్యలో ప్రజల్ని మనం భాగం చేయగల్గుతాం. ఏ సందేహం వచ్చినా ఈ విషయాన్ని మర్చిపోకుండా ఆలోచిస్తే సమాధానం దొరుకుతుంది, ఇదో గీటురాయి అనుకోండి," ఎప్పట్లాగే ఓపిగ్గా వివరించింది ఉంగి దీదీ.

ఇంతలో సన్ను, "దీదీ, మన కోయలో ఈ స్నేహితులందరూ బ అనే అక్షరంతో మొదలవుతున్నారు కదా, అలాగే హిందీలో ఇవన్నీ క అనే అక్షరంతోనే మొదలవుతున్నాయి చూడు," అన్నాడు కొత్త విషయం కనిపెట్టిన ఉత్సాహంతో.

"అరే అవును కదా సన్ను, తెలుగులో కూడా ఇవన్నీ ఎ లేదా ఏ అనే అక్షరంతో మొదలయ్యేవే. మన పూర్వీకులు భాషని తయారు చేసేటప్పుడు ఈ ప్రశ్నలు ఎదిగే పిల్లలకు చాలా ముఖ్యమైనవని గ్రహించే ఇలా ఒకే అక్షరంతో మొదలయ్యేలా కనిపెట్టారేమో," అంది ఉంగి దీదీ.

తెలుగు కామ్రేడ్స్‌తో చాలాకాలంగా పని చేయడం వల్ల ఆ మాత్రం తెలుగు పాతవాళ్లకు తెలుసు. ఉంగి దీదీ తెలుగులో ఎక్కువ మాట్లాడకపోయినా అర్థం చేసుకునేంత తెలుగు వచ్చు.

"అంతే కాదు దీదీ, ఇంగ్లీషులో కూడా ఇవన్నీ డబ్ల్యు అనే అక్షరంతోనే మొదలవుతాయి," అన్నా నేను మనసులో వాటిని కూడబలుక్కుంటూ.

"అయితే జోగా దాదా, ఈసారి సురేష్ దాదా వచ్చినప్పుడు తనకు తెల్సిన మిగతా భాషల్లో కూడా ఇలాగే వుందా అనేది అడుగుదాం కదా," అంది రనిత ఆ ఉత్సాహంలో పాలు పంచుకుంటూ.

సన్ను, నేను ఒకేసారి 'ఇంగో' అన్నాం. రెండు గంటల కాలం ఎలా గడిచిపోయిందో తెలీదు, స్కూలుకు చేరుకున్నాం. పిల్లల గోల మా చెవిన పడుతోంది. వనిత దీదీతో మాట్లాడాల్సినవన్నీ మాట్లాడేసుకుని ఉంగి దీదీ తిరిగి ప్రయాణం కట్టింది.

నా వస్తువులు ఆశ్రంలో పడేసి, స్కూలు వసారాలో కూచుని ఏడుగురు స్నేహితుల గురించిన ఆలోచనల్లోనే మునిగి వున్నాను. ఉంగి దీదీ, "పోతున్నా జోగా, మంచిగ చదువుకోండి, సన్ని, ఫాగులను మంచిగ చూసుకోండి, కొత్తగా వుంటుంది," అనడంతో స్పృహలోకి వచ్చి 'ఇంగో' అన్నాను.

దీదీ స్కూలు ఆవరణ దాటేసింది. హఠాత్తుగా ఏదో గుర్తుకొచ్చింది.

"దీదీ, దీదీ," అంటూ ఆమె వెనుక ఉరికాను. ఉంగి దీదీ ఏమిటన్నట్టు వెనుతిరిగింది.

"ఒక్క నిమిషం ఆగు," అంటూ మా తరగతి గదిలోకి పోయి గోడకి తగిలించి వున్న 'ఐదుగురు గురూజీల' చిత్రాన్ని తీసుకొని వచ్చి దీదీ చేతిలో పెట్టాను.

"బాగుంది జోగా, ఎవరు గీశారు?" అంది దీదీ దాన్ని తిరిగి ఇవ్వబోతూ.

"ఆహ, నువ్వు తీసుకుపో, నేను స్కూలు కోసం ఇంకోటి వేస్తాలే, ఒక్క రోజు పని," అన్నాను.

"తీస్కపో దీదీ, జోగా దాదా ఇంకా చాలా చిత్రాలు వేశాడు, మళ్లీ వేస్తాడు," అంది రనిత.

ఉంగి దీదీ అపురూపంగా దాన్ని జోరలో పెట్టుకుని వెనుతిరిగింది. ఉంగి దీదీ కనమరుగయ్యేంత వరకు ఇద్దరం అక్కడే వుండి మా ఆశ్రంలోకి దారితీశాం.

* * *

ఏడాది కాలం ఎలా గడిచిపోయిందో తెలీదు. బీటా తీర్పుకు కట్టుబడే వుంటున్నాడు. రామాల్ కూడా బాగానే ఉన్నాడని అంటున్నారు. సోమాల్ నెట్‌వర్క్ లో కొందరిని పట్టుకున్నారు ఆ తర్వాత. దానికి బీటా యిచ్చిన సమాచారం ఎంతవరకు సహాయపడిందో నాకు తెలీదు గానీ మొత్తానికి మూడు నెలల్లోనే ఒక నెట్‌వర్క్ గొలుసును ధ్వంసం చేశారు మా జనతన సర్కార్ పరిధిలో. నలుగురికి మరణశిక్షలు విధించారు. వాళ్లు దీదీలను టార్గెట్ చేసి, ఇద్దర్ని అత్యాచారం చేసి మరీ చంపినదాంట్లో పాల్గొన్నవాళ్లుట. మిగతా పదిమందిని వదిలేశారు.

ఉంగి దీదీ పరిచయం చేసిన ఏడుగురు స్నేహితులను మాత్రం నేను మరువలేదు, ఏ సమస్య వచ్చినా వాళ్ల సహాయంతో వివరించడానికి ప్రయత్నించడం నాకు అలవాటు అయిపోయింది. నన్ను ఎప్పట్లాగే తన చిలిపి కళ్లతో నరదాగా నన్ను బనాయిస్తుండేవాడు, 'ఏమంటున్నారు నీ దోస్తులు?' అంటూ. అందుకని నేను ఇక ఆ ప్రశ్నలు బైటకి వేయకుండా, లోపలే వేసుకుని సమాధానాల్ని మాత్రం బైటకి నా వివరణగా మాట్లాడుతుండేవాడిని. సన్నుకు మాత్రం నేను ఆ ప్రశ్నలు లోపల అనుకుంటానని అర్థమయ్యేది. మా ఇద్దరి మధ్యా అదో ఆట అయ్యింది.

మా గురూజీలు మాకు వార్తాపత్రికలు వచ్చినప్పుడల్లా సైన్యం ఎప్పుడైనా మాడ్ మీదకు దిగచ్చని వార్తలు వస్తున్నాయని చెప్తున్నారు. మేమూ అవన్నీ చదువుతున్నాం. సైన్యం దిగితే పోలీసులు, పారామిలటరీ విధ్వంసం కంటే ఎన్నో రెట్లు ఎక్కువ విధ్వంసం అవుతుందని చెప్తున్నారు. అసలు మా బస్తర్ వాసుల ఉనికికే ప్రమాదం ఏర్పడినట్టు అంటున్నారు. సోమాల్ గ్యాంగ్ లాంటి హంతక ముఠాలు ప్రభుత్వ అణచివేత విధానాల్లో ఎక్కడైనా భాగమే అయినా నిజానికి అవి ఇంతగా పేట్రేగిపోవడం కూడా సైన్యం దింపడానికి తయారీల్లో భాగమే కావచ్చు అంటున్నారు.

పిల్లలందరికీ ఎప్పట్లాగే మిలీషియా వాళ్లు మిలటరీ శిక్షణ యిస్తున్నారు. అయితే శిక్షణలో ఈసారి కొత్తగా సైన్యాన్ని ఎదుర్కోవడం గురించి చెప్తున్నారు. దండకారణ్యంలో ప్రజలందరం ఒక్క గొంతుతో భారత సైన్యం వెనక్కి వెళిపోవాలని నినదిస్తున్నాం. పిల్లలం కూడా 'ఇండియన్ ఆర్మీ, గోబ్యాక్' అని ఇంగ్లీషులో కూడా రాసిన ప్లకార్డులు పట్టుకుని ర్యాలీల్లో పాల్గొంటున్నాం. క్యాంపెయిన్లు చేస్తున్నం.

పిఎల్‌జిఎ దాదాలు, దీదీలు మా స్కూలుకు వచ్చినప్పుడల్లా బస్తర్ లో సైన్యాన్ని దింపడానికి వ్యతిరేకంగా వస్తున్న వార్తలను, వ్యాసాలను, పుస్తకాలను చదివి చెప్తున్నారు. హిందీలో, కోయలో వున్నవి మేం కూడా చదువుతున్నాం. తెలుగువి వాళ్లు చదివి మాకు చెప్తుంటే విని అర్థం చేసుకునే ప్రయత్నం చేస్తున్నాం. మన దేశంలోనే కాక అనేక యితర దేశాల్లో కూడా ఆపరేషన్ గ్రీన్‌హంట్ కు వ్యతిరేకంగా ర్యాలీలు, మీటింగులు జరుగుతున్నయట. మావోయిస్టులను అణచడానికి భారత సైన్యాన్ని దింపడాన్ని తీవ్రంగా వ్యతిరేకిస్తూ ఎందరో కదులుతున్నరట. ఆ కార్యక్రమాల ఫోటోలు అవీ తీసుకొచ్చి చూపిస్తున్నరు. స్కూలు నోటీస్ బోర్డు మీద వాటిని అతకబెడుతున్నం.

అయితే మరోవైపు మేం పట్టుదలగా చదువు నేర్చుకుంటున్నాం. మా కర్తవ్యాల్లో అదే ప్రధానమైనదని మాకు తెలుసు. ప్రతిసారీ స్కూలు మొదలయ్యేటప్పుడు మా జనతన సర్కార్ బాధ్యులు వచ్చి మాకు ఈ విషయం చెప్తూ వుంటారు. బాగా చదువుకుని మంచి సైనికులుగా, మంచి నాయకులుగా తయారై, లూటీ సర్కార్‌ను ఓడించాలని మాకు అనేక విధాలుగా వివరిస్తుంటారు. ఇక పిఎల్‌జిఎ వాళ్లు ఎవరు వచ్చినా, ఎప్పుడు వచ్చినా ఈ విషయం వివరించకుండా వుండరు. అందుకని చదువు నేర్చుకోవడం ఎంత ముఖ్యమో మా పిల్లలకందరికీ కంఠతాగా తెలుసు. చేతనా నాట్యమంచ్ వాళ్లు మా కోసం చాలా పాటలు కూడా రాశారు. మేం కూడా కొన్ని పాటలు మాకు మేం రాసుకున్నాం. 'బాగా చదువుకోవాలి, బాగా లడాయి చేయాలి' అనేది మా నినాదం.

మార్చి నెల, పరీక్షలు దగ్గరకొచ్చాయి. అందరం శ్రద్ధగా చదువుకుంటున్నాం. ఇంతలో పిడుగుపాటులా మిలీషియా కబురు -

'మాడ్ మీదకు పెద్దెత్తున పోలీసు, పారా మిలటరీ బలగాలు దిగాయి, వాళ్లు గ్రామాలపై దాడులు చేస్తూ, ఇండ్లు తగులబెడుతూ, గ్రామస్తుల్ని కొడుతూ, కాల్పులు జరుపుతూ నానా బీభత్సం సృష్టిస్తున్నారు' అని.

మిలీషియా వాళ్లు ఆ మూకల వెంటబడి చికాకు పరుస్తూనే మరోవైపు మాకు కబురు చేశారు. నేను, సన్ను, పెద్ద పిల్లలం అందరం ప్రతిఘటనకు పోవాలి అని ఉవ్విళ్లూరాం. కానీ మా గురూజీలు ఒప్పుకోలేదు. అప్పటికే పోలీసులు స్కూళ్ల మీద దాడులు చేస్తూ అక్కడ పిల్లలు చదువుకోవడానికి ఉపయోగించే సోలార్ లైట్లు, ఆశ్రంలో పిల్లల కోసం వుంచిన తిండి సరుకులు ధ్వంసం చేస్తున్నారని తెలిసింది.

"పోలీసులకు మనం దొరకద్దు, మన సామాను దొరకద్దు. స్కూలు సామాన్లనూ, పిల్లలనూ కాపాడాలి మనం. ఇది కూడా లడాయిలో భాగమే," అన్నది వనిత దీదీ కచ్చితంగా. మాకు అది నిజమే అని తెలుసు కనుక పోలీసోళ్ల పని పట్టాలని ఎంత వున్నా, స్కూలు సామాను తొందరగా అడవిలోకి తీసుకుపోయి దాచడంలో నిమగ్నమయ్యాం.

మరోవైపు గురూజీలు ముగ్గురూ పిల్లలందరినీ గుట్టల్లోకి తీసుకుపోయి దాచారు. సామాన్లు దాచి పెద్ద పిల్లలం కూడా వాళ్ల దగ్గరకు చేరాం. ఊరి నుండి ఎప్పటికప్పుడు కబురు అందే ఏర్పాటు చేసుకున్నాం. మేం ఆ రోజు పగలూ, రాత్రీ సెంట్రీ చేసుకుంటూ అడవిలోనే గడిపాం. అక్కడే వంట చేసుకుని తిన్నాం. చిన్నపిల్లలకు సెంట్రీ లేదు. వాళ్లని మధ్యలో పడుకోబెట్టుకుని మేం చుట్టూరా పడకలు వేసుకున్నాం.

ఎన్ని రోజులు వుంటాయో ఈ కిరాయి మూకలు? మన పిఎల్‌జిఎ వాళ్లు ఎక్కడికక్కడ వాళ్ల మీద దాడులు చేయడానికి ప్రయత్నిస్తూనే వుండి వుంటారు. మా పక్క జనతన సర్కార్ మిలీషియా వాళ్లు హెలికాప్టర్ ని దిగనివ్వలేదంట. గాయపడిన పోలీసుల్ని తీసుకెళ్లడానికి మూడు చెరువుల నీళ్లు తాగాల్సి వచ్చిందట. రాత్రంతా సన్ను, నేను గుసగుసగా ఈ విషయాలే మాట్లాడుకుంటూ గడిపాం. ఆ రాత్రి ఏ ఒక్కరం కూడా ఆదమరచి లేము.

ఉదయం మిలీషియా వాళ్లు వచ్చి 'జవాన్లు వెళిపోయారు' అని చెప్పాక వూర్లోకి వెళ్లాం. మా సామాన్లు, మేము దొరకలేదనే కోపంతో పోలీసులు ఇక మేం పెట్టుకున్న కూరగాయల మొక్కలూ, పాదులూ, తరగతి గదులూ అన్నీ ధ్వంసం చేసి పారేశారు. పోలీసులంటేనే కోళ్ల దొంగలు కనుక మేం పెంచుతున్న కొన్ని కోళ్లను కూడా ఎత్తుకుపోయారు.

మా స్కూలు వ్యవసాయ క్షేత్రంలో ధ్వంసం అయిన కూరగాయల మొక్కల్ని పిల్లలు దీనంగా, మౌనంగా చూస్తున్నారు. పాపం రనిత ఈడు పిల్లలందరూ వాళ్ల 'సన్ను దాదా' నాయకత్వంలో వరసలు, వరసలుగా అందంగా నాటిన పూలమొక్కల్ని కూడా కసపిసా తొక్కేశారు. మా స్కూలు ముందునుండి ఏ పిఎల్‌జిఎ దళం, ప్లాటూన్, కంపెనీ, లేదా ఏ విభాగం వాళ్లు పోయినా కొద్దిసేపైనా ఆ పూలమొక్కల్ని చూసి మెచ్చుకోకుండా వుండేవారు కాదు. రనిత తోటి పిల్లలందరికీ ఏడుపు ఒకటే తక్కువ. వాళ్లంతా సన్ను దగ్గరకు చేరారు మెల్లగా. సన్ను ఏమనకుండా అలాగే మౌనంగా ఆ మొక్కల మధ్య నిల్చుని వున్నాడు.

ఎప్పుడూ నవ్వుతూ, సరదాగా అందర్నీ బనాయిస్తూ, నవ్విస్తూ వుండే సన్ను అంత గంభీరంగా వుండడం నేను చూడ్డం అదే మొదటిసారి. మా స్కూలు వ్యవసాయ క్షేత్రం బాధ్యుడు సన్ను. స్కూలు సమయం తప్ప మిగతా అంతా ఆ మొక్కల మధ్యనే వుండేవాడు. పాదులు చేసేవాడు, తీగెలు పాకించేవాడు. అడవి నుండి ఎక్కడెక్కడి పూల మొక్కలో తెచ్చి నాటేవాడు. నీళ్లు పారించేవాడు. ఏ మొక్క

కొత్త చిగురు వేసినా, ఏ తీగె కొత్త పూలు పూసినా సన్ను ముఖంలో సంతోషం మా అందరికీ అర్థమయ్యేది. ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే పిల్లల్లా వాటిని సాకేవాడు.

పెద్దయ్యాక ఏమవుతావు అని సన్నుని ఎవరైనా అడిగితే, సన్నుకంటే ముందు మేమే 'వ్యవసాయ విభాగం అధ్యక్ష్' అనేవాళ్లం. సన్ను మాత్రం 'పిఎల్‌జిఎలో కంపెనీ కమాండర్ అవుతా' అనేవాడు. సన్నుకు జలుబు చేస్తే నేను తుమ్ముతానని స్కూల్లో అందరూ మమ్మల్ని ఉడికిస్తారు. అది నిజమే, ఇప్పుడు కూడా సన్ను మనసులో పడుతున్న బాధ అంతా నా గుండెల్లోనే ప్రతిధ్వనిస్తున్నట్టుగా తోస్తున్నది. ఆ కళ్లలోని చిలిపి నవ్వు మాయమైంది.

హఠాత్తుగా 'కొక్కొరొకో' అని కోడి కూత వినిపించింది.

అందరం ఒక్కసారిగా ఉలిక్కిపడ్డాం. నలుగురైదుగురు ఒకేసారిగా 'బీజు' అన్నారు. వాళ్ల నోటి నుండి ఆ మాట పూర్తిగా బైటకి రాక ముందే మన్‌కు బాణంలా దూసుకుపోయాడు. మన్‌కు దాన్ని, అది మన్‌కుని విడవకుండా తిరిగేవాళ్లు మరి.

మేం మా సామానంతా దాచినప్పుడు మేం పెంచుతున్న కోడిపిల్లలను కూడా దొరికినకాడికి తీసుకుపోయాం. కానీ అప్పుడు 'బీజు' కనబడలేదు. బీజు అంటే 'దీని విత్తనం వేరు, చాలా పెద్దదవుతుంది' అంటూ తుపాకులు తయారు చేసే దళంలోని శాంతి దీదీ మాకు ప్రత్యేకంగా ఇచ్చి పోయిన పుంజు. అందుకే మిగతావాటికన్నా వేరేగా వుండే ఆ పుంజుకి పేరు కూడా పెట్టుకున్నాం 'బీజు' అని.

అప్పుడు మన్‌కు వెతికి తెస్తా అని పట్టుబట్టాడు గానీ మేం ఒప్పుకోలేదు. జవాన్లు ఇటే వస్తున్నారని మాకు కబురు వచ్చేసింది. అందుకని అందినకాడికి తీసుకుని ఉరికాం. 'బీజు'ని కోళ్ల దొంగలైన పోలీసులు ఎత్తుకుపోయే వుంటారనుకున్నాం. అడవిలో వున్నప్పుడు కూడా మన్‌కు మాతో ముభావంగానే వున్నాడు.

"నన్ను రెండు నిమిషాలు వదిలిపెడితే వెతికి తెచ్చేవాడిని," కళ్లనీళ్ల పర్యంతం అవుతూ వనిత దీదీకి ఫిర్యాదు చేశాడు కూడా. కానీ దీదీ మమ్మల్ని ఏం అనలేదు. మన్‌కుకీ ఏం చెప్పలేదు. మన్‌కు భుజం తట్టి వూరుకుందంతే.

మన్‌కు బీజును పట్టుకుని నోరంతా తెరిచి నవ్వుతూ రావడం చూసి పిల్లలందరం బీజు దగ్గరకు పరుగెట్టాం. మా బీజు ఆ మూకల పొట్టల్లోకి పోకుండా తిరిగి మాకే దక్కడం చూస్తుంటే మాకు చాలా ఆనందమేసింది. అప్పటివరకు వున్న గంభీరమైన వాతావరణం మారిపోయి పిల్లల కేరింతలతో నిండిపోయింది. అందరూ బీజుని పట్టుకోవాలని చూస్తున్నారు. దాన్ని తడిమి ఏదో ఆనందం పొందుతున్నారు.

మా గురూజీలు మమ్మల్ని ఏం అనలేదు. చిరునవ్వుతో మమ్మల్ని చూస్తూ నిలుచున్నారు అంతే. వనిత దీదీ కొంగుతో కళ్లు తుడుచుకోవడం మాత్రం నా దృష్టిని దాటిపోలేదు.

ఇంతలో రైను జవాన్లు వెదజల్లిపోయిన కరపత్రాలు తీసుకొచ్చాడు. పెద్ద పిల్లలం వాటిని తీసుకోవడానికి రైను చుట్టూ చేరాం. రనిత ఒక కరపత్రాన్ని తీసుకుని బిగ్గరగా చదవడం మొదలెట్టింది. బీజు చుట్టూ గోలగోలగా వున్న చిన్న పిల్లలందరూ ఒక్కసారిగా మౌనం వహించి ఆ కరపత్రాన్ని వినసాగారు. సన్ను మాత్రం యింకా ఆ పూలమొక్కల దగ్గరే అలాగే తల నేలకేసుకుని నుంచుని వున్నాడు.

జనతన సర్కార్ చేసే మంచి పనులు తాము చేస్తున్నట్టు, తాము చేస్తున్న విధ్వంసం అంతా జనతన సర్కార్ చేస్తున్నట్టు పచ్చి అబద్ధాలు రాసిన ఆ కరపత్రాన్ని ధ్వంసమైన మా కూరగాయల మొక్కల మధ్యన, మాయమైన మా కోడిపిల్లలను గుర్తు చేసుకుంటూ వింటుంటే మా కడుపు రగిలిపోతోంది. పిల్లలు అసహనంగా కాళ్లు తాటిస్తున్నారు.

రనిత కరపత్రం చదువుతూ పోతోంది. హిందీలో వున్న కరపత్రం అందరికీ అంతగా అర్థం కావడం లేదు. నాకు విషయం అర్థం అవుతోంది కానీ కొన్ని పదాలు అర్థం కాలేదు. మా అందరిలోకీ హిందీ బాగా వచ్చింది సన్నుకే. తర్వాత అడగాలనుకున్నా. ఇంతలో సన్ను హఠాత్తుగా ఆ మొక్కల వైపు నుండి మాకేసి తిరిగాడు. అతని కళ్లల్లో మెరుస్తున్న చిలిపినవ్వు నా దృష్టిని దాటిపోలేదు. మెల్లగా సన్ను నవ్వు మా అందరికీ పాకింది. కరపత్రం చదవడం పూర్తయ్యేవరకు పిల్లలందరూ నవ్వడం మొదలెట్టారు. మమ్మల్ని చూసి మా గురూజీలు కూడా నవ్వసాగారు. పోలీసులు ఎవరిని నమ్మించాలని ఆ కరపత్రం రాశారో గానీ ఆ అబద్ధాలకు మాకు కోపం, నవ్వు రెండూ ఒకేసారి వస్తున్నాయి. మా నవ్వులతో వాళ్ల అబద్ధపు కరపత్రం ముక్కలు ముక్కలై గాలిలోకి ఎగిరిపోయి ఇగిరిపోయినట్టుగా అనిపించింది నాకు. వనిత దీదీ వచ్చి మన్‌కు చేతి నుండి బీజుని తీసుకుని ప్రేమగా నిమిరింది.

* * *

విద్యా వికాస్ కమిటీ నుండి రింకీ దీదీ, సురేష్ దాదా మా స్కూలుకి వచ్చారు. వాళ్లలా అప్పుడప్పుడు స్కూళ్లకు వచ్చి గురూజీలతో, పిల్లలతో చదువు ఎలా సాగుతోంది అనే విషయాలు తెలుసుకోవడం, మాకు కొన్ని విషయాలు చెప్పి పోవడం చేస్తూ వుంటారు. మా గురూజీలు తీర్చలేకపోయిన సందేహాలు వాళ్లను అడిగి తెలుసుకుంటూ వుంటాం గురూజీలు, మేమూ అందరం కలిసి. సురేష్ దాదా బూర్జువా స్కూలులోనే 15 క్లాసుల వరకు చదివాడట. మా గురూజీలు ముగ్గురూ పార్టీ చదువు చదివినవాళ్లే. అందుకని వాళ్లకి కూడా విద్యా వికాస్ కమిటీ వాళ్లు వచ్చారంటే ఖుషీగా వుండేది కొత్త విషయాలు తెలుస్తాయి అన్నట్టు. రింకీ దీదీ వుంటే ఇక చెప్పనే వద్దు. ఆటలు, పాటలు, ఎప్పుడూ హుషారుగా వుంటుంది. మాకు ఏదైనా తినుబండారాలు తయారు చేసి పెట్టకుండా వెళ్లేది కాదు.

మా గురుజీలు ముగ్గురూ రింకీ దీదీ, సురేష్ దాదాలతో సమావేశం వేసుకుంటున్నారు. మా జనతన సర్కార్‌లను దెబ్బ తీయడానికి ప్రభుత్వ బలగాలు పెద్ద పెద్ద ఆపరేషన్లు చేస్తుండడం, సైన్యం ఎప్పుడైనా దిగే అవకాశం వుండడం వల్ల స్కూళ్లను ఎంతవరకు నడపగలం, నడిపితే ఎలా నడపాలి, ఏం జాగ్రత్తలు తీసుకోవాలి అని పార్టీ, జనతన సర్కార్ పైనాయకత్వం చర్చలు చేస్తోందట. రింకీ దీదీ వనిత దీదీతో అంటుంటే విన్నాను. బహుశా ఇవాళ ఆ విషయాలు కూడా చర్చిస్తున్నారు కావచ్చు. అందుకని కొంచెం పెద్ద పిల్లలమైన మమ్మల్నే చిన్న క్లాసుల వాళ్లకు పాఠాలు చెప్పమన్నారు. సన్ను పిల్లలందరినీ క్లాసుల వారీగా కాకుండా కలిపే కూచోబెట్టి హిందీ పాఠం చెప్తున్నాడు. తర్వాతి పాఠం నేను చెప్పాలి. ఎలాగూ టైం అయితుందని నేను తరగతి గది బయటే వసారాలో కూచున్నాను.

అక్కడ నుండి మా స్కూలు ఆవరణ అంతా కనిపిస్తుంది. పోలీసులు ధ్వంసం చేసి పోయిన మా వ్యవసాయ క్షేత్రాన్ని సన్ను నాయకత్వంలో మేమంతా పట్టుదలగా తిరిగి నిర్మించుకున్నాం. మా జనతన సర్కార్ వ్యవసాయ క్షేత్రం నుండి కుమ్లి దీదీ కూడా మాకు సహాయంగా వచ్చింది. తిరిగి మా స్కూలు పూలమొక్కలతో, కూరగాయల మొక్కలతో కళకళలాడుతోంది. గాలికి అవన్నీ చిన్నగా తలలూపుతున్నాయి. తరగతి గదుల్ని ముందుకంటే ఇంకా బాగా కట్టుకున్నాం. పిల్లలందరం ఒకలాంటి కసితో స్కూలు ఆవరణనంతా యింకా అందంగా తయారు చేసుకున్నాం. మన్‌కు చిన్న పాట కూడా కట్టాడు - పోలీసు, పారామిలటరీ, ఆఖరికి సైన్యం వచ్చినా మా స్కూలును ధ్వంసం చేయనివ్వం - అంటూ. ఆ పనుల కాలం అంతా ఆ పాటే మా పెదాల మీద. మా గురూజీలు చెప్పింది నిజమే, స్కూళ్లను నడుపుకోవడం కూడా లడాయే.

నిజంగా మా స్కూలు ఎంత బాగుంటుందని! కొండల మధ్య, గలగల పారే వాగు పక్కనే పచ్చపచ్చని చెట్ల నీడన వుంటుంది మా స్కూలు. బూర్జువా స్కూళ్లలో చదివే పిల్లలకు ఇంత అందమైన స్కూలు ఎక్కడ దొరుకుతుంది అసలు? అంత అందంగా వుండే మా స్కూలును ధ్వంసం చేయడానికి ఆ మూకలకు చేతులెలా వచ్చాయో?!

ఇంతకీ మాడ్ పై చేసిన ఈ విధ్వంసానికి పేర్లు కూడా వున్నాయట - ఆపరేషన్ విజయ్, ఆపరేషన్ హాకా అట. హాకా అంటే ఏంటి అని అడిగాం మా గురూజీలను. తెలవదన్నారు. సురేష్ దాదా వచ్చాక ఆయనను అడిగాం. న్యూజిల్యాండ్ అనే దేశంలో మౌరీ ఆదివాసీలు యుద్ధానికి పోయే ముందు భీకరంగా చేసే నాట్యాన్ని హాకా అంటారని చెప్పాడు.

మరి పోలీసులు తమ విధ్వంసక నాట్యానికి ఆ పేరు పెట్టుకున్నారేమో మాకు తెలీదు. పేరేదైనా వాళ్లు చేసింది మాత్రం వినాశనమే. ఒక దాదాను చంపేశారు, కొందరిని తుపాకులతో కాల్చి గాయపరిచారు. ఎన్నో ఇండ్లు తగులబెట్టారు. ఆ తరువాత పెద్ద సంఖ్యలో దక్షిణ బస్తర్, గడ్‌చిరోలిలలో పెద్ద ఆపరేషన్లు చేశారు. హెలికాప్టర్లతో దిగి ప్రజలను ఎత్తుకుపోయారు. ఒకటా, రెండా వాళ్ల ఆగడాలు!

ఒంటేలు కోసం లేచిన పిల్లల కలకలానికి ఈ లోకంలోకి వచ్చాను. సన్ను పాఠం చెప్పడం అయిపోయినట్టుంది. తరగతి గదిలోకి నడిచాను. సన్ను వ్యవసాయ క్షేత్రానికి పోయి వస్తానని చెప్పాడు. చాక్‌పీసు తీసుకుని బోర్డు దగ్గరకు వెళ్లాను. 'లెక్కల పాఠం' అని రాశాను.

ఇంతలో పిల్లలందరూ తిరిగి వచ్చి ఎవరి చోట్లో వాళ్లు కూర్చున్నారు. చైతే విద్యా విభాగం తయారు చేసిన మూడో క్లాసు లెక్కల పుస్తకం తెచ్చి ఇచ్చింది. ఎందుకో నాకు పుస్తకంలో పాఠం చెప్పాలనిపించలేదు. గుడ్డ తీసుకుని లెక్కల పాఠం అనే అక్షరాలు తుడిపేయబోయాను. కానీ ఆగిపోయాను. 'తేల్చుకోవల్సిన లెక్కలు చాలానే వున్నాయి' అనిపించిందెందుకో ఆ అక్షరాల్ని చూస్తుంటే. పుస్తకాన్ని పక్కన బెట్టి బోర్డుకి ఎడమ వైపున చకచకా రాయడం మొదలెట్టాను.

ఏమిటి - బస్తర్‌లో సైన్యం మోహరింపు

ఎవరు - సామ్రాజ్యవాదుల అండదండలతో దళారీ పాలకులు దింపుతున్న కిరాయి సైనికులు

ఎక్కడ - దండకారణ్యంలోని బస్తర్‌లో, తర్వాత మావోయిస్టు ప్రాంతాలన్నిటా

ఎందుకు - దండకారణ్య ప్రజలను అణచివేసి ఇక్కడి సంపదల్ని దోచుకోవడానికి, దేశంలో మావోయిస్టు పార్టీని నిర్మూలించడానికి

ఎప్పుడు - 2012, లూటీ వర్గం మరింతగా ఆర్థిక సంకటంలో దిగబడుతూ పోతుండగా

ఎలా - సర్వం విధ్వంసం, సర్వం వినాశనం రూపంలో మాడ్ ఆదివాసుల అస్తిత్వానికే ముప్పుగా

ఎన్ని - వందల వేల సంఖ్యలో, డజన్ల కొద్దీ యుఎవిలతో, హెలికాప్టర్లతో, విమానాలతో

తర్వాత కుడివైపు ఇలా రాశాను.

ఏమిటి - లూటీ సర్కార్ కిరాయి సైన్యంపై ప్రజాయుద్ధం

ఎవరు - దండకారణ్య ఆదివాసీ, గైరాదివాసీ ప్రజానీకం, ఇక్కడ మనం స్కూలు పిల్లలం, విప్లవ బాలల సంఘం సభ్యులం

ఎక్కడ - మాడ్, బస్తర్

ఎందుకు - జల్, జంగల్, జమీన్ కోసం, మన విప్లవ జనతన సర్కార్‌ని కాపాడుకోవడానికి, నూతన ప్రజాస్వామిక విప్లవ విజయం కోసం

ఎప్పుడు - 2012, దోపిడీ, పీడనలు పోవాలని మనం పార్టీ, సైన్యం, విప్లవ జనతన సర్కార్ అన్నీ ఏర్పర్చుకుని కొట్లాడుతుండగా

ఎలా - పార్టీ నాయకత్వంలో, పిఎల్‌జిఎ శిక్షణతో, ప్రజలందరినీ కలుపుకొని

ఎన్ని - దండకారణ్యంలోని ప్రతి ఇల్లు, ప్రతి మనిషి

చివరిగా వీటి కింద పెద్ద అక్షరాలతో

పిల్లలం ఏం చేయాలి ? 'భారత సైన్యాన్ని తరిమికొట్టాలి, విప్లవ జనతన సర్కార్ స్కూళ్లను నడుపుకోవాలి' అని రాసి పిల్లలకేసి తిరిగి ఊపిరి పీల్చుకున్నాను.

పిల్లలు సూది కింద పడితే వినబడేంత నిశ్శబ్దంగా బోర్డుకేసి చూస్తూ అక్షరాల్ని కూడబలుక్కుంటున్నారు. పార తీసుకుని వెళ్తున్న సన్ను అంత నిశ్శబ్దానికి ఆశ్చర్యపోయే కావచ్చు తరగతి గదిలోకి తొంగిచూశాడు. పిల్లలందరూ బోర్డు కేసి చూస్తుండడంతో సన్ను కూడా బోర్డు కేసి తిరిగాడు. దాని మీద నేను రాసింది చదివి నాకేసి తదేకంగా చూశాడు. ఆ కళ్లల్లో చిలిపితనం స్థానంలో ఒకలాంటి పట్టుదల కనిపించింది. నేను సన్నుని చిరునవ్వుతో చూసి పిల్లలకేసి తిరిగి పాఠం మొదలుపెట్టాను. సన్ను కూడా సప్పుడు కాకుండ పార పక్కన పెట్టి పాఠం వినడానికి కూర్చున్నడు.

(2012 లో చాలా సీరియస్ అనారోగ్యంపాలు అయినప్పుడు బస్తర్‌లో భారత సైన్యం దిగడానికి వ్యతిరేకంగా ఏమీ రాయకుండానే (సాహిత్యరూపంలో) ఎలా అనే భావన కుదిపింది. కళ్లు తెరవడం కూడా కష్టంగా అవుతుండిన ఆనాటి ఒక స్థితిలో ఏకబిగిన 'ఇక సమయం లేదు నాకు' అనుకుంటూ రాసినదిది. ఆ తర్వాతకాలంలో ఎన్నిసార్లు దీన్ని బాగుచేసి పంపాలని ప్రయత్నించినా నాకు అలవి కాలేదు. అంచనాకూ రాలేకపోయాను. అందుకని దాదాపు రెండేళ్లు ఆలస్యంగా దీన్ని 'అరుణతార' చేతుల్లో పెడుతున్నా.)

కథ

తారాబాయి - తాజ్‌మహల్

- ఆర్. శశికళ

'లేటయితే బస్ పోతుంది, అర్ధగంట ఎదురు చూడాల్సిందే, ఏం చేస్తున్నారు సార్' అంటూ గేటు తీసుకొని లోపలికి వస్తున్నాడు విఠల్. మా ఇంటి ఆవరణ మందారం, నందివర్ధనం, మల్లెచెట్టు, బంతిపూలతో కలకలలాడుతోంది. గేటుకిరువైపులా అశోక చెట్లు అందంగా అటు ఇటు ఊగుతున్నాయి. నా భుజానికి షోల్డర్ బ్యాగ్ వేలాడుతోంది. అందులో పూలు కోసి వేస్తున్నాను.

'మీ అమ్మకెట్లుంది' అడిగా.

'జ్వరం తగ్గింది. దిగులంతా పెద్ద కొడుకు గురించే. ఆయనకేమో ఈమె అంటే పడదు. అదంతే సార్..' అంటూ నవ్వుతూ తనూ ఓ చెయ్యి వేశాడు.

'ఇదేం వింత మీరు పూలు కోయనీయరంటుంది లతక్క..' ఆశ్చర్యంతో విఠల్.

'సరే పద పద, సీట్లు పట్టుకుందాం - లతా తలుపేసుకో మేం బయల్దేరుతున్నాం' అంటూనే హడావుడి చేశాను.

కదిరికి ఉంటూ నల్లమాద తాండాకు ఒక కిలోమీటర్ దూరం. అక్కడ ఉండే జిల్లా పరిషత్ ఉన్నత పాఠశాలలో నేనూ, విఠల్ టీచర్లం. నేను ఆరేళ్ళుగా ఇక్కడే పని చేస్తున్నా. విఠల్ ఈ జూన్‌లోనే ట్రాన్స్‌ఫర్ అయివచ్చాడు. స్కూటర్ బస్టాండ్‌లో పడేసి బస్టాప్ కొచ్చాం. ఎట్టకేలకు కర్చీఫ్‌లు వేసి సీట్లు పట్టాం. బస్ కదిలింది.

నేను చెప్పబోయేది వినడానికి విఠల్ ఆరాగా ఎదురు చూస్తున్నాడు. నిన్న సాయంకాలం బస్సు దిగేటప్పుడు మాటలు ఆగిపోవడంతో తను కొంచెం ఇబ్బందిపడిపోయాడు. బస్టాండులో దిగే సరికి ఇండ్లలో ఇద్దరి కోసం ఎదురు చూస్తుండే పనులు గుర్తుకు వచ్చి 'మిగతా రేపు కలవగానే..' అన్నాను. ఇక ఇప్పుడు మొదలు పెడతానని విఠల్ ఆసక్తిగా ఉన్నాడు.

' ఆ ఫిబ్రవరిలోనే వేసవి మొదలయింది. తీవ్రమైన కరువు. చంద్రబాబు పాలన. వలసలు పెరిగిపోయాయి. వర్షం చుక్క లేదు. ప్రతి పల్లె, తాండా దయనీయంగా కన్పడుతున్నాయి. చుట్టుప్రక్కల గ్రామాల నుండి నాలుగైదు కిలోమీటర్లు నడిచి మా పాఠశాలకు విద్యార్థులు వస్తూంటారు. ఆ తాండా పరిసరాల్లో ఉన్న పాఠశాల అదొక్కటే.

ఆ యేడాదే నేను ట్రాన్స్‌ఫర్‌పై స్కూల్ అసిస్టెంట్‌గా చేరాను. ఊళ్లో ఎప్పట్లాగే పూరి గుడిసెలకు వేలాడుతున్న తాళం కప్పలు, కూలిపోతున్న గోడలు, మాసిపోయిన వెల్ల, చెదిరిపోయిన ముగ్గులు చూస్తూ ఊళ్లో ఉండే స్కూలుకు నడుచుకుంటూ ముందుకెళ్తున్నాను. ఉన్నట్టుండి హృదయ విదారకంగా ఆక్రందన విన్పడింది. 'అమ్మా, అయ్యా, ఎవరన్నా కొంచెం నీళ్ళు పొయ్యండి నాయనా' నోరెండిపోతోంది బాబూ.. దుఃఖమో, ఏడ్పో ఏదో తెలియని దీనమైన ఆర్తనాదం..

వెనుదిరిగాను - ఆ వైపు నడిచాను.

ఓ వృద్ధురాలు ఆ నులక మంచంలో అటూ ఇటూ చూస్తూ నిస్సహాయంగా మూల్గుతోంది. ఓ గుడిసె బయట గోడకు ఆనుకుని ఆ మంచం ఉంది. ఆ ఇంటికి తాళం కప్పు వేలాడుతోంది. ఆ మంచంలోనే ఒక సత్తు గ్లాసు, ప్లేటు ఉన్నాయి.

దగ్గరికి పోగానే - అలికిడికి - ఆమె మళ్లీ గట్టిగా అరవటం మొదలు పెట్టింది.

'అవ్వా నెమ్మది, నెమ్మది, ఇదిగో నీళ్ళు తెచ్చినా' - సంచిలో నుండి నీళ్ళ బాటిల్ బయటికి తీసి ఆ గ్లాసులోకి వంపి తాగించాను. ఆమె చేతులు వణుకుతున్నాయి. కళ్ళు కూడా సరిగా కనపడడం లేదు. ఎంతో ఆత్రంగా తాగింది.

'సల్లగుండు నాయనా' అంది. 'మీవాళ్లెవరూ లేరా అవ్వా' అడిగా. 'ఊర్లో ఏమీ లేదు. పన్లు దొరకలే. పస్తులే పస్తులు. పన్లు ఎతుక్కుంట పోయిన్రు. మూన్నెల్ల కొత్తరంట నాయనా' అంది ఆమె.

ఆమె వేషభాషలను బట్టి లాంబాడోళ్లని అర్థమయింది.

తారాబాయితో అలా మొదలయింది. నా పరిచయం. నేను ఎవరో ఆమెకు చెప్పాను.

చుట్టుపక్కల గ్రామాల్లో వృద్ధులు, అవిటివాళ్ళు - పిల్లలు - అక్కడక్కడా కన్పడుతున్నారు. తల్లితండ్రులు పిల్లలకు దూరంగా - పసిపిల్లలు తల్లితండ్రులు లేకుండా ఏ బంధువుల అండలోనో - ఒకరికొకరు విడగొట్టబడి జీవం లేని బొమ్మల్లా నిస్సహాయంగా తిరుగుతున్నారు. పని చేసుకోగల్గిన శక్తి ఉండే వాళ్ళెవరూ అక్కడ లేరు. బోర్లలో నీళ్ళుండే వాళ్లు, చిన్న వ్యాపారులు, బాగా ధనవంతులు మాత్రమే అక్కడక్కడా కన్పడుతున్నారు.

విశాలమైన భూమిలో ఎటుచూసినా పచ్చదనం కనపడదు. అన్నీ బీడు భూములే. చెట్లు లేవు, నీటి జాడ లేదు. కొన్ని మైళ్ళు నడిచి మంచి నీరు తెచ్చుకొని ఒకటో అర బిందెలో కాలం గడుపుతూంటారు. పిల్లలు తైల సంస్కారం లేక, చిరిగిన బట్టల్లో మాసిపోయి దైన్యంగా తిరుగుతూంటారు.

ప్రజా సంఘాలు ఈ దారుణ పరిస్థితిని చూసి గంజి కేంద్రాలు పెట్టి కొంతమంది ప్రాణాలైనా కాపాడాలని నిర్ణయించారు. మన స్కూల్‌లో కూడా అప్పట్లో వామపక్షాల చొరవతో గంజి కేంద్రం మొదలయింది. పిల్లలు, వృద్ధులు వచ్చేవారు. ఏదో దొరికిన గంజితో ఊరట పొందారు. ఆ సమయంలో తారాబాయి అవ్వ గుర్తొచ్చింది. ఆమెనే నడవ గలిగిన స్థితిలో లేదు. అక్కడున్న బక్కెట్లో గంజి పోసుకుని ఊర్లోకి పోయి ఇంకా కొందరు కదల్లేని వృద్ధులకు, తారాబాయి అవ్వకు గంజి పోసేవాన్ని. మొదటి రోజు నాకిప్పటికీ గుర్తే....

ఆమెకు గంజి పోయడానికి పళ్లెం కోసం వెదికాను. కాళ్లు ముదుచుకుంది. మెల్లగా లేవటానికి సిద్ధమయింది. నా గొంతు విని

"ఏం నాయినా బాగుండావా' అంటూ కదిలింది. రంగుల పావడా, జాకెట్ చిరుగులు పడ్డా అద్దాలు అక్కడక్కడ కన్పడుతూ, నుదిటిపై నుండి పూసలు వేలాడుతున్నాయి. చెవి కమ్మలు ఖాళీగా ఉన్నాయి. ముక్కుకు బులాకీ వేలాడుతోంది. నుదురు ముడతలు తేలి ఉంది ఎర్రని దేహఛాయ. కాళ్ళకు పెద్ద కడియాలున్నాయి తెల్లని జుట్టు అట్టలు కట్టిపోయింది. మల మూత్రాదులు మంచంలోనే, శుభ్రం చేసే దిక్కేది? భరించలేని వాసన గుప్పుమంది... ముక్కుకు కర్చీఫ్‌ను అడ్డుపెట్టుకొన్నా. గంజి తాగేంత వరకూ అక్కడా నిల్చున్నా - మాటల్లోకి దింపాను.

'ముసలీ, కాళ్ళకు అంతంత పెద్ద కడియాలుండాయి. అవమ్ముకుంటే మూన్నెల్లు తిండి తినొచ్చు గదా!'

గంజి గుట్క వేస్తూ, తలెత్తి దీనంగా నా వైపుగా చూసింది. నేను ఆమెకు స్పష్టంగా కనపడ్డం లేదనుకుంటా, 'ఇవిప్పుడే తియ్యనయ్యా. మా ముసలోని సమాధికి ఉంచుకుండా. ఇట్లెన్ని కరువులు సూల్లా. కడుపు కట్టుకొని పిల్లోల్లకు పెట్టకుండా గాని ఇవి తియ్యలే నాయినా. పిల్లోండ్లకు అప్పుడే సెప్పినా. ఇవి మీ నాయిన సమాధికప్పా - ముట్టుకుండేరు!.. అన్నాను' అని ఆమె అంటూంటే ఆ కళ్ళల్లో ఏదో కాంతి ఉజ్వలంగా మెరిసింది. క్షణకాలం దుర్గంధం గురించే మరిచిపోయాం.

'సర్లేవ్వా బడికి టైం అయితాంది. ఇంద మంచి నీళ్ళు తాగు' సత్తు గ్లాసులోకి నీళ్ళు ఒంపి అక్కడి నుండి కదిలాను. రోజూ ఆమెను పలకరించటం నా దినచర్యలో భాగమయింది. ఆమె సంతోషంతో ఎన్నో విషయాలు చెప్పేది. అప్పుడప్పుడూ ఆటపట్టించే వాడ్ని - 'ఏమవ్వా సోమ్లానాయక్ తాత కల్లోకొచ్చెనా రాత్రి' అంటే ఆమె ముసిముసిగా నవ్వుకొనేది. ఆ ఊర్లోని ఇతర వృద్ధులను పలకరించటం బ్రెడ్లో, బిస్కట్లో ఇవ్వటం, వాళ్ళ కోసం క్యారియర్ విప్పి పెట్టేసేవాడ్ని. నాకు భోజనం చేయాలన్పించేది కాదు. ఆదెంతో తృప్తినిచ్చేది.

సోమ్లానాయక్‌ను తల్చుకుంటే ఆమె కళ్ళల్లో ఏదో వెలుగు... అతడెంత బాగా చూసుకొనేవాడో చెప్పేది...

ఒక్క కుదుపులో బస్ ఆగింది.

నేనూ ఒక ట్రాన్స్‌లోంచి బయట పడినట్లు, జ్వర పీడితుడిగా మారిపోయా. క్షణం పాటు ఆపాను.

'సార్' కుదిపాడు విఠల్.

'వూ... వూ....' అన్నా.

విఠల్ ఎంత శ్రద్ధగా వింటున్నాడో అర్థమయింది.

కొనసాగించాను.

ఈ తాండాకు రెండూర్లవతల తాండాలో తారాబాయి పుట్టింది. 9 ఏండ్లకే తల్లితో పాటు పొలం పన్లకు పోయేది - పదమూడేళ్ళ వయసులో ఆమెపై అత్యాచారం జరిగిందట. చావుబతుకుల్లో స్పృహ తప్పిన ఆమెను కదిరి ఆస్పత్రికి తరలించారట. తల్లితండ్రులు గుండెలు బాదుకుంటూ అక్కడికి చేరే సరికి, పోలీసులు వీరిని గదిమి నోర్మూయించారట. 'మీ పిల్ల బతుకే నాశనమయిపోతాది. కోలుకుంటూనే గుట్టు చప్పుడు కాకుండా ఊరికి తీస్కపోండ్రి' అని గదమాయించే సరికి వాళ్ళు భయంతో నోరు మెదపలేదు. దుఃఖం దిగమింగుకొని ఇంటికి తీసుకొని వచ్చినా తారాబాయి మామూలు మనిషి కాలేదు. ఊర్లో వాళ్ళ ఎగతాళి మాటలు - ఎకసక్కాలు భరించలేక రేయింబవళ్ళు ఏడుస్తానే ఉండేదంట. వాళ్ళింటి దార్లోనే పొలం పన్లకు పోయే సోమ్లా నాయక్ అప్పుడప్పుడు తారాబాయి వైపు చూస్తూండేవాడట. రెన్నెల్ల తర్వాత ఇద్దరూ ఆ తాండా వదిలి ఇక్కడికి వచ్చేశారంట. ఊర్లో రైతుల పొలాల్లో పన్లకు పోతా ఉండేటోళ్ళు. తర్వాత ఎస్.టి., ఎస్.సి. వాళ్ళకు ప్రభుత్వమిచ్చిన రెండెకరాల్లో పండించుకొంటూ ఈ ఊర్లోనే ఉండిపోయారు. పెళ్ళయిన కొత్తలో ఆమెకు సోమ్లానాయక్ వెండి కడియాలు కొనిచ్చాడంట. అవెప్పుడూ తీయలేదని చెప్పింది... పిల్లలు ఎన్నో అవసరాలు వచ్చినా. నల్గురు కొడుకులు, కోడల్లు, మనమలు, మనమరాల్లు - ఎన్నో కరువులు. ఆమె వయసుతో పాటే ఊరూ శిథిలమయింది.

సోమ్లానాయక్ మరణించి పదేండ్లయింది.

ఊర్లో ఏమీ దొరక్క కొడుకులు, కోడళ్ల వలసపోయారు. కదల్లేని ఆమెను ఎవరు మాత్రం వెంటేసుకుని పోతారు?

ఆమెను అడిగితే 'కడుపులు చేత్తో పట్టుకొని పోయినారు నాయినా. వాళ్ళకు ఒక పూట తిండి దొరికితే అంతే సాలు'

'నీ కొడుకుల మీద కోపం రాలేదా?' అడిగాను.

'ఏంటికుంటుంది నాయినా? ఆళ్లేం కలకటేరులా, మీలాంటి మారాజులా? ఆళ్ళకే పిడికెడు మెతుకులు లేవు. ఏం సెప్పేది. ఊర్లో వాళ్ళే ఎవరో ఏదో ముద్ద పెడతారు. ఎట్లుండావని అడుగుతానే ఉంటారు. నువ్వెవరు? సెప్పు ఈ ముసల్దాన్ని రోజూ పలకరిత్తాండ్లా అయ్యా. నువ్వు సల్లగుండాల' అంది.

తర్వాత గంజికేంద్రం మూతపడింది.

వలసపోయినోళ్ళు తిరిగి రాలేదు. తారాబాయిని చూసేటోళ్ళు లేరు. ఈగలు ముసురుకుంటున్నాయి. క్రమంగా కదల్లేక మెదల్లేక రోజంతా ఆమె అలా ఘోష పెడ్తానే ఉండేది. అది నా చెవుల్లో ఇప్పటికీ మార్మోగిపోతూనే ఉంది. ఏదో అపరాధ భావన వెంటాడేది... ఆ వాసన నన్ను కమ్మేసేది.

ఆమెను చూడలేక పోయేవాడ్ని. క్రమంగా ఆమె నీళ్ళు తాగటం కూడా మానేసింది. ఇంతలో పబ్లిక్ పరీక్షల హడావుడి, డ్యూటీల్లో మునిగిపోయాను. అప్పుడప్పుడు తారాబాయి నా జ్ఞాపకాల్లో తలుపు తడ్తూనే ఉంది. వేసవి సెలవులు అయిపోయాయి. తిరిగి బళ్ళు తెరిచారు. ఆమె ఎట్లుందో..ఇంతలో నీవు ట్రాన్స్‌ఫర్‌పై ఇక్కడికి వచ్చావు..' అన్నాను.

బస్సు దిగి బళ్లోకి వెళ్లాం.

పిల్లలకు హాజరు వేస్తున్నాం. 'సోమ్లానాయక్' అని పిలిచాను.

'ప్రెజెంట్ సార్' అన్నాడా పిల్లోడు. వీడసలు ఇన్ని రోజుల తర్వాత కన్పడుతున్నాడు. పేరు రిజిస్టర్‌లో ఉందేగాని, చూసినట్లు కూడా గుర్తు లేదు.

'ఎంరా.. ఇన్ని దినాలు ఏడికి పోయింటివి? అని అడిగా.

'పనికి మా అమ్మానాయినలతో వేరే ఊరికి పోయింటిమి సార్. మా అవ్వ సచ్చిపాయె. అది తెలిసి నిన్నే వస్తిమి..' అన్నాడు సోమ్లా.

'మీ అవ్వ పేరేంది?' అని నేను అడిగాను.

దానికి వాడు 'తారాబాయి..' అని చెప్పి 'మాకి తెల్సి వచ్చే తలికి మీ పెదనాయినోళ్లే బూడ్చి పెట్టినారు సార్' అని నేను అడగని

కథ

వారధి

- పద్మకుమారి

సరోజ ఆయన చేతుల్ని మృదువుగా పట్టుకుంది. చూడ్డానికి ఎవరు ఎవరి చేతుల్ని పట్టుకున్నదీ తెలియకపోవచ్చు. కానీ ఆమెకు తెలుసు తను మామయ్య చేతిని వదిలేస్తే ఆయన ఉలిక్కిపడి లేస్తాడని.

ఈ మగత నిద్ర అయినా ఆయనకు ఉండేలా చూడాలి. తనను తాను మభ్యపెట్టుకుంటోందిగాని అది క్షీణిస్తున్న ఆయన అనారోగ్యానికి గుర్తు. గోడ గడియారం పన్నెండు గంటలు చూపిస్తోంది. అప్పుడే సగం రాత్రి గడిచిందా? అనుకుంది సరోజ. ఆ పక్కనే పదిహేడో నంబర్ బెడ్ దగ్గర హడావిడి ఎక్కువైంది. తొంభై ఏళ్ల పెద్దావిడ చనిపోయినట్లుంది. బంధువులు గొల్లున ఏడ్చారు. నిశ్శబ్దంగా ఉన్న ఐసీయూ వార్డు ఒక్కసారిగా అల్లకల్లోలమైంది. ఇక్కడ ఏడవద్దని వార్డు బాయ్ వచ్చి చెప్పాడు.

మగవాళ్లు ఆడవాళ్లను ఓదార్చుతూ బైటికి తీసుకెళ్లారు.

ఆ చప్పుడుకు మామయ్య ఉలిక్కిపడి లేచాడు. తలతిప్పడానికి వీల్లేని స్థితిలో ఉండి కూడా కండ్లు తిప్పి పక్కకు చూశాడు. సరోజ వైపూ చూశాడు. "టెన్ పర్సెంట్ మాత్రమే ఆశ.. ప్రయత్నిద్దామ"ని మూడు రోజుల కిందే మామయ్య గురించి డాక్టర్లు చెప్పారు. ఆ స్థితి ఆయనకూ తెలిసినట్టే ఉంది. అయినా ఆందోళన చెందలేదు. మనిషి చనిపోయే ముందు పక్కవాళ్ల మరణాన్ని అనుభవించాల్సి రావడం ఎంత దయనీయం. సరోజ విషాదంగా మామయ్య కళ్లలోకి చూసింది. పర్వాలేదన్నట్లుగా ఆమె చేతిని గట్టిగా పట్టుకున్నాడు.

అవతలి వైపు కుర్చీలో మధు వదిన వాళ్ల అక్క సుమిత్ర కూర్చొని ఉంది. ఆమె విచారంగా అటు ఇటు చూస్తుండిపోయింది.

కొన్ని క్షణాలయ్యాక ఆయన నిర్లిప్తంగా పెదవి విరిచి మళ్లీ మగతలోకి జారుకున్నాడు. ఒక్కసారిగా సరోజ మనసు కకావికలమైంది. మెల్లగా తన చేతిలోంచి ఆయన చేతులు విడిపించి భద్రంగా కింద పెట్టింది. చేతి మీద రక్త నమూనాలు తీసిన చోట నెత్తుటి గుర్తులు కనిపించాయి.

మరో పదేళ్లయినా ఆరోగ్యంగా ఉంటాడని, బాధ్యతగా చూసుకోవాలని ఈ మధ్యే సరోజ, మధు అనుకున్నారు. కానీ కాలం ఎంత తొందరపెడుతోంది? పరిస్థితి గంట గంటకూ తీవ్రమవుతోంది.

"గుండెకు రంధ్రం పడ్డాక డాక్టర్లు మాత్రం ఏంచేస్తారు? వెళ్లిపోదామ"ని కొడుకు మధుతో రెండు రోజుల కింద చాలా మామూలుగానే అన్నాడు. మరణం సహజం అన్నట్టుగా.

ఆఫీసుకు వరుసగా మూడు రోజులు పోకపోవడంతో సెలవు లేక మధు మధ్యాన్నమే వెళ్లి రేపు పొద్దున వస్తానని అన్నాడు. నాన్నకు తప్పక బాగవుతుందనే నమ్మకంతోనే వెళ్లాడు. ఇప్పుడు ఈ పరిస్థితి మధుకు చెప్పడం ఎలా? అని సరోజ మధనపడుతోంది.

పాదాల శబ్దం కూడా కాకుండా వార్డు నుంచి బయటికి వచ్చింది.

బైట ఉన్న కుర్చీల్లో ఇందాక చనిపోయిన పెద్దావిడ బంధువులు ఏడుస్తూ కూర్చున్నారు. ఆమె కూతుళ్లు ఉన్నట్టుంది. అంతకు ముందు వరకు నిద్రావస్థలో అక్కడ జోగుతున్న వాళ్లు కూడా ఈ శబ్దానికి లేచారు. ఈ మూడు రోజుల్లోనే సరోజ ఇలాంటి దృశ్యాలను ఏడెనిమిది చూసింది. ఏమిటీ జీవితం. .. ఏ క్షణం ముగుస్తుందో తెలియనిదాని కోసం వెయ్యేళ్లకు సరిపోయే ప్రణాళికలు, వ్యూహాలు, నాదీ నేనూ అనే సంకుచితాలు.

ఈ చివర్న కుర్చీలో కూర్చున్నాయన సరోజతో.."మా అత్తగారమ్మా. ఇందాక కూడా మనవరాలి పెళ్లి ఉంది కదా? పనులు సక్రమంగా జరుగుతున్నాయా? అని అడిగింది. వందేళ్లు బతుకుతానని అనేది. నన్నెందుకు ఇక్కడ ఉంచారు? ఇంటికి తీసికెళ్లండని అరగంట ముందు కూడా అంది.." అని చెబుతూ గొల్లున ఏడ్చాడు. వయసుడిగి చనిపోయే వాళ్లపట్ల బాధ్యతగా ఉన్నామో, బాధ్యతా రాహిత్యంగా ఉన్నామో నిజాయితీగా తడిమి చూసుకొనే సమయాలివి.

సెక్యూరిటీ వాళ్లు అక్కడికీ వచ్చారు. ఇక్కడ ఏడవవద్దు. లోపల పేషెంట్లు భయపడతారు అన్నారు. ఏడుస్తున్న వాళ్లలో కొందరు లోపలికి దిగమింగుకుంటే కొందరు కంట్రోల్ చేసుకోలేకపోయారు. బయటికి తీసుకెళ్లారు. మిగతా పేషెంట్లకు సంబంధించిన వాళ్లు తమకు ఈ పరిస్థితి ఎక్కడ వస్తుందో అని దిగులుగా వాళ్ల వైపు చూస్తున్నారు. పొద్దటి నుంచి మామయ్య దగ్గరే ఉండి ఇప్పుడే బయటికి వచ్చిన మధు అన్నా వదినల కళ్లలో కూడా అదే కనిపించింది.

దానికి కూడా చెప్పాడు.

ఎక్కడ? అని అడిగాను.

'బస్సొచ్చే దారిలోనే..'

గంట కొట్టాక నేను విఠల్ దగ్గరికి వెళ్లి తారాబాయి గురించి చెప్పాను. తనూ ఏదో అయిపోయాడు. ఏదో ఆలోచిస్తున్నాడు.

నేను అక్కడి నుంచి ముందుకు కదిలాను. ఎక్కడికి అని అడగకుండానే విఠల్ అనుసరించాడు. తాండా వాసుల స్మశానంలో కొత్తగా చేసిన సమాధి. ఆ పక్కనే ముసలాయన సోమ్లానాయక్ సమాధి కొత్తగా మెరిసి పోతోంది. నేను దగ్గరిగా వెళ్లి నా బ్యాగులోంచి పువ్వులన్నీ బయటికి తీసి ఆమె సమాధిపై వేస్తుంటే విఠల్ నా చేతి నుంచి కొన్ని పూలు తీసుకొని వేసి రెండు చేతులు జోడించి నమస్కరించాడు. ఆ పక్కనే తారాబాయి తన భర్త కోసం కట్టించిన సమాధిని చూపిస్తూ 'సార్.. ఇది తాజ్‌మహల్ కంటే గొప్పదనిపిస్తోంది..' అన్నాడు విఠల్.

సరోజకు ఎందుకో ఆ పెద్దావిడను చూడాలనిపించింది. లోపలికి నడిచి పదిహేడో నంబర్ బెడ్ వైపు వెళ్లింది. ఆ సమయంలో ఆ పెద్దావిడ దగ్గర ఎవ్వరూ లేరు. వంటరిగా, అచేతనంగా బోసి నోరు తెరుచుకొని, కళ్లు తెరుచుకొని ఉంది. పొట్ట మీద రెండు చేతులు అదిమిపట్టుకున్నట్టుగా ఉంది. గంపెడు పిల్లల్ని కన్న తల్లి అపురూపంగా తన పొట్టను తడిమి చూసుకుంటున్నట్టుగా ఉంది. ఈమె కోసం అక్కడ వాళ్లు ఏడుస్తోంటే ఇక్కడ ఈమె మాత్రం ఈ బంధాలతో నాకేమి పని అన్నట్టుగా ఉండిపోయిందని సరోజ అనుకుంది. టక్కున మామయ్య గుర్తుకు వచ్చి బెడ్ దగ్గరికి వెళ్లింది. ఆయన నొప్పి భరించలేకనేమో మూలుగుతున్నాడు.

సుమిత్ర తన కోసమే చూస్తున్నట్లుంది.

"మామయ్యా ఏమైనా కావాలా?" అని భుజం మీద చేయి వేసి అడిగింది. ఆయన నీళ్లు.. అని ముద్దగా అడిగాడు.

ఇద్దరూ కలిసి నీళ్ల తాగించారు. మళ్లీ మగతలోకి జారుకున్నాడు. బీపీ పదే పదే పడిపోతున్నట్లు పక్కన ఉన్న మానిటర్లను బట్టి తెలుస్తోంది. ఈరాత్రి గడిస్తేనే రేపు ఆపరేషన్ చేయడానికి అవుతుందని సాయంత్రం డాక్టర్లు చెప్పి వెళ్లారు.

సరోజకు ఎప్పుడు ఏమవుతుందోనని అనుమానంగానే ఉంది.

* * *

ఆమెకు మధుతో అంతకు ముందే స్నేహం ఉంది. ఇద్దరూ కలిసి ఉండాలని అనుకున్నాకే మామయ్య గురించి, ఆ కుటుంబం గురించి తెలిసింది. ఇంత సంప్రదాయబద్ధంగా ఉండే వాళ్లు ఈ విషయాన్ని ఎలా తీసుకుంటారో .. అని సరోజకు అనిపించింది. తనది పుట్టుకతో అట్టడుగు కులం నేపథ్యం, పెరిగాక ఉద్యమాలు, అడవులు, జైలు నేపథ్యం తప్ప ఇలాంటి వాళ్ల జీవితం ఎలా ఉంటుందో వినడం తప్ప నేరుగా తెలియదు. ఇదొక కొత్త ప్రపంచం. అయినా తనపైన తనకు నమ్మకం. వాళ్లెలా ఉంటారనేదాని కంటే మనం ఎలా ఉంటామనేదే ముఖ్యం కదా అని సర్ది చెప్పుకుంది.

మధు తన కుటుంబ సభ్యుల గురించి చెప్తూ "మన నిర్ణయం చెబితే మా వాళ్లకు మూడు సమస్యలెదురవుతాయి. వాటిని ఎట్ల అర్థం చేసుకోగలరో ఇప్పుడేమీ చెప్పలేం. ఒకటి కులాంతం, రెండు పెళ్లి పద్ధతి, మూడు కలిసి జీవించే పద్ధతి. వీటి గురించి ఏమైనా అనుకోవచ్చు.. " అని నవ్వుతూ అన్నాడు.

మొదటిసారి వాళ్ల ఇంటికి వెళ్లినప్పుడు మామయ్యను, మధు వాళ్ల అక్కయ్యను చూసింది. కొత్త వాళ్లతో మాట్లాడటానికి వాళ్లకు మొహమాటం కూడా ఉన్నందు వల్లేమో సరోజే చొరవ చేయాల్సి వచ్చింది. ఇంటికి రమ్మనడమే ఆనందించాల్సిన విషయమని మధు అనుకున్నాడు. కుటుంబ వివరాలన్నీ మాట్లాడటమై, భోజనాలు ముగిశాక మధు వాళ్ల అక్కయ్య కాస్త ధైర్యం కూడదీసుకొని "ఏమీ అనుకోవద్దు ఒక మాట అడగనా?" అన్నది.

సరోజ ఆమాట కోసమే ఎదురు చూస్తోంది. బహుశా కులం గురించి కావచ్చని అనుకుంది. ఎందుకంటే మధును ఆ సంగతి అడిగితే తనకు తెలియదని చెప్పాడట. ఆ మాట అని తప్పించుకున్నాడని, వాళ్లు అడగకున్నా చెప్పాలని ముందే అనుకుంది.

సరోజ చెప్పిన మాటకు ఆమె ఎంత తల్లకిందులైపోయిం దోగాని బొటబొటా కన్నీళ్లు కారాయి. ఇలాంటి సంబంధం కలనైనా ఊహించి ఉండరు కదా? అనుకుంది సరోజ.

వీళ్లు మాట్లాడుకుంటూ ఉంటే నాలుగడుగుల దూరంలో కుర్చీలో కూర్చున్న మామయ్య ఒక్కమాట కూడా అనలేదు. పోగానే మధు పరిచయం చేశాక "కూర్చోమ్మా" అని మాత్రమే అన్నాడు. మధ్య మధ్యలో రెండుసార్లు ఏ పనీ లేకపోయినా మెట్ల దాకా నడిచి మళ్లీ వచ్చి అక్కడే కూర్చున్నాడు.

తన మాటకు ఆయన ఎట్లా ఫీలయ్యారో అని ఆ వైపు చూసింది సరోజ.

కానీ ఆయన ముఖంలో ఏ భావం కనిపించలేదు. బహుశా ఇలాంటిదేదో ఆయన వినడానికి సిద్ధంగా ఉన్నాడేమో అనిపించింది. వయసు వల్ల గంభీరంగా ఉండాలనుకున్నారా? లేక ఆయన స్వభావం అంతేనా? అనేది సరోజ తేల్చుకోలేకపోయింది. అది ఆయన తొలి పరిచయం.

ఆ తర్వాత నెలకు వాళ్లందరూ సరోజ ఇంటికి వచ్చారు. అన్నయ్య పిల్లలు ఇంటి పెరటి మొక్కల కుండీల్లో ఉన్న కోడిగుడ్ల పెంకులు తీసి శుభ్రం చేశారు. వదిన వంటింట్లో మిగిలిపోయిన ఎల్లిపాయలు వగైరా డబ్బాల్లో వేసి పైన పెట్టేసింది.

ఇదంతా ఎందుకు, మనం ఎట్లా ఉంటామో అట్లా ఉండటమే మంచిది కదా? అని సరోజ అన్నా వాళ్లు వినిపించుకోలేదు.

మామయ్య వాళ్లు రెండు రోజులే ఉన్నారు. అక్కడికి వెళ్లినప్పుడు ఒక్క మాట మాట్లాడకపోయినా ఇప్పుడు మాత్రం ఆయన తనకు ఏం కావాల్సి వచ్చినా సరోజనే అడగడం మొదలు పెట్టాడు. అందుబాటులో కొడుకు ఉన్నాడనే సంగతే ఆయనకు గుర్తు లేనంతగా సరోజతో కలిసిపోయాడు. వాళ్లు ఇంటికి వస్తున్నారంటే కొంచెం బెరుగ్గా ఉన్న సరోజకు మామయ్య ప్రవర్తన చాలా హాయి అనిపించింది.

వెళ్లిపోయాక ఫోన్ చేశాడు. విషయమేం లేదు. భద్రంగా ఊరు చేరుకున్నామని చెప్పడానికి.

* * *

ఆయన అంతకు ముందు ఎక్కువగా ఊళ్లో ఉండేవాడు. ఊరు వదిలాడంటే పెద్ద కొడుకు దగ్గరో, మధ్యలో కూతురి దగ్గరో ఉండేవాడు. ఇప్పుడు మధు దగ్గరికి కూడా రావడం అలవాటైంది. అట్లా మొదటిసారి వచ్చినప్పుడు సరోజ కూడా ఉంది. ఎందువల్లోగాని ఆ నాలుగు రోజులూ ఖాళీ లేకుండా ఇంటికి వచ్చే వాళ్లతో హడావిడిగా సాగింది. మామయ్య బైట గదిలో ప్రత్యేకంగా ఉన్నమాటేగాని ఇల్లంతా సందడిగా ఉంది.

రెండో రోజు సాయంత్రం మధు ఆఫీసుకు వెళ్లాక సరోజ "మామయ్యా.. ఇంటికి వచ్చే జనాలతో మీకు విశ్రాంతి లేకుండాపోయింది కదూ. కాసేపు కూడా పడుకున్నట్టు లేదు.. " అని అడిగింది.

దానికాయన "ఇల్లన్నాక మనుషులు రాకుండా ఎట్లుంటారు. పగలు నిద్రపోకపోతే రాత్రి నిద్రపోతాం. తిండి, నిద్ర ఇప్పుడు కాకుంటే కాసేపయ్యాకైనా తప్పదు. ఇబ్బందేం లేదు" అన్నాడు.

సరోజ ప్రాణానికి హాయి అనిపించింది.

ఇంటికి వచ్చే వాళ్లు బయటి గదిలో ఉండే మామయ్యతో అంకుల్ నమస్తే .. అని లోపలికి వచ్చేవారు. ఆయనకు వాళ్లతో

అంతే సంబంధం. కానీ ఇంటికి వచ్చే వాళ్లందరూ విప్లవానికి సంబంధించిన వాళ్లే అనే అభిప్రాయం ఆయనకు ఉండేది. ఆ సంగతి సరోజ అర్థం చేసుకుంది. దాని వల్ల ఆమెకు చాలా మేలు జరిగింది. పల్లెటూరి సంప్రదాయానికి చెందిన మామయ్య తనను ఎలా రిసీవ్ చేసుకుంటాడో అనే సందేహం ఉండేది. మధు సంగతి ఎప్పుడో తెలిసినా, ఇప్పుడు తన గురించేగాక, ఇంటికి వచ్చే వాళ్ల గురించీ ఆయనకు ఈ అభిప్రాయం ఉండటం ఎంతో మంచిదని అనుకుంది.

ఆయన ఇలాంటి మనుషులను చూడటం, వాళ్ల ప్రవర్తనను అర్థం చేసుకోవాల్సి రావడం ఇదే మొదలు. అయినా ఆయనకు సక్రమంగా అర్థమైందని కూడా సరోజ గమనించింది. మధు ఇంట్లో లేకపోయినా, ఊళ్లో లేకపోయినా ఇంటికి మగవాళ్లు వచ్చి రాత్రింబవళ్లు ఉండటం, ఆయనతోపాటు అందరూ కలిసి అన్నం తినడం, మంచం పక్కనే కింద పడుకోవడం ఆయన మామూలుగానే తీసుకున్నాడు. ఊళ్లో పని ఉన్నప్పుడు సరోజను ఎవరో ఒకరు వచ్చి బండి మీద తీసికెళ్లి మళ్లీ వదిలేసిపోయేవారు. రాత్రిళ్లు ప్రయాణాలుపడితే అందుబాటులో ఉన్న అబ్బాయిలెవరో వచ్చి డ్రాప్ చేసి వెళ్లేవాళ్లు.

తాను మామయ్యను అర్థం చేసుకుంటున్నట్లే ఆయన తనను, తమ రాజకీయాలను అర్థం చేసుకుంటున్నందు వల్లే ఆయన సౌకర్యంగా ఉండగలుగుతున్నాడని అనుకుంది.

* * *

బెడ్ మీద ఆయన అసౌకర్యంగా కదిలాడు. కుర్చీలో తదేకంగా ఆలోచనల్లో ఉన్న సరోజ ఉలిక్కిపడి లేచింది. అవతలి వైపు పెద్దావిడ శవాన్ని మార్చురీకి తరలించారు. బెడ్ ఖాళీగా ఉండటంతో ఆ వైపు కుర్చీలో సుమిత్ర ఉంది.

చెమటతో మామయ్య శరీరం తడిసి ముద్దవుతోంది. బీపీ అతి తక్కువ స్థాయిలో ఉంది. మనిషి కదిలాడేకాని స్పృహలో ఉన్నట్టనిపించలేదు. సరోజకు భయమేసింది. డాక్టర్‌ను పిలిచింది. ఆయన వచ్చి చూసి సాయంకాలం కండీషనే నడుస్తోందని చెప్పి వెళ్లాడు. పది నిమిషాల్లో మధు ఫోన్ చేశాడు. బైటికి వెళ్లి పరిస్థితి చెప్పింది. ఉదయానికల్లా వచ్చేస్తానని విచారంగా పెట్టేశాడు.

సరోజ లోపలికి వచ్చే సరికి మామయ్య గుండెల మీద దుప్పటి చెదిరిపోయింది. దగ్గరిగా వెళ్లి సర్దుతుంటే నాలుగు రోజుల కింద జరిగిన సంభాషణ గుర్తు వచ్చింది.

ఆయన బట్టలు బాగా నలిగిపోయాయని గమనించి "మామయ్యా మీకు దసరాకు బట్టలు తీసుకుందామా? " అని అడిగింది.

దానికాయన పంచెలు ఉన్నాయమ్మా వద్దు. చొక్కాలే రెండు కావాలి.." అన్నాడు.

"ఉంటే ఉన్నాయిలే.. పంచెలు కూడా తీసుకుందాం" అన్నదామె.

"ఉన్నా మళ్లీ తీసుకోవడం ఎందుకు దండగ " అన్నాడు.

* * *

ఆ రోజు సాయంకాలం ఆఫీసుకు పోయేటప్పుడే అటునుంచి అటే ఏదో మీటింగ్‌కు వెళ్తానని, మళ్లీ రెండు రోజుకుగాని రానని మధు చెప్పాడు. ఆరు గంటలప్పుడు సరోజకు ఫోన్ వచ్చింది. విశాఖపట్నం దగ్గర ఎన్‌కౌంటర్ జరిగిందని.

ఆ తర్వాత పది నిమిషాలకల్లా టీవీ వార్తల్లో చెప్పడం మొదలు పెట్టారు. అంత వరకు అటూ ఇటూ సీరియళ్ల కోసం చానళ్లు మార్చుతున్న మామయ్య అక్కడ టక్కున ఆపేశాడు. ఎదుటే సరోజ కూడా ఉంది. ఆ వార్త ఆమెకు అవసరం అని ఆయకు తెలుసు. ఫోన్ వచ్చినప్పటి నుంచి ఎలా బయల్దేరాలి? అని ఆలోచిస్తున్న సరోజ వార్తల గురించి పట్టించుకోలేదు. ఆయనే "ఇది చూడమ్మా.." అంటేగాని ఆమె ఈ లోకంలోకి రాలేదు.

ఆ తర్వాత మధుకు ఫోన్ చేసి "ఇద్దరమూ వెళ్లిపోతే మామయ్య పరిస్థితి ఏమిటి? నీవేమైనా ప్రయాణం డ్రాప్ చేసుకోగలవా?" అని అడిగింది. అది తప్పనిసరి మీటింగని సరోజకు తెలుసు. తనూ మరోగంటలో బయల్దేరితేనే బస్సు దొరుకుతుంది.

మరోదారి లేక ఆయన మంచానికి దగ్గరిగా కుర్చీ లాక్కుంటూ "ఒక ఇబ్బంది వచ్చింది మామయ్యా" అన్నది.

ఆయన ఉపోద్ఘాతం అక్కర్లేకుండా "నీవు ఇప్పుడు అక్కడికి వెళ్లాలి కదా. నేనే అనుకుంటున్నా. నీవు బయల్దేరు.. నేను ఆత్మకూరుకు అక్కయ్య దగ్గరికి వెళ్లి రెండ్రోజులుండి వస్తా. పిల్లలను చూడక చాలా రోజులైంది" అన్నాడు.

మామూలుగా అయితే అప్పుడున్న పరిస్థితిలో హమ్మయ్య అనుకోవాలి. కానీ సరోజ చాలా ఇబ్బందిపడిపోయింది. నేనిట్లా పోవాల్సి రావడం వల్లే ఆయన ఈ వయసులో ఇప్పటికిప్పుడు ప్రయాణం చేయాల్సి వస్తోందిగదా? అనుకుంది. ఒకరకంగా ఇది 'నేను ఇంటికి తాళమేసి వెళ్లాలి మీరూ బయల్దేరండి' అన్నట్లే అని విలవిల్లాడిపోయింది.

ఇద్దరూ కలిసే బస్టాండు వెళ్లారు. ఆ తర్వాత వారానికి మళ్లీ కలిసినప్పుడు కూడా అదే గిల్టీ ఫీలింగ్ ఆమెను వెంటాడింది. తను ఎక్కడెక్కడ తిరిగినా మధు దగ్గరికి వచ్చినప్పుడు మామయ్యను మరింత జాగ్రత్తగా చూసుకోవాలి.. ఇలాంటి అర్థాంతర ప్రయాణాలు ఎలాగూ వచ్చేవే కాబట్టి తగిన ఏర్పాట్లలో ఉండాలి. .. అనుకుంది.

అయినా చాలా సార్లు ఇదే పరిస్థితి ఎదురైంది.

"ఒక్కోసారి నేను ఒక్కడినే ఉంటాను. ఏం కాదు మీరు వెళ్లండి.. " అనేవాడు మామయ్య.

నిజంగానే మధు అట్లా చాలా సార్లు వెళ్లిపోయేవాడు. ఒక్కడే ఉన్నప్పుడు ప్రయాణం తప్పకపోతే ఫ్రిజ్‌లో రెండు కూరలు, పచ్చళ్లు, టిఫిన్‌కు ఏర్పాటు చేసి వెళ్లేవాడు. కానీ సరోజకు మాత్రం ఉన్నట్టుండి ఆయన్ను ఒక్కడిని వదిలేసి వెళ్లిపోవడం ఇబ్బందిగా ఉండేది. మధు ఊళ్లో ఉంటే ఏమనిపించేది కాదు. అయితే తను ఈజీగా తీసుకోకపోతే పిల్లలు ఇబ్బందిపడతారని ఆయన సర్దుకుపోతున్నాడా? అనే సందేహం ఆమెకు చాలా కాలం ఉంది. ఇట్లాంటివి పెద్దగా పట్టించుకోకపోవడం, ఇప్పటిలాగే ఉండటం ఆయన సహజ స్వభావమని ఆ తర్వాత తెలిసింది.

రెండు రోజులకోసారైనా ఆయన ఫోన్ చేసి ఎక్కడ ఉన్నావమ్మా.. అని అడిగేవాడు.

"ఏం మామయ్యా రావాలా?" అని సరోజ అడిగితే "అహా అదికాదు.. నీకు వీలైనప్పుడే రా. ఊరికే పలకరిస్తున్నా.. అంతే" అనేవాడు.

ఒక్కోసారి ఆయన ఫలానా రోజు వస్తానని చెప్పాక కూడా

ఎక్కడో ఏ ఎన్‌కౌంటరు జరిగినట్టో, ఎవరైనా చనిపోయినట్టో, ఏదైనా మీటింగ్ ఉన్నట్లో పేపర్లో, టీవీలో చూసి తన ప్రయాణం వాయిదా వేసుకునేవాడు.

ఆయన వస్తానన్న సంగతి గుర్తుకు వచ్చి సరోజ ఫోన్ చేస్తే.. "నీవు అక్కడికి వెళ్లి ఉంటావుగా. అందుకే రాలేదు.. " అనేవాడు.

సాయంకాలాలు ఇద్దరూ కలిసి వాకింగ్ వెళ్లేవారు. దారి పొడవునా, వచ్చాక ఎన్నో మాటలు. రాయలసీమ రాజకీయాల గురించి చెప్పేవాడు. తెలంగాణ దగ్గరి నుంచి విప్లవ రాజకీయాల దాకా సాగేవి. సమైక్య ఉద్యమమంటే విపరీతమైన విసుగ్గా ఉండేది ఆయనకు.

వాకింగ్‌లో నడుస్తూ "అది కాదమ్మా.. అన్నాదమ్ములే కలిసి ఉండని ఈ రోజుల్లో, ఇష్టం లేకపోతే మొగుడూ పెళ్లాలు కూడా విడిపొమ్మని చెబుతున్న ఈ రోజుల్లో వీళ్లేంది.. అరవై ఏళ్ల నుంచి వాళ్లు వెళ్లిపోతామంటే సమైక్యంగా ఉండాలంటారు. ఎందుకు కలిసి ఉండాలో ఒక్కడూ చెప్పడు. అవతలి వాళ్లు ఎందుకు విడిపోవాలో ఎంత రీజనబుల్‌గా చెబుతున్నారు?" అనేవాడు.

మళ్లీ ఆయనే " ఆ కేసీఆర్ మాట్లాడే పద్ధతి మార్చుకోవాలి. మాటే అలా ఉంటే ప్రవర్తన మృదువుగా ఎందుకు ఉంటుంది? మీరు ఆయన్ను నమ్మితే కష్టం.. " అనేవాడు.

దానికి సరోజ "మేం తెలంగాణ సమర్థిస్తామేగాని కేసీఆర్‌ను కాదు. తెలంగాణ కావాలంటూ కూడా టీఆర్ఎస్‌ను మేం గట్టిగానే విమర్శించాం.." అని చెప్పింది.

అట్లా మాట్లాడుకుంటూ దారిలో టీ తాగి తిరుగు ముఖం పట్టేవాళ్లు. మధ్యలో ఆయన గుళ్లోకి వెళ్లి దండం పెట్టుకొనేవాడు. సరోజ ప్రసాదం తీసుకొని వచ్చి మెట్ల మీద కూర్చొని తింటూ మామయ్య కోసం ఎదురు చూసేది.

ఆయన అప్పుడప్పుడు మావోయిస్టులు కూడా ఏమీ చేయలేరని అనేవాడు. సరోజ ఏవో కొన్ని చెప్పేది. అయితే ఆయనకు విప్లవ రాజకీయాల మీద నమ్మకం లేకపోయినా గౌరవం ఉందని సరోజ గమనించింది.

ఏదో కేసులో మధు అరెస్టయినట్టు పేపర్లో చూసి సరోజకు ఫోన్ చేశాడు. సరోజ వివరాలు చెప్తూ "ఏమైనా కంగారు పడ్డారా? ఏం కాదులే. త్వరలోనే బెయిల్ వస్తుంది" అన్నది.

దానికాయన "నాకు ఏం భయం లేదులే. మా ఊరి వాళ్లే ఒకరిద్దరు ఈ రాజకీయాల్లో తిరగడం ఏమిటి? ఇట్లా అరెస్టు కావడం లేమిటని అడిగారు" అన్నాడు.

"మరి మీరేమన్నారు?" అని అడిగింది సరోజ.

"ఏం చెబుతాను. మా పిల్లలు కమ్యూనిస్టులు. అరెస్టు కావడం వాళ్లకు మామూలే. వాళ్లు రాజకీయ ఖైదీలు అన్నా" అని చెప్పాడు.

* * *

ఒకరోజు మధు తన కీళ్ల జబ్బుకు వైద్యం కోసం రెండు నెలల కేరళ వెళ్తున్నానని బయల్దేరాడు. అప్పుడు సరోజ ఇంట్లోనే ఉంది. ఆ మరుసటి రోజే ఆయన గ్రామానికి వెళ్లాడు. సరోజ ఏదో పని మీద వెళ్లిపోయింది. సరిగ్గా పది రోజులకు మామయ్య అదే పనిగా ఫోన్ చేస్తుంటే వెళ్లింది. వెళ్లిన రెండు నిమిషాలకే "వీడికి ఎన్నిసార్లు ఫోన్ చేసినా తగలడం లేదు ఏంటమ్మా. కేరళలో కూడా ఈ ఫోన్లు ఉంటాయిగా..?" అన్నాడు.

దానికి సరోజ నవ్వుతూ "తను కేరళ పోతేగదా? పార్టీ వాళ్లను ఇంటర్వ్యూ చేసి, అక్కడ ఏం జరుగుతున్నదో రాయడానికి వెళ్లాడు. ఫోన్ ఇంట్లోనే పెట్టిపోయాడు..." అన్నది.

ఆయన ఒక్క నిమిషం అట్లే ఉండిపోయి "అట్లాంటి చోటికి ఒక్కడిని ఎందుకు పంపించావమ్మా. నీవూ వెళ్లి ఉండాల్సింది" అన్నాడు.

* * *

మధు దగ్గర ఉంటే తను ఆరు గంటలకు ఆఫీసుకు వెళ్లాక సరోజ మామయ్యకు కాఫీ ఇస్తూ మాటల్లోకి దిగేది. ఒకసారి ఊరి గురించి అడిగింది. దానికాయన పూర్వం విషయాలు ఎన్నో చెప్పుకొచ్చాడు.

"మా ఊరు క్రిష్ణదేవరాయల కాలంలో ఇచ్చిన అగ్రహారం. ఇప్పటికీ వ్యవసాయానికి నీళ్లు లేవు. శారదా చట్టం వస్తోందని మా అమ్మకు చిన్నప్పుడే పెళ్లి చేశారట. నేను కండ్లు తెరవక ముందు మా నాయన చనిపోయాడు. మా అమ్మ బాల వితంతువుగా పుట్టింటికి వచ్చింది. అప్పట్లో చాలా దరిద్రంతో బతికేవాళ్లం. నాకు ఉద్యోగం వచ్చే వరకు మా పరిస్థితి అంతే..." అని గుర్తు చేసుకున్నాడు.

మధు వాళ్ల అమ్మ పదిహేనేళ్ల కిందనే చనిపోయినా ఆయన ఆ ఊరు పూర్తిగా వదల్లేదు. బయట ఎక్కడ ఉన్నా ఊరి నుంచి రోజూ గంటకో ఫోనే. ఏదో ఒక పని పెట్టుకొని నెలకో, రెండు నెలలకో ఊరికి వెళ్లేవాడు. నెలల తరబడి ఉండేవాడు.

ఆయనకు ఇట్లయిందని తెలిసి నిన్ననే ఊరి నుంచి ఐదారుగురు వచ్చి చూసి వెళ్లారు. వాళ్లలో మధు వాళ్ల బాబాయి ఊరితో మామయ్యకు ఉన్న అనుబంధం సరోజకు చెప్పుకొచ్చాడు.

"అన్న ఊరికి వస్తే రాత్రిళ్లు మా ఇంటి దగ్గరే పడుకొనేవాడు. అప్పుడప్పుడు సుగర్ డౌన్ అవుతుంటుంది కదా. అందుకని. మా రెండో వాడే రోజూ ఈయనకు మంచం వేసి, పక్కపరిచి, నీళ్ల చెంబు తెచ్చిపెట్టేవాడు. ఇద్దరూ అట్లా మాట్లాడుకుంటూ నిద్రపోయేవారు. పగలు ఎప్పుడైనా అన్నకు పొద్దుపోకపోతే వాణ్ణి "పేకాడుదాం రారా" అని పిలిచేవాడు. బోరు కొట్టేదాకా చెట్ల కింద కూచొని ఆడేవాళ్లు. వాడికి చిన్నప్పుడు జబ్బు చేసి మా ఊరి దగ్గర డాక్టర్‌కు చూపిస్తే బతకడని అన్నారు. అప్పుడు నేను చేతుల మీద వేసుకొని ఒంగోలు తీసుకుపోదామని బస్టాండుకు వెళ్తోంటే ఈయన .. వాడి పరిస్థితి చూస్తే డాక్టర్లు చెప్పిందే నిజయమ్యేటట్టుంది. అనవసరంగా వాణ్ని వైద్యం పేరుతో యాతన పెట్టడం దేనికిరా.. అన్నాడు. అయినా నేను ఆశతో తీసుకొని పోయాను. వాడు బతికిబయటపడ్డాడు. నేను ఆ రోజు వీడు బతకడని అన్నాను. బతికి ఇంతవాడయ్యాడని ఆయన ఇప్పటికీ అంటుంటాడు..." అన్నాడు.

మామయ్య వైపు చూసే సరికి సరోజ గుండె బరువెక్కింది. గంట నుంచి అట్లే కూర్చోవడంతో కాళ్లు లాగుతున్నట్టయి లేచింది. కొంచెం అటూ ఇటూ నడుద్దామని బయటికి వచ్చింది. మధు వాళ్ల అన్నయ్య, వదిన, అక్కయ్య కుర్చీల్లో బడలికతో కునికిపాట్లు పడుతున్నారు.

ఆస్పత్రి ఆవరణ నుంచి చల్లటి గాలి వీస్తోంది. కానీ ఆమె మనసు ప్రశాంతంగా లేకపోగా అలజడిగా ఉంది. గోడకు ఆనుకొని

ఆలోచనల్లోకి జారుకుంది.

మామయ్యకు ఏవో కోర్టు వ్యవహారాలుండేవి. వాటి మంచి చెడ్డల గురించి సరోజ ఎప్పుడూ అడగలేదు. ఒకసారి కోర్టు పని మీదే హైదరాబాదుకు ఆమె దగ్గరికి వెళ్లాడు. అప్పుడు ఆమె నగరంలో ఉండే అమరవీరుల స్థూపం దగ్గరికి తీసికెళ్లింది. దాని గురించి చెప్పింది. ఆ రోజంతా ఆ బస్తీలోనే ఉన్నాడు. సరోజ తన ఫ్రెండ్స్‌ని పరిచయం చేసింది. అంతసేపు అక్కడ ఉండాలంటే ఇబ్బందిపడతాడేమో అనుకుంది. కానీ ఆయన అక్కడే భోజనం చేసి, సరోజ పని పూర్తి చేసుకొని తిరుగు ప్రయాణమయ్యే వరకూ నిద్రపోయాడు.

ఇవన్నీ ఆలోచిస్తోంటే ఆమెకు చాలా బాధయింది. ఇంతలో లోపలి నుంచి వార్డ్ బాయ్ గబగబా వచ్చి మీ పేషెంట్ కేకలేస్తున్నాడు.. అని వచ్చి చెప్పాడు.

సరోజ ఆందోళనగా వెళ్లింది. సుమిత్ర మామయ్య కాళ్లు అదిమిపట్టుకుంది. లేవకుండా. బెడ్ మీద మామయ్యా తల్లకిందులవుతున్నాడు. ఆక్సిజన్ లాగిపారేశాడు. బాధగా అరుస్తున్నాడు. ఈ నొప్పి భరించేది కాదు.. ఇక నేను బతకను, మధు రాలేదా, పిల్లలు మిగతా వాళ్లు ఏరి? అని అడిగాడు. అమ్మా.. అమ్మా.. అని మూలిగాడు. అంతకంతకు బాధ ఎక్కువైందేమో. మెలికలు తిరిగిపోతున్నాడు. నర్స్ చెప్పడంతో డాక్టర్లు వచ్చారు. కండీషన్ అర్థమైంది.

ఇలా రామ్మా.. అని పెద్ద డాక్టర్ట్ సరోజను పక్కకు పిలిచాడు. ఏ క్షణమైనా ప్రాణాలు పోవచ్చు అని చెప్పి నర్స్‌కు ఏదో డైరెక్షన్ ఇచ్చి వెళ్లాడు. నర్స్ హడావిడిగా ఇంజక్షన్ వేసింది. రెండు నిమిషాల్లో అంతకు ముందులాగా అరవడం మానేశాడు. నొప్పి తగ్గిందని సరోజ అనుకుంది. పక్కనే ఉన్న సుమిత్రకు పూర్తిగా అర్థమైంది. బయట ఉన్న మధు అన్నా వదినలు ఆందోళనగా లోపలికి వచ్చారు.

మెల్లగా సరోజతో "కళ్లలోకి చూడు .. అంతా అయిపోయింద"ని అంది సుమిత్ర. మామయ్య గొంతులో గురకలు. చెరో వైపు చేతులు పట్టుకున్నారు. సుమిత్ర ఆయన చెవి దగ్గర నోరు పెట్టి "నారాయణ.. నారాయణ అనుకోండి" అని చెప్పింది.

సరోజకు భయమేసింది. మధు ఉదయం వస్తానన్నాడు. అంత వరకైనా ..?

ఆయన మగతలోకి జారుకుంటూ ఏవేవో పలవరిస్తున్నాడు. ఆ మాటలకు పొంతన లేదు. సరోజ చేయి కదుపుతూ పలకరిస్తోంది. ఆయన అదే ధ్యాసలో మాట్లాడుతున్నాడు. స్వరం బలహీనపడుతోంది.

"మీరూ.. పిల్లలూ మన ఊరికి వస్తే అక్కడ ఏ సౌకర్యాలు ఉండవు.. ఎట్ల చేస్తరో.. " అన్నాడు.

సరోజకు అర్థమైన చివరి మాట అదే. ఆ తర్వాత కూడా మరో రెండు మూడు మాటలేవో అన్నాడు. కానీ పెదవుల మీదే ఉన్నాయి తప్ప బైటికి వినిపించలేదు.

* * *

మర్నాడు అంత్యక్రియల గురించి మాట్లాడుకునేటప్పుడు సొంత ఊరికి తీసికెళితే ఎలా ఉంటుంది? అనే ఆలోచన వచ్చింది. కొడుకులిద్దరికీ ఇష్టం లేదు. సరోజ నిర్ణయం కోసం చూశారు. ఆమె ఆలోచనలో పడింది.. నిజమే మామయ్య "మీరిద్దరూ ఊరికి రావాలి.. "అని మధును, తనను ఉద్దేశించి ఎన్నోసార్లు అడిగాడు. అలాంటి సందర్భాలు కూడా ఏవో వచ్చేవి. కానీ వెళ్లడానికి వీలు కాలేదు. ఊరి వాళ్లకు తనను పరిచయం చేయాలని మామయ్యకు ఉన్నట్లు ఆమె గమనించింది. తను ఫలానా అని చెప్పడానికి ఆయన వెనుకాడటం లేదని కూడా అర్థమైంది. ఆ రోజుల్లో ఆయన కోర్కె తీర్చి ఉంటే బాగుండేది. ఇప్పుడు కాలాతీతమైంది. అంతా ముగిశాక ఆయనకు మాత్రం ఈ ప్రయాణం దేనికి? అనిపించింది సరోజకు.

అదే మాట బైటికి అన్నది.

చదవండి
చదివించండి

వెల : రు. 30/-

ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో వ్యవసాయ
ఉత్పత్తి సంబంధాలు
సామాజిక పరిశోధన కోర్ గ్రూప్

ప్రచురణ : విరసం
అన్ని ప్రముఖ పుస్తక కేంద్రాలలో లభించును.
www.virasam.in
Email : arunatara1977@gmail.com

మీ రచనలను అరుణతారకు ఈ-మెయిల్ కూడా చేయవచ్చు!
పేజ్‌మేకర్ ఓపెన్ ఫైల్, పి.డి.ఎఫ్. పద్ధతులలో (అను 6.0లో అయితే మేలు),
మైక్రోసాఫ్ట్ వర్డ్, ఎం.ఎస్. భాషాలో కూడా అరుణతారకు మెయిల్ చేయగలరు
ఈ-మెయిల్ : arunatara1977@gmail.com
http://www.facebook.com/arunatara.virasam

(సాదత్ హసన్‌మంటో పునఃస్మరణ)

దేశ విభజన నెత్తుటి జ్ఞాపకాలు

- సుధా తివారి
స్వేచ్ఛానువాదం : ఉదయమిత్ర

"ఈ రక్తపు మరకల ఉదయం
ఈ చీకటి వెంటాడిన ఉదయం
దీన్నెప్పుడూ మేమాశించలేదు"

- ఫైజ్ అహ్మద్ ఫైజ్

(2012 సంవత్సరంలో సుప్రసిద్ధ కథకుడు సాదత్ హసన్ మంటో శతజయంతి ఉత్సవాల్ని లాహోర్, కరాచీ, న్యూయార్క్‌తో బాటు తనకు బాగా ఇష్టమైన బొంబాయి (ముంబాయి)లో జరుపుకున్నారు. ఆయన కథల ద్వారా విభజన కాలం నాటి నెత్తుటి జ్ఞాపకాల్ని మరోసారి నెమరేసుకోవడానికి ఓ గొప్ప ప్రయత్నమే జరిగింది. ఆయన కథలు చరిత్రకారులకు పనికి వచ్చే విలువైన డాక్యుమెంట్లేగాక, అవి ఆనాటి మానవ సమాజపు భిన్న కోణాల్ని పట్టి చూపుతాయి. విభజన కాలంలో జీవించే ఉన్న వాళ్లనుంచి జాలువారిన రచనల ద్వారా, విభజన కాలంలోనూ, ఆ తర్వాతి కాలంలోనూ జరిగిన పరిణామాల్ని లోతుగా అర్థం చేసుకునే వీలవుతుంది. ఇవి చరిత్రకు ఒక ప్రత్యామ్నాయ దస్తావేజులుగా నిలుస్తాయి. ఇట్లాంటి సాహితీ రచనల్ని విభజన కాలం నాటి పరిశోధనల లిస్టులో ప్రముఖంగా చేర్చుకోవాల్సిన అవసరం ఎంతయినా ఉంది.)

1. ఉపోద్ఘాతం

20వ శతాబ్దంలో "దేశ విభజన"ను అత్యంత విషాద ఘటనగా చెప్పుకోవాలి. ఈ మారణకాండలో దాదాపుగా 10 లక్షల ముస్లింలు, హిందువులు చనిపోయారు. లక్షలాదిమంది పిల్లలు తప్పిపోయారు. కొందర్ని వొదిలేసారు. వేలాది కుటుంబాలు నిట్టనిలువుగా చీలిపోవడమే గాక, సుమారు 75,000 నుండి 1,00,000 దాక స్త్రీలు అత్యాచారానికీ, అపహరణకూ బలైనారు. కాలం గుండెను మెలిబెట్టే ఈ బాధను ప్రఖ్యాత కవి ఫైజ్ అహ్మద్ ఫైజ్ తన కవితలో పట్టి చూయించారు.

ఈ రక్తపు మరకల ఉదయం
ఈ చీకటి వెంటాడిన ఉదయం
దీన్నెప్పుడు మేమాశించలేదు.
(శుభ్ - ఏ - ఆజాద్)

ఆనాటి విభజన కాలపు వాస్తవాల్ని ప్రతిబింబిస్తూ, ప్రజల మూఢత్వాన్ని పటాపంచలు చేస్తూ, దుర్భర మానసిక వేదనల్ని రికార్డు చేస్తూ గొప్ప సాహిత్యం వెలువడింది. ఈ రచయితలెవ్వరూ మత ప్రాతిపదికంగా దేశ విభజన జరిగిందన్నది ఒప్పుకోలేదు. వాళ్లు భారత దేశపు సంకీర్ణ సంస్కృతిని కొనియాడుతూ, అత్యంతదారుణ పరిస్థితుల్లోనూ మమతలు మనసుల్లో పొడసూపిన ఐకమత్యాన్నీ, మానవత్వాన్నీ ఎత్తి చూపారు. పల్లె ప్రాంతాల్లో గల ప్రేమానుబంధాల నెత్తిచూపుతూ, అవి 1947లో బీటలు వారడాన్ని నిరసించారు. ఆ కాలంలో మంటో నుండి బాప్సి సిధ్వా వరకు, రాహిమాసూమ్ రెజా నుండి కమలేశ్వర్ వరకు, కుష్వంత్‌సింగ్ నుండి శశిధరూర్ వరకు గొప్ప సాహితీ స్పందన వొచ్చింది. అది రాజకీయ సర్కిళ్ళలోనే గాక, సాంఘిక, మానసిక జీవితాల్లోనూ పెనుదుమారమే రేపింది. వాళ్లు ప్రజల జీవితాల్ని పొరలు పొరలు విప్పి చూపి, సత్యావిష్కరణ జేశారు.

దేశ విభజన ద్వారా ప్రజల అంతరాత్మల్లో విషబీజాలు నాటిన ఆనాటి పాకిస్తాన్ ఉద్యమం కుటుంబాల్ని సైద్ధాంతికంగా విడదీయడమే గాక, ప్రజల నరాలలో ఎట్లాంటి భయాల్ని, అభద్రతల్ని నాటింది ఆ రచయితలు ఎత్తి చూపారు. ఇరువర్గాల వాళ్లలోనూ గత వైభవ జ్ఞాపకాలు (Nostalgia), బహిష్కరణల బాధలు వాళ్ల రచనల్లో ప్రస్ఫుటిస్తాయి. దేశ విభజన కాలంలో కుప్పలు తెప్పలుగా తయారయిన కాందిశీకులూ, వాళ్ల బాధలూ, ముఖ్యంగా అపహరణకు గురైన లేదా అత్యాచారాలకు బలైన స్త్రీల కన్నీటి గాథల్ని ప్రతిభావంతంగా పట్టి చూపారు.

కాబట్టి, భారతదేశపు సాంస్కృతిక, సాహిత్య, చరిత్ర నిర్మాణానికి, ఆనాటి సాహిత్య అధ్యయనం తప్పనిసరి. స్త్రీల, పీడిత వర్గాల దృక్కోణం నుండి దేశ విభజనను (తిరిగి) రాయడానికి కూడా ఈ అధ్యయనం ఉపకరిస్తుంది.

విచిత్రమేమింటే, 1980 వరకు దేశ విభజనలో పెద్ద ఎత్తున రాజకీయ కోణాన్ని మాత్రమే జూశారు గాని మానవత్వపు కోణం నుండి చూడలేకపోయారు. 1అయితే 1980 తర్వాత ఆ దృష్టి పూర్తిగా మారింది. ఆనాటి "గొంతులు", "అనుభవాలు" ప్రాధాన్యతను సంతరించుకున్నాయి. జ్ఞాపకానికీ, చరిత్రకూ గల సంబంధం స్థిరీకరించబడింది. హెడన్‌వైట్ లాంటి రచయితలు ఆనాటి తమ అనుభవాల్లోంచి తమ రచనల్ని ప్రతిబింబించారు. వర్తమాన చరిత్రకారులైన ముషేరుల్ హసన్, ఊర్వశి బుటాలియా, రీతూమీనన్, కమ్లా బాసిన్, జ్ఞానేంద్ర పాండే, రణబీర్ సమద్దర్‌లాంటి వాళ్ళు దేశ విభజన కాలం నాటి దారుణ అనుభవాల్ని ఎత్తి చూపడాన్కి ప్రధానంగా ఆనాటి జ్ఞాపకాల మీద, విషాదమానవ దృశ్యాల మీద ఎక్కువగా ఆధారపడ్డారు.

చరిత్రకారుల్లాగ గాకుండా ఆనాటి రచయితలు విభజన కాలంలోని మానవ వేదనల్ని బాగా ఎత్తి చూపారు. వారిలో మంటో, కుష్వంత్‌సింగ్, భీష్మసహానీ లాంటివారు ఆనాటి రక్త చరిత్రకు సాక్షులుగా ఉన్నారు. ముషిరుల్ హసన్‌లాంటివారు విభజన చరిత్రను దాని ఇరుకుల సందుల నుండి బయటకు దీసి ఆనాటి సాహిత్యం ద్వారాను, జ్ఞాపకాల ద్వారాను లోకానికి విపులీకరించే ప్రయత్నం చేశారు. దేశ విభజన మీద వొచ్చిన సాహిత్యం "ఆనాటి సంస్కృతికి, అనుభవాలకు, అనుభూతులకు అసలు సిసలైన దస్తావేజులు" అంటాడాయన.

దేశ విభజన మీద మంటో రాసిన కథలు తీవ్ర ఉద్విగ్నతతో (Fire) ఉంటాయి. ఆనాడు వ్యాపించిన హింస, అపహరణలు, వలసలు, పునరావాసాల కింద చితికిపోయిన శారీరక, మానసిక జీవితాల్ని అద్భుతంగా పట్టి చూపుతాడాయన. పురుషాధిక్యత కింద నలిగిన స్త్రీల నిస్సహాయత మనకు అడుగడుగునా కనిపిస్తుంది. అయితే ఆయన ఒక సంఘటనలో, ఒక సమూహాన్నో, లేక ఒక వ్యక్తినో తీసుకుని చెబుతున్నట్టుగా కనబడదు. "తానేం చూశాడో అదే రాశాడు. అంతేగాని, ఏదో ఒక పక్షం కోసం రాసినట్టు కనబడదు" (డా. ఆయేషా జలాల్, సెప్టెంబర్ 2012)

ఈ కింద చెబుతున్న విషయాల ద్వారా దేశ విభజన మీద మంటో చేసిన ఉదాత్త సాహిత్య కృషి, తద్వారా మొత్తం సాహిత్యంలోనే ఆయన స్థానమేమిటో తెలియజెబుతాయి.

2. మంటో దేశ విభజన రచనలు (1948-55)

"నీ చేతిని చాచి, నీ షెల్ఫ్‌లోంచి మంటో రాసిన దేశ విభజన కథల్లోంచి దేన్నయినా తీసుకో - దాని ప్రకంపనలు నీ చేతి వేళ్లను తాకుతాయి" - (సుధా తివారి, మంటో మాటలకు స్పందన)

దేశ విభజన గురించి మంటో పడ్డ మానసిక వేదన అంతా ఇంతా గాదు. "అది నాలో విపరీతమైన కల్లోలం రేపింది. నేను రాయడాన్కి కూచున్నప్పుడు, నా ఆలోచనలు చెల్లాచెదరయ్యేవి. నేనెంత ప్రయత్నించినా, భారత దేశాన్ని పాకిస్తాన్ నుండిగాని లేదా పాకిస్తాన్‌ను భారతదేశం నుండి గాని విడదీసి చూడడం సాధ్యపడలేదు. ఎప్పుడూ నా మనస్సును ఓ ప్రశ్న తొలుస్తూ ఉండేది. ఇంతకూ మేం ఏం దేశానికి చెందిన వాళ్లం? ఇండియానా? పాకిస్తానా? (మంటో 1990 మాహే 2001 : 153)

మంటో పంజాబ్‌లోని లూథియాని జిల్లాలోని సమ్రాలా ప్రాంతంలో ఓ కాశ్మీరీ ముస్లిం కుటుంబంలో మే 11, 1912లో జన్మించాడు. అతను చిన్ననాటి విద్యను అమృత్‌సర్‌లోని ముస్లిం హైస్కూల్‌లో పూర్తిజేసి, ఆ తర్వాత ఇండర్మీడియట్ విద్యకోసం 1931లో హిందూసభా కాలేజీలో చేరాడు. అతను ఏడు సంవత్సరాలప్రాయంలో జలియన్ వాలాబాగ్ దురంతానికి సాక్షిగా నిల్చాడు. భగత్‌సింగ్‌తో బాటు ఆనాటి విప్లవోద్యమాలు అతనిపై తీవ్ర ప్రభావాన్ని చూపాయి. అయితే 1933లో అతనికి జర్నలిస్టు, మేధావి ఐన అబ్దుల్ బారి బేగ్ పరిచయంతో అతని సాహితీ జీవితం గొప్ప మలుపు తిరిగింది. ఆయన రష్యన్, ఫ్రెంచి రచయితలైన ఆస్కార్ వైల్డ్, విక్టర్ హ్యూగో, లార్డ్ లిట్టన్, గోర్కి, చెహోవ్, పుష్కిన్, డాస్టోవిస్కీ గోగోల్ ఆంద్రేవ్, మోపాసాలాంటి వారి రచనల్ని చదవమని ప్రోత్సహించాడు. మంటో వెంటనే విక్టర్ హ్యూగో రాసిన "The Last Days of the Condemned Man" పుస్తకాన్ని ఉర్దూలోకి అనువదించాడు. ఆ తర్వాత కొన్ని రష్యన్ కథల్ని "రష్మి అఫ్సానే" పేరు మీద ఓ సంకలనం తీసుకొచ్చాడు.

మంటో కొంతకాలం అలీఘర్ ముస్లిం యూనివర్సిటీలో చదువుకున్నప్పటికీ, అతడు పట్టభద్రుడు కాకుండానే దాన్ని విడిచిపెట్టాడు. ఏది ఏమైనా అతడు "ప్రగతిశీల సాహితీ సంస్థ"కు తనవంతు సహకారాన్నందించాడు. ఆ తర్వాత ఆల్ ఇండియా రేడియో (AIR)లో కొంతకాలం పని చేసి 1937లో బొంబాయి వెళ్లి, అక్కడ సినీ పరిశ్రమలో రచయితగా నిలిచాడు. అప్పటికే అతడు తన రచన "Fragments of Fire - 1936" (నిప్పురవ్వలు) ద్వారా రచయితగా పేరుపొంది ఉన్నాడు. ఆ తర్వాత అతను "శీర్షికలేని కథ", "ముగ్గురు స్త్రీలు" కథా సంకలనాల్ని తీసుకు వొచ్చాడు. అతను 1939లో ఏప్రిల్ 26నాడు సఫియానను పెండ్లాడాడు. బొంబాయిలో 1937 నుండి 1941 వరకు సుమారుగా 50 కథల్ని రాశాడు. అయితే భద్రలేమి కారణంగా అతడు బొంబాయి నుండి ఢిల్లీకి 1941లో వెళ్లాల్సి వొచ్చింది. తాగుడు అలవాటు మూలంగా 1941 సంవత్సరమంతా అనారోగ్యంతో బాధపడ్డాడు. AIRలో ఉద్యోగం సరిపడక, తిరిగి 1942లో బొంబాయికి వొచ్చేసి, 1948 వరకు అక్కడే ఉండి రచన కొనసాగించాడు.

3. భారతదేశాన్ని వొదిలి పాకిస్తాన్‌కు ప్రయాణం

దేశ విభజన, మంటో మనసులో పెనుదుమారమే లేపింది. అతని చుట్టూ పరిస్థితుల్లో ఒక అసహనం, ఒక అపనమ్మకం పెరిగిపోయాయి. అవి మతాలకు అతీతంగా పనిజేసే సినిమా రంగంలోకి చొచ్చుకు రావడం మరింత ఆందోళనకు గురిజేశాయి. "అకస్మాత్తుగా తన చుట్టూ కొందరు మనుష్యులు తనను మంటోలాగ గాకుండా ముస్లింలాగ చూడటాన్ని జీర్ణించుకోలేకపోయాడు".

తన ఆప్తమిత్రుడైన నటుడు అశోక్‌కుమార్‌కు బెదిరింపులు రావడం మొదలైంది. సినీరంగంలో ముస్లింల ఉనికికి అతడే కారణమని మెయిల్స్ రావడంతో మంటోకు భ్రమలు తొలగిపోయాయి. అప్పట్నుండే బొంబాయి వొదిలి వెళ్లాలనే కోరిక పెరగసాగింది. చివరగా మిత్రుడు, నటుడు ఐన శ్యామ్‌తో జరిపిన సంభాషణతో మరింత కుంగిపోయాడు... "ఇక ఎటువంటి ఆలోచన లేకుండా, నేను పాకిస్తాన్‌కు వెళ్లిపోవాలి అని నిశ్చయించుకున్నా" (Alvi 2000:22)

ఓసారి మంటో తన మిత్రుడు శ్యామ్‌తో కల్సి పాకిస్తాన్‌లో సిక్కు కాందిశీకులు అనుభవించిన హింస గురించి వింటాడు. అది విన్న తర్వాత.

"చూడు నేను ముస్లిమ్‌ని... నీకు నన్ను చంపాలని లేదా?" - శ్యామ్‌ని అడుగుతాడు మంటో.

"ఇప్పుడు కాదు. పాకిస్తాన్‌లో ముస్లింలు చేసిన అఘాయిత్యాలు వింటున్నప్పుడు, నిన్ను సులభంగా చంపేసేవాణ్ణి" - అంటూ జవాబొస్తుంది.

"శ్యామ్ మాటలు నాలో పెద్ద దుమారాన్ని రేపాయి. అదే విషయాన్ని పదే పదే ఆలోచించినప్పుడు, నాకు రెండు ప్రపంచాల మధ్య చాలా తేడా కనిపించింది... రోజూ వేలాదిమంది ముస్లింలు, హిందువులు బలయ్యే ఊచకోత వెనుక గల మానవ ప్రవృత్తిని మరింత అర్థం చేసుకోగలిగాను" (Ibid : 23)

అయితే మంటో శరీరమే లాహోర్‌లో ఉందిగాని, మనసంతా బొంబాయే. అతనెప్పుడూ ఈ రెండు ప్రాంతాల నడుమ తన ఉనికి గురించి కొట్టుమిట్టాడేవాడు (Duel belonging). చివరకు బొంబాయి ఆలోచనల్తో మతిభ్రమించి, అనాథ శరణాలయంలో చేర్పించారు. "బొంబాయికీ, మంటోకూ గల సంబంధం కేవలం చారిత్రక, సాంస్కృతిక, లేదా మేధోపరమైనదేగాదు; అది అంతకంటే

గొప్పది. ఎందుకంటే, "అదెప్పుడూ నన్నే ప్రశ్న అడగలేదు. అనాథనైన, దేశ దిమ్మరినైన నన్ను అది ప్రేమగా తన గుండెకు హత్తుకుంది. నేను బొంబాయిని మనసారా ప్రేమించాను" (Hasan 1997:123). మంటో పాకిస్తాన్‌కు తన ప్రయాణాన్ని "1947 కథ"లో విశదంగా పేర్కొన్నాడు.

అతడు లాహోర్‌లో చనిపోయే దాకా (Jan. 1955) ఉండి పోయాడు. కాని, ఎప్పుడూ సుఖంగా జీవించింది లేదు. "మనసొక చోట / మనిషొక చోట" అన్న చందంగా వ్యథాభరితంగా జీవితం. ఓ వైపు ఆందోళన, పేదరికం వెంటాడుతుంటే, 1948 నుండి 1955 వరకు విస్తృతంగా రచన సాగించాడు. రచనతో బాటు తాగుడు కూడా పెరిగింది. ఈ ఏడు సంవత్సరాల కాలంలో సుమారు 127 కథల్ని రాశాడు... వాటిలో కొన్ని కథలకు సంబంధించి ఐదు కోర్టు కేసులు కూడా ఎదుర్కొన్నాడు. అన్ని కేసుల్లోనూ నిర్దోషిగా నిలువడంతోబాటు, అతడు మునుపటి తెగువలోనే తన రచన కొనసాగించాడు. ఈ మధ్య కాలంలో విపరీతమైన తాగుడు వల్ల అతడి ఆరోగ్యం క్షీణించింది. ఊపిరి తిత్తులు పాడయ్యాయి. డాక్టర్ల సలహాలు కూడా లెక్కజెయ్యక తాగుడు కొనసాగించడంతో మతి చలించింది (Lallucination)... ఫలితంగా ఏవేవో దృశ్యాలు కనబడేవి. కనపడని మనుష్యుల్తో మాట్లాడేవాడు. అర్థంలేని మాటలు మాట్లాడేవాడు. అతడిని పిచ్చాసుపత్రిలో చేర్పించారు. ఊపిరితిత్తులు పూర్తిగా పాడయి, 18 జనవరి 1955లో తన 43వ ఏట తనువు చాలించాడు. అతని కథల ఆధారంగా పాకిస్తాన్, ఇండియాలో చాలా సినిమాలు నిర్మించబడ్డాయి. ఒక సినిమాలో "పిచ్చోడు"గా నటించాడు గూడా.

4. దేశ విభజన కథలు

మంటో, మొట్టమొదటి చిన్న కథల సంకలనం Black Margins పేరు మీద వొచ్చింది. వీటిలో కొన్ని గల్పికలు కూడా ఉన్నాయి... కొన్నయితే కేవలం రెండు లైన్లే ఉన్నాయి.

అప్పటి మతకల్లోలాలు, అర్థంలేని హింస మంటోను విపరీతంగా కలచి వేశాయి. "ఎవరి రక్తమిలా వరదలై పారుతోంది? వీళ్ళ ఎముకల్ని ఎక్కడ కాలుస్తారు లేదా పూడుస్తారు? శవాల్ని పీక్కు తిని ఎముకలు నమిలే రాబందులకు అవి ఏ మతం వారివో తెలుస్తాయా?" (Alvi 200:23)

దేశ విభజన మారణకాండను తన Black Humour (విషాదహాస్యం) ద్వారా మంటో పట్టి చూయించాడు. ఆయన తన సంకలనం Black Margins ను అక్టోబర్ 1948లో లాహోర్‌లో పబ్లిష్ చేయించాడు. ఈ సంకలనం గురించి చెబుతూ ఆయన "మానవ కల్పిత రక్త సాగరంలోని ఆణిముత్యాలు"గా అభివర్ణిస్తాడు. అయితే, ఈ పుస్తకాన్ని ఇంతకంటే విశేషంగా' "అనేక హత్యల తర్వాత, ఒక వృద్ధురాల్ని చంపి, తీవ్రంగా ప్రశ్చాత్తాపబద్ద" వ్యక్తికి అంకితమిచ్చాడు. డాక్టర్ జలాల్ ఈ విధంగా అంటుంది.

"మానవత్వం మీద అపారంగా ఉన్న ఈ నమ్మకమే, అతడి చేత ప్రపంచ ప్రఖ్యాతిగాంచిన కథల్ని రాయించింది. ఈ కథల్లో, అన్నీ కోల్పోయిన మానవులు సైతం, మానవత్వాన్ని కోల్పోకపోవడం విశేషం" జలాల్ (2012).

తన మొదటి గల్పిక (Sweet Moments) "మధుర క్షణాలు"లో ఒకే ఒక్క వాక్యంలో వార్తను చెబుతూ, మహాత్మాగాంధీ మరణాన్ని అమృత్‌సర్, గ్వాలియర్, బొంబాయివంటి నగరాల్లో స్వీట్లు పంచుకు ఆనందపడ్తారు. దేశ ప్రజలంతా ఆయన్ను "జాతిపిత"గా కొనియాడుతుంటే, కొందరు మత ఛాందసవాదులు దేశ విభజనకు ఆయనే ముఖ్యకారణంగా భావిస్తారు. (Wages) "కూలి" కథ ఇట్లా మొదలవుతుంది. "ఎటు చూసినా విచ్చలవిడిగా లూటీలు, దోపిడీలు కొనసాగుతుంటాయి. ఇదే సందుగా ఓ కాశ్మీరీ కూలి, ఓ బస్తా బియ్యాన్ని ఎత్తుకొని పారిపోతుంటే, పోలీసులు వెంబడించి, అతని కాలును గాయపరుస్తారు. పోలీసులు ఎంతకీ విడిచిపెట్టక పోయే సరికి, "అయ్యలారా! ఈ బియ్యాన్ని మీరే ఉంచేసుకోండి. కనీసం దాన్ని మోసుకొచ్చినందుకు కనీసం కూలిగానయినా ఓ నాల్గు అణాలు ఇప్పించండి" అంటాడు. (Division) "విభజన" కథలో ఇద్దరు వ్యక్తులు తాము దోచినదాన్ని సమానంగా పంచుకోవాలని భావించి ఓ పెట్టె తెరుస్తారు. అందులోంచి ఓ వ్యక్తి బయటికొచ్చి ఇద్దర్ని నాల్గుముక్కలు జేస్తాడు. (Miracle Man) "మహిమ గల మనిషి"లో ఓ మనిషి రెండు సంచీల నిండా శక్కెర దొంగిలించి, పోలీసుల బారినుండి తప్పించుకోబోతూ ఓ బావిలో పడి చనిపోతాడు. తెల్లారే సరికి ఆ బావినీళ్ళు తియ్యగా మారడంతో, ఆ ఊరి వాళ్ళు ఆ దొంగను "మహిమ గల వ్యక్తి"గా కొనియాడుతారు. (Socialism) "సోషలిజం"లో ఓ వ్యక్తి తన వస్తువుల్ని తానే ట్రక్కులో నింపుకొని ఊరు దాటడానికి ప్రయత్నిస్తే, అతడిని ఎవరూ నమ్మరు. చివరకు వాటిని లూటీని చెయ్యడాన్కి ఉమ్మడిగా సిద్ధపడ్తారు.

"ప్రజల్లో గల ఈ అంతులేని దోపిడీతత్వం నన్ను కలవర పరిచింది. ముస్లిమేతరులు ఖాళీ చేసిన లేదా విడిచి పెట్టి వెళ్లిన ఆస్తుల్ని తమలో తాము కలిపేసుకోవడం ఆశ్చర్యమనిపించింది. ఇట్లాంటి గొడవల తర్వాత, మళ్లీ పరిస్థితులు ఎప్పట్లానే కుదుటపడవన్న సంగతి ఎవరికీ తెల్సినట్లు లేదు" - (మంటో)

జి.డి. ఖోస్లా, సింధ్ ప్రాంతంలో చెలరేగిన అల్లర్ల గురించి చెబుతూ, ఓ వైపు గుండాలు చెలరేగుతుంటే, ఆ దోపిడిలో మధ్య తరగతి వాళ్లు, సర్కారు ఉద్యోగస్తులూ పాల్గొన్నారని వాపోతాడాయన (ఖోస్లా 1940:154)

(Necessary Action) "తగుచర్య"లో ఓ జంట చావు బతుకుల దాగుడు మూతల్లో విసుగెత్తి, తమను చంపెయ్యమని ఓ వర్గాన్ని (జైన మతస్థుల్ని) వేడుకుంటారు. అయితే వాళ్లు ప్రవక్తల్లాగ తెగపోజు పెట్టి, చంపడం తమ "మతం"లో పాపమని చెబుతూ, వాళ్లను అవతలి వాళ్లకు "తగుచర్య" నిమిత్తం అప్పజెప్పుతారు. వాళ్ళను చంపడం తమ మతంలో లేదనుకుంటే, ఇతరులకు చంపమని చెప్పడమేమి మతమో రచయితకు అంతు పట్టదు. ప్రజల Lypocricyకి అద్దంపట్టే మరో గల్పిక (Modesty) "వినమ్రత" అల్లరిమూకలు కంపార్ట్‌మెంట్ లోని వేరే మతస్తులు చంపేసి ఏమీ ఎరుగనట్లు మిగిలిన ప్యాసింజర్లకు హల్వా, పండ్లు, పాలు పంచి పెడుతారు. రైలు రాక తమకు ఆలస్యంగా తెల్సిందనీ, లేకుంటే ఇంతకంటే ఘనంగా సత్కరించే వాళ్లమనీ అత్యంత వినమ్రంగా క్షమాపణలు చెప్పుకుంటారు. (Due Supervision) "సరైన తనిఖీ"లో అల్లర్లను అణిచివేయడంలో విఫలమైన పోలీసు, మిలటరీ

బలగాల్ని వ్యంగ్యంగా ఎత్తి చూపుతాడు. (Resting Time) "విశ్రాంతి సమయం"లో ఇద్దరు మనుష్యులిలా మాట్లాడుకుంటారు.

వాడింకా చావలేదు. ఇంకా కొన ఊపిరి మిగిలి ఉంది చూడు.

"నా వల్ల కాదిక... నిజంగా బాగా అలిసిపోయాను".

ఆ రోజుల్లో రక్తం వీధుల్లో వరదలై పారేది. (Jelly) "జెల్లీ"లో ఒక ఐస్‌క్రీములు అమ్మే వ్యక్తి రక్తం రోడ్డుమీద గడ్డగడితే, ఓ అమాయకపు బాలుడికి అది అచ్చం "జెల్లీ"లాగ కనబడ్తుంది. (Tidiness) "శుభ్రత"లో అల్లరిమూకల "శుభ్రత"ను వ్యంగ్యంగా ఎత్తి పొడుస్తారు. వాళ్లు "శుభ్రత" గురించి ఎంత జాగ్రత్త వహిస్తారంటే, బాధితుల్ని రైలులో చంపితే, కంపార్ట్‌మెంట్ మురికిగా మారుతుందని భావిస్తారు. (Double Cross) "ద్వంద్వ విధానం"లో ఓ దుండగుడు పెట్రోల్ అమ్మే వ్యక్తి ద్వంద్వ విధానాన్ని తిట్టిపోస్తాడు. పెట్రోల్‌ను బ్లాక్ మార్కెట్లో అధిక ధరకు కొన్నప్పటికీ, అది ఒక్క ఇంటిని కూడా తగులబెట్టలేకపోయిందని వాపోతాడు.

(Loosing Proposition) "నిగ్రహం కోల్పోవడం" (Out of Consideration) "అనుగ్రహం" వంటి వాటిల్లో స్త్రీలు ఎట్లా బలయ్యారో చూయించాడు. ముస్లిముల సున్తీ, సిక్కుల టర్బన్‌లు వాళ్ల వాళ్ల మతాల్ని గుర్తించే చిహ్నాలుగా మారిపోతాయి. స్త్రీలను గుర్తు పట్టలేకుండా నరికేసేవారు. లైంగిక హింస స్త్రీలపైనే కాదు, పురుషుల పైన కూడా జరిగేది. పురుషుల వృషణాల్ని దెబ్బ కొట్టడమో (Castrate), సున్తీ చేయడమో (Circumcise) జరిగేది. సుధీర్ కక్కర్ రాస్తూ "స్త్రీల రొమ్ముల్ని కోసెయ్యడం లేదా పురుషుల జననాంగాల్ని తీసెయ్యడం వంటివి, తమ శత్రువు పునరుత్పత్తి విధానం దెబ్బదీసి, ఆ జాతి నిర్మూలనకు కంకణం కట్టుకున్నట్టుంది" అంటాడు (హాన్‌సేన్ 2002:163)

(Mistake Removed) "తప్పు తొలగించబడింది", (Mistake) "తప్పు" వంటివి పురుషత్వాన్ని కించపరుస్తూ రాయబడ్డవి. "తప్పు తొలగించబడింది"లో హరహరమహాదేవ్ నినాదాల మధ్య ప్రశ్నించడం మొదలవుతుంది. అల్లరిమూకలకు దొరికిన మనిషి తాను కూడా హిందువునేనని మొరపెట్టుకుంటాడు. వాళ్లు తృప్తి పడక అతడికి 'సున్తీ' ఉందేమోనని ప్యాంటును విప్పదీస్తారు. వాళ్ల అనుమానం నిజమవుతుంది. అవతలి వ్యక్తి వొణికిపోతూ, "తాను ముస్లిముల ఏరియా నుండి రావాల్సిన అవసరం వల్ల "సున్తీ" చేయించుకున్నాననీ, ఇదొక "తప్పు" తప్ప అన్నీ సరిగానే ఉన్నాయని వేడుకుంటాడు. వాళ్ళు ఆ 'తప్పు'ను తొలగించడంతోబాటు, అతడినీ తొలగించేస్తారు. 'తప్పు'లో ఓ హంతకుడు బాధితుల్ని చంపేసినాంక, నింపాదిగా పైజామాను చీల్చి "ఛీ! ఛీ! తప్పు జర్గిపోయింది" అని ప్రశ్చాత్తాప పడ్డాడు.

మంటో రాసిన (Bestiality) "మృగత్వం", (Luck) "అదృష్టం" వంటి వాటిలో, అకస్మాత్తుగా జరిగే పరిణామాల్తో మతపరమైన చిహ్నాలు సైతం ఎట్లా మారుతాయో చెప్పుకొస్తాడు. అల్లరిమూకల్నుండి తప్పించుకోవడానికి ఓ జంట ఆవు చాటుకు చేరతారు... అది అరవడంతో అతి పవిత్రమైన "గోమాత" కాస్తా "దరిద్రపు గొడ్డు"గా మారిపోతుంది. Luck వంటి వాటిలో ఇతర మతస్తుల్ని రెచ్చగొట్టడానికి ఆవు మాంసాన్నీ, పంది మాంసాన్నీ ఎట్లా వాడుతారో చూయిస్తాడు.

(Benefits of Ignorance) "అమాయకత్వం వల్ల లాభాలు", (Halal and Jhatka) "హలాల్ ఝట్కా"లో ప్రజలకు హింసపట్ల ప్రేమతో బాటు, మనుష్యుల్ని చంపడాన్కి ఒకరికొకరు ఎట్లా శిక్షణ ఇచ్చుకుంటారో చూయిస్తూ, మనల్ని షాక్‌కు గురిచేస్తాడు. "అజ్ఞానపు లాభాలు"లో ఓ మనిషి కిటికీలోంచి ఓ బాలుని పైకి తుపాకి గురిపెట్టి ఉంటాడు. అవతల పిల్లవాడు వొణికిపోతుంటాడు. ఇది చూసి భయకంపితుడైన అతని స్నేహితుడు, "అరే! అందులో బుల్లెట్లు లేవుగదరా" అంటే, అవతలి వాడు క్రూరంగా నవ్వేసి, "ఆ సంగతి వాడికి తెలీదు గదరా..." అని సమాధానమిస్తాడు. 'హలాల్ ఝట్కా'లో ఓ వ్యక్తి తాను ఇతరులను చంపే టెక్నిక్ గురించి చెబితే, అతని మిత్రునికి కోపమొచ్చి, తల ఎట్లా నరకాలో చూయిస్తూ, ఆ క్రమంలో అవతలి వాడి తలను నరికేస్తాడు. ఈ గల్పికకు మంటో పెట్టిన పేరు పాఠకులకు మతపర భేదాల్ని పట్టి చూపుతుంది. హలాల్ (జంతువును చంపేటప్పుడు ముస్లింలు నిర్వహించే తంతు), ఝట్కా (జంతువును చంపేటప్పుడు సిక్కులు నిర్వహించే తంతు).

(Warning) "హెచ్చరిక", (Permanent Vacation) "శాశ్వత సెలవు" వంటి గల్పికలలో మనుష్యుల సంకుచితత్వంపై వ్యంగ్యాస్త్రాలు విసుర్తాడు... "హెచ్చరిక"లో తమ బతుక్కు ఎంతమాత్రం భద్రత లేని స్థితిలో ప్రజలు తమ డబ్బు, సంపదల కోసం ఎంతగా ఆరాటపడ్తారో చూయిస్తాడు... "శాశ్వత సెలవు"లో అల్లరిమూకలకు పట్టుబడ్డ ఓ వ్యక్తి తాను "సెలవులపై ఇంటికి పోతున్నాననీ, తనను విడిచిపెట్టాలని" వేడుకుంటాడు... వాళ్ళతనికి శాశ్వత సెలవిప్పిస్తారు. విభజన కాలంలో సెలవంటే ఇదే మరి...

"పఠానిస్తాన్" మరో వ్యంగ్యాస్త్రం. ఆ కాలంలో పఠాన్లు పాకిస్తాన్ నుండి విడిపోవాలనుకుంటారు. తామూ ఒక స్వంతత్ర రాజ్యంలో ఉండాలని కోరుకుంటారు. ఆ వెల్లులోంచి వచ్చిందే ఈ గల్పిక.

పఠాన్ : నీవు హిందువువా? ముస్లిమువా?

వ్యక్తి : నేను ముసల్మాన్‌ని.

పఠాన్ : అయితే మీ ప్రవక్త ఎవరు?

వ్యక్తి : మా ప్రవక్త "మహ్మద్ ఖాన్".

ఆ జవాబు విని సంతోషించి పఠాన్ అతడిని విడిచిపెడ్తాడు.

5. మరిన్ని వాస్తవ గాథలు

Black Margins తర్వాత మంటో రాసిన కథలు, మరింత లోతుగా, మరింత వాస్తవికంగా విభజన కాలపు పరిస్థితుల్ని తెలియజెబుతాయి. (The Assignment) "చెయ్యాల్సిన పని", (Mozail) "మోజెల్", (Ramkhelavan) "రామ్ ఖేలావన్", (A Tale of 1947) "1947 కథ" - ఈ కథలన్నీ అప్పటి మారణ కాండను పట్టి చూపుతూనే మనిషిలోని మరణించిన మానవత్వం పట్ల మంటోకు గల అచంచల విశ్వాసాన్ని పట్టి చూపుతాయి.

"చెయ్యాల్సిన పని" కథ ఓ ముస్లిం కుటుంబ నేపథ్యంలో నడుస్తుంది. ఆ కుటుంబంలో ఇద్దరు పిల్లలు, రోగగ్రస్తుడైన తండ్రి (రిటైర్డ్ జడ్జి) ఉంటారు. చుట్టుపక్కల మతకల్లోలాలు భీకరంగా చెలరేగుతున్నప్పటికీ, ప్రజలు మాత్రం సాధారణ పరిస్థితులు నెలకొంటాయనే నమ్మకంతో ఉంటారు. భద్రత కోసం ఇల్లు మారినా, ఇంటికి తాళాలు మాత్రమే వేసుకొని, తిరిగొస్తామనే నమ్మకంతో వెళ్లేవాళ్లు. ఈ కథలోని ముఖ్య పాత్రధారి, మియాఅబ్దుల్ హాయ్.

వొచ్చే రంజాన్ పండుగ నాటి వరకల్లా అంతా సద్దుమణుగుతుందనే సెంటిమెంట్‌తో ఉంటాడు. సరిగ్గా ఆ సమయంలో సంతోష్ అనే సిక్కు యువకుడు ఆ ఇంటి తలుపు తడ్తాడు. అతడు గుర్ముక్ సింగ్ కొడుకు... మియా అబ్దుల్‌హయ్ జడ్జిగా ఉన్నప్పుడు గుర్ముక్‌సింగను ఓ క్లిష్టమైన కేసునుండి తప్పించడంలో సహాయపడ్డాడు. అప్పట్నుండీ ప్రతీ సంవత్సరమూ పండుగ సందర్భంగా వాళ్లింటికి గుర్ముక్‌సింగ్ "సేమ్యా" తీసుకు వెళ్లి ఇచ్చి వొస్తుంటాడు. ఓ నెలకింద అతను చనిపోతూ ఆ పనిని తన కొడుకుకు అప్పజెప్పిపోతాడు. తండ్రి మాటను నిలబెట్టడం కోసం సంతోష్ ఆ కుటుంబానికి "సేమ్యా" ఇచ్చేసి వాపసు వొస్తుంటాడు. అంతలో ఓ నల్గురు సిక్కు యువకులు కృపాణాలతో అతడిని చుట్టుముడుతారు.

"సర్దార్... నీవు పని ముగించుకున్నావు గదూ..." అంటాడొకడు. సంతోష్ తలాడిస్తాడు.

"మరిమేం... మా పని ముగించేందుకు వెళ్దమా..."

"మీ ఇష్టం" - అంటూ అతను నిస్సహాయంగా ముందుకు నడుస్తాడు.

మోజెల్, రామ్‌ఖేలావన్, "1947 కథలు" లో మనిషి మీద మంటోకు గల అపార విశ్వాసాన్నీ, విశ్వజనీన సౌభ్రాతృత్వాన్నీ (Universal Fraternity) వెలుగు దివిటీలుగా పట్టి చూపుతాడు. "మోజెల్" ఓ అద్భుత కథ... 1947లోని బొంబాయిలోని అల్లర్ల నేపథ్యంలో నడుస్తుంది... మోజెల్ ఓ యూదు స్త్రీ. తన ప్రాణాన్ని సైతం లెక్కజేయక, తిర్లోచన్ సింగ్‌కు కాబోయే భార్య (Fiancee)ని కాపాడుతుంది. మోజెల్ పాత్ర ద్వారా మంటో, మత చిహ్నాలనూ, మతాచారాలనూ ఆటపట్టిస్తాడు. తిర్లోచన్‌కు తన టర్బన్ అన్నా, గడ్డం మీసాలన్నా అమిత భక్తి.. మోజెల్‌ను పెళ్లి చేసుకోవడాన్కి తనకిష్టం లేకపోయినా వాటిని తీసేస్తాడు. అయితే ఆ పెళ్లి కుదరకపోవడంతో తిరిగి గడ్డం మీసాలు పెంచి, టర్బన్ కట్టుకుంటాడు. కథ చివర్లో మోజెల్ నగ్న దేహాన్ని తన టర్బన్‌తో కప్పుతాడు. ఆమె రక్తం తుడుచుకుంటూ నవ్వి "దీన్ని నువ్వే తీసుకో. నీ ఈ మతాన్ని నువ్వే తీసుకో" అంటూ కన్ను మూస్తుంది. ఎల్లలు దాటిన మానవత్వం ఎట్లా వికసిస్తుందో మనమీ కథ ద్వారా తెల్సుకుంటాం...

"రామ్ ఖేలావన్" కథలో ఒక చాకలివాడిని, అతడి తోటి ప్రజలు మంటోను చంపమని ఎట్లా ఉసిగొల్పిందీ వివరిస్తాడు. అక్కడ ధనిక షావుకార్లు, పేద ప్రజలకు మద్యం పంచి, ముస్లింలను చంపమని ప్రోత్సహిస్తుంటారని రచయిత చెప్పుకొస్తాడు. మరుసటి రోజున రామ్‌ఖేలావన్ మంటోను గల్సి, తన అనుచిత ప్రవర్తనకు క్షమాపణలు కోరతాడు.

"1947 కథ"లో అత్యంత సాధారణమైన, చరిత్రహీనులైన మనుష్యులు సైతం విపత్కర పరిస్థితుల్లో ఎట్లా "రోల్ మాడల్స్"గా నిలబడ్తారో విశదీకరిస్తాడు. ఈ కథలో "ముంతాజ్" ను రచయితగా పోల్చుకోవచ్చు. ఓ మిత్రునికి వీడ్కోలు చెప్పడానికి బొంబాయి ఓడరేవుకు తన హిందూ మిత్రుల్తో వొస్తాడు ముంతాజ్. అక్కడ జుగల్ అనే మిత్రుడి మామను లాహోర్‌లో చంపేశారని తెల్సి, తీవ్రకోపావేశంతో ఊగిపోతూ, "ఒక వేళ ఇక్కడ కూడా మతకల్లోలాలు జరిగితే, నేను నిన్ను కూడా చంపేస్తా" - అంటాడు ముంతాజ్‌తో. ఆ మాటల్తో అతను పూర్తిగా కుంగిపోయి, కరాచీ వెళ్లడాన్కి మానసికంగా సిద్ధమైపోతాడు. "కత్తులు కటార్లతో, తుపాకులు రివాల్వర్లతో ఒక మతాన్ని ధ్వంసం చేయొచ్చని భావించే వాళ్లు పరమ మూర్ఖులు" - అన్న వాక్యంతో మొదలవుతుంది కథ. ఎక్కడో లాహోర్‌లో హత్య జరిగితే, దానికి ప్రతీకారంగా బొంబాయిలో మరో హత్య జరగడం పూర్తిగా అర్థం లేని పని అంటాడు. ఈ సందర్భంగా అతడు "సహాయ్" అనే ఒక తీహందూ తార్పుడు గాని (Pimp) గురించి చెబుతాడు. అల్లరి మూకలకు చిక్కి, వీధిలో రక్తమోడుతున్న సహాయ్‌ను ముంతాజ్ కలుస్తాడు. అతడు ముంతాజ్ చేతికి ఓ పాకెట్ ఇచ్చి, దాన్ని ఎలాగైనా సుల్తానా (ముస్లిం)కు చేరవేయాలని వేడుకుంటాడు. అందులో ముంతాజ్ నగలు, డబ్బు (1200 రూపాయలు) ఉంటాయి. చనిపోయేముందు సహాయ్ అన్నమాటలు అతనిలోని మానవత్వాన్ని శిఖరంపై నిలబెడ్తాయి. "చూడు... పరిస్థితులు రోజు రోజుకీ అధ్వాన్నమై పోతున్నాయి. ఈ పాకెట్ ఆమెకిచ్చి వెంటనే పాకిస్తాన్ వెళ్లమనండి. తర్వాత మిమ్మల్ని మీరు కూడా జాగ్రత్తగా చూసుకోండి" అంటూ కన్నుమూస్తాడు. సంతోష్‌సింగ్ లాగ పిరికిగా పరిస్థితులకు తలొగ్గక, మోజెల్, రామ్‌ఖేలావన్, సహాయ్‌లాంటి వాళ్లు అత్యంత దారుణ పరిస్థితుల్లోను మానవత్వాన్ని ప్రదర్శించి, మతవాదానికి ఎదురీతలో మానవాళికి ఒక గొప్ప విశ్వాసాన్ని కరదీపికగా అందిస్తారు.

6. స్త్రీలపై లైంగిక హింస

"దేశ విభజన అంటే మహిళల శరీరాలపై రాయబడ్డ చరిత్ర మాత్రమే".

ఈ సత్యాన్ని రక్తం కలగల్సిన భాషలో మనకు మొట్టమొదట తెలియజేసింది మంటో మాత్రమే. మంటో రాసిన (A Girl from Delhi) "ఓ ఢిల్లీ అమ్మాయి", (Bitter Harvest) "చేదు ఫలం", (The Return) "తెరువ్" (The Dutiful Daughter), "భగవంతుని సాక్షిగా" కథలు విభజన కాలం నాటి స్త్రీల నిస్సహాయ స్థితిని సూచిస్తాయి. సాంఘిక, రాజకీయ పరిణామాలేవి తలెత్తినా, ముందుగా బలైపోయేదీ స్త్రీలేనన్నది చారిత్రక సత్యం. "తెరువ్", "భగవంతుని సాక్షిగా" కథల్లో స్త్రీలు చిత్రహింసల కొలిమిలో అనుభవించిన శారీరక, మానసిక బాధలను అత్యంత ప్రతిభావంతంగా అద్దం పడతాడు. ఆ కాలంలో వందలు, వేలుగా స్త్రీలను కాందిశీకులు క్యాంపుల నుండి, రైళ్లనుండి, పల్లెల నుండి అపహరించారు. అత్యాచారాలు చేసి, చంపివేశారు. అత్యాచారాల్ని అమలు చేసే విధానం (Modus Operandi) దారుణంగా ఉండేది. సామూహికంగా అత్యాచారాలు చేయడంతో బాటు, స్త్రీలను నగ్నంగా వీధుల్లో ఊరేగించేవారు. రొమ్ములమీదా, జననాంగాల మీదా, "పాకిస్తాన్ జిందాబాద్", లేదా "హిందుస్తాన్ జిందాబాద్" అని రాసి ఊరేగించేవాళ్లు. స్త్రీల గర్భాల్ని చీల్చి, గర్భస్థ శిశువుల్ని చంపేసేవాళ్లు. ఈ మారణ కాండ వెనుక, ఒక జాతి మరొక జాతిని నిర్మూలించాలన్న కసి అంతస్సూత్రంగా కనబడేది (హాన్‌సేన్ - 2002)".

"ఓ ఢిల్లీ అమ్మాయి" కథ నసీమ్ అఖ్తర్ అనే వేశ్య లాహోర్‌కు పారిపోవడంతో మొదలవుతుంది. ఆమెకు డ్యాన్స్ మాస్టర్ ఉస్తాద్‌లిచ్చా ఖాన్ సహకరిస్తాడు. ముస్లిం లీగ్, ప్రజల్ని ఎట్లా భ్రమల్లో ముంచెత్తిందీ. మనకు నసీమ్ మాటల ద్వారా తెలుస్తది. "ఇక అంతా హిందూ

రాజ్యమే - ఇక్కడ (ఇండియాలో) ముస్లింలకు తావులేదు. ఆ దేవుడు 'జిన్నా సాహెబ్', ఎంతో కష్టపడి మన దేశాన్ని (పాకిస్తాన్) సాధించాడు. మనం అక్కడికే వెళ్లాలి (123-24). మండో అనే సంగీతకారుడు మాట్లాడుతూ, "నేను ఈ క్షణాన పాకిస్తాన్‌కు వెళ్లడానికి సిద్ధంగా ఉన్నా. నేనక్కడ చనిపోతే అక్కడి నా మట్టిలో నా ఎముకల్ని పూడ్చిపెడ్తారు. నా ఆత్మ శాంతిస్తుంది" అంటాడు. కానీ, అందరిలాగే నసీమ్ కల కూడా నిజం కాలేదు. స్వయంగా ఆమె భర్తనే ఆమెను దారుణంగా మోసగించి ఓ వేశ్యకు అమ్మేస్తాడు. "ఓ సాధారణ స్త్రీలాగ పెండ్లి జేసుకొని, కుటుంబ జీవితాన్ని గడపాలి" అన్న ఆమె కలను పాకిస్తాన్ కూడా నెరవేర్చలేకపోయింది.

"చేదు ఫలం" కథ రక్తపు మడుగులోంచి వెలికి దీసిన ఓ కథా ముత్యం... విభజన కాలంలో "ఒకరి స్త్రీల మీద మరొకరు చేసే యుద్ధం" మనకు ఈ కథలో ప్రతిఫలిస్తుంది. స్త్రీలను ఎత్తుకెళ్లడమో, అత్యాచారం చెయ్యడమో, లేదా సింపుల్‌గా ప్రతీకారం కోసం చంపివెయ్యడమో జరిగేది. "శత్రు వర్గానికి చెందిన ముందు తరాలను" తుడ్చిపెట్టడానికే ఇలా జరిగాయేమోననిపిస్తది. ఖాసిమ్ ఇంటికొచ్చే సరికి, ఇంట్లో రక్తపు మడుగులో పడి ఉన్న భార్య, ఆ పక్కనే నగ్నంగా పడి ఉన్న కూతురు కనబడ్తారు. అతడు పట్టలేని ఆవేశంలో పిచ్చివాడయి, ఓ గొడ్డలి తీసుకొని బయలుదేరుతాడు. వీధిలో ఇద్దరిని, పలుకరించిన వాళ్లను, అడ్డంగా నరికేస్తాడు. ఓ ఇంటికెళ్లి తలుపు తడితే, ఓ అమ్మాయి తెరుస్తుంది. వాళ్లు హిందువులని తెల్సి "ఖాసిమ్ ఆ అమ్మాయి మీద అడవి జంతువులాగ విరుచుకు పడి, బట్టలు చించేస్తాడు. అర్ధగంట దాక పిచ్చి పట్టిన జంతువులాగ ఆ అమ్మాయిని కుమ్మేస్తాడు. ఆ పిల్ల నుండి ఎటువంటి ప్రతిఘటనా లేదు. ఆమె అప్పటికే మూర్ఛపోయింది" - తర్వాత ఆ అమ్మాయి వైపు తేరిపార జూస్తాడు. ఆమె తన బిడ్డ "షరీఫా" లాగ కనబడ్తుంది. వెంటనే ఒక దుప్పటి దీసి నగ్న దేహం మీద కప్పేస్తాడు. అప్పుడో మనిషి ఇంట్లోకొస్తాడు. అతడు ఖాసిమన్ను గుర్తుపట్టి, "నా ఇంట్లో ఏం చేస్తున్నావు?" అని ప్రశ్నిస్తే, ఖాసిమ్ మాట్లాడకుండా దుప్పటి వైపు చూయిస్తాడు. అవతలి వ్యక్తి దుప్పటి తొలగించి చూసి ఖిన్నుడవుతాడు. కత్తి కింద బడిపోతుంది. పిచ్చివాడిలాగ "అమ్మా! అమ్మా! బిమ్లా! బిమ్లా! అని అరుచుకుంటూ బయటికి పోతాడా తండ్రి (146)... అర్థం లేని మతహింసకు పరాకాష్ఠ ఇది.

"తెరువ్" కథ మంటోను అంతర్జాతీయ స్థాయిలో సుస్థిరపర్చిన కథ. నిరంతర సామూహిక అత్యాచారానికి బలైన ఓ అమ్మాయి మానసిక స్థితిని చూపుతూ, పాఠకుల్ని షాక్‌కు గురి చేస్తాడాయన. చిత్రహింసల కొలిమిలో స్త్రీలెంత దగ్ధమయ్యారంటే, వాళ్లకు భాషకున్న విస్తృతార్థం కూడా తెలీకుండా పోతుంది.

కథలో అనేక సంఘటనల సమాహారం కనబడ్తుంది. దేశ విభజన, మతకల్లోలాలు, కాందిశీకుల కారవాన్లు, క్యాంపులు, రజాకార్ల దుర్మార్గాలు మొదలైనవన్నీ ఇందులో కనబడ్తాయి. సిరాజుద్దీన్ కూతురును సకీనాను ఇండియా నుండి పాకిస్తాన్‌కు పోయే రైలు నుండి దుండుగులు ఎత్తుకుపోతారు. అనేక శ్రమలకోర్చి రజాకార్లు ఆమెను కనుగొంటారు. అయితే వాళ్లామెను తండ్రికి అప్పగించాల్సింది పోయి, తాము కూడా ఆ అమ్మాయిపై సామూహిక అత్యాచారం చేస్తారు. ఆ క్రమంలో ఆమె స్పృహ తప్పి పడిపోతుంది. విభజన కాలంలో మనుష్యులు లోపల రాక్షసత్వాన్ని దాచుకొని బైటికెంత మర్యాదస్తులుగా నటించేవారోనని చెబుతూ, ఆఖరికి తమ మతం వాళ్లని తామే హింసించడాన్ని పరాకాష్ఠగా చూయిస్తాడు మంటో... ఆ తర్వాత సకీనాను డాక్టరు దగ్గరికి తీసుకుపోతారు. డాక్టరు రూములోకి ప్రవేశించి, అక్కడంతా చీకటిగా ఉండడంతో, కిటికీ వైపు చూయిస్తూ (ఖోల్‌దో) "తెరువ్" అంటాడు. విచిత్రంగా సకీనా తనకు తెలీకుండా తన షల్వార్ యొక్క నాడాను విప్పదీస్తుంది. "ఆమె మరో అత్యాచారానికి మానసికంగా సిద్ధమైపోయింది". "ఆమె ఎంతగా క్రూరహింసకు బలైపోయిందంటే, భాషపట్ల స్పృహను ఎంతగా కోల్పోయిందంటే, (ఖోల్‌దో) 'తెరువ్' అన్న మాటకు ఒకే ఒక్క అర్థం స్ఫురిస్తుంది. దానికి ఇతర అర్థాలుంటాయని తెలిసే స్థితిలో లేదామె. (అసదుద్దీన్ - 2002)

దేశ విభజన కాలంలో భాష భగ్నమైపోయింది. మసిబారి పోయింది. సాధారణ పనులకు పనికి వొచ్చే భాష కొత్త అర్థాలకు దారి తీసింది. అంతిమంగా అణిచివేతల కోసం సాంస్కృతిక బృందాలు భాషను ఓ ఆటాడుకున్నాయి. "పాకిస్తాన్" కాయిద్ - ఎ ఆజమ్" "గురూజీ కాఖల్సా", "హిందూస్తాన్", "జోబోలోసే నిహాల్" వంటి పదాల్ని నాయకులు ప్రజల్ని మోసం చేయడానికే వాడుకున్నారు.

దేశ విభజనలో అత్యంత దారుణ హింసకు డిసెంబర్ 1947 వరకల్లా తెరపడింది. ఆ తర్వాత అపహరణకు గురైన స్త్రీలను తిరిగి తీసుకురావాలనే నిర్ణయం జరిగింది. అనేక మంది స్త్రీ సంఘ సేవికల చొరవలో గాంధీ, నెహ్రూల వంటి నాయకుల మద్దతులో, అపహరించబడిన స్త్రీలను తిరిగి స్వస్థలాలకు చేర్చాలనే ఓ ప్రణాళిక సిద్ధమైంది. అపహరణకు గురైన స్త్రీలు, అక్కడే ఉండడానికి ఇష్టపడ్డా, లేక మతం మార్చుకున్నా సరే, వాళ్లను తీసుకొచ్చి వాళ్ల వాళ్ల కుటుంబాలకు అప్పజెప్పాలనే నిర్ణయం జరిగింది. "వందలాది మంది వలంటీర్లు, స్త్రీలను పిల్లల్ని తీసుకురావడాన్ని సిద్ధమయ్యారు. వాళ్లు బృందాలుగా ఏర్పడి ఇండియా నుండి పాకిస్తాన్‌కు, పాకిస్తాన్ నుండి ఇండియాకు ప్రయాణమయ్యారు. (Manto 1997:96). మొత్తంగా 30,000 స్త్రీలు దొరికారు. అందులో, ఇండియాలో 22,000 మంది ముస్లిం స్త్రీలు, పాకిస్తాన్‌లో 3,000 మంది హిందూ స్త్రీలు ఉన్నారు. కుటుంబ సంబంధాల విచ్ఛిన్నత, దేశ విభజన నాటి అనుభవాల్లో ప్రముఖంగా కనబడ్తుంది. ఓ బాధితుడిట్లా అంటాడు, "భరత్‌పూర్‌లోని జాట్‌లు ముస్లిం లీగ్ మాటలకు ఘాటుగా స్పందించారు. పంజాబ్‌లోని హిందువుల సంగతేమిటని ప్రశ్నించారు.." మేం స్త్రీలను ఎత్తుకెళ్లాం... అయితే ఏమిటి? అది సాంప్రదాయం... అయినా స్త్రీకి మతం అనేది లేదు. (ఔరత్ కో కోయీ ధరమ్ నహీహోతాహై)" (మయారామ్-2007:380-1)

"భగవంతుని సాక్షిగా" కథను మనం పై నేపథ్యంలోంచి అర్థం చేసుకోవాలి. అపహరణ ప్రభావం వ్యక్తుల మధ్య రక్త సంబంధాల్ని సైతం ఎట్లా ప్రభావితం చేస్తుందో చూయిస్తాడు. (దీన్ని చరిత్రకారులు మర్చిపోవడం విశేషం.)

కథలో ప్రధాన పాత్రధారి, పాకిస్తాన్ నుండి ఇండియాకు వొచ్చిన ఓ ఆఫీసరు (Liason Officer). ఇతడు కిడ్నాప్‌కు గురైన మహిళల్ని తిరిగి పాకిస్తాన్‌కు తీసుకెళ్లే డ్యూటీ మీద వస్తాడు. బట్టలన్నీ చిరిగిపోయి, పిచ్చిదానిలా కనబడ్తోన్న ఓ వృద్ధురాలు ఆయనకు

తటస్థపడ్తుంది. ఆమె తన బిడ్డ లేకుండా, అతని వెంట పాకిస్తాన్ వెళ్లడానికి ససేమిరా ఇష్టపడదు. ఓ రోజున వాళ్లకు, ఓ అందమైన సిక్కు యువకుడు, పక్కన ముసుగేసుకున్న యువతితో కల్సి వెళ్లడం కనిపిస్తుంది. ఆ యువకుడు అకస్మాత్తుగా ఆగి, "మీ అమ్మ" అంటూ ఆ యువతి చెవిలో చెబుతాడు. ఆమె ఓ క్షణం ఆగి చూసి, కళ్లు తిప్పుకొని, ఏమి తెలువనట్టుగా ముందు కనపడుతుంది. అప్పుడా వృద్ధురాలు తన బిడ్డను గుర్తుపట్టి, "భాగ్‌బరీ! భాగ్‌బరీ! నేను నా బిడ్డను చూశా. నేను నా బిడ్డను చూశా" అంటూ అరిచి చెబుతుంది ఆ ఆఫీసర్‌తో. అన్నీ తెల్సిన ఆ ఆఫీసర్, "అమ్మా! భగవంతుని సాక్షిగా చెబుతున్నా. నీ కూతురు చనిపోయింది," అంటాడు. ఆమె అక్కడే కుప్ప కూలిపోతుంది. కుటుంబ సంబంధాలకు సంబంధించి, మంటో ఇచ్చిన ఈ ముగింపు అనితర సాధ్యమైనది. ఓ కూతురు, తన తల్లినే గుర్తించడానికి నిరాకరిస్తోంది! ఓ సిక్కు యువకుడిని పెళ్లాడి, ఆనందంగా గడుపుతోన్న బాగ్‌బరీ, తన కోసమే నగ్నంగా, పిచ్చిదానిలా తిరుగుతోన్న తన తల్లిని గుర్తించి, కోరి కష్టాలు తెచ్చుకోదల్చుకోలేదు. దేశ విభజన కుటుంబ సంబంధాల్నే గాదు, వ్యక్తుల్ని సైతం చంపేసింది. ఒక్కోసారి పునరావాస ప్రక్రియ ఎంత విఫలమయ్యిందో, ఈ కథ ద్వారా మనకు తేటతెల్లమవుతుంది.

పునరావాస విఫలయత్నాలకు సంబంధించిన ఇతర వివరాలు కూడా మనకీ కథలో తెలుస్తాయి.

"సహ్రాన్‌పూర్‌లో ఇద్దరు ముస్లిం స్త్రీలు, పాకిస్తాన్ వెళ్లడానికి తిరస్కరిస్తారు... జలంధర్‌లో మరో కదిలించే సన్నివేశం కనబడ్తుంది. తాము అపహరించిన అమ్మాయిని సాగనంపుతూ, దూరప్రాంతాలకు వెళుతోన్న తమ కోడలికి వీడ్కోలు చెబుతున్నట్టుగా కన్నీళ్లు పెట్టుకుంటారు. తమ తల్లిదండ్రుల భయంతో కొందరమ్మాయిలు మార్గమధ్యంలో ఆత్మహత్యలు జేసుకున్నారు. కొందరు పిచ్చివాళ్లయి పోయారు. కొందరు తాగుడుకు బానిసలై పోయారు".

7. మానసిక సంక్షోభాలకు సంబంధించిన కథలు

మంటో రాసిన (Colder than Ice) "చల్లటి మాంసం", (Toba Tek Singh) "టోబా టేక్‌సింగ్", మనుష్యులు అనుభవించిన తీవ్ర మానసిక సంక్షోభానికి అద్దం పడ్తాయి. విశేషమేమంటే, సాహితీ ప్రపంచంలో గొప్పగా పేరు తెచ్చిన కథల విషయంలో ఆయన కోర్టు కేసులను ఎదుర్కొన్నాడు. అందులో "చల్లటి మాంసం" ఒకటి. ఇందులో అశ్లీలత ఎక్కువగా ఉందనే అభియోగాన్ని ఎదుర్కొన్నారు.

"చల్లటి మాంసం" కథ 1949లో అచ్చయ్యింది. ఆరు రోజులు వరుసగా లూటీలు, హత్యలలో పాల్గొన్న ఓ సిక్కు యువకుడు, ఇషార్ సింగ్, తీవ్ర సంక్షోభానికి గురవుతాడు. ఫలితంగా అతడు తన భార్య 'కుల్వంత్‌కౌర్'తో రతిలో పాల్గొనలేకపోతాడు. ఆమె కోపంతో అతడిని తిడుతుంది. గాయపరుస్తుంది. గుచ్చి గుచ్చి అడిగితే, అసలు విషయం చెబుతాడు. ఓ కుటుంబంలోని ఆరుగురిని చంపేశాక, మిగిలిన అమ్మాయిని ఎత్తుకు పోయి, అత్యాచారం చేసే ప్రయత్నం చేస్తాడు. అయితే ఆమె అప్పటికే చచ్చిపోయి ఉంది – చల్లటి మంచులాంటి ఒళ్లు... పూర్తిగా చల్లటి మాంసం. అతనా విషయం చెబుతూ మంచులాగ చల్లబడిపోతాడు. ఒక హంతకుడిలో హత్యలు, అత్యాచారాలు రేపిన సంఘర్షణలో అతను తన మగతనాన్ని కోల్పోతాడు. అయితే ఇషార్‌సింగ్, తన 'నపుంసకత్వా'న్ని ఒప్పుకుంటూనే తనలో పొడసూపుతున్న మానవత్వాన్నీ, సున్నితత్వాన్నీ బయటకు తీసుకురాగలిగాడు. అత్యాచారానికి ముందే ఇషార్‌సింగ్ నపుంసకుడుగా తయారు కావడం అనేది, ఆ కాలంలో మనిషి వివేకాన్నీ, విచక్షణా జ్ఞానాన్నీ కోల్పోవడాన్ని సూచిస్తుంది. ప్రియంవదగోపాల్ తన వ్యాసం "గాయపడ్డ శరీరాలు" రాస్తూ, Sex గురించి ఓ చక్కని విశ్లేషణ ఇస్తారు.

"విభజనకు సంబంధించిన మంటో కథలు, స్త్రీలపై జరిగిన అత్యాచారాలతో బాటు, సంక్షోభానికి గురైన పురుషత్వం గురించీ తెలియజేస్తాయి. పురుషత్వం అనేది 'సామూహిక లైంగిక హింస' అనే థియేటర్‌లో సరిచేయబడింది".

సాధారణంగా చారిత్రక విషయాల్లో, కాల్పనిక సాహిత్యాంశాలలో దేశ విభజన గురించి మాట్లాడేటప్పుడు "ఉనికి సమస్య", "ఉన్మాదం" వంటి మాటలు వింటుంటాము. జాతీయ నాయకులు "మా ప్రజలకు పిచ్చి పట్టింది" అనేవాళ్లు. గాంధీజీ అయితే, "ఒక ఉన్మాదాన్ని మరో ఉన్మాదంతో ఎదుర్కోవొద్దు" అని హితవు చెప్పేవాడు. ఇదే విషయాన్ని పత్రికలు, ప్రజలు చెప్పుకొచ్చారు. విభజన అనేది ఒక 'ఉన్మాద' వాతావరణాన్ని సృష్టించడమేగాక, ప్రజల్ని 'ఉన్మాదులు', "పిచ్చివాళ్లు"గా మార్చి వేసింది. సాధారణ ప్రజలు తమ భౌగోళిక, రాజకీయ అస్తిత్వాలతో బాటు, తమ పౌరసత్వపు ఉనికి విషయంలో తీవ్ర గందరగోళంలో పడిపోయి, పిచ్చివాళ్లయిన సందర్భాలున్నాయి. మంటో ఈ రెండు అంశాలను అద్భుతంగా మేళవించి, "టోబాటేక్ సింగ్" కథ రాశాడు.

విభజన సందర్భంగా, తమ మూలాల్నుండి విడిపోతూ, తమ ఉనికి, పౌరసత్వం విషయాల్లో ప్రజలు పడే తీవ్ర గందరగోళానికి చిహ్నంగా టోబాటేక్ సింగ్ నిలుస్తాడు. చివరకు ఎవరికీ చెందని జాగా (No Mans' Land)లో పడిపోతూ, ఉనికి కోసం తాపత్రయ పడే బుద్ధి జీవులపై పై చేయి సాధిస్తాడు.

అనేక సంఘటనల్ని దృశ్యమానం చేస్తూ "టోబాటేక్‌సింగ్" కథ మొదలవుతుంది. విభజన దృశ్యం, ఇరువైపుల రాజకీయ నాయకుల మీద విసుర్లు, పౌరసత్వపు గందరగోళం మనల్ని కథలోకి స్వాగతిస్తాయి. ఉదాహరణకు పిచ్చాసుపత్రిలో మహ్మద్ అలీ అనే వ్యక్తి తనకు తానే 'జిన్నా'గా ఊహించుకొని, తనకు తాను 'తారాసింగ్'గా ఊహించుకునే మరో సిక్కుతో గొడవ పడ్తాడు. ఇతరులేమొ తమ గందర గోళంలో తాముంటారు. "తామిప్పుడు ఉన్నదెక్కడ? ఇండియాలోనా? పాకిస్తాన్‌లోనా? తాము ఇండియాలో ఉంటే, మరి పాకిస్తానెక్కడ? తామిప్పుడు పాకిస్తాన్‌లో ఉంటే, నిన్నటిదాక ఉండిన ఇండియా ఎక్కడ బోయింది?"

"కథ మనల్ని పిచ్చాసుపత్రిలోని అనేక దృశ్యాలకు తెరదీస్తూ, క్రమంగా అక్కడుండే "బిషన్‌సింగ్" అనే సిక్కు వృద్ధుడి మీద దృష్టి నిల్పుతుంది. అతడిని అందరూ "టోబా టేక్‌సింగ్" అని పిలుస్తుంటారు. అతడు గతంలో ఆ పేరు గల ఊరిలో ధనిక భూస్వామిగా బతికేవాడు. ఎప్పుడు ఏవో అర్థం పర్థం లేని మాటలు చెబుతుంటాడు. తనను విభజన సందర్భంగా బదిలీ చేస్తున్నారని తెల్సి గందరగోళపడ్తాడు. అసలు "టోబా టేక్‌సింగ్" అనే ప్రాంతం పాకిస్తాన్‌లో ఉందో, ఇండియాలో ఉందో తెలియదు. అస్సలు తనను

తన స్థానం నుండి మరోచోటికి బదిలీ చేయాల్సిన అవసరమేమిటో అతనికి అర్థంగాదు. ఇదే ప్రశ్న విభజన సమయంలో, లక్షలాది ప్రజలు తమ తమ ప్రభుత్వాల్ని అడుగుతారు. సరిహద్దు ప్రాంతంలో ఓ అధికారి చెప్పగా, తాను పాకిస్తాన్‌లో ఉన్నట్టు అర్థమవుతుంది. ఎంత చెప్పినా అతడు సరిహద్దు దాటడానికి ఒప్పుకోడు. అన్ని హెచ్చరికలూ విఫలమై పోగా, అతడు రెండు సరిహద్దుల మధ్య జాగా (No Man's Land)లో నిలబడిపోతాడు చివరగా,

"సూర్యోదయం కన్నా ముందు, బిషన్‌సింగ్, గత పదిహేను సంవత్సరాలుగా తన కాళ్లమీద నిలబడ్డ మనిషి, అక్కడికి సిబ్బంది చేరుకోకముందే, గట్టిగా అరుస్తూ కుప్పకూలిపోతాడు. అతనికి ఇరువైపులా అల్లుకున్న ముళ్లకంచెలకు ఆవల ఓవైపు పాకిస్తాన్, మరోవైపు ఇండియా ఉన్నాయ్. ఆ మధ్యలో ఎవరికీ చెందని చిన్న భూభాగం (No Man's Land) టోబో బాటేక్‌సింగ్ పడి ఉన్నాడు" - (మంటో 9-10)

"టోబాటేక్‌సింగ్ పడి ఉండడం" అని ఉపవాక్యం, మనిషినేకాక జాగాను కూడా సూచిస్తుంది. నిజానికి ఈ చిన్న జాగానే టోబాటేక్ సింగ్ కలలుగన్న "జన్మభూమి".

"బలవంతపు విభజన కింద స్థలాలనూ, మూలాలనూ, ధర్మాలనూ కలపాలని జూసే ప్రయత్నాలు మరింతగా బెడిసికొట్టాయి. ఈ విషయాన్ని సాదత్ హసన్ మంటో చెప్పినంతగా మరెవ్వరూ చెప్పలేదు" (గిల్‌మార్టిన్)

అన్ని కాలాలలోనూ నిలిచే కథ ఇది. దీన్ని పాఠ్యాంశంగా తీసుకోవడం సముచితమైన నిర్ణయం జరిగింది. ఈ కథ చదివి ప్రముఖ కవి, రచయిత గుల్జార్ ఎంతగా ప్రభావితమయ్యాడంటే, "నాకిప్పుడే వెళ్ళి వాఘూ సరిహద్దున టోబాటేక్‌సింగ్ అనబడే "బిషన్"ను చూడాలని ఉంది" అంటూ ఓ గొప్ప కవిత రాశాడు.

8. ఇతరాలు:

దేశ విభజన మీద, దాని పరిణామాల మీద మంటో మరికొన్ని కథలు రాశాడు. (The Last Salute) "లాస్ట్ శాల్యూట్", (The Dog of Titwal) "టీట్వాల్ కుక్క", (The Great Devide) "నియంత" వంటి కథలు, ఇండియా - పాకిస్తాన్ యుద్ధం చుట్టూ తిరుగుతాయి. సరిహద్దుకు ఇరువైపుల సైనికులు, ప్రాంతాలవారిగా విడిపోవడం ఈ కథల్లో చూస్తాము.

యుద్ధం, రెండు రాజ్యాల మధ్య మరింత అగాధాన్ని పెంచింది. మంటోకు గల సునిశిత దృష్టి, రాబోయే కాలాలతో మరింత ప్రతిఫలించడం చూస్తాము. కార్గిల్ యుద్ధం, అణు సంఘర్షణ, ఇరువైపుల జైళ్లలో ఒకరినొకరు చంపుకోవడం వంటి వాటితో, విభజన సృష్టించిన దుష్పరిమాణాల కొనసాగింపు మనం చూడొచ్చు. "టీట్వాల్ కుక్క"లో వ్యంగ్యంతో బాటు, ఇరుప్రాంతాల సైనికుల మూర్ఖత్వం వల్ల ఓ అమాయకపు కుక్క పిల్ల చనిపోవడం చూపి కదిలిపోతాము.

"కుక్కపిల్లను చిహ్నంగా చేసుకొని, ఇరువైపుల ప్రజల నిస్సహాయతకు, సంఘర్షణకు అద్దం పట్టాడు... ఎటువైపు వెళ్ళాలో నిశ్చయించుకోలేనివాళ్లను, అప్పటికే స్థిరపడిన వాళ్లు చంపడాన్ని ఈ కథ ద్వారా Symbolic గా చూయిస్తాడు (1985 : 85-86)

(The Great Devide) "నియంత" కథలో చివరన కరీమ్‌దాదా కోప్ బద్దలయి, తన కొడుకు పేరు Yazid (నియంత) అని పేరు పెట్టాడు. ఒక నియంత, అవతలి శత్రువు (ఇండియా) నియంతృత్వాన్ని నిలువరిస్తాడనే నమ్మకంతో ఆ పేరు పెట్టాడు.

(సవేరే జో కల్ ఆంఖ్ మేకే ఖులీ) "పొద్దున్నే నా కళ్ళు తెర్చుకున్నాయి" కథలో అకస్మాత్తుగా నగరం కొత్త రూపుదిద్దుకోవడం చూయిస్తాడు. చరిత్రను తిరగ రాసే క్రమంలో తొందరపాటు తనం కనబడ్తుంది. బజార్లలో బోర్డులు తిరగ రాయడం చూస్తాడు.

"పాకిస్తాన్", "పాకిస్తాన్ జిందాబాద్", "జిన్నా", "కాయిదే - ఎ - ఆజమ్" వంటి కొత్త కొత్త బోర్డులు దర్శనమిస్తాయి. అయితే భౌగోళికంగా స్థలాలు మారకపోయినా, కొత్త వాటికి పాత వాటికి పొత్తుకు దొరకపోవడాన్ని మంటో వ్యంగ్యంగా ఎత్తి చూపుతాడు.

(The Room with Bright Candle) "వెల్తురొచ్చిన రూము", (The Woman in the Red Raincoat) "ఎర్ర రైన్‌కోట్‌లో స్త్రీ", (Doing God's Work) "దేవుని పని" వంటి కథలు సూటిగా దేశ విభజనకు సంబంధించినవి కాకపోయినా, అవి రెండో స్థానంలో నిలుస్తాయి. మొదటి రెండు కథల్లో కొన్ని పేరాలు స్థానికంగా జరిగిన మార్పుల్ని ఎత్తిపడుతూ, తూర్పు పశ్చిమ పంజాబ్‌లలో మతకల్లోలాలు పెట్రేగిపోవడం చూయిస్తాడు... "దేవుని పని" కథ పాకిస్తాన్‌కు వలస వొచ్చిన ఓ కాందిశీకుని గురించి రాసింది. అతడు గుజరాత్ నుండి పాకిస్తాన్‌కు వలసబోతాడు. వ్యాపారం మొదలెట్టి బాగా సంపాదించినాక, "ఆధ్యాత్మిక తృప్తి" కోసం ఏదైనా "దేవుని పని" చేయాలని నిర్ణయించుకుంటాడు. ముఖ్యంగా ఆధ్యాత్మిక వాదులకు "అమరత్వం" చేకూర్చాలనే ఉద్దేశంతో, వాళ్ళను అమరులను చేయడానికి అనేక ప్రయత్నాలు చేస్తాడు. ప్రజల్లో గల మత భావాల్ని, మత చిహ్నాల్ని, తమ తమ స్వార్థ ప్రయోజనాల కోసం ఎట్లా ఉపయోగించుకుంటారన్నది మనమీ కథ ద్వారా తెల్సుకుంటాం.

మంటో దేశ విభజన కథలు - వాటి ప్రాముఖ్యత

"ఒక దేశమంటే భౌగోళికమే (మృణ్మయ) కాదు. బౌద్ధికం (చిన్మయ) కూడా" ఠాగోర్ Vol. I P. I

మంటో విభజన సాహిత్యం, పీడిత వర్గాలకు ఒక బలమైన గొంతుగా నిలుస్తుంది. అప్పటి భయానక వాతావరణాన్ని అర్థం చేసుకోవడానికి ఈ కథలు "Case Study" లాగా తీసుకోవచ్చు. మనిషి సుఖదుఃఖాల్ని ప్రకటించే భాష సైతం ఎట్లా భగ్నమయ్యిందో మనకర్థమవుతుంది. ఆయన తన కథల్లో లేవనెత్తిన అంశాలన్నింటినీ మనం ప్రపంచానికంతటికీ అన్వయించుకోవచ్చు.

"విభజన కాలం నాటి బీభత్సకాండ తర్వాత మిగిలిన భరించ లేని నిశ్శబ్దాన్ని "కథా వస్తువు"గా తీసుకోవడంలో మంటో గొప్పతనం కనబడ్తుంది. మానవ సమాజంలోని హింసను సిద్ధాంతీకరణ చేస్తున్నప్పుడు మేధావులు మంటోను స్ఫూర్తిగా తీసుకుంటారని భావిస్తాము." (దాస్, నందీ)

ఓ వైపు "టీట్వాల్ కుక్క", "టోబాటేన్‌సింగ్", "భగవంతును సాక్షిగా" కథల్లో విషాదహాస్యాన్ని పండిస్తూనే, మరో వైపు విభజనకు సంబంధించిన కఠిన వాస్తవాల్ని మంటో మనముందుంచుతాడు. "1947 కథ" భారత ఉపఖండంలో విభజన పట్ల మొట్టమొదటి సాహితీ స్పందనగా చెప్పుకోవచ్చు. ఇషార్‌సింగ్, టోబాటేక్‌సింగ్‌ల

ద్వారా విభజన కాలం నాటి భీభత్సాలకు అద్దం పడుతూనే, అది మానసికంగా ఎంత కుంగదీస్తుందో చూయిస్తాడు. ఈ సందర్భంగా మనిషి అస్తిత్వం, పౌరసత్వం, "మాతృభూమి" నిర్వచనం, విభజన ప్రాతిపదిక గురించీ ఆయన అనేక ప్రశ్నల్ని లేవనెత్తుతాడు... ఆయేషా జలాల్ ఇలా రాస్తారు.

"విభజనకు సంబంధించి, ప్రభుత్వ దస్తావేజులు చూడకముందే, నేను గుండెల్ని పిండేసే మంటో కథల్ని చదివాను. ఆయన కథల్లోని అత్యాచారాలు, అపహరణలు, హత్యలు నన్ను షాక్ చేశాయి. విభజన దాని వెనుక బీభత్సాలకు గల కారణాల్ని తెల్సుకునేందుకు అవి దోహదపడ్డాయి. కొందరు రచయితలు, కళాకారులు చెప్పినట్లు "విభజన"ను కేవలం భౌగోళిక రూపంలో చూడొద్దని నాకర్థమయ్యింది". (1996: 93-104)

మంటో కథల్ని ఏవో కొన్ని అంశాలకు పరిమితం చేసి చూడలేము. ఆయన కథల్ని ఓ సంఘటనకు సంబంధించిన విశ్లేషణ గానో, ఏవో కొన్ని భావోద్విగ్నతల, జ్ఞాపకాల సమాహారంగానో, లేదా మొత్తం ఘటన వెనుక ఉన్న "మానవ ప్రవృత్తి' (Human Dimension) ని పట్టి చూపేదిగానో చూడొద్దు... మంటో చెప్పినట్టు. "సాహిత్యం అనేది ఒక జాతి బలమూ, బలహీనతల్ని పట్టి ఇచ్చే అద్దంలాంటిది. నీ పాత షెల్ఫ్‌లోని దుమ్ముపట్టిన ఏదేని ఓ పుస్తకాన్ని తిరగెయ్యి. గతించిన శతాబ్దాల ప్రకంపనలు నీ చేతి వేళ్లను తాకుతాయి". (Narang 1997:72)

ముగింపు :

ఇష్టంలేని పదార్థాన్ని గొంతులో కుక్కినట్టు, ప్రజల గొంతుల్లో "విభజన" అనేదాన్ని కుక్కారు. ప్రజలు మింగలేకా, కక్కలేకా రక్తం కక్కుకున్నారు. అందుకనే దేశ విభజన అనే భారత ఉపఖండంలో అత్యంత విషాదఘట్టంగా చెప్పుకోవాలి. అది ఇరుదేశాల మధ్య అగాధాల్ని పెంచింది. అయితే సాహితీకారులు మాత్రం, హిందూ-ముస్లిముల మధ్య గల ఉమ్మడి సంస్కృతిని కొనియాడుతూ, ఆనాటి తమ జ్ఞాపకాల్నీ, అనుభవాల్నీ అక్షరబద్ధం చేశారు. దేశ విభజన సాహిత్యం, ఉమ్మడి సంస్కృతిని ఎత్తి పట్టడమేగాక, నిత్యనూతనంగా వెల్గుతుండే మానవత్వాన్నీ శిఖరం మీదుంచింది. అది బాధితుల్లోనే గాక, హంతకుల (ఇషార్ సింగ్)లోనూ పొడ సూపడం హర్షించదగిన పరిణామం.

ఈ రచయిత లెవ్వరూ, మత ప్రాతిపదికన దేశ విభజన జరిగిందన్నది ఒప్పుకోలేదు. కొందరు నాయకుల స్వార్థ రాజకీయాల వల్లా, తొందరపాటు చర్చల వల్లా, ఈ సంక్షోభం జరిగిందని అభిప్రాయపడ్డారు. ఫలితంగా లక్షలాదిగా ఇరువైపుల ప్రజల జీవితాలు ఛిద్రమైపోయాయి. ఈ రచయితలు, దేశ విభజనను రాజకీయంగా కాక, మానవ విషాదంగా Establish చేసే ప్రయత్నం జేశారు.

దేశ విభజనను అవగాహన చేసుకోవడంలో ఈ సాహిత్యం ఎంతగానో తోడ్పడుతుంది. ఇది సంప్రదాయ చరిత్ర అధ్యయనానికి సమాంతరంగా లేదా సమున్నతంగా సాహిత్యాన్ని వికసింపజేస్తూ, సమాజ పరిశీలనలో ఓ కొత్త కోణాన్ని చూయిస్తుంది. సమాజంలోని సజీవ సాహితీ సంస్కృతుల్ని ఎత్తిపడుతూ, చరిత్ర పునర్నిర్మాణంలో గొప్పగా తోడ్పడుతుంది. విభజన చరిత్రను అధ్యయనం చేయడంలో మంటో రచనల్ని చేర్చడమే, ఆయనకు సరైన నివాళి అవుతుంది.

కాలం మీద కవాతు చేస్తూ, ఉర్దూ సాహిత్యంలోనే గాక, ప్రపంచ సాహిత్యంలోనూ తనదైన ముద్ర వేసిన మంటో అభినందనీయుడు, చిరస్మరణీయుడు - చిన్న కథల్ని శక్తివంతంగా పేల్చడం చెహోక్ తర్వాత ఆయనకే సాధ్యమేనేమోననిపిస్తుంది.

తాను చనిపోవడానికి ఓ ఏడాది ముందే మంటో తన సమాధిపై ఏమి రాయాలో తానే రాసుకున్నాడు. (అది చాలా క్లుప్తంగా ఉంది. అదేమీ క్షమాపణపూర్వకంగా లేదు. ఎందుకంటే ఆయనెప్పుడూ తానొక గొప్ప రచయితననే స్పృహలో ఉండేవాడు).

అది ఇట్లా ఉంది

"ఇక్కడ సాదత్‌హసన్ మంటో శాశ్వతంగా నిద్రబోతున్నాడు.
ఆయనతో బాటు కథా రచనకు సంబంధించిన రహస్యాలు, మెళుకువలు, అన్నీ సమాధియై ఉన్నాయి.
ఎన్నో టన్నుల మట్టి కింద విశ్రమిస్తూ
చిన్న కథా రచనలో
తానా లేక భగవంతుడు గొప్పవాడా...
అని ఆశ్చర్యపడుతూ ఉంటాడు"

(సుధా తివారి 2009లో ముంబై యూనివర్సిటీలో "చరిత్ర, స్మృతులు, సాహిత్యం : విభజన రచనలు, ఎస్.హెచ్. మంటో, కుష్వంత్‌సింగ్, భీషమ్ సహానీ"లపై ఎం.ఫిల్. థిసిస్ సమర్పించారు. అందులోని ఒకటవ, మూడవ అధ్యాయాల సంక్షిప్త రూపానికి స్వేచ్ఛానువాదం.)

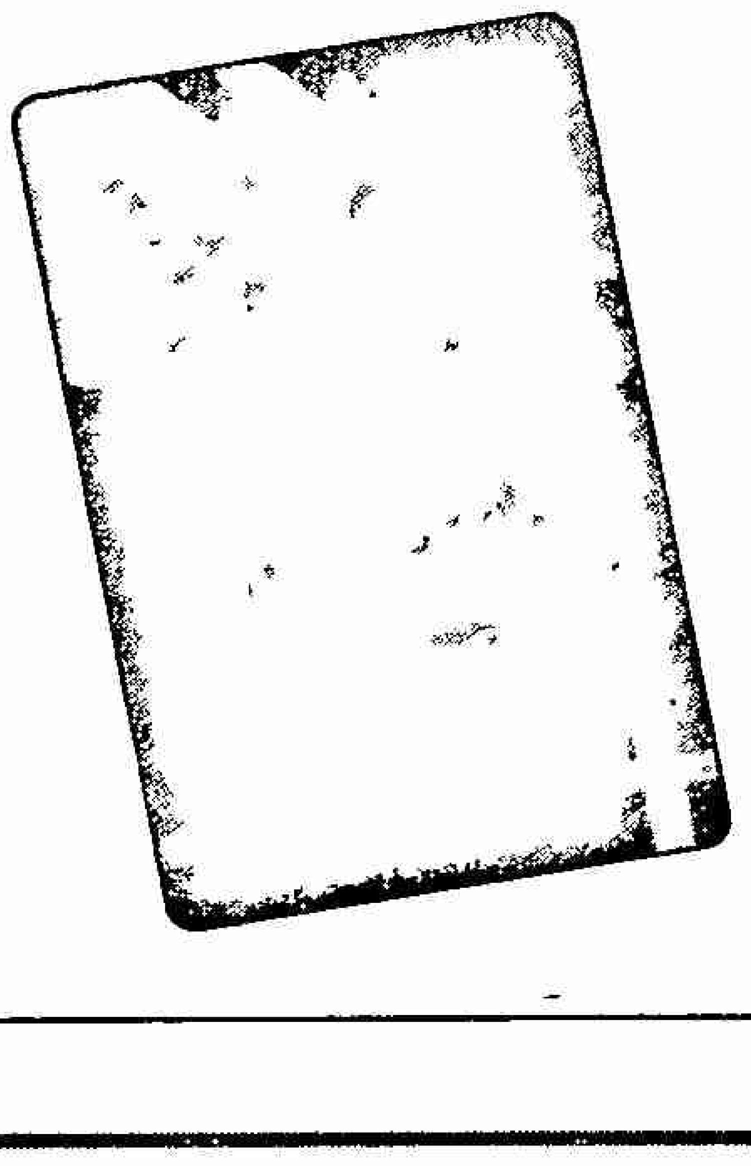

చదవండి
చదివించండి

వెల : రు. 180/-
పేజీలు : 448

నక్సల్బరీ వెలుగులో...
(భారతదేశ నక్సలైట్ ఉద్యమ చరిత్ర)
సమంతా బెనర్జీ

ప్రచురణ : విప్లవ రచయితల సంఘం
అన్ని ప్రముఖ పుస్తక కేంద్రాలలో లభించును.

www.virasam.in
Email : arunatara1977@gmail.com

నివాళి:

విద్యుల్లత విజయకుమార్ జీవగడ్డ

- వరవరరావు

భాగ్యనగర్ విజయకుమార్ భాగ్యశాలీ కాదు, ఆయనది భాగ్యనగరమూ కాదు. కరీంనగర్ జిల్లాలో చితికిపోయిన చేనేత కుటుంబం నుంచి వచ్చి కరీంనగర్‌లో ప్రింటింగ్ ప్రెస్ పెట్టుకొని బతుకుతున్న వారసత్వం ఆయనది. కాని ఆయన జీవించిన కాలం ఆయనను కరీంనగర్‌లో విప్లవోద్యమానికి కేంద్రబిందువును చేసింది. ఆయన తర్వాత విప్లవోద్యమంలోకి చాలామంది వచ్చారు. దేశంలోనే విప్లవోద్యమ నాయకులుగా వినుతికెక్కిన కొందరు అమరులయ్యారు. మరి కొందరు అజ్ఞాతజీవితంలో ఉన్నారు. మరికొందరు సాధారణ జీవితాల్లో ఉన్నారు. ఇప్పాటికీ చాలా మంది తెలంగాణ రాజకీయ, సాహిత్య, సాంస్కృతిక రంగాలను ప్రభావితం చేస్తున్న వారూ ఉన్నారు. విజయకుమార్ పార్కిన్‌సన్ వ్యాధితో మరీ ముఖ్యంగా ఐదేళ్లు నవిసి అరవై అయిదవ ఏట కన్నుమూసాడంటే తెలంగాణ సాయుధ పోరాటం సైనిక దాడిని ఎదుర్కొన్న కాలం (1949)లో పుట్టి నక్సల్బరీ శ్రీకాకుళ పోరాటాలు వరంగల్ విద్యార్థుల్లోను, గోదావరి లోయలోనూ విప్లవాగ్నులు రగిలించిన కాలంలో నవయవ్వనంలో ప్రవేశించిన కాలం. ప్రత్యేక తెలంగాణ ఉద్యమం పొరుగున శ్రీకాకుళంలోనూ, దూరాన ఫ్రెంచ్ విప్లవం ఉద్యమంలోనూ ఉత్తేజితాన్ని పొందినకాలం.

1969లో అప్పటి ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం కేవలం శ్రీకాకుళం జిల్లాలోని పార్వతీపురం, పాతపట్నం, పాలకొండలనే కాదు, గోదావరి లోయ పొడుగునా ఖమ్మం జిల్లాలో ఇల్లెందు, పాల్వంచ, కొత్తగూడెం, వరంగల్ జిల్లాలో మానుకోట, నర్సంపేట, ఏటూరునాగారం, కరీంనగర్ జిల్లాలో మంథని, మహదేవపూర్‌లను, మామూలుగా అడవిలోని ఏజెన్సీ ప్రాంతాలుగా పిలిచే తాలూకాలను నక్సలైట్ ప్రభావిత ప్రాంతాలుగా, 'కల్లోలిత ప్రాంతాలు'గా ప్రకటించిన రోజులు. ఆ రోజుల్లో బి. విజయకుమార్, గోపు లింగారెడ్డి, ఉమ్మెంతల వెంకటరెడ్డి జమ్మికుంట ఆదర్శ కళాశాలలో బిఎస్సీ చదువుతున్నారు. వరంగల్ నుంచి 'మిత్రమండలి' (1957), సృజన 'సాహితీ మిత్రులు' (1966) సంప్రదాయాన్ని కుంపటిలోని నిప్పును గుప్పిటలో తీసుకపోయినవాడు అక్కడ 1965లో తెలుగు లెక్చరర్‌గా వెళ్లిన ఎం.వి. తిరుపతయ్య. అయితే ఆయన మూలాలు కరీంనగర్ జిల్లా హుజూరాబాద్ తాలూకా ధర్మారం గ్రామంలోనే ఉన్నాయి. మూల్కనూరులో ఆయన అన్న ద్వారా వికసించిన సహకార ఉద్యమంలో ఉన్నాయి. అంతకన్న భూస్వామ్య పెత్తందారీ అణచివేతకు గురయిన రైతాంగ జీవితంలో ఉన్నాయి. 1965లో ఏర్పడిన జమ్మికుంట ఆదర్శ కళాశాల ఈ ఆగస్ట్ 27న తిరుపతయ్య సంస్మరణతో ప్రారంభించిన స్వర్ణోత్సవాలు జరుపుకుంటున్నది. కానీ దాని ప్రారంభమే ఒక సంక్షుభిత కాలంలో అయింది. ప్రైవేట్ విద్యారంగంలోని అవకతవకల మీద అధ్యాపకులే కాదు విద్యార్థులు, వారికి తోడు ఇరుగు పొరుగు గ్రామీణ ప్రజల తిరుగుబాటుతో ప్రారంభమైంది.

ఈ వాతావరణంలో ఎం.వి. తిరుపతయ్య హితవరిగా, పైన పేర్కొన్న ముగ్గురు విద్యార్థులు సంపాదకవర్గంగా 'విద్యుల్లత' పత్రిక లిఖిత సాహిత్య పత్రికగా ప్రారంభమైంది. 1969లో సృజన వరంగల్‌కు తిరిగి రావడమే 'ట్రిగర్ మీద వేళ్లతో...' వచ్చింది. అచ్చు ముచ్చటతో వరంగల్ 'జనధర్మ' ప్రెస్ పెద్దదిక్కు ఎంఎస్ ఆచార్య గారి దగ్గరికి వచ్చిన విజయకుమార్‌కు, వరంగల్ ఆర్ట్స్ కాలేజీలో బిఎ చదువుతూ, విరామ కాలంలో 'జనధర్మ'లో పనిచేస్తున్న 'తిరుగబడు' కవి టంకశాల అశోక్‌తో పరిచయం ఏర్పడి గాఢ స్నేహంగా మారింది. 'విద్యుల్లత' సంచికలు వెలువడినవి తక్కువే కానీ గడ్డివేళ్ల స్థాయిలో కరీంనగర్ జిల్లాలో అది ప్రసరించిన విద్యుత్తేజం మాత్రం ఆయనను విద్యుల్లత విజయకుమార్‌గా గుర్తుపెట్టుకోవడానికి కారణమైంది.

1970లలో జమ్మికుంట ఆదర్శ కళాశాల ఒక విప్లవ కేంద్రమై కరీంనగర్ జిల్లా అంతటా విప్లవ భావాలు వెల్లువెత్తడానికి కారణమైంది. అప్పటికే హుజూరాబాద్‌లో తాడిగిరి పోతరాజు, ఎ. లింగయ్య పనిచేస్తున్న విద్యాసంస్థల్లో చదువుకున్న నల్లా ఆదిరెడ్డి, శనిగరం వెంకటేశ్వర్లు (తర్వాత కాలంలో 'సాహు'), పెద్దపల్లి నుంచి మల్లోజుల కోటేశ్వరరావు, జగిత్యాల నుంచి ముప్పాళ లక్ష్మణరావు విప్లవోద్యమ ప్రభావంలోకి వచ్చారు. అలుగునూరులో ఉన్న తెలంగాణ సాయుధ రైతాంగపోరాట యోధుడు, కరీంనగర్ బాపుగా పిలుచుకునే జాపా లక్ష్మారెడ్డి వీళ్లందరికీ ఒక చలివేందిర. కరీంనగర్‌కు శ్రీకాకుళ విప్లవోద్యమ రాజకీయాలను, కొండపల్లి సీతారామయ్య, కె.జి. సత్యమూర్తి, ముప్పా రవీంద్రనాథ్ (కిషన్), ముక్కు సుబ్బారెడ్డి (రంగన్న)ల ద్వారా ప్రవేశపెట్టినవాడు విజయకుమార్.

విప్లవ రచయితల సంఘం ఏర్పడడానికి కెటాలిస్టు పాత్ర విశాఖ శ్రీశ్రీ షష్టిపూర్తి (1970 ఫిబ్రవరి 1) నిర్వహించిందనుకుంటే, నువ్వే పోరాట రూపం ఎంచుకోవాలో శత్రువు నిర్ణయిస్తాడని రావిశాస్త్రి అన్నట్లు అది ఏర్పడక తప్పని స్థితి హైదరాబాద్‌లో నక్షత్రసప్తకం నిర్వహించిన 'అభ్యుదయ సాహిత్య వేదిక' (జూలై 4) కల్పిస్తే, అందుకు పూర్వరంగాన్ని, కార్యక్షేత్రాన్ని రచించిన దిగంబర కవులు, తిరుగబడు కవులు, అరసం తొలితరం నాయకులు (శ్రీశ్రీ, కొకు, కెవిఆర్, రావిశాస్త్రి, చలసాని ప్రసాద్), ఫీల్డ్‌వర్క్ చేసినవాళ్లు 'విద్యుల్లత' విద్యార్థులే.

'అభ్యుదయ సాహిత్య వేదిక'ను బహిష్కరిస్తున్నట్లు ప్రకటించి జూలై 3న హైదరాబాద్‌కు చేరుకున్న వాళ్లు, హైదరాబాద్‌లో ఉన్న నలుగురు దిగంబర కవులు అర్ధరాత్రి నాంపల్లి ఇంపీరియల్ హోటల్‌లో శ్రీశ్రీ అధ్యక్షులుగా, కొకు, రావిశాస్త్రి ఉపాధ్యక్షులుగా, కెవి రమణారెడ్డి కార్యదర్శిగా, జ్వాలాముఖి, నిఖిలేశ్వర్, నగ్నముని,

చెరబండరాజు, వరవరరావులు అడ్‌హాక్ కమిటీ సభ్యులుగా ఏర్పడిన విరసం ఆవిర్భావ ప్రకటనను, ఆ సందర్భంగా వరంగల్, కరీంనగర్‌ల నుంచి తెచ్చిన కరపత్రాలను అభ్యుదయ సాహిత్య వేదిక ప్రాంగణంలో పంచి సంచలనం సృష్టించే కార్యక్రమాన్ని భుజాలకెత్తుకున్నది 'విద్యుల్లత' విద్యార్థులే. అందులో కొద్దిరోజులకే కరెంటు షాక్‌తో అమరుడైన తిరుపతి, నల్లా ఆదిరెడ్డి మొదలైనవాళ్లు విజయకుమార్ నాయకత్వంలో వెళ్లినవాళ్లే. 'అభ్యుదయ సాహిత్య వేదిక' నిర్వహించింది 'నక్షత్రసప్తకం', (సెవెన్ స్టార్ సిండికేట్) అయినా దాని వెనుక ఉన్నది బ్రహ్మానందరెడ్డి ప్రభుత్వం, అక్కినేని నాగేశ్వరరావు నాయకత్వంలోని సినీ పరిశ్రమ, సిపిఐ నాయకత్వంలోని అభ్యుదయ రచయితల సంఘం – బహిష్కరణ ప్రకటనతో, అప్పటికే శ్రీశ్రీ అరసం శిబిరం నుంచి మా శిబిరంలోకి రావడం వల్ల ఏదో ఉపద్రవాన్ని శంకిస్తున్న వేదిక నిర్వాహకులు కండబలశాలులను నియోగించారు. ఈ కరపత్రాలు, ప్రకటనలు పంచుతున్న విద్యార్థులను అమాంతం ఎత్తుకెళ్లి వేదిక పక్కన ఒక గదిలో వేసి చితకబాదారు. వీళ్ల అరుపులు వేదిక మీంచి విన్న గుంటూరు శేషేంద్ర శర్మ, ఆరుద్రలు – మేం ఈ సభలో పాల్గొందామనే వచ్చాం. కాని ఆ విద్యార్థులకు కరపత్రాలు పంచుకోవడానికి ఉన్న హక్కును మీరిట్లా హరిస్తే మాత్రం మేం వేదిక దిగిపోవాల్సి వస్తుంది – అని నిర్వాహకులను హెచ్చరించడంతో వదిలేసారు.

'అభ్యుదయ సాహిత్య వేదిక' సదస్సును బహిష్కరించాలని నిర్ణయించుకున్నాక వరంగల్, కరీంనగర్‌ల నుంచి సాహిత్యాస్త్రాల తయారీలో యువతరం నిమగ్నమయింది. రివిజనిస్టు, ఎస్టాబ్లిష్‌మెంట్ భావజాలాన్ని ఎండగడుతూ, నక్సల్బరీ, శ్రీకాకుళ సాయుధ పోరాట పంథాను ఎత్తిపడుతూ 'కొండల్లో కోనల్లో పోరాడుతున్న శక్తులకు స్నేహహస్తాలనందిస్తున్నాం' అని ప్రకటించిన 'తిరుగబడు కవులు' కన్న ముందడుగుతో కరపత్రాలు మాత్రమే కాకుండా 'ప్రజను సాయుధం చేస్తున్న రెవల్యూషనరీ నేడు కవి' అనే విస్పష్టమైన విప్లవకాలీన మానిఫెస్టోతో విప్లవ కవుల 'మార్చ్' కవితా సంకలనం కూడా జూలై 4న వెలువడింది. కవుల పేర్లు లేకుండా వెలువడిన ఈ సంకలనానికి పెండ్యాల కిషన్‌రావు సంపాదకుడుగానీ ప్రచురించింది మాత్రం కరీంనగర్‌లో విజయకుమార్. అప్పటికింకా ఆయనకు సొంత ప్రింటింగ్ ప్రెస్ లేదు. ఆయన చిన్నాయన ప్రెస్‌లో ఆయనా, టంకశాల అశోక్ ప్రెస్ పనులన్నీ ముగిసినాక కార్మికుల సహకారంతో రాత్రిపూట కంపోజ్ చేయించి ప్రింట్ చేయించేవాళ్లు. 'మార్చ్' కవితా సంకలనాన్ని 1971 మార్చ్‌లో నిషేధించి పెండ్యాల కిషన్‌రావును అరెస్ట్ చేసి చిత్రహింసలు పెట్టి జైలుకు పంపిన తర్వాత కొన్నాళ్లకు 'మార్చ్' విజయకుమార్ ప్రింట్ చేసాడని తెలిసిన పోలీసులు ప్రెస్ మీద దాడి చేసి చెల్లాచెదురు చేసి విజయకుమార్‌ను చిత్రహింసలు పెట్టారు.

ఖమ్మం సుబ్బారావు పాణిగ్రాహి నగర్‌లో జరిగిన విరసం ప్రథమ మహాసభల్లో విజయకుమార్ 'విద్యుల్లత' సంపాదకుడుగా విరసం కార్యవర్గ సభ్యుడయ్యాడు. 1979 వరంగల్ 'సాహిత్య పాఠశాల' వరకు కొనసాగి 'విద్యుల్లత' పత్రిక ఆగిపోయినందున, తాను స్వయంగా సృజనాత్మక రచనలు చేయం లేదనే వినయంతో కార్యవర్గం నుంచి తప్పుకున్నాడు. కాని కన్నుమూసే దాకా ఆయన విరసం భావజాలంతో కొనసాగాడు. కరీంనగర్‌లో 'ఉద్యమ సాహితి'ని ఏర్పాటు చేసి, తానూ స్వయంగా పంచాది నిర్మల స్మృతిలో నిర్మల ప్రింటింగ్ ప్రెస్ 'బద్‌లా' కథ సంకలనాన్ని అచ్చువేసాడు. 'బద్‌లా'లో ముప్పాళ లక్ష్మణరావును కూడ విప్లవ రాజకీయాల్లోకి తెచ్చిన ఆయన అన్న, జిల్లాపరిషత్ ఉద్యోగి ముప్పాళ నరసింహారావు రాసిన కథ, తాడిగిరి పోతరాజు కథతో పాటు తిరుపతయ్య రాసిన 'న్యాయం', 'పునాది' అనే కథలు గ్రామాలు మేల్కొన్న విప్లవ చైతన్యాన్ని ఎంతో ముందు చూపుతో పట్టుకున్నవి. ఈ రెండు కథల ఆధారంగా హుజూరాబాద్ 'జనసాహితి' ఒక నాటిక రాసి జిల్లా అంతటా ఎన్నో ప్రదర్శనలు ఇచ్చింది. 'బద్‌లా' కథా సంకనలంలోని ఈ రెండు కథలు, తాడిగిరి పోతరాజు రాసిన 'ఎర్రబుట్ట' కథ గురించి ప్రభుత్వం ఈ పుస్తకాన్ని నిషేధించింది. హుజూరాబాద్ 'జనసాహితి' ప్రచురించిన 'నిప్పురవ్వ' కవితా సంకలనాన్ని కూడా నిషేధించింది. 'ఉద్యమ సాహితి' పక్షాననే శ్రీశ్రీ తెలుగు చేసిన 'రెక్కవిప్పిన రెవల్యూషన్' మొదటిసారి వెలువడింది. ఇది ఫ్రెంచ్ విప్లవ విద్యార్థి ఉద్యమానికి సంబంధించిన ఉత్తేజకరమైన రచన.

1973లో ఏర్పడిన ఆంధ్రప్రదేశ్ పౌరహక్కుల సంఘాన్ని, ఆ తర్వాత ఏర్పడిన భారత చైనా మిత్రమండలిని, 1974 అక్టోబర్‌లో ఏర్పడిన రాడికల్ విద్యార్థి సంఘాన్ని కరీంనగర్ జిల్లాకు విస్తరింపచేసిన వారిలో విజయకుమార్ ఒకడు. 1974లో కరీంనగర్‌లో ఎపిసిఎల్‌సి జిల్లా సభలు జరిగి జాపా లక్ష్మారెడ్డి బాధ్యతల్లోకి వచ్చినా, ముఖ్యంగా భూమయ్య, కిష్టాగౌడ్‌ల ఉరిశిక్షలు రద్దుకావాలని హుజూరాబాద్, మందమర్రి, బెల్లంపల్లిలో ఎపిసిఎల్‌సి సభలు జరిగినా జాపా లక్ష్మారెడ్డి వెన్నుదన్నుతో నిర్వహించిన యువతరంలో విజయకుమార్ పెద్దవాడు. విరసం నుంచి అండ. ఇటువంటి విప్లవ వాతావరణంలో బంగ్లాదేశ్ యుద్ధం జరిగినపుడు, ఆ యుద్ధాన్ని విప్లవకారులు వ్యతిరేకించారనే నెపంతో ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో జరిగిన అరెస్టులలో విరసం నుంచి తాడిగిరి పోతరాజు, విద్యుల్లత సంపాదకుడు ఉమ్మెంతల వెంకటరెడ్డి కూడ ఉన్నారు. వీళ్లను మీసా కింద అరెస్టు చేసారు. 'విద్యుల్లత' సంపాదకుల్లో ఒకడైన గోపులింగారెడ్డి విరసంలో చేరి ఎమర్జెన్సీ కాలం దాకా ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ తెలుగు విద్యార్థిగా సిటీ విరసం కన్వీనర్‌గా ఉన్నాడు.

భూమయ్య, కిష్టాగౌడ్‌ల ఉరిశిక్షలు రద్దు కావాలనే ఉద్యమం వాళ్ల ఉరిశిక్షలు 11 మే, 1975లో రెండవసారి కూడా ఆగిపోయినపుడు రాష్ట్రం, దేశం ఎల్లలు దాటి ఫ్రాన్స్, అమెరికాలలో కూడ తన ప్రభావం చూపింది. ప్యారిస్‌లో భారత రాయబార కార్యాలయం ముందు సుప్రసిద్ధ మార్క్సిస్ట్ మేధావి తారిక్ అలీ నాయకత్వంలో ప్రదర్శన చేసారు. ప్రపంచ వ్యాప్తంగా భూమయ్య, కిష్టాగౌడ్‌ల ఉరిశిక్ష రద్దు కావాలని సంతకం చేసిన వారిలో జీన్‌పాల్‌సార్త్ర్, సైమన్‌డిబావ్రా, నోమ్ చామ్‌స్కీ కూడ ఉన్నారు. భారతదేశంలో జయప్రకాశ్ నారాయణ్, జార్జి ఫెర్నాండెజ్ మొదలు అటల్ బిహారీ వాజ్‌పాయ్, జయపాల్‌రెడ్డిల దాకా ఉరిశిక్ష రద్దు కృషిలో పాల్గొన్నారు. ఆ రోజుల్లోనే హుజూరాబాద్‌లో నల్లా ఆదిరెడ్డి, శనిగరం వెంకటేశ్వర్లు (సాహు), విజయకుమార్ మొదలైనవాళ్లు ఏర్పాటు చేసిన బహిరంగ సభలో పాల్గొన్న శ్రీశ్రీ సభా వేదిక మీదనే బహిరంగ సభ కరపత్రం వెనుక తర్వాత కాలంలో సుప్రసిద్ధమైన

ప్రకటన రాసాడు. డాస్టవిస్కీ ఉరిశిక్షను ఆఖరి క్షణంలో ఆపిన జార్ చక్రవర్తి కన్నా, పదకొండుమంది తెలంగాణ సాయుధ పోరాట యోధుల ఉరిశిక్ష వారంట్‌పై సంతకం చేయని నిజాం నవాబు కన్న ఇందిరా గాంధీ నియంత అనిపించుకోరాదని చరిత్రను గుర్తు చేశాడు. భూమియ్య, కిష్టాగౌడ్‌లను అమెరికాలో ఉరికంబం ఎక్కిన సామాన్యులు సాకో, వాంజెట్టిలతో పోల్చాడు. శ్రీశ్రీ 'భూమ్యాకాశాలు'గా అభివర్ణించిన భూమయ్య, కిష్టాగౌడ్‌లు కరీంనగర్, ఆదిలాబాద్ జిల్లాలకు చెందిన వాళ్లు. భూమయ్యది జంగమ వృత్తి, కిష్టాగౌడ్‌ది గౌడ వృత్తి. వీళ్లిద్దరూ తెలంగాణ సాయుధ పోరాటంలో కూడ పాల్గొన్నారు. శ్రీకాకుళ పోరాటంలో మళ్లీ గట్టుపెల్లి మురళిదళంలో గండి దామోదరరావుతో పాటు గోదావరి దాటుతూ అరెస్టయ్యారు. గిన్నెదరి పోలీసు పటేల్‌ను చంపిన కేసులో వీళ్లకు ఉరిశిక్ష పడింది. ఈ ఇద్దరి గ్రామాలు గోదావరికి అటు ఇటు ఒడ్డున ఉంటాయి. వీళ్ల ఊర్లకు వెళ్లి, వీళ్ల కుటుంబ స్థితిగతులు తెలుసుకొని, ఆ కుటుంబాలను ముషీరాబాద్ జైలుకు తీసుకువచ్చే ప్రయత్నాలు, భూమయ్యకు జంగమ వృత్తికోసం ఇచ్చిన భూమిని భూస్వామి దురాక్రమణ నుంచి కాపాడే కృషి స్వయంగా విజయకుమార్ పూనుకొని చేసాడు. కాని నెల పదిహేను రోజుల్లోనే ఎమర్జెన్సీ ప్రకటింపబడి ఈ ప్రయత్నాలన్నీ వమ్మై 1975 డిసెంబర్ 1న ఆ ఇద్దరు రైతాంగ విప్లవకారులను ఉరితీసారు.

ఇంత నేపథ్యమున్న విజయకుమార్ ఎమర్జెన్సీలో ఎంతటి రాజ్యహింసను అనుభవించి ఉంటాడో అన్ని ప్రాథమిక హక్కులు రద్దయిన ఆ రోజులు తెలిసిన ఎవరైనా ఊహించగలిగేదే. హైదరాబాద్‌లో లక్డీకాపూల్ నుంచి మహావీర్ ఆసుపత్రి దాకా ఉన్న టార్చర్ బ్యారక్స్‌లలో నెలల తరబడి ఆయన చెప్పరాని చిత్రహింసలు అనుభవించాడు. మరో విరసం సభ్యుడు నల్లమల్లారెడ్డి, చినలక్ష్మణరావు పేరుతో జిల్లాలో అందరికీ తెలిసిన అప్పటి రాడికల్ విద్యార్థి నారదాసు లక్ష్మణరావు స్వయంగా ఇటువంటి చిత్రహింసలు అనుభవించిన వాళ్లే. అక్టోబర్ 12న ఆయన అంత్యక్రియల తర్వాత ప్రత్యక్ష సాక్షులుగా ఈ విషయాలు చెప్పారు. 'నేను అనుభవించిన చిత్రహింసలు ఇరవై అయిదు శాతం అయితే విజయకుమార్ అనుభవించినవి నూరుశాతం' అన్నాడు మల్లారెడ్డి. మళ్లీ 1976 జూన్‌లో, 1977 మార్చ్‌లో ఎమర్జెన్సీ ఎత్తివేసిన తర్వాత కూడ రోజుల తరబడి విజయకుమార్‌ను హైదరాబాద్, కరీంనగర్‌లలో వివిధ రహస్య స్థలాల్లో పోలీసులు చిత్రహింసలు పెట్టారు. మల్లోజుల కోటేశ్వరరావు, నల్లా ఆదిరెడ్డి, ముప్పాళ్ల లక్ష్మణరావులతో సన్నిహిత సంబంధాలున్న విజయకుమార్ ఇన్ని చిత్రహింసలు అనుభవించిన వాడు గానీ పెదవి విప్పలేదు. ఎమర్జెన్సీ ఎత్తివేసిన తర్వాత స్థానిక భూస్వామి అయిన సిఐ పెట్టిన చిత్రహింసలకు శరీరమంతా వాచి కరీంనగర్ ప్రభుత్వ ఆసుపత్రిలో చేరినపుడు తాను స్వయంగా చూసానని, ఆయన ఆరోగ్యం దెబ్బతినడానికి ఈ చిత్రహింసలే ప్రధాన కారణమని మల్లారెడ్డి చెప్పాడు. పార్కిన్‌సన్ వ్యాధి సోకిన తర్వాత ఆయన ఎప్పుడూ తన మీద కేసుల గురించి పోలీసులు వెంటాడుతున్నట్లు, అర్ధరాత్రి వస్తున్నట్లు ఊహించుకొని చెప్తుండేవాడు. విప్లవోద్యమ తొలితరం నాయకుడైన మంథని చందుపట్ల కృష్ణారెడ్డి కూడ చంద్రపూర్‌కు వెళ్లి న్యాయవాదిగా స్థిరపడి కూడ ఇటువంటి భయానక చిత్రహింసల ఊహల నుంచి బయటపడలేకనే తర్వాత కాలంలో ఆత్మహత్య చేసుకున్నాడు. మన దృష్టికి రాని రాజ్యహింస భీతావహ అనుభవాలింకెన్నో.

ఎమర్జెన్సీ ఎత్తివేసిన తర్వాత కూడ విరసం కార్యకలాపాల్లో కరీంనగర్ జిల్లాలో ప్రజాసంఘాల కార్యకలాపాల్లో పాల్గొంటూనే కుక్కలగూడూరులో భూమయ్య, కిష్టాగౌడ్‌ల స్మారక స్థూపాల నిర్మాణంలో, జగిత్యాల జైత్రయాత్రలో వెల్లువెత్తిన ఎన్నో ఉద్యమాల్లో పాల్గొన్నాడు.

'జగిత్యాల జైత్రయాత్ర', ఆదిలాబాద్, కరీంనగర్ రైతాంగ పోరాటాలు, సిపిఐ ఎంఎల్ 'పీపుల్స్‌వార్' ఏర్పాటుతో 1980లో ప్రవేశించిన విప్లవోద్యమంలోకి మలితరం వచ్చింది. ఇది విజయకుమార్ జీవితంలో రెండవ దశ. సబితతో ఆయన ఆదర్శ వివాహం కాళోజీ జరిపించాడు. ఎనభైలలో ఆయన మొదట 'కోరస్' అనే పత్రిక పెట్టాడు. (అందులో నన్ను రెగ్యులర్‌గా కాలమ్ రాయమన్నాడు. గోండుల ప్రేమ గీతాలపై పెంగ్విన్ ప్రచురించిన ఇంగ్లిష్ సంకలనాన్ని నేను అందులో పరిచయం చేసింది నాకు బాగా జ్ఞాపకం ఉంది).

ఎనభైల తరం ఆయనను 'జీవగడ్డ' విజయకుమార్‌గా వేనోళ్ల గుర్తు చేస్తున్నది. ఎందుకంటే 'జీవగడ్డ' సాయంకాలం దినపత్రికయే. అల్లం నారాయణ, ఘంటా చక్రపాణి, కెఎన్ చారి మొదలు అన్నవరం దేవేందర్‌ల వరకు పత్రికా రచనలో అక్షరాభాస్యం చేయించింది. ఉపాధి ఎంత కల్పించిందనే దాని కన్న, ఆరు నెలలపాటు ఏ ఆదాయమూ లేక జీతాలు లేకపోయినా 'జీవగడ్డ' కోసం పత్రికా రచన చేయాలన్న దృఢ దీక్షనిచ్చింది. కరీంనగర్‌లో 1983లో రెండవ రైతు కూలీ సంఘం మహాసభలు జరుగుతున్న సమయంలోనే వరంగల్‌లో మామిడాల హరిభూషన్ ఎన్‌కౌంటర్ జరిగింది. ఎన్టీఆర్ పాలనలో మళ్లీ 'ఎన్‌కౌంటర్లు', రాజ్యహింస పడగ విప్పింది. 1985 సెప్టెంబర్ 3న డాక్టర్ రామనాథం హత్య తర్వాత వేలాది మందిపై టాడా ప్రయోగాలు, 1987లో అలుగునూరులో జాపాలక్ష్మారెడ్డి హత్య, 'ఆట, మాట, పాట' బందయిన కాలంలో అక్కడ ఇండియన్ ఎక్స్‌ప్రెస్ విలేకరిగా ఉన్న దేవులపల్లి అమర్‌తో కలిసి జిల్లా వ్యాప్తంగా వర్కింగ్ జర్నలిస్ట్ యూనియన్‌ను పటిష్టంగా నిర్మించి వసంత, సుజాతల వంటి మిస్సింగ్ కేసులపై హైకోర్టు ఆదేశాలపై సెషన్స్ కోర్టు విచారణకు వచ్చిన కన్నబిరాన్, బాలగోపాల్‌పై కోర్టు ఆవరణలో గ్రేహౌండ్స్ దాడి చేయడానికి ప్రయత్నిస్తే సాహసికంగా రిపోర్ట్ చేసి పనికి సహకరించాడు. కరీంనగర్ ప్రెస్ క్లబ్ నిర్మాణానికి పూనుకొని ఆయన చేసిన కృషికి గుర్తింపుగానే ఆయన ఆసుపత్రిలో మరణించగానే ఆయన పార్థివదేహాన్ని ప్రెస్‌క్లబ్‌లో తరలించడమే కాకుండా ఆయన అంతిమయాత్ర కన్న ముందు అక్టోబర్ 12న ఇక నుంచి కరీంనగర్ ప్రెస్ క్లబ్‌ను జీవగడ్డ విజయకుమార్ ప్రెస్ క్లబ్‌గా పిలుచుకుంటాం అని ప్రకటించారు. తనకంటూ సొంత ఆస్తి, ఇల్లులేని విజయకుమార్ కుటుంబానికి ఇప్పుడు ప్రెస్‌క్లబ్ ఆశ్రయమైంది. ఆయనకు ఇద్దరు కుమార్తెలు - సృజన, స్వేచ్ఛ. కరీంనగర్‌లో పత్రికా రచనకు అక్షరాభ్యాసం చేయించిన గురువుగా ఆయనను అల్లం నారాయణ మొదలు ఇవ్వాళ పిల్ల జర్నలిస్టు దాకా తలచుకున్నారు. అయితే అంతకన్న ముఖ్యం ఆయన నిజాయితీ,

పుస్తక సమీక్ష

ఉద్యమం విస్తృతమవుతున్న ఒక దృశ్యం

- కాత్యాయని

తెలుగు కథా సాహిత్యానికి ఈ ఏడాది రెండు అద్భుతమైన కానుకలనందించింది విప్లవ రచయితల సంఘం. ఒకటి వెర్నన్ గొంజాల్వెజ్ రాసిన కథ, "రేపు" కథ, మరొకటి పద్మకుమారి కథ "కాంత పున్నం వెన్నెల".

"ఈ ప్రపంచానికి కవులు అనధికార శాసనకర్తలు"ని 19వ శతాబ్ది తొలిరోజుల్లోనే ప్రకటించిన షెల్లీ మాటల్ని తరచుగా ప్రస్తావించుకుంటూనే ఉంటాం కదా! ఆ మాటలు అన్ని వర్గాల సాహిత్యకారులకూ వర్తించేవే కావొచ్చుగానీ సామాజిక మార్పు వైపున నిలబడే ఉద్యమ రచయితలకు మరింత విలువైనవి.

దోపిడి పునాది మీద నడిచే పాలకవర్గాలు బలప్రయోగంతో బాటు తనకు వత్తాసు పలికే ఒక మేధో ప్రపంచాన్ని కూడా సృష్టించుకుంటాయి. పాలకుల విధానాలకు అనుకూలంగా ప్రజల ఆమోదాన్ని కూడగట్టేందుకు ఎందరో కవులూ, కళాకారులూ, ఇతర రంగాల మేధావులూ తయారవుతారు. అందుకు తగిన ప్రతిఫలాన్ని పాలకులు వాళ్ళకు ముట్టచెపుతారు.

దోపిడికీ, పీడనకూ చోటులేని ప్రత్యామ్నాయ వ్యవస్థను నిర్మిస్తామంటున్న విప్లవోద్యమాల పక్షాన నిలబడే రచయితలకు, ఇదంత సులభమైన బాధ్యతేమీ కాదు. ఉద్యమ సంస్థలను బేషరతుగా కీర్తించటం మాత్రమే ఉద్యమ సాహిత్యం కాబోదు. అలాంటి రచనలతో ప్రజల ప్రయోజనాల సంగతటుంచి ఉద్యమాల మౌలిక లక్ష్యాలకు కూడా మేలు జరగదు. విప్లవ సాహిత్యం నిర్వహించాల్సిన పాత్ర చాలా బాధ్యతాయుతమైనది. ఉద్యమ సంస్థలతోనూ, వాటికి వెలుపలున్న సమాజంతోనూ అది ఏకకాలంలో సంభాషించగలగాలి. విప్లవోద్యమాల గురించి సమాజానికున్న సందేహాలనూ, భయాలనూ, అభ్యంతరాలనూ ఉద్యమం ఎదుట పెట్టాలి -ఉద్యమ లక్ష్యాలనూ, కృషినీ వివరించి చెప్తూ మెజారిటీ ప్రజాశ్రేణులలో సహానుభూతిని నిర్మించాలి. ఇరు పక్షాల మధ్యనున్న వైరుధ్యాలను చర్చించాలి. రూపొందుతున్న ప్రత్యామ్నాయంలోని ప్రజాస్వామిక స్వభావాన్ని గురించి వెలుపలి సమాజానికి భరోసానివ్వగలగాలి.

ఇలాంటి కర్తవ్యాన్ని నెరవేర్చాలంటే ఆ ఉద్యమ లక్ష్యాలను ప్రేమిస్తూనే, విమర్శనాత్మకమైన సొంత అస్తిత్వాన్ని కూడా రచయిత నిలబెట్టుకోగలగాలి. గొంజాల్వెస్, పద్మకుమారి రాసిన కథలు ఇలాంటి ప్రయత్నం చేశాయి. న్యాయ వ్యవస్థకు ప్రజాప్రత్యామ్నాయాన్ని మొదటి కథ ప్రతిపాదిస్తే, స్త్రీల వ్యక్తిగత బాధ్యతగా సమాజంలో స్థిరపడిపోయిన మాతృత్వాన్ని విప్లవ రాజకీయాల ఎజెండాలో భాగం చెయ్యటాన్ని రెండో కథ డిమాండ్ చేసింది. ప్రస్తుతానికి పద్మకుమారి రాసిన

విలువలు. జీవితం శిథిలమైపోతున్నా చెక్కుచెదరకుండా ఉండడం.

కరీంనగర్, వరంగల్ జిల్లాల్లో జరిగిన ఎన్‌కౌంటర్‌ల సందర్భంగా మృతదేహాల స్వాధీనం కోసం వెళ్లిన వారిలో నేను వెళ్లినప్పుడు ఒక జర్నలిస్టుగా నాకక్కడ విజయకుమార్ తోటి జర్నలిస్టులతో పాటు కలుస్తుండేవాడు. ఆ 'ఎన్‌కౌంటర్' నిజానిజాలేమిటో స్థానిక వాస్తవాలు వివరిస్తుండేవాడు.

1999 డిసెంబర్ 2న నల్లా ఆదిరెడ్డి (శ్యాం), ఎర్రంరెడ్డి సంతోష్‌రెడ్డి(మహేశ్), శీలం నరేశ్ (మురళి)లను పశుల కాపరి లక్ష్మీరాజంతో పాటు కొయ్యూరు అడవుల్లో ఎన్‌కౌంటర్ చేసిన తర్వాత మూడు నెలల పాటు సాగిన నిరసనోద్యమంలో భాగంగా మేము ఉత్తర తెలంగాణ జిల్లాలో ప్రెస్ కాన్ఫరెన్స్‌లయినా నిర్వహిద్దామని ప్రయత్నించి వరంగల్ నుంచి కరీంనగర్ వెళ్లినపుడు కరీంనగర్ ప్రెస్‌క్లబ్‌లో విజయకుమార్ ప్రెస్ కాన్ఫరెన్స్ ఏర్పాటు చేసినందుకు మళ్లీ పోలీసుల కన్నెర్రకు గురయ్యాడు. పోలీసులు కరీంనగర్‌లో పీపుల్స్‌వార్ దళం ప్రవేశించిందని ఒక వదంతి లేవదీసి కరీంనగర్‌ను చుట్టుముట్టి మమ్ములను ప్రెస్‌క్లబ్‌లో నిర్బంధించాలని చూసారు. అప్పుడు మేము అడ్వకేటు, పౌరహక్కుల కార్యకర్త లియో ఆగస్టిన్ సహాయంతో బయటపడగలిగాం. 2002లో నేలకొండ రజిత అలియాస్ పద్మ 'ఎన్‌కౌంటర్', అంత్యక్రియల సందర్భంగా, సోమన్న ఎన్‌కౌంటర్, అంత్యక్రియల సందర్భంగా, 2004 చర్చల తర్వాత కరీంనగర్, వరంగల్ జిల్లాల్లో జరిగిన 'ఎన్‌కౌంటర్ల' మృతదేహాల స్వాధీనం, అంత్యక్రియల సందర్భంగా కూడ నేను వెళ్లగలిగినప్పుడల్లా జర్నలిస్టుగా విజయకుమార్ కలుస్తుండేవాడు. అస్థిరమైన జీవనాధారం, రోజురోజుకూ క్షీణిస్తున్న ఆరోగ్యంతో అయిదేళ్ల క్రితం ఇంక పూర్తిగా శయ్యాగతుడయ్యే దాకా ఆయన విప్లవోద్యమానికి చేయగలిగినంత సేవచేసాడు.

పార్కిన్‌సన్ వ్యాధి బయటపడి, మధుమేహ వ్యాధి, హృద్రోగం కూడ ఉన్నాయని వైద్యులు చెప్పాక హైదరాబాద్‌లో ఉండి చికిత్స చేయించుకోవాలని కొద్దికాలం ఉన్నాడు గానీ ఆర్థిక పరిస్థితుల వల్ల సాధ్యం కాలేదు. కరీంనగర్ ప్రెస్‌క్లబ్, జర్నలిస్టులు మాత్రం ఆయనను తీవ్ర అనారోగ్య స్థితిలో ఆత్మీయంగా చూసుకున్నారు. సహచరి సబిత చిన్నపాటి ఉద్యోగాలు, ట్యూషన్లు కూడ మానుకొని ఆయనను కంటికి రెప్పలా కాపాడుకున్నది. విద్యుల్లత, విరసం, ఎపిసిఎల్‌సి, జీవగడ్డ, వర్కింగ్ జర్నలిస్ట్ యూనియన్, ప్రెస్‌క్లబ్ - ప్రతిదీ ఆయన ఉద్యమ జీవితంలో భాగమే. ఒకొక్క పార్శ్వాన్ని ఆయనలో ప్రత్యక్షంగా చూసినవాళ్లు ఆయననట్లాగే గుర్తుపెట్టుకుంటారు. ఒక తరానికి ఆయన విప్లవ విద్యుత్తేజం అందించిన వాహిక అయ్యాడు. ఒక తరానికి జీవగడ్డ అయ్యాడు. తాను కాలుతూ రెండు తరాలకు వెలుగూ, ఆదరువూ అవుతూ - ఆయననెవరయినా ఎట్లా గుండెల్లో పదిలపరచుకోకుండా ఉండగలరు?

కథను చూద్దాం.

"కాంత పున్నం వెన్నెల" అనే కథ మాతృత్వాన్ని గురించి చర్చించిందని మాత్రమే చెప్పటం సరైనది కాదు. మాతృత్వమనే అంశం స్థిరమైన ఓ నిర్వచనానికి అందేది కాదు. దేశ కాల పరిస్థితులను బట్టీ, ఆయా స్త్రీల సాంఘిక, ఆర్థిక స్థాయిలను బట్టీ మాతృత్వ ధర్మం అనేక రూపాలను ధరించింది. ఈ క్రమంలో మాతృత్వమనే భావన చుట్టూ బోలెడంత కాల్పనికత కమ్ముకుంది. మరొక వైపున అంతులేని నిర్లక్ష్యానికీ గురైంది. స్త్రీలపై దోపిడికి, అణచివేతకు ఒక సాధనంగానూ మారింది.

స్త్రీకి సంబంధించినంత వరకూ ఏకకాలంలో ప్రాకృతికమూ, సాంఘికమూ కూడా అయిన అంశం మాతృత్వం. స్త్రీపురుష సంబంధంలాగానే ఇది కూడా ఓ రెండంచుల కత్తి. కేవలం ప్రకృతి సహజమైన శరీరధర్మంగా కుదిస్తే నిస్సారమై గిడసబారిపోతుంది -కాల్పనికతపాలు ఏ కాస్త ఎక్కువయినా అసాంఘికమై మిగులుతుంది. ఇంత సున్నితమైన ఈ బాధ్యతను తన వ్యక్తిగత, రాజకీయ జీవితాలతో సమన్వయించుకునేందుకు కాంత అనే ఒక యువతి చేసిన పోరాటమే ఈ కథ.

ఒక విప్లవ సంస్థలో అజ్ఞాత కార్యకర్తగా పనిచేస్తున్న కాంతకు ఎదురైన మాతృత్వానుభవం ఇతర రంగాల స్త్రీల అనుభవం కన్నా భిన్నమైనది. ఉద్యమ జీవితానికీ ఈ బాధ్యతకూ పొసగదన్న స్పష్టమైన ఎరుకతో, పిల్లలను కనగూడదనే నిర్ణయంతో జీవన సహచరులైన కాంత, పున్నం జీవితాల్లోకి అనుకోని విధంగా ఓ పాపాయి వచ్చి చేరింది. పున్నం చేయించుకున్న వాసెక్టమీ ఫెయిలవడంతో కాంత గర్భవతయింది. అబార్షన్ చేయించుకోవడమో, బిడ్డను కని ఎవరికైనా పెంపకానికి ఇచ్చెయ్యటమో -రెండే మార్గాలు. రెండో మార్గాన్ని ఎన్నుకున్న కమలక్క కాంతతో బాటే ఉన్నది. కాంత కూడా వాటిలో ఏదో ఒక పరిష్కారాన్ని వెదుక్కుంటుందని పున్నం, ఇతర ఉద్యమ సహచరులూ ఆశించారు.

కానీ, కాంత తీసుకున్న నిర్ణయం ఈ రెండిరటికీ భిన్నమైనది. అనారోగ్యం వల్ల అబార్షన్ వీలుపడక పాపకు జన్మనిచ్చింది.

బిడ్డను స్వీకరించటానికి ఇరువైపుల కుటుంబాలూ సిద్ధంగా లేవని కూడా తేలిపోయింది. పాపతోబాటుగా పార్టీలో కొనసాగాలని చేసిన ప్రయత్నాలు ప్రమాదకరంగా పరిణమించాయి. అంతిమ నిర్ణయం తీసుకునే బాధ్యత ఆమె మీదనే పడింది. పాప పెంపకాన్ని తక్షణ బాధ్యతగా స్వీకరించి బయటి ప్రపంచంలోకి నడిచింది కాంత. స్త్రీల వ్యక్తిగత విషయాలుగా కనపడేవాటిలోకి రాజకీయ సారాంశాన్ని గురించి ప్రశ్నలు రేకెత్తించి మరీ వెళ్ళింది.

రహస్యోద్యమ జీవితానికీ, మాతృత్వానికీ నడుమ నలిగిన స్త్రీల చరిత్రలను ఏనాటినుండో చదువుతూనే ఉన్నాం. తమ కుటుంబాల దగ్గరా, సానుభూతిపరుల దగ్గరా మాత్రమే కాదు -అపరిచితమైన ప్రదేశాల్లోనూ, చివరికి పోలీసు క్యాంపుల ముందూ బిడ్డలను వదిలి పోరాటంలోకి దూకిన స్త్రీల గాథలను ఎన్నో ఉద్యమాలు రికార్డు చేశాయి. వాళ్ళ త్యాగాలను కీర్తించాయి. అలా చెయ్యలేక వెనుదిరిగిన స్త్రీల "బలహీనత"ను తప్పుపట్టాయి.

ఆ పరిస్థితుల్లో అవి అత్యవసరమైన చర్యలే కావచ్చు, కానీ న్యాయమైనవేనా? తమ బాధ్యతేమీ లేని ఏ కారణం వల్లనో ఈ లోకంలో కళ్ళు తెరిచిన పసివాళ్ళను ఇంత మూల్యం చెల్లించమనటం సరైనదేనా? గమ్యం తెలియని దారుల్లోకి వాళ్ళను నెట్టివేసే హక్కు తల్లులకైనా ఉండవచ్చా? తాము ఎన్నుకున్న ఆశయాలకు ప్రతికూలమైన సమాజంలో పెరుగుతున్న బిడ్డల గురించి ఆ స్త్రీలలో మెదిలే భయాందోళనల మాటేమిటి? కమలక్క వంటి మహిళా విప్లవకారులు గొంతు విప్పితేగానీ ఈ సంఘర్షణ వెలికిరాదు.

కాంతను ఒక "త్యాగమూర్తి"గానో, మాతృత్వ బంధానికి లొంగిపోయిన "బలహీనురాలి"గానో చిత్రించి ఉంటే ఈ కథను గురించి పట్టించుకోవాల్సిందేమీ ఉండేది కాదు. కానీ, కాంత తరం నాటికి స్త్రీల చైతన్యంలోనూ, ఉద్యమాల అవగాహనలోనూ కొత్త దశ ప్రారంభమవటాన్ని గురించి ఈ కథ మాట్లాడింది. వ్యక్తికీ, నిర్మాణానికీ (కుటుంబం నుండి విప్లవపార్టీ దాకా ఏదయినా కావచ్చు) ఉండే పరస్పర సంబంధమేమిటి? వ్యక్తి స్వేచ్ఛకూ, నిర్మాణగతమైన క్రమశిక్షణకూ వైరుధ్యం ఏర్పడేదెక్కడ? ఆ వైరుధ్యాన్ని శత్రుపూరితం కాకుండా కాపాడుకోలేమా? అందుకు ఇరుపక్షాలూ కలిసి చెయ్యాల్సిన సంస్కారవంతమైన కృషి ఎలా ఉండాలి? అనే పాత ప్రశ్నలకు కొత్త సందర్భంలోంచి జవాబులు వెదికిన కథ ఇది.

ఆధిపత్యమూ, ఆస్తి భావనా రద్దయితే స్త్రీపురుషుల మధ్యన విడదీయలేని ఐక్యత ఏర్పడుతుందంటాడు "జీవితాదర్శం"లో చలం. స్వీయక్రమశిక్షణ మాత్రమే నిలిచి, అన్ని రకాల ఆధిపత్య సంబంధాలూ రద్దయిపోయే సమాజాన్ని కలగనే విప్లవకారులు తమ సభ్యులతో భావైక్యతను సాధించటానికి ఎలా ప్రవర్తించాలి? ఈ కథలో కాంతా, ఆమె పనిచేసే విప్లవ సంస్థా కలిసి అలాంటి ఓ నమూనాను సాధ్యం చేశారు. ఒకరి నుండి మరొకరు నేర్చుకుంటూ ఎదిగారు.

కాంత సమస్యను పరిష్కరించగలిగే వెసులుబాటు లేకపోయినా, దాన్ని సహానుభూతితో చూడగల సంస్కారం పున్నంలోనూ, ఇతర సహచరుల్లోనూ నిండుగా ఉంది. ఇద్దరి బాధ్యతతో ఏర్పడిన ఒక పరిణామానికి స్త్రీగా కాంత మాత్రమే భారాన్ని మోయవలసి వస్తున్నందుకు వేదనపడ్డాడు పున్నం. "మాతృత్వానుభూతికి ఆటంకం కలగని విముక్తి ప్రాంతాలను సృష్టించే రోజు" కోసం ఆరాటపడ్డాడు. "ఇది నీ వ్యక్తిగత సమస్య కాదు. దీన్ని రాజకీయంగా ఆలోచించాలి... ఇది నీ సమస్య మాత్రమే కాదు, పార్టీది. విప్లవంలో మాతృత్వం గురించి ఇంకా మనం చాలా నేర్చుకోవాలి. దీనికి పరిష్కారం ఉంటుంది. లేకపోతే ఇది మహిళల సమస్యే అయిపోతుంది..." అని పార్టీ భరోసా ఇచ్చింది. ఆమె కుంగిపోయినప్పుడల్లా అండగా నిలబడింది.

ఈ రాజకీయ వాతావరణంలో రూపొందిన వ్యక్తిత్వం కాంతది. అందుకే ఆమె గాంభీర్యాన్ని నటించటమూ, పాప పట్ల తన అనుభూతిని దాచుకోవడమూ చెయ్యలేదు. సంస్థ నిర్మాణం నుండి తాత్కాలికంగా వెలుపలికి నడిచినా ఉద్యమ లక్ష్యాలను తన చైతన్యంలో భాగంగా ఇముడ్చుకుంది. నిర్బంధాలనూ, ప్రలోభాలనూ ఎంత దృఢంగా తట్టుకుని నిలిచిందో, పాప బాధ్యతను కూడా అంతే స్థిరంగా స్వీకరించింది. నిజానికి ఆ బాధ్యత కూడా ఆమె రాజకీయ కార్యాచరణలో ఒక భాగమయింది. నిస్సహాయుల పక్షాన నిలబడటమనే అవగాహనే ఆమెను ఈ బాధ్యతలోకి నడిపించింది. ఉద్యమంలో మరింత ప్రత్యక్షంగా పాలుపంచుకునే అవకాశాన్ని

(మిగతా 60వ పేజీలో)

వ్యాసం

అమెరికాలో పోయిన ఉద్యోగాలు వచ్చాయి సరే, మాంద్యం సంగతేమిటి?

-ఇఎస్ బ్రహ్మచారి

పెట్టుబడిదారీ విధానంలో పెట్టుబడిదారుడు ఉత్పత్తి చేసే ప్రతిదీ సరుకే. అమ్మకం కొరకే. సరుకు ఉపయోగపు విలువా, విలువా- రెంటి సమ్మేళనం. అవి రెండూ సరుకులోని విరుద్ధాంశాలు. ఒకేచోట వుండటమే వైరుధ్యం. పెట్టుబడిదారుడు సరుకుల్ని ఉత్పత్తి చేసేది వాడుకోవటానికి కాదు అమ్ముకొని విలువని రాబట్టటం కోసం. వుపయోగపు విలువ కోసం కాదు, విలువ కోసం. అంటే అతనికి సరుకు వుపయోగపు విలువ అనవసరం. విలువ మాత్రమే అవసరం. ఇందుకు సరుకులో ముడిబడి వున్న రెండు విరుద్ధాంశాలూ విడివడి పోవాలి. దాని ఉపయోగపు విలువ కోసం సరుకుని తీసుకుని దాని విలువని ఇవ్వాలి. అప్పుడు మారకం జరుగుతుంది. ఒకరికి విలువదక్కితే మరొకరికి ఉపయోగపు విలువ దక్కుతుంది. ఆవిధంగా, సరుకులోని విరుద్ధాంశాలయిన ఉపయోగపువిలువా, విలువా విడివడి పోతాయి. అప్పుడే ఆరెంటిలో ఎవరికి కావలసినది వారికి దక్కుతుంది. సమస్య పరిష్కారం అవుతుంది. మారకం కాకపోతే, ఆవిరుద్ధాంశాలు అలానే పెనవేసుకుని విడివడి పోకుండా వున్నంత కాలమూ వైరుధ్యం అలాగే కొనసాగుతుంది. పెట్టుబడి పెట్టిన వానికి అవసరమయిన విలువ సరుకులో ఇరుక్కు పోతుంది. అది సమస్య అవుతుంది.

సరుకుల్ని ఉత్పత్తి చేసేది వాడుకోవటానికి కాదు, అమ్ముకొని లాభం లాగేందుకు. కనక సరుకు మార్కెట్లో మారకం అయి తీరాలి. అంతేకాదు. తయారీకీ, అమ్మకానికీ వ్యవధి ఎంతతక్కువ వుంటే తయారీదారుడికి అంత ప్రయోజనం. మళ్ళీ మళ్ళీ తయారు చేసి అమ్ముకుంటాడు. అయితే వ్యవధి ఎక్కువయ్యేకొద్దీ, ఉత్పత్తి సజావుగా సాగదు. వెనకంజ వేస్తుంది. వ్యవధి మరీ ఎక్కువయితే సరుకులు గోడవున్లలో మేటలు వేస్తాయి. జనం సరుకులు తక్కువగా కొంటారు. అవసరంలేక కాదు, కొనేందుకు డబ్బులేక. ఆపరిస్థితే మాంద్యం.

ఫాక్టరీల్లో సరుకులు తయారవుతూనే వుంటాయి. అందుకు తగ్గట్లు , సకాలంలో అమ్ముడవాలి. లేకుంటే కొంతకాలానికి ఉత్పత్తి తగ్గించాల్సి వస్తుంది. పనిలోఉన్న కార్మికులందరికీ పనివుండదు. కొందరికి ఉద్యోగాలు పోతాయి. ఉత్పత్తిసాధనాలు నిరుపయోగంగా పడుంటాయి. పెట్టుబడిదారీ ఆర్థిక వ్యవస్థ సజావుగా సాగాలంటే తయారీకీ, అమ్మకానికీ మధ్య వ్యవధి పరిమితుల్లో వుండాలి. అధికమయితే నడక నెమ్మదిస్తుంది. మరీ అధికమయితే మాంద్యం, సంక్షోభం తలెత్తి బుసగొడతాయి. కనక సంక్షోభం ఉపయోగపు విలువకీ, విలువకీ మధ్య ఉన్న వైరుధ్యానికి ప్రతిబింబమే.

వాణిజ్యవలయాలు

ఆర్థికాభివృద్ధి నిరంతరాయంగా సాగదనీ, పైకి లేస్తూ, కిందకిజారుతూ, మరల పైకెక్కుతూ అలల మాదిరిగా సాగుతుందని 19 వ శతాబ్దంలోనే తెలుసుకున్నారు. వాటిని వాణిజ్య వలయాలు (business cycles)అన్నారు. వృద్ధి పతాకస్థాయికి చేరుతుంది. అక్కడనించీ క్షీణించటం మొదలవుతుంది. ఒకస్థాయికి దిగాక , ఆ అడుగు నించీ పైకి పోయి మరో శిఖరాన్ని తాకుతుంది. ఆశిఖరం నించీ మళ్ళీ దిగి మరో అడుగుస్థానాన్నితాకి, తిరిగిపైకెక్కుతుంది. పెట్టుబడిదారీ విధానం వున్నంతకాలమూ ఇదే ధోరణి కొనసాగుతూ వుంటుంది.

మార్కెట్ కళకళలాడుతూ ఉన్నస్థాయినించి దిగి వచ్చి, అడుగు తాకేదాకా మాంద్యకాలం (రెసెషన్). అక్కడనించి పైకి సాగి శిఖరస్థాయికి చేరే దాకా వికాసకాలం(రికవరీ) అనీ అంటారు. రెండు కలిస్తే వాణిజ్య వలయం. అలాంటివి చాలా వచ్చాయి.

అమెరికాలో వాణిజ్య వలయాల రాక పోకల్ని ఎన్. బీ. ఈ. ఆర్ (National Bureau of Economic Research) సంస్థలో భాగమయిన కమిటీ (Business Cycle Dating Committee) నిర్ణయించి ప్రకటిస్తుంది. 1854 నించీ 2009 వరకూ మొత్తం 33 వాణిజ్య వలయాలు (Business cycles) వచ్చాయి. రెండో ప్రపంచ యుద్ధానంతరం ఇప్పటిది పదకొండవది.

ఈ మాంద్యం 2007 డిశంబర్లో మొదలయింది. రెండేళ్ళలో 86 లక్షలా 63 వేల వుద్యోగాలు పోయాయి. 1929 తర్వాత ఇన్నిపోయిన మాంద్యం లేదు. మహా సంక్షోభం తర్వాత ఇదే తీవ్రమైనది. 1990 మాంద్యంలో వరసగా 11 నెలలో 16 లక్షలా 26 వేల వుద్యోగాలు పోయాయి. తర్వాత 21 నెలలకి అవన్నీ వచ్చాయి. 2001 జనవరి 2003 ఆగస్ట్ మధ్య30 నెలలు పోయాయి. నికరంగా 26 లక్షలా 61 వేల వుద్యోగాలు పోయాయి. అవన్నీ 26 నెలలకల్లా తిరిగి వచ్చాయి. 2008 మాంద్యంలో 29 నెలలు 86 లక్షలా 63 వేల వుద్యోగాలు పోయాయి. తిరిగి వచ్చేసరికి 50 నెలలు పట్టింది. ఎక్కువ పోయాయి రావటానికి ఎక్కువ సమయం పట్టింది. 1929 తర్వాత మాంద్యాలలోఇన్ని వుద్యోగాలు పోయిన మాంద్యం లేదు, పోయినవి తిరిగి రావటానికి ఇంత ఎక్కువ కాలం పట్టిన మాంద్యం ఇంకొకటి లేదు. అందుకే 1929 దాన్ని మహా సంక్షోభం అంటే, దీన్ని మహా మాంద్యం అన్నారు. 2009 జూన్లో ముగిసి, రికవరీ మొదలయిందన్నారు. అన్నాక మరో 6 నెలలు వరసగా 12 లక్షలా 50 వేలు పోయాయి. 2014 మే చివరకి పోయినవి తిరిగి వచ్చాయి. 2014 సెప్టెంబర్ చివరకి మాంద్యం ముందుకంటే 10 లక్షలా 85 వేల వుద్యోగాలు ఎక్కువ వున్నాయి.

ఆధారం : http://data. bls. gov/timeseries/ CES0000000001?output_view=net_1mth ఇంకేం, పాలకులు ఉబ్బితబ్బిబ్బవుతున్నట్లు కనబడుతున్నారు. ఈ ఒక్క

ఉద్యోగాల పోకడా రాకడా :2008 -2014

	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008
జనవరి	144,000	197,000	360,000	70,000	18,000	-798,000	15,000
ఫిబ్రవరి	222,000	280,000	226,000	168,000	-50,000	-701,000	-86,000
మార్చ్	203,000	141,000	243,000	212,000	156,000	-826,000	-80,000
ఏప్రిల్	304,000	203,000	96,000	322,000	251,000	-684,000	-214,000
మే	229,000	199,000	110,000	102,000	516,000	-354,000	-182,000
జూన్	267,000	201,000	88,000	217,000	-122,000	-467,000	-172,000
జులై	243,000	149,000	160,000	106,000	-61,000	-327,000	-210,000
ఆగస్ట్	180,000	202,000	150,000	122,000	-42,000	-216,000	-259,000
సెప్టెంబర్	248,000	164,000	161,000	221,000	-57,000	-227,000	-452,000
అక్టోబర్		237,000	225,000	183,000	241,000	-198,000	-474,000
నవంబర్		274,000	203,000	164,000	137,000	-6,000	-765,000
డిసెంబర్		84,000	214,000	196,000	71,000	-283,000	-697,000
మొత్తం	2,040,000	2,331,000	2,236,000	2,083,000	1,058,000	-5,087,000	--3,576,000

అంశాన్ని పట్టుకొని రికవరీ పరుగుపెడుతున్నట్లు మాట్లాడుతున్నారు. ఒబామాకి పట్టపగ్గాలులేవు. ఎంతోచేసినట్లు చెప్పుకుంటున్నాడు.

ఆ మాటల్లో ఎంత నిజముంది. కార్మికుల వాస్తవ స్తితి ఏమిటి, మామూలు ప్రజల జీవన ప్రమాణాలు పెరిగాయా- ఈ అంశాలని పరిశీలించటమే ఈవ్యాసం ఉద్దేశం. ఇప్పటి పరిస్తితి ముందు ముందు ఎలా మారే అవకాశముందో ఆలోచించటమూ ఇందులో భాగమే.

నిరుద్యోగంపై గణాంకాల నిజాలు

బ్యూరో ఆఫ్ లేబర్ శ్టాటిస్టిక్స్ అనే సంస్థ ఉద్యోగ నిరుద్యోగ నివేదిక ప్రతినెలా మొదటి శుక్రవారం నాడు విడుదలచేస్తుంది. అందులో ఉద్యోగాలెన్ని వచ్చాయి లేక పోయాయి అనేదానితో పాటు చాలా అంశాలకి సంబంధించిన గణాంకాలు ఉంటాయి. 16 ఏళ్ళ పైబడ్డవాళ్ళు పనులు చేయగల వాళ్ళ కిందికోస్తారు. వీళ్ళెంతమంది? వీళ్ళలో కార్మిక జాబితాలో ఎంతమంది వున్నారు? జాబితాలో లేనివాళ్ళు ఎంతమంది?ఉద్యోగులు ఎంతమంది? నిరుద్యోగులు ఎంతమంది? 27 వారాలు వుద్యోగాలు లేని దీర్ఘకాల నిరుద్యోగులు ఎంతమంది? పనియీడు వాళ్ళలో ఉద్యోగులు ఎంతమంది? పార్ట్ టైం వాళ్ళెంత మంది? వారంలో ఎన్ని గంటలు పని వుంటున్నది? సగటు గంట వేతనం ఎంత? జాబితాని ఆనుకొని వున్న వాళ్ళు ఎంతమంది? సమాచారం వుంటుంది. కనక కార్మికుల పరిస్థితులెలా వున్నాయో తెలుసుకోవాలంటే వీటన్నిటినీ కలిపి చూడాలి. మాంద్యం ముందున్న ఉద్యోగాలన్ని తిరిగి వచ్చేసినంత మాత్రాన సరిపోదు. వచ్చిన ఉద్యోగాలెన్ని? నిరుద్యోగ శాతం ఎంత? ఈరెంటినీ బట్టి కార్మికుల బాగోగులు నిర్ణయించటం తప్పు. అన్ని అంశాలూ కలిపి చూస్తేనే వాస్తవ పరిస్థితి బయటపడుతుంది.

మాంద్యం ముందు గణాంకాలని ఇప్పటి గణాంకాలతో పోల్చి తేల్చటం సరైన పద్ధతి.

పై అంశాలు మాంద్యం ముందూ ఎలావున్నాయో ఇప్పుడు ఎలావున్నాయో పోల్చి చూద్దాం.

అంశం	2007 డిశంబర్	2014 సెప్టెంబర్
జైళ్ళలో లేని సివిల్ జనాభా	23,31,56,000	24,84,46,000
కార్మిక జాబితాలో ఉన్నవాళ్ళు	15,38,66,000	15,58,62,000
కార్మిక జాబితాలో లేనివాళ్ళు	7,92,90,000	9,25,84,000
ఉద్యోగులు	14,62,11,000	14,66,00,000
నిరుద్యోగులు	76,55,000	92,62,000
నిరుద్యోగం రేటు	5.0 శాతం	5.9 శాతం
6 నిరుద్యోగం రేటు	8.4 శాతం	11.8 శాతం
దీర్ఘకాల నిరుద్యోగం రేటు	17.4 శాతం	31.9 శాతం
దీర్ఘకాల నిరుద్యోగులు	13,30,000	30,00,000
కార్మిక జాబితా- సివిల్ జనాభా నిష్పత్తి	66	62.7
ఉద్యోగిత- సివిల్ జనాభా నిష్పత్తి	62.7	59
కార్మిక జాబితా	15,38,66,000	1,55,862,000
పార్ట్ టైం వాళ్ళు	46,00,000	71,00,000
25-54 ఏళ్ళు వుండే కార్మికులు	83 శాతం	81.5 శాతం
వారంలో పనిగంటలు	33.8	34.6
సగటు గంట వేతనం	17.71	20.67 డాలర్లు
వేతనాల పెరుగుదల	3.5 శాతం	2 శాతం

అమెరికాలో ఈఅంశాల్ని లెక్కించే విధానం చూద్దాం. మొత్తం జనాభాని లెక్కలోకి తీసుకోరు. జైళ్ళలో, నర్సింగ్ హోం లలో, మిలిటరీలో లేని 16 ఏళ్ళ పైబడ్డవాళ్ళు సివిల్ జనాభా (Non-institutional civil population). వీళ్ళలో ఉద్యోగాలున్నవాళ్ళనీ, ఉద్యోగాలకోసం వెదుకుతున్నవాళ్ళని లెక్కిస్తారు. వీళ్ళతో కార్మిక జాబితా రూపొందిస్తారు. ఈజాబితాను బట్టి నిరుద్యోగ శాతం కడతారు.

నిరుద్యోగం రేటు 2007 డిశంబర్లో 5 శాతం వుంది. ఇప్పుడు 5. 9 శాతం. మాంద్యం ముందు స్థాయికి దిగిరాలేదు .

పోయిన వన్నీ వచ్చాయి, 10 లక్షలు ఎక్కువే వచ్చాయి. అయినా

నిరుద్యోగం రేటు మాంద్యం ముందు కన్న ఎక్కువ ఎందుకుంది? జనాభా పెరుతూవుంది. నెలనెలా కనీసం ఒక లక్షమంది కొత్తగా పనియాడు కొస్తారు. కార్మిక జాబితాలో చేరతారు. కనకనే ఉద్యోగాలొచ్చినా, రేటు మామూలు స్థాయికి రాలేదు.

వీళ్ళకీ ఉద్యోగాలొస్తే గాని నిరుద్యోగం రేటు మాంద్యం ముందు స్థాయికి రాదు ఈ అంశాన్ని కలిపి లెక్కిసే, హామిల్టన్ ప్రాజెక్ట్ ప్రకారం 2014 సెప్టెంబర్ చివరకి వుద్యోగాల కొరవ 54 లక్షలు. రికవరీ నాటినుండీ (2010 మార్చ్) వచ్చిన వుద్యోగాలు నెలకి సగటున 178,000. ఆలెక్కన వస్తే కొరవ పూడటానికి 2018 మేదాకా పడుతుంది. అలాకాక, ఈ 12 నెలల సగటూ 220,000 అంకెని పట్టుకుంటే మాంద్యం ముందు దశా 2017 జూన్ కివస్తుంది. 240,000 లెక్కన వస్తే 30 నెలలు చాలు. 2017 మార్చ్ అవుతుంది. అలాగయినా ఇలాగయినా అప్పటికి ఒబామా పదవిలో వుండడు

నిరుద్యోగులూ, నిరాశపడ్డ శ్రామికులూ (discouraged workers), జాబితాకి అంచున వున్న వాళ్ళూ (marginally attached to the labor force) ఆర్థికకరణాల వల్ల పార్ట్ టైం చేస్తున్నవాళ్ళు కార్మికులుగా జాబితాలో వుండరు. నిరుద్యోగులుగా లెక్కకి రారు. కనక జాబితా తగ్గుతుంది. అలానే నిరుద్యోగూలూ తగ్గుతారు. వీళ్లని కలిపి లెక్కిస్తే తేడా వస్తుంది. కలపకుండా చెప్పేదాన్ని యూ 3 (U3) నిరుద్యోగం రేటు. కలిపి లెక్కిస్తే దాన్ని యూ 6 (U6) నిరుద్యోగం రేటు అంటారు. యూ 6 కంటే యూ3 ఎప్పుడయినా తక్కువే వుంటుంది. పాలకులు యూ 3 ని పట్టుకొని మాట్లాడుతుంటారు. 2007 డిశంబర్లో 8.8 శాతం. 2014 సెప్టెంబర్లో 11.8 శాతానికి చేరింది. యూ 6 యూ3 రేట్లు మాంద్యం ముందు స్థాయికి చాలా దూరంలో వున్నాయని తేలింది.

శ్రమ మార్కెట్ పోకడ తెలుసుకోటానికి మెరుగైన కొలత, పనియాడు జనంలో ఉద్యోగుల వాటా. అప్పుడు 62.7 శాతం. ఇప్పుడు 59 శాతం. ఇది పెరిగితే బాగున్నట్లు లెక్క. బాగా తగ్గింది. ఇది కార్మికులకి చేటు. పనియాడు వాళ్ళలో ఎక్కువమంది జాబితాలోకొస్తే మెరుపడ్డట్లు. మాంద్యం ముందు 66 శాతం మంది జాబితాలో వున్నారు. ఇప్పుడు 62.7 కి తగ్గారు. అంటే అవకాశాలు తక్కువ వున్నాయన్నమాట.

ఉద్యోగుల్లో పార్ట్ టైం వాళ్ళూ అప్పుడు 46 లక్షల మంది. ఇప్పుడు 71 లక్షలకు పెరిగారు. వికాసకాలంలో వుద్యోగాలు పెరుగుతాయి. అవకాశాలు వస్తాయి. కనక పార్ట్ టైం వాళ్ళు పూర్తికాలం వుద్యోగాల్లోకి మారతారు. పార్ట్ టైం వాళ్ళు తగ్గుతారు. కాని పాలకులు గొప్పగా చెప్పుకుంటున్న ఈ వికాసకాలంలో పార్ట్ టైం వాళ్ళు విపరీతంగా పెరిగారు. 27వారాలు నిరుద్యోగులుగా వున్నవాళ్ళని దీర్ఘకాల నిరుద్యోగులంటారు. వాళ్ళకి బాధలు ఎక్కువవుతుంటాయి అనేది స్పష్టమే. మాంద్యం ముందు 13 లక్షలా 30 వేలమంది. ఇప్పుడు 30 లక్షలకు పెరిగారు.

పై వివరాల్ని బట్టి నిరుద్యోగ సైన్యం నానాటికీ పెరిగి పోతున్నదని తేలింది. మరి పనులున్నవాళ్ళ ఆదాయాలు పెరుగుతున్నాయా అంటే అదీ లేదు.

సగటు గంట వేతనం పెరుగుతూ వుండాలి. అది కార్మికులకి మేలు చేస్తుంది. జీవన ప్రమాణాన్ని పెంచుతుంది. అయితే ఈసారి పెరిగింది లెక్కలోది కాదు. అప్పుడు 17.71 డాలర్లు. ఇప్పటి ధరల పెరుదలని బట్టి లెక్కిస్తే అది 19.58 డాలర్లకి సమానం. ప్రస్తుతం గంట కూలి 20.33 డాలర్లు. దీన్నిబట్టి కార్మికులు ఏడేళ్ళ క్రితం ఎలాబతికారో అలాగే బతుకుతున్నారన్నమాట.

అదే మహాసంపన్నుల విషయం పూర్తి భిన్నంగా వుంటుంది. ఆదాయాలు ఇబ్బడి ముబ్బడయి నకల సౌభాగ్యాలతో తులతూగుతుంటారు.

ఒబామా చెప్తున్నదేమిటి? చేస్తున్నదేమిటి

ఒబామా కార్మికుల బతుకులు బాగుపరుస్తానని పదేపదే అంటుంటాడు. చాలా చేస్తున్నట్లు చెప్పుకుంటుంటాడు. కాని చెప్పేది చేయటమూ లేదు, చేస్తున్నది చెప్పటమూ లేదు- అందరు పాలకుల్లాగే. 2013 జులై 24 ఉపన్యాసంలో కష్టపడేవాళ్ళు పైకొచ్చే వ్యవస్థని నిర్మించవచ్చన్నాడు ఒబామా.

రెండో ప్రపంచ యుద్ధం తర్వాత కొన్నేళ్ళపాటు మధ్యతరగతి అభ్యుదయానికి ఇంజన్‌గా వుంది. ఉత్పాదకత పెరిగితే దాని ఫలాలు శ్రామికులూ కొంతమేరకు పొందారు. కష్టపడి పనిచేస్తే -అది ఏదయినా, కంపెనీ పెట్టుకున్నవాడయినా నేలవూడ్చే వాడయినా- మంచి వేతనం వస్తుందనే నమ్మకం వుండేది. సొంతిల్లు ఏర్పరుచుకో గలరనీ, వృద్ధాప్యంలో ఖర్చులకి మిగుల్చుకోగలరనీ, అన్నిటినీ మించి పిల్లలకి తమకన్నా మెరుగయిన జీవితం కల్పించగలుగుతారనీ విశ్వాసం వుండేది అని చెప్పాడు.

అయితే కాలక్రమంలో ఉత్పాదకత పెరుగుదలకీ, ప్రజల వేతనాలకీ వున్న లింక్ తెగిపోయింది. 1979 - 2007 మధ్య పై ఒక్క శాతం మంది ఆదాయం 4 రెట్లయింది. కాని సామాన్యుల ఆదాయం అడుగు ముందుకెయ్యటం కష్టమయింది. టెక్నాలజీలో, మేన్యుఫాక్చరింగ్‌లో, ఎనర్జీలో, ఆరోగ్య రక్షణలో అమెరికాలో విప్లవకర మార్పులొచ్చాయి. వీటితో దెబ్బతిన్న మధ్యతరగతిని బాగుపరచవచ్చు. పూర్వ వైభవం కలిగించవచ్చు. కష్టపడే వాళ్ళు ముందుకుపోయే ఆర్థిక వ్యవస్థని నిర్మించవచ్చు. అన్నాడు ఒబామా. ఆయన ఆధారపడ్డ అంశాలు వాటికవే వేతనాల్నిఎలా పెంచుతాయి? ఉత్పత్తి శక్తుల అభివృద్ధి ఫలాలు పంపిణీ ఎలా అవుతాయి? అదే నిజమయితే ఇంతకు ముందూ ఇవన్నీ నిరంతరం మెరుగుపడుతున్నాయి గదా. అయినా ఆదాయ అంతరాలు తారాస్థాయికి చేరాయి. పెట్టుబడిదారులు తమ వాటా పెంచుకొనే ప్రయత్నం చేస్తూనే వుంటారు. ప్రభుత్వాలు వాళ్ళకి అనుకూలంగా పనిచేస్తూ, వాళ్ళ లాభాల్ని పెంచే ప్రయత్నం చేస్తూ, వాళ్ళ వ్యాపార వ్యవహారాలు చక్కబెట్టే కమిటీలుగా వుంటాయి. ఒబామా కూడా వాళ్ళపట్ల తన కర్తవ్యం నెరవేరుస్తూనే వున్నాడు. అందుకు ఇంకేం కావాలో, ఉన్న ఆటంకాలేవో, వాటినెలా అధిగమించాలో ఆలోచించి చెప్పాలి గదా. అదేం లేదు.

యజమానులు తమలాభం పెంచుకునే ప్రయత్నం చేస్తుంటారు. కార్మికులకి వేతనాలు పెంచితే వాళ్ళ లాభం తగ్గుతుంది. తప్పని పరిస్థితుల్లో పెంచుతారు. నిరుద్యోగులు పెరుగుతూవుంటే , వేతనాలు పెంచాల్సిన పనేముంది. ఎన్నో సందర్భాలలో తగ్గిస్తారు కూడా. ఎంత

ఉత్పాదకత పెరిగినా ఫలాలు కార్మికులకి తగినంత ఇవ్వాలని ఎక్కడుంది? యజమానులే లాక్కోవచ్చు. అదే జరుగుతున్నది. టెక్నాలజీ మెరుగుదలలతో సరుకుల వుత్పత్తి తక్కువ మందితో ఎక్కువ సరుకులు వుత్పత్తవుతున్నాయి. ప్రజల ఆదాయాలు పెరిగితేనే అవి అమ్ముడతాయి. పెరిగితే పెట్టుబడిదారుల లాభాలు తగ్గి, వాళ్ళ ప్రయోజనాలు దెబ్బతింటాయి. కార్మికుల ఆదాయం తగ్గితే సరుకులు అమ్ముడుపోవు. ఇదే చిక్కుముడి.

విదేశాలకు పోయిన అమెరికా కంపెనీలని తిరిగి అమెరికాలో పెట్టమని ఒబామా యజమానుల్ని అడిగాడు. అక్కడకు పోయింది కార్మికుల వేతనాలు తక్కువ గనక. తిరిగి అమెరికాకి రావాలంటే అమెరికాలో కూడా వేతనాలు తగ్గాలి. తగ్గించేందుకు ఒబామా శాయశక్తులా కృషి చేస్తున్నాడు. 2009లో జనరల్ ఎలక్ట్రికల్‌నీ, క్రిజ్లర్‌నీ పునర్వ్యవస్థీకరించమన్నాడు. దాంతో వేతనాల తగ్గింపూ, ప్రయోజనాల్లో కోత అమల్లో కొచ్చాయి. ఆ ఆటో దిగ్గజాలకి బెయిలవుట్ ఇచ్చేటప్పుడు కొత్తగా పనిలో చేరేవాళ్ళకి పాత వాళ్ళ జీతంలో 50 శాతం తక్కువ చేశారు. ఇందుకూ ఆటో కార్మిక సంఘం ఒప్పుకుంది లేకుంటే బెయిలవుట్ ఉండదు. దాంతో కొత్తవాళ్ళు గంటకి 12-15 డాలర్లతో సరిపెట్టుకోవాల్సి వచ్చింది. అప్పటిదాకా ప్రపంచంలోనే వస్తూత్పత్తి రంగంలో వీళ్ళ జీతాలు ఎక్కువ. ఇప్పటి వేతనం పేదరికానికి చేరువలో వుంచేటంత మాత్రమే. ఇది క్రమంగా ప్రైవేట్ రంగమంతా పాకుతోంది.

వస్తుత్పత్తిరంగంలో ఒకయూనిట్ సరుకు ఉత్పత్తికి కార్మికునికిచ్చేది 2000 లో కంటే 2010 లో 13 శాతం తక్కువ. చైనా నుంచి ఉద్యోగాలు కొన్ని తిరిగి వస్తున్నాయంటే అర్థం, అక్కడికీ అమెరికాకీ ఉత్పత్తికయ్యే వ్యయంలో పెద్ద తేడా లేదని. ఒకరకంగా బయటకు పోవటం కన్నా అమెరికాలో మేలని. కనీసం పరవాలేదని.

ఒబామా అమెరికాలోనే ఉత్పత్తి పెంచమంటాడు. బయటకు పోయిన ఉద్యోగాల్నితిరిగి తెమ్మంటాడు. ఇలా తేవటం కంపెనీలకి ఆకర్షణీయంగా ఉండేందుకు చెయ్యగలిగిందంతా చెయ్యటమే మన పని అన్నాడు. ఎక్కడ చౌకగా శ్రామికులు దొరికితే అక్కడకు కార్పొరేట్లు వెళతారు. మరేదీ వాళ్ళని ఆపలేదు. అందుకే వాళ్ళు చైనా ఇండియా రష్యా లాంటి దేశాలకు చెక్కేశారు. అక్కడ చౌక శ్రమ వాళ్ళకి లాభదాయకంగా ఉంది. అమెరికాకి తప్పక తిరిగి పరిశ్రమల్ని తెస్తారు. అయితే చౌక శ్రమ తేరగా దొరికితే, కార్మిక చట్టాల్ని ప్రభుత్వ చట్టుబండలు చేస్తే. ఇందుకు ఒబామా శక్తివంచనలేకుండా కృషి చేస్తున్నాడు.

ఇంతటి మాంద్యంలో సైతం 7 లక్షలా 40 వేల ప్రభుత్వ ఉద్యోగాలు తగ్గించారు. ఏ ఇతరమాంద్యంలోనూ ప్రభుత్వోద్యోగాలకు కోతపెట్ట లేదు.కొన్ని వుద్యోగాలు కల్పించారు కూడా.

అలా యజమానులకి లాభాలు పెంచేపనులు చేస్తూ, కార్మికుల వేతనాలూ కోసేస్తూ మరొకపక్క కార్మికులకీ పేదలకీ మేలు చెయ్యాలంటుంటాడు. కాని కీడు చేస్తున్నాడు. అందరు పెట్టుబడి దేశాల పాలకుల్లాగే. అలా యజమానులకి లాభాలు పెంచేపనులు చేస్తూ, కార్మికుల వేతనాలూ కోసేస్తూ మరొకపక్క కార్మికులకీ పేదలకీ మేలుచెయ్యాలంటుంటాడు. కాని కీడు చేస్తున్నాడు. అందరు పెట్టుబడిదేశాల పాలకుల్లాగే. మాటలు కార్మికులకీ, మూటలు పెట్టుబడిదారులకీ.

నెలనెలా ఉద్యోగ నివేదిక రాగానే ఆర్థికవ్యవస్థ సరైన దిశలో నడుస్తోందని ఒబామా చెబుతున్నాడు. 2014 సెప్టెంబర్ ఉద్యోగ నివేదిక రికవరీకి సూచిక అంటున్నాడు. ఇలాంటి మాటలు చెప్పటంలో కడుదిట్ట. నిరుడు తన (state of union speech) ప్రసంగంలో ఆర్థిక మాంద్యం నడుం విరగ్గొట్టాం అన్నాడు ఒబామా (we have broken the back of the economic downturn) అంతకుముందే ఎన్నోసార్లు మలుపు తిరిగాం అని చెప్పాడు. అంతకన్నాముందు రికవరీ మొలకలు తనకు కనబడుతున్నాయని అన్నాడు

నిరుద్యోగం గురించి ఎన్నో అంచనాలు ప్రకటించాడు. 2009 ఫిబ్రవరిలో ఉద్దీపన చట్టమ్మీద సంతకం చేస్తూ దానివల్ల 2010 చివరకి నిరుద్యోగం రేటు 7 శాతానికి దిగుతుందని చెప్పాడు. అయితే అప్పుడు ఉన్న రేటు -9.7 2009 లో ఫిబ్రవరిలో చెప్పినప్పుడున్నది 8.3 శాతం. 7 శాతానికి తగ్గుతుందని ఊరిస్తే 9.7 కి పెరిగి ఊపిరిసలపకుండాపోయింది. 8.3 నుంచీ 8 నెలలు పెరిగి 2009 అక్టోబర్లో 10 శాతం అయింది. నవంబర్ డిసెంబర్ నెలలో 9.9. 2010 జనవరిలో 9.7 అయింది. చెప్పి 40 నెలలు నిండినా 8.2 శాతం ఉంది. ఇంచుమించు అప్పుడున్నంతే.

2010లో రికవరీ వసంతం అంటూ ప్రభుత్వం ఆహ్వానం పలికింది. అప్పటికి సంవత్సరం ఉద్దీపన బిల్లు పాసయింది. అప్పటినుంచీ ఉద్యోగకల్పన గురించి అంచనాలు పెంచారు. అతిగా ఆశలు కల్పించారు. నెలకి 250,000 - 500,000 మధ్యలో వస్తాయని ఉపాధ్యక్షుడు బిడెన్ హామీ ఇచ్చాడు. 2010 ఆగస్ట్ 2న ట్రెజరీ సెక్రెటరీతిమోతీ గీత్నర్ Welcome to the Recovery శీర్షికన న్యూయార్క్ టైంస్‌లో వ్యాసం రాశాడు.

2009 ఫిబ్రవరిలో నిరుద్యోగం 8.3 శాతం. ఉద్దీపన చట్టం మీద సంతకం చేస్తూ, దానివల్ల 2010 (చివరికి) నిరుద్యోగం రేటు 7 శాతానికి దిగుతుందని చెప్పాడు. అయితే 9.7 కి ఎక్కి కూర్చుంది. 2009 అక్టోబర్లో 10 శాతం అయింది. 2009 ఫిబ్రవరి మరో 36 నెలలు అంతకు తగ్గలేదు. అందులో 28 నెలలు 9 శాతం పైన్నే నిలబడింది.

2009 జనవరిలో ఒబామా ఆర్థికవేత్తల బృందం అంచనా ఏమంటే ఉద్దీపనతో 2013 కల్లా నిరుద్యోగం రేటు 5.1 కి దిగుతుందనేది. ఉద్దీపన లేకున్నా, 5.5 శాతానికి కట్టడి కుదురుతుందన్నది. 2013 లో సగటున 7.4 శాతం. డిశంబర్లో మాత్రమే 7 దిగి 6.7 అయింది. 2014 ఆగస్ట్ దాకా 6 పైనే.

ఈఏడాది మొదటికి 5 శాతం వుండాలి అయితే 6.6 శాతం. 2014 సెప్టెంబర్లో నూ 5.9 శాతం వుంది. ఈ నెలలోనే 6 కన్నా తగ్గింది. ఉద్యోగాలెక్కడ? అని ప్రజలు ప్రశ్నిస్తున్నారు.

2019 కి 78700 కోట్ల డలర్లు ఖర్చుచేసే ప్రణాళిక. తర్వాత సవరణతో 83,100 కోట్లు అయింది. దానివల్ల 2009-2012 మధ్య ఏటా సగటున16 లక్షల వుద్యోగాలొచ్చాయనీ, మరొక సంక్షోభాన్ని నివరించగలిగామనీ పాలకులు చెప్పుకున్నారు.

తన తొలి తరం చివరకి 5.3 శాతానికి దిగుతుందన్నాడు ఒబామా 2009 ఫిబ్రవరిలో. అయితే 8.3 వుంది.

వృద్ధి గురించీ వూరించారు. 2009 జనవరిలో ఒబామా ఆర్థికవేత్తల బృందం అంచనా ఏమంటే ఉద్దీపనతో 4 శాతం ఉత్పత్తివృద్ధితో ఎకానమీ ఉజ్వలంగా వుంటుందనేది. ఉన్నది 2 శాతం లోపు.

ఎకానమీ నాడి గట్టిగానే వుందని మీడియా మభ్యపెడుతున్నది. మనం సరైన దిశలోనే పోతున్నాం. అయితే చెయ్యాల్సింది చాలావుంది. అనేకమందిని ఇముడ్చుకోలేక పోతున్నాం -అన్నాడు కార్మిక మంత్రి టాం -ఇదే ఒబామా పొద్దుగూకులూ చెప్పేది. ఒబామా చెప్పటమేగాని చేసిందేముంది. మార్చుతెస్తానంటూ పీఠమెక్కాడు.

ఒబామా చేసిన స్టేట్ ఆఫ్ యునియన్ అయిదో ప్రసంగంలో అంతకు ముందు చేసిన నాలుగింటిలో ఊసయినా ఎత్తని అంశాన్ని వత్తి చెప్పాడు. అదే కనీస వేతనం పెంపు. సరయిన రోజు పనికి సరయిన వేతనం ఇచ్చినప్పుడే ఎకానమీ బలంగా వుంటుంది. కాని ఈరోజు పూర్తికాలం పనిచేసే కార్మికుడికి కనీసవేతనం ఏడాదికి 14,500 డాలర్లు. మనమిచ్చిన పన్ను రాయితీ కలుపుకున్నా ఇద్దరు పిల్లలున్న కుటుంబం పేదరేఖకి దిగువనే వుంటుంది. అది తప్పు అన్నాడు

అంతకుముందెప్పుడో 2008లో ఎన్నికల ప్రచారంలో ద్రవ్యోల్బణాన్ని బట్టి కనీసవేతనాన్ని పెంచుతానని వాగ్దానాలు కుప్పించాడు. అమెరికాలో పనిచేసేవాళ్ళెవ్వరూ పేదలుగా ఉండకూడదు అన్నాడు. 2009లో 6.55 నుంచీ 7.25 కి పెరిగింది. 2007లో కాంగ్రెస్ పాస్ చేసిన బిల్లు ఫలితమిది.. దాంతో అది 7. 25 అయింది. ఇప్పటికీ అక్కడే వుంది. 2011 చివరికి 9.50 కి పెంచుతాననీ, ద్రవ్యోల్బణంతో ముడిబెడతాననీ చెప్పాడు. పూర్తికాల పనివాళ్లకి లివింగ్ వేజ్ వచ్చేట్లు చూస్తాననీ అన్నాడు. 2009 ఉన్నదానికన్నా 31 శాతం 2012 కి పెరగాలి. కాని అంతేవుంది. 2012 ప్రచారంలో కనీస వేతన పెంపు ప్రస్తావనే తేలేదు.

1968లో కనీసవేతనం 1.60 అయింది. నేటి డాలర్లలో 10.56. అయితే 34 ఏళ్ళతర్వాత ఇప్పుడున్నది 7.25 డాలర్లు. అంటే 3.31 డాలర్లు తక్కువ.

మరీ పెరుగుతున్న ఆర్థిక అసమానత

ఇటువంటి పరిస్థితుల్లో ఆర్థిక అసమానతలు అధికం కాక తప్పదు. 2013 వార్షిక ప్రసంగంలో ఒబామా అసమానత ఈశతాబ్దాన్ని నిర్వచించే సమస్య అనీ, దానిమీద లేజర్ ఫోకస్ పెడతానని ప్రతిజ్ఞ చేశాడు. ఆ తర్వాత కూడా అసమానతలు పెరిగే పోకడలో మార్పురాలేదు.

ఆర్థిక అసమానత్వం ఎక్కువతున్నది -ఇటీవల చర్చల్లో ప్రధానాంశం అయింది. ఎన్నో నివేదికలు దీన్ని ధృవపరుసున్నాయి. ఇదివరకల్లా ప్రపంచానికి మార్కెట్లు తెరవాలనీ, ప్రభుత్వ ఖర్చులు తగ్గించాలనీ మాత్రమే చర్చించే ఐ.ఎం.ఎఫ్, ప్రపంచ బాంకులు ఈసారి కొత్త అంశాన్నెత్తున్నాయి. అర్థిక అంతరాలని తగ్గించటం. పెట్టుబడిదారీ విధానం చెక్కుచెదరకుండానే సమ్మిళితాభివృద్ధి రావాలి అనేదే ఆ సంస్థల ఆకాంక్ష. ప్రపంచ పెట్టుబడిదారీ విధానం అందరికీ ప్రయోజనం కలిగిస్తూ కలుపుకుపోయేదెలా? 2014 అసమానతల్ని తగ్గించాల్సిన అవసరాన్ని గుర్తించిన సంవత్సరం. అన్నారు అనక తప్పలేదు. ప్రజలు ప్రతిచోటా చైతన్యవంతులై నిరసనలకు దిగుతున్నారు. ఆక్రమణ వుద్యమాలు అట్టివే. జూన్లో బ్రసెల్స్‌లో ఐరొపా కౌన్సిల్ భవనం ఎదుట సంపద అసమానాత్వాన్ని ఖండిస్తూ నిరసన ప్రదర్శన నిర్వహించారు. ఆక్స్ ఫాం (Oxfam) ప్రకారం 85 మంది బిలియనీర్ల సంపద ప్రపంచ ప్రజల్లో సగం మంది సంపదంత.

ఒబామా ఆదాయ అసమానత మనకాలంలో పెద్ద చాలంజ్ అనీ, మధ్యతరగతి నమ్మకాన్ని -కష్టపడి పనిచేస్తే ముందుకుపోయే అవకాశం వుంటుంది - వమ్ముచేస్తున్నదనీ అన్నాడు.

పోప్ ఫ్రాన్సిస్ అసమానతే సమస్తసామాజిక రుగ్మతలకీ కారణం అని ట్వీట్ చేశాడు. ఫెడరల్ రిజర్వ్ అధ్యక్షురాలు జానెట్ యెలెన్ ఎన్నోదశాబ్దాలుగా అమెరికాలో ఆదాయ అసమానతలు పెరుగుతూనే వున్నాయన్నది. 19 వ శతాబ్దం నించీ ఇప్పుడే ఆదాయాల, ఆస్తుల అసమానతలు అత్యధికంగా వున్నాయన్నది

ఈ విషయాన్నితామస్ పికెటీ అనే ఫ్రెంచ్ ఆర్థికవేత్త తన Capital in the Twenty-First Century వివరంగా రాశాడు. అమెరికాలో ఇది కొత్తేమీ కాదు. 1970లనించి పై ఒక్క శాతమ్మంది ఆదాయం రెట్టింపయింది. మిగిలిన వాళ్ళ వాటా తగ్గినట్లే. ఆదాయాలు తగ్గితే, ఖర్చులు పెట్టలేరు. కనక సరుకులకు గిరాకీ తగ్గుతుంది. అమ్ముడవవు. ఎకానమీ ఇబ్బందుల్లో పడుతుంది. అసమానత వృద్ధికి ఆటంకం కలిగిస్తుంది. తక్కువ ఆదాయపరులకూ, మధ్యతరగతికీ జీవన ప్రమాణలు దెబ్బతిన్నాయి.

క్రెడిట్ సూసీ (స్విజర్లాండ్ లోవున్న (financial services company) ప్రపంచ సంపద నివేదిక విడుదలచేసింది. ఈ శతాబ్దంలో సంపద రెట్టింపుని మించింది. 2000లో కుటుంబాల సంపద మొత్తం 117 లక్షల కోట్లయితే ఇప్పుడు 263 లక్షల కోట్లు. మొత్తంలో ఇంచుమించు సగం అతిసంపన్నుల పాలయింది. వాళ్ళు జనభాలో నూటికొక్కరే. కుటుంబాల ఆదాయం మొత్తంలో అమెరికాది తొలిస్థానం. రెండోది జపాన్. మూడోది చైనా. 2014 మధ్యకి ప్రపంచ సంపద 263 లక్షల కోట్ల డాలర్లు. 2013 మధ్యకంటే 20 లక్షల కోట్ల డాలర్లెక్కువ. 8. 3 శాతమవుతుంది. ఆదాయ, ఆస్తుల వ్యత్యాసాలు మరీ అధికంగా వుంటే ఆర్థిక ఘర్షణలు తప్పవనీ, మాంద్యం రావచ్చనీ హెచ్చరించింది.

పేదరికం పెరుగుతున్నది. 2007 లో పేదరికం 12.5 శాతం. 2013లో 14.5 శాతం 2008 తర్వాత అమెరికా కుటుంబాల సంపద 31 లక్షలా 50 వేల కోట్లు పెరిగింది. అయితే అందులో సామాన్యులకి దక్కిందేమీ లేదు.

కాలం	1954-57	58 - 60	70 -73	75 - 79	82 -90	91-2000	2001-07	09-12
పై 1 శాతం మందికి	5	8	11	25	45	47	76	96
కింది 99 శాతం మందికి	95	92	89	75	55	53	24	4

అమెరికాలో సగం ఉద్యోగాలు ఏడాదికి 33,000 లోపు జీతాలవే. నూటికి 25 ఉద్యోగాలు 22,000 లోపువే. నలుగురున్న కుటుంబానికి పేదరిక రేఖ కన్నా ఇది తక్కువే. తల్లితో మాత్రమే పిల్లలున్న కుటుంబాలు 1970 లో 12.8 శాతం. 2010లో 26.2 కి పెరిగాయి. ఈ కుటుంబాల్లో ఉన్న 18 ఏళ్ళ పిల్లల్లో 47 శాతం పేదలే. ప్రతి నలుగురిలో ఒకరు కటిక పేదలే.

ఇదంతా చూస్తే రీగన్ చెప్పింది నిజమేననిపిస్తుంది: "పేదరికం తో పోరాడాం. పేదరికమే జయించింది."

మాంద్యంలో కంటే రికవరీలోనే కుటుంబ మధ్యస్త ఆదాయం తక్కువగావుంది. మాంద్య కాలంలో (2007 డిశంబర్-2009 జూన్) ఆదాయాలు 3.2 శాతం తగ్గాయి. తర్వాతి రికవరీ సమయంలో (2009 జూన్ 2011 జూన్ మధ్య) 6.7 శాతం తగ్గాయి

2010లో అమెరికా కార్మికుల సగటు ఆదాయం 39,959 డాలర్లు. మధ్యగత ఆదాయం 26,364. అది నలుగురు కుటుంబానికి పేదరిక ఆదాయానికి (22, 025)కొంచెం పైన. అంతే

మాంద్యాల తర్వాత పెరిగే ఆదాయాల్లో సంపన్నుల వాటా బాగా ఎక్కువతున్నది

1954-57 వికాసంలో పెరిగిన ఆదాయాల్లో పై ఒక్కశాతం మందికి 5 శాతం. కింది 99 మందికి 95శాతం. అక్కడనించీ పైవాళ్ళ వాటా పెరుగుతూ, కిందివాళ్ళ వాటా తగ్గుతూ వచ్చింది. 2009-12 కాలంలో పై వాళ్ళకి 96 శాతం, కిందివాళ్ళకి 4 శాతం వాటా వచ్చింది. అందువల్లే, మీరు నూటి కొక్కరు, మేం 99 మందిమి అనే నినాదం ఆక్రమణ పోరాటల్లో మార్మోగింది.

ప్రజా చైతన్యమూ .. పోరాటమూ

ఇవన్నీ చూస్తూ, కష్టాలనుభవిస్తున్నా ప్రజలు చైతన్య వంతు లవుతున్నారు. పెట్టుబడిదారుల ఆస్తులూ, ఆదాయాలూ అంతూపొంతూలేకుండా పెరగటం, అదే సమయంలో కార్మికుల ఆదాయాలు తగ్గుతూ వుండటం అర్థం చేసుకుంటున్నారు. ప్రజలకి వర్గ చైతన్యం పెరుగుతున్నది. ప్రధానమయినవి రెండే వర్గాలని బోధపడుతున్నది. పెట్టుబడిదారులకీ, కార్మికులకీ వున్న వైరుధ్యం అవగతమవుతున్నది. వాళ్ళప్రయోజనాలూ, వీళ్ళ ప్రయోజనాలు పరస్పర విరుద్ధమయినవి అన్న వాస్తవం అనుభవానికొచ్చింది. . దాని ఫలితమే అమెరికాలో వచ్చిన ఆక్రమణ పోరాటాలు. నూటికి 99 మందిమి మేము, నూటికొక్కరు మీరు - అనే నినాదం రావటం మామూలు విషయం కాదు. అలాగే దేశదేశాల్లో పొదుపుచర్యలమీద చెలరేగిన ఉద్యమాలు దీన్నే రుజువు చేస్తున్నాయి. అరబ్ దేశాల్లో తిరుగుబాట్లలో కూడా ఆర్థికాంశం చిన్నదేమీ కాదు.

...సాంకేతికతలో మెరుగుదల శ్రమ వుత్పాదత పెరుగుదలనూ, మరింత సామాజిక సంపదనూ సూచిస్తుంది. అది బూర్జువా సమాజంలోమరింత సామాజిక అసమానతకూ, ధనికులకీ పేదలకీ మధ్య అగాధం ఎక్కువవటానికీ కారణ భూతమవుతుంది. శ్రామికులకి మరింత అభద్రతనూ, మరింత నిరుద్యోగాన్నీ వివిధ కష్టాలనీ కలిగిస్తుంది బూర్జువా సమాజంలో అంతర్గతంగా వున్న అన్ని వైరుధ్యాలకు సరిపడే స్థాయిలో దోపిడీకి గురయ్యే శ్రామికులప్రస్తుత విధానం పట్ల అసంతృప్తి పెరుగుతుంది. -(మార్క్స్ Draft programme of the R. C. D(B))

మార్క్స్ పెట్టుబడి మొదటి భాగం ఇంగ్లిష్ ప్రతికి ముందుమాటలో ఎంగెల్స్ ఏడాదికేడాదికీ పెరుగుతున్న నిరుద్యోగ శ్రేణుల్ని ఏంచెయ్యాలి అనే ప్రశ్నకి ఎవ్వరినించీ జవాబు రావటం లేదు అన్నాడు.

ప్రతి మాంద్యంలోనూ కార్మికుల ఆదాయాలు తగ్గినట్లు చూశాం. అలాంటి అరకొరాదాయాలతో నిరుద్యోగులూ, పేదలూ అవసరాలకు సరిపడా సరికులు కొనలేరు. ఈ వుత్పత్తి సంబంధాలు వాళ్ళనా స్థితికి తెచ్చాయి. పెట్టుబడిదారులు తయారుచేసే సరుకులకి మార్కెట్ తగ్గుతుంది. ఆధునిక యంత్రాలతో ఉత్పత్తయ్యే సరుకుల అమ్మకానికి ప్రపంచ మార్కెట్ చాలదు. కొత్త యంత్రాలు వస్తూనే వుంటాయి. మరిన్ని సరుకులు ఉత్పత్తిచేసే సత్తా వాటికుంటుంది. అది పెరుగుతూనే వుంటుంది. దానికి తగ్గట్లు మార్కెట్ విస్తరించదు. కనక ఉత్పత్తి శక్తుల అభివృద్ధి పెద్దగా సాధ్యం కాదు. మితిమీరిన వుత్పత్తి ఒకవైపూ, కుంచించుకు పోతున్న మార్కెట్లు మరొకవైపు. కనక సరికొత్త యంత్రసామాగ్రి వాడుకలోకై అంతగా రాదు. అంటే వుత్పత్తిశక్తుల అభివృద్ధికి అవకాశం తగ్గుతుంది. మొత్తంగా చూస్తే ఉత్పాదక శక్తుల అభివృద్ధికి, ఇప్పుడున్న ఉత్పత్తిసంబంధాలు ఆటంక మవుతున్నాయి.

ఇది ప్రజా వుద్యమాల్లో ప్రతిబింబిస్తుంది. ఆక్రమణ వుద్యమాలు అటువంటివే. అంతకంతకూ అధికమవుతున్న ఆర్థిక అసమానతల్ని వ్యతిరేకిస్తూ వచ్చిన ఉద్యమాలే ఆక్రమణ వుద్యమాలు. 2011 సెప్టెంబర్ 11న న్యూయార్క్ నగరంలో జుకొట్టి పార్క్‌లో వాల్ స్ట్రీట్ ఆక్రమణ పేరుతో మొదలైంది. వెంట వెంటనే అమెరికాలో 600 కమ్యూనిటిలకు పాకింది. దేశదేశాలకీ వ్యాపించింది. అక్టోబర్ 9 కల్లా 82 దేశాల్లో 951 నగరాల్లో ఆక్రమణ పోరాటాలు మార్మోగాయి. బడా కార్పొరేషన్లూ, ప్రపంచ ద్రవ్య విధానమూ కలిసి ఆదాయాల్ని అతి కొద్దిమందికి చేర్చటం ప్రజాస్వామ్య స్ఫూర్తికి వ్యతిరేకం అనేది వాదన. మొదట్లో ప్రభుత్వం పెద్దగా పట్టించుకోలేదు. ఉద్యమం ఉధృతమయ్యేకొద్దీ అక్టోబర్ 25 నించీ పాలకులు అణచివేతకు పూనుకున్నరు. ఆక్రమించిన ప్రాంతాల్ని బలవంతంగా కాళీ చేయించారు. 2011 చివరకి అన్నిచోట్ల నించీ నెట్టివేశారు. 2012 ఫిబ్రవరిలో వాషింగ్టన్ డీ.సీలోనూ లండన్ లోనూ చివరవాటిని స్వాధీనంలోకి తెచ్చుకున్నారు.

అంతకు ముందే 2009లో, 2010 లో కాలిఫోర్నియా విశ్వవిద్యాలయ విద్యార్థులు తొలిసారిగా ప్రతిదీ ఆక్రమించండి అనే పిలుపిచ్చారు. విద్యాబోధన ఫీజుల పెంపునీ, ఉపాధ్యాయుల్ని తగ్గించటాన్నీ, బడ్జెట్ కోతలనీ నిరసిస్తూ, ఆవరణల్లో భవనాల్ని ఆక్రమించారు. ఆ సందర్భంగా 150 మందిని అరెస్ట్ చేశారు.

2011 లో మీరు నూరుగురిలో ఒక్కరు, మేము 99 మందిమి అని నినదించారు. 1979-2007 మధ్య పై ఒక్కశాతం మంది ఆదాయాలు దాదాపు మూడింతలయ్యాయి. 2009 లో వాళ్ళ సగటు ఆదాయం 9,60,000 డాలర్లు. వాళ్ళలో అతి తక్కువ వాళ్ళ ఆదాయం 3,44,000 డాలర్లు. ఈఅసమానతలు పోవాలనేదే వాళ్ళ నినాదం.

అరబ్ వసంతం పోరాటాలకు అసలు కారణం అంతులేని ఆర్థిక వ్యత్యాసాలే.

పతనావస్థలో ప్రపంచ పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థ

మాంద్యం గుప్పెట్లో కొన్ని దేశాలుంటే, ముంగిట్లో మరికొన్ని క్యూలో వున్నాయి. మహా మాంద్యం వచ్చి ఏడేళ్ళు నిండబోతున్నది. ఆర్థికంగా కోలుకున్న దేశం ఒక్కటీ లేదు. సరిపోయే స్థాయిలో ఆర్థిక వృద్ధి ఏదేశంలోనూ లేదు.

సంపన్న దేశాల వృద్ధి రేట్లు దశాబ్దానికీ దశాబ్దానికీ పడుతున్నాయి. ద్రవ్యోల్బణాన్ని సవరిస్తే అమెరికా సగటు వృద్ధిరేటు1960 దశకంలో 4 శాతం. 1970 లలో 3. 3 శాతం. 1980, 1990 లలో 3. 1శాతం. 2000 -2009 కాలంలో ఇది 1. 9 మాత్రమే. ఆర్థిక సంస్థలు వివిధ దేశాల వృద్ధి రేట్లను ప్రతి నివేదికలోనూ మరింత తగ్గిస్తున్నాయి.

ఇందుకు సంబంధించి అంతర్జాతీయ సంస్థలన్నిటికీ ఏకాభిప్రాయం వున్నది.

వృద్ధి స్తబ్దత దీర్ఘకాలం పట్టిపీడిస్తుందనే అభిప్రాయం ఆర్థికవేత్తలని వేధిస్తున్నది.

మహా మాంద్యం పోయిందా లేదా అనే మీమాంస కొనసాగుతూనే వుంది. ఇంతలో ఒక ప్రముఖ ఆర్థికవేత్త జులైలో మరొకమాంద్యం మొదలయింది అన్నాడు. ఈసంక్షోభాన్నుంచి బయటేసే విధానాలేవీ మిగిలిలేవు. పాతవి ఫలితమివ్వటం లేదు.

జనానికి డబ్బు చేర్చేందుకు ఉద్దీపన అవసరం. ఇచ్చేందుకు సిద్ధమవటం లేదు. అప్పు పెరుగుతున్నదనీ, ద్రవ్యలోటు నానాటికి భరించరానిదవుతున్నదనీ వాదిస్తున్నారు. అమెరికా చెల్లించాల్సిన అప్పు దాదాపు 18 లక్షల కోట్ల డాలర్లు. అప్పు భరించలేని స్థాయిలో వుందనీ, ద్రవ్యలోటు కట్టడి చెయ్యాలని అంతర్జాతీయ సంస్థలు చెబుతున్నాయని వంకబెట్టి కార్మికులకిచ్చే కొద్దిపాటి డబ్బులో కొంత కోత బెట్టారు. వాస్తవపరిస్థితుల్ని బట్టయితే, కార్మికులకి ఎంతో యివ్వాల్సిన బాధ్యత ప్రభుత్వానికుంది. కాని పాలకులు పెట్టుబడిదాలకైతే ఎంతయినా, ఏ పరిస్థితుల్లోనయినా కట్టబెట్టటానికి సిద్ధంగావుంటారు. "ఆధునిక రాజ్యంలో ప్రభుత్వం అనేది మొత్తం బూర్జువావర్గపు సమష్టి వ్యవహారాలు చక్కబెట్టే కమిటీ మాత్రమే"- అని కమ్యూనిస్టు పార్టీ ప్రణాళిక చెబుతుంది. అది ఎంతవాస్తవమో ప్రపంచ కార్మికులకి బోధపడుతున్నది.

బూర్జువా వర్గం ఉత్పత్తిచేసే సరుకులకు నిత్యం విస్తరించే మార్కెట్ కావాలి. గనుక ఆ అవసరం ఆ వర్గాన్ని ప్రపంచపు నలుమూలలకూ తరుముతుంది ఆ వర్గం అన్ని చోట్లా గూడు కట్టుకోవాలి, అన్నిచోట్లా స్థిరనివాసం యేర్పరచుకోవాలి. అన్నిచోట్లా సంబంధాలు నెలకొల్పు కోవాలి-ప్రణాళిక. ప్రభుత్వాలు వీళ్ళ వ్యవహారాల్ని ఎంతో విశ్వాసంతో చక్కబెడుతున్నాయో తెలిసిందే. అందుకు ఎంతకయినా తెగిస్తారు. ప్రజలు ఏమయిపోయినా లెక్కచెయ్యరు. యుద్ధాలు చెయ్యాటానికీ రెడీ అవుతారు. ఒకదళారీ పశ్చాత్తాపం అనే పుస్తకంలో జాన్ పెర్కిన్స్ వాళ్ళ పద్ధతులు వివరించాడు. చివరకు అమెరికా గూఢచారి సంస్థ +సి. ఐ. ఏఐ ఎలా జోక్యం చేసుకుని కార్యం సాధిస్తుందో రాసాడు.

ఈ పరిస్థితుల్లో పెట్టుబడిదారులు వుత్పత్తిచేసే సరుకులు కొనే కార్మికుల దగ్గర డబ్బులేకపోతే సరుకులు మేటలు వేయవా? కనకనే మరో మాంద్యం తప్పదనే భయం నిరాధారమైనది కాదు. ఇప్పటికీ మాంద్యంలోనే మగ్గుతున్నామనుకుంటున్న కార్మికుల బాధ అవాస్తవమైంది కాదు.

సంక్షోభాలు రాకుండా పోయేదెప్పుడు?

ఆర్థిక సంక్షోభాలకి ఇక ముందు అవకాశం లేదు అనే ఆర్థిక వేత్తలున్నారు.

సంక్షోభం ముందు వ్యాపారాలు మూడుపువ్వులూ, ఆరు కాయలుగా వుంటాయి. ఉన్నట్లుండి మాంద్యం ముంచుకొస్తుంది. ముంచేస్తుంది. 1857 లో బాంక్ డైరెక్టర్లందరూ సమావేశమయినారు. వాళ్ళ వ్యాపారాలు భేషుగ్గా వున్నాయని పరస్పరం అభినందించు కున్నారు. నెల తిరిగే సరికి ఆగస్టులో సంక్షోభం జొరబడింది. వర్తకం వర్ధిల్లుతున్నదనే ప్రచారం జరుగుతుంది - అకస్మాత్తుగా పడిపోయేవరకూ -అంటాడు మార్క్స్ (కాపిటల్ 3 పేజి484-85)

అయినా మాంద్యం రాబోతున్నదని పెట్టుబడిదారీ ఆర్థికవేత్తలు పసిగట్టిన సందర్భాలు లేవు. పైగా మాంద్యం ఆవహించే ముందుకూడా ఎకానమీ వుగ్రూతలూగుతున్నదంటూ ఉబ్బితబ్బిబ్బవు తుంటారు.

ఆర్థికవృద్ధి వూపుగా వున్నప్పుడల్ల ఇలాగే చెబుతుంటారు. 1920 దశకం చివరలో అంతా బ్రహ్మాండంగా వుందన్నారు. అలా అంటుండగానే ప్రపంచం అంతకుముందు ఎన్నడూఎరగని మహా సంక్షోభంలో చిక్కుకున్నది. 1960 లలోనూ, 70 లలోనూ అదే పాట పాడారు. వాళ్ళలా పొంగిపోవటానికీ, ఆర్థికవ్యవస్థ దిగబడి పోవటానికీ ఎక్కువ కాలం పట్టలేదు. ఈ ప్రచారాలు సాగించిన వాళ్ళలో నోబుల్ బహుమతులు పొందిన ఆర్థికవేత్తలు రాబర్ట్ సోలో ఉన్నాడు, పాల్ స్యామ్యూల్సన్ వున్నాడు. వాణిజ్య వలయాలు వుండవు కనుకావెప్పుడు మొదలయిందీ, ఎప్పుడుముగిసిందీ చెప్పే పని ఎన్.బీ.ఈ. ఆర్ సంస్థకి ఇక ముందు వుండదని శామ్యూల్సన్ చమత్కరించాడు. ఇక కెనెడీకీ, జాన్సన్‌కీ సలహాదారుగా వున్న ఆర్థర్ ఒకున్ మాంద్యాలు రాకుండా చెయ్యవచ్చునీ, వాపార ఒడిదొడుకులు పాతకాలం మాటలనీ "పొలిటికల్ ఎకానమీ ఆఫ్ ప్రాస్పరిటీ" అనే తన పుస్తకంలో రాశాడు. ఆపుస్తకం 1969 నవంబర్లో పూర్తయింది. సిరాయినా సరిగా ఆరిందో లేదో, డిశంబర్లో మాంద్యం మొదలయింది.

2000 అక్టోబర్లో ఒక ఐఎంఎఫ్ అధికారి అమెరికాలో వృద్ధి కొనసాగుతుందనీ, ఐరోపా ఎకానమి విస్తరిస్తుందనీ అన్నాడు. అయితే అమెరికా మాన్యూఫక్చరింగ్ రంగం వెనకంజ వేసింది 2000 సెప్టెంబర్లోనే. 2001 ఫిబ్రవరిలో కాంగ్రెస్‌లో "మనం మాంద్యంలో పడబోతున్నామా" అనీడిగితే "లేదూ అన్నాడు గ్రీన్ స్పాన్. అనటమే తరువాయి మాంద్యం పట్టుకుంది. 1990 లోనూ ఆయన ఇదే జవ్వాబు చెప్పాడు. అప్పటికే దేశం మాంద్యంలో ఇరుక్కుని వున్నది. 2001 ఆగస్ట్ చివరలోపాల్మాక్రియేల్ అనే ఆర్థికవేత్త "మనం మాద్యం లో లేం" అన్నాడు. అంతటితో ఆగకుండా "మాంద్యంలో పడబోం" అని ధీమా వ్యక్తం చేశాడు. అయితే 2001 మార్చ్ నించే అమెరికా మాంద్యంలో వున్నదని అధికారిక ఎన్.బి.ఈ.ఆర్. సంస్థ ప్రకటన చేసింది. ఎన్.బి.ఈ.ఆర్. సంస్థకి ప్రకటించేపని వుండబోదని శామ్యూల్సన్ చెప్పినా, ఆ సంస్థకి ప్రకటించక తప్పలేదు.

ఎన్ని వచ్చినా వాళ్ళ వాదనలు తప్పని రుజువవుతున్నా మళ్ళీ మళ్ళీ ఇదే పాట

ఇక ఈమాంద్యం ముందు...

2007లో కమ్ముకొస్తున్న మాంద్యాన్ని ఫెడ్ అధికారులు గమనించలేకపోయారు. అని ఆయేటి సమావేశాల రికార్డులు చెబుతున్నాయి. మార్కెట్ల భయాందోళనల్ని తొలగించే ప్రయత్నము చేయలేదు. ఆ డిశంబర్లో "ప్రముఖ ద్రవ్య సంస్థలేవీ దివాలాకి చేరువలో ఉన్నయనుకోవటం లేదు" అని బెర్నెంకె అన్నాడు. అయితే 2008లో చాలా బాంకులనీ, ద్రవ్యసంస్థలనీ రక్షించవలసి వచ్చింది. ఇళ్ళ మార్కెట్ కుప్పకూలిన కారణంగా తనఖాల నష్టాలు భారీగా చవిచూచాయి. బేర్ స్టెర్న్స్‌కి ప్రభుత్వ ధనం కావాల్సొచ్చింది. తర్వాత చౌకగా అమ్ముడయింది. లేమాన్ బ్రదర్స్ మూతబడింది. 2008 లో తనఖా ఏజెన్సీలు- ఫానీ మే, ఫెడ్డీ మాక్ రెండిటికి ప్రభుత్వం బెయిలవుట్ ప్రసాదించాల్సి వచ్చింది.

2007 జనవరిలో బెర్నెంకెతో సహా అందరూ అంచనాను మించి ఎకానమీ వృద్ధి అవుతుందని భావించారు. అసలు అదొక రిస్క్ అనికూడా అనుకున్నారు. అప్పటికి వడ్డీ రేటు 5. 25శాతం. దాన్నింకా పెంచాలనే యోచనలో పడ్డారు. మరిమంత కఠినం చెయ్యాలని బెర్నెంకె అన్నాడు

గృహ రంగం మినహా, ఎకానమీ దృఢంగా ఉందని తీర్మానించారు.

బెర్నెంకె ద్రవ్యసంక్షోభం వచ్చే అవకాశాన్ని తీసిపారేశాడు. ఒకవేళ స్వల్పకాల ద్రవ్య సంక్షోభం వస్తే, గట్టెక్కటానికి మనకున్న పరికరాల్ని ప్రయోగిస్తాం అన్నాడు.

తిమోతీ గీత్నర్ సైతం సంక్షోభాన్ని తక్కువగా అంచనావేశాడు. అప్పట్లో ఆయన న్యూయార్క్ ఫెడ్ కి అధ్యక్షుడుగా వున్నాడు. 2007 ఆగస్ట్ లో ప్రముఖ సంస్థలకి ద్రవ్య కొరత లేదు అన్నాడు. గీత్నర్ 2007 ఆగస్ట్ 10 న వాల్ స్ట్రీట్ సజావుగా వుందని చెప్పాడు.

2008 ఫిబ్రవరి సగాంతరాన పడ్డాక కూడా మాంద్యంలో పడకుండా అమెరికా తప్పించుకుంటుంది అన్నారు. మాంద్యం రాబోతున్నదని చెప్పినవాళ్ళని నిరాశావాదులని గేలిచేశారు.

ఆర్థికవ్యవస్థ మౌలికంగా దృఢంగా వుందనీ, కోలుకునే సత్తావుందనీ పాల్సన్ అన్నాడు. ఇళ్ళకి సంబంధించి దిద్దుబాటు (correction) జరుగుతున్నదని చెప్పాడు. అప్పటికి మాంద్యం వచ్చి రెణ్ణెల్లు దాటింది. అయితే అప్పటికింకా ఎన్, బి. ఇ. ఆర్ సంస్థ అధికారికంగా ప్రకటించలేదు. 2008 నవంబర్‌లో ప్రకటించింది. ఎప్పుడయినా అంతే. వచ్చిన కొన్ని నెలలకి అన్ని అంశాలూ లెక్కలోకి తీసుకుని తేల్చి చెబుతుంది. రికవరీ మొదలయ్యాక కొన్ని నెలలు గడిచాకనే చెబుతుంది.

పాలకులూ, పెట్టుబడిదారీవిధాన సమర్థకులూ సంక్షోభాలు రావని చెప్పినా, అవి రాక తప్పదు. పాలకులూ, పెట్టుబడిదారీవిధాన సమర్థకులూ సంక్షోభాలు రావని చెప్పినా, అవి రాక తప్పదు. పెట్టుబడారీ అర్థికాభివృద్ధిక్రమంలో మాంద్యం-వికాసం అనే దశలు తప్పవు. వాణిజ్య వలయాలు లేకుండా పెట్టుబడిదారీ విధానం వుండదు. చరిత్ర ఎన్నోసార్లు రుజువుచేసిన వాస్తవం ఇది. మార్క్స్ సంక్షోభాల్ని సమర్థవంతంగా సిద్ధాంతీకరించాడు.

మరి యీ సంక్షోభాలను బూర్జువా వర్గం యేవిధంగా అధిగమిస్తుంది? ఒక వైపున వుత్పాదక శక్తుల్లో కొంత భాగాన్ని విధిలేక ధ్వంసం చేయటం ద్వారానూ, మరొకవైపున కొత్త మార్కెట్లను జయించటం ద్వారానూ, పాత మార్కెట్లను మరింత కట్టుదిట్టంగా దోచుకోవటం ద్వారానూ, అంటే మరింత విస్తృతమైన, మరింత విధ్వంసకమైన సంక్షోభాలకు బాటవేయడం ద్వారానూ, సంక్షోభ నివారణావకాశాలను తగ్గించడం ద్వారానూ అన్నమాట. - కమ్యూనిస్టు పార్టీ ప్రణాళిక.

అంటే ఒక సంక్షోభంలో నించి బయటపడటానికి చేపట్టే చర్యల్లోనే మరొక సంక్షోభం పొంచివుంటుంది. ఈ జనవరిలో జిం. రికార్డ్స్ 2015 లో సంక్షోభం రాబోతున్నదనీ, అది 2007 మాంద్యం కన్న చాలా తీవ్రంగా వుంటుందని, 25 ఏళ్ళు అమెరికా దాని నించి బయటపడదనీ ఒక ఇంటర్వ్యూలో అభిప్రాయ పడ్డాడు. ఆ అభిప్రాయం ఆధారం లేనిది కాదు. ఎన్ని సంవత్సరాలు ఉంటుందోచెప్పలేము గాని సంక్షోభంలో పడటం మాత్రం ఖాయం. మళ్ళీ ఏవో చర్యలు తీసుకుంటారు. మళ్ళీ సంక్షోభం వస్తుంది. రాకుండా పోవాలంటే అందుకు కారణం అయిన పెట్టుబడి దారీ విధానాన్ని కార్మికులు కూలదొయ్యటమొక్కటే మార్గం.

(మిగతా 52వ పేజీ తర్వాత)

కోల్పోయినందుకు కాంత -ఆమె భాగస్వామ్యాన్ని కోల్పోయిన ఉద్యమ సహచరులూ వేదన పడ్డారే తప్ప వాళ్ళ మధ్యన ఏ అధికార సంబంధాలూ లేవు, పరిమితులను అంగీకరించటానికి భేషజాలూ లేవు.

కాంత తన స్వయం నిర్ణయంతో, చొరవతో స్త్రీల, పిల్లల హక్కుల సమస్యను ఉద్యమ ఎజెండాలోకి తెచ్చి విప్లవోద్యమ పరిధిని విస్తృతం చేసింది. ఈ చేర్పులను సగౌరవంగా స్వీకరించిన ఉద్యమం మరిన్ని ప్రజాసమూహాలకు ఆహ్వానం పలికింది.

ఇక... తల్లి అందించే విలువలకూ, బయటి సమాజపు కాలుష్యానికీ నడుమ ఎదుగుతున్న వెన్నెల భవిష్యత్ ఎలా ఉండబోతున్నది వేరే ప్రశ్న! దానికి జవాబు వెదకాల్సింది కాంత, ఉద్యమమూ మాత్రమే కాదు -ప్రగతిశీలమైన విలువల పక్షాన నిలబడతామని చెప్పుకునే అందరూ కూడా.

చివరగా ఒక మాట

"కాంత పున్నం వెన్నెల"లో పద్మకుమారి, "రేపు" కథలో గొంజాల్వెస్ చిత్రించిన విప్లవోద్యమ వాతావరణం ఆ రచయితల పరిశీలనా? విశ్వాసమా? ఆకాంక్షా? అనే ప్రశ్నలు రావొచ్చు కూడా.

ఏదయితేనేం? రూపొందుతున్న ఒక ప్రత్యామ్నాయ వ్యవస్థ మరిన్ని ప్రజాసమూహాలనూ, వాళ్ళ ఆశలనూ కలుపుకుంటూ విస్తృతమయ్యే దృశ్యం దానికదే అపురూపమైనది. రేపటి మీద భరోసానిచ్చేదీను.

దాన్ని చిత్రించి ఇచ్చినందుకు పద్మకు అభినందనలు.

విప్లవ రచయిత్రి గజ్జెల సరోజ జీవితం-సాహిత్యం

- షహీదా

కామ్రేడ్ గజ్జెల సరోజ 2013 డిసెంబర్ 11న అనారోగ్యంతో కన్నుమూశారు. ఆమె 70ల చివరిలో ఎగసిన కరీంనగర్, ఆదిలాబాద్ పోరాటాల ఉప్పెన, ప్రత్యేకించి సింగరేణిలో మునుపటి సిపిఐ (ఎం.ఎల్) (పీపుల్స్‌వార్) కార్యకలాపాలతో ఉత్తేజం పొంది, అన్న కామ్రేడ్ గజ్జెల గంగారం, తర్వాతి కాలంలో తన సహచరుడైన కామ్రేడ్ ఆదిరెడ్డి (శ్యాం)ల వంటివారి ప్రత్యక్ష ప్రేరణతో పార్టీలో పూర్తికాలం కార్యకర్తగా మారి, దాదాపు మూడు దశాబ్దాలపాటు మడమ తిప్పని విప్లవకారిణిగా విప్లవానికి, ప్రజలకు సేవ చేశారు. ఆ క్రమంలో అనేక బాధ్యతలు నిర్వహించారు. ఒకసారి శత్రు చేజిక్కి జైలుపాలయ్యారు, విడుదలయ్యాక తిరిగి అజ్ఞాతంలోకి వెళిపోయి చివరి ఊపిరి వరకు విప్లవం కొరకు పని చేశారు. మూడు దశాబ్దాల కాలంలో విస్తరించిన ఆమె విప్లవ జీవిత వైవిధ్యాన్ని ఇక్కడ క్లుప్తంగా అయినా పరిచయం చేయడం కష్టమే కాక ఈ వ్యాసం ఉద్దేశం కూడా కాదు. అందులో ఒక పార్శ్వం ఆమె రచనా వ్యాసంగం. ఆ ఒక్కదాన్నీ నాకు తెలిసినమేరకు క్లుప్లంగానైనా పరిచయం చేద్దామని, ఆమెను విప్లవ రచయితగా ఆత్మీయంగా తలుచుకుందామనే ఈ కాసిని పలుకులు. 'నాకు తెలిసినమేరకు' అనేది గమనించ మనవి.

కామ్రేడ్ సరోజ ఎప్పుడు రాయడం మొదలుపెట్టారో నాకు తెలీదు. కానీ చివరి రోజుల్లో తనను అనారోగ్యం పూర్తిగా కబళించివేస్తున్న సమయంలో కూడా దాన్ని ఆమె కొనసాగించారు అనేది తెలుసు. ఆమె ఎక్కువగా రాసినవి వరుసగా చెప్పాలంటే కవితలు, పాటలు, కథలు, గల్పికలు, వ్యాసం. అయితే ఆమె రచనలు అన్నీ మన వద్ద వున్నాయి అని చెప్పలేం. దండకారణ్య మహిళా పత్రిక 'పోరుమహిళ', సాహిత్య, సాంస్కృతిక పత్రిక 'ఝంకార్' లలో ప్రచురితమైనమేరకు నేను ఆమె రచనలు చదివాను. విడిగా ఆమె పాడిన/రాసి పంపిన పాటలు కూడా తెలుసు. బహుశా 'నెత్తుటి గోదారి' అనే ఉత్తర తెలంగాణ సాహిత్య పత్రికలో కూడా ఆమె రాసి ఉండచ్చు. ప్రచురణ కాకుండా కాలగర్భంలో కలిసిపోయిన రచనలు చాలామంది అజ్ఞాత విప్లవ రచయితలవి వలెనే ఆమెవీ వుండి ఉండచ్చు. అవిక మనకు దక్కనట్టే.

సరోజ నిరంతరం రాసే ప్రయత్నం చేస్తూ, నిరంతరం తనను తాను మెరుగుపర్చుకోవడానికి కూడా ప్రయత్నించేవారు. అంటే రచనావ్యాసంగాన్ని తన విప్లవ జీవితంలో ఒక భాగంగా, విప్లవానికి సేవ చేసే ఒక సాధనంగా ఆమె భావించారనిపిస్తుంది. రచయితగా మొదటిగా ఆమె గురించి చెప్పుకోవాల్సిన విషయం ఇది అనుకుంటున్నాను. ఎందుకంటే విప్లవంలో సాహిత్యం, కళలు నిర్వహించదగిన పాత్రను గుర్తించడానికి, ఆ గుర్తింపుతో కృషి చేయడానికీ దానికదిగా ఉండే ప్రాధాన్యత ఒకటి ఉంటుంది, ఆ కృషిలో ఎవరమైనా యెంత సఫలం అయ్యామనేది వేరే అంశం. రెండవది ఆమె వివిధ ప్రక్రియల్లో రాసే ప్రయత్నం చేసేవారు. అంటే తాను చెప్పదల్చుకున్న విషయం 'ఏ రూపంలో ఒదుగుతుందా' అనే ఒక సాహితీ అన్వేషణ వుండేదన్నమాట. మూడవది, నా దృష్టిలో ఆమె విలక్షణత, సాధారణంగా అజ్ఞాత విప్లవ రచయితలు (చాలావరకూ ఇతర విప్లవ రచయితలూ కూడా) రాయని వ్యక్తిగత జీవితంలోని సున్నితమైన అనుభూతుల్ని అప్రయత్నపూర్వకంగానే కావచ్చు వ్యక్తీకరించడం. నాలుగవది, ఆమె రచయితే కాక కళాకారిణి కూడా. అందుకని తాను రాసిన పాటలను పాడడం, ప్రదర్శించడం కూడా ఉండేది. దానివల్ల పాటలు రాయడంలో ఆమెకు ఒక అదనపు సౌలభ్యం ఉండేది.

సరోజ స్పార్క్, అనామిక, షహీదా అనే కలంపేర్లతో రచనలు చేశారు. తొలి రోజుల్లో అమర పేరుతో ఆమె పని చేశారు. తర్వాత దండకారణ్యంలో చివరి వరకూ షహీదా పేరుతో పని చేశారు. దండకారణ్యంలో ఆమెను కొందరు చిన్న వయస్సు కామ్రేడ్స్ 'కాకో' (అమ్మమ్మా) అని కూడా ఆప్యాయంగా పిలిచేవారు. వీటిలో ఆమె పార్టీ పేరును కలం పేరుగా వాడినది ఒక్క షహీదానే కావచ్చు.

సరోజ జీవితంలో ఒక పెద్ద షాక్ ఆమె జీవన సహచరుడు కామ్రేడ్ శ్యాం (కేంద్రకమిటీ సభ్యుడు) అమరత్వం. ఆమె ఆయన గురించిన తన అనుభూతుల్ని, ఆయన తన జీవితంలో, ఆలోచనల్లో తీసుకువచ్చిన మార్పును రెండు కవితల్లో వ్యక్తీకరించారు ('అతడికి (కామ్రేడ్ శ్యాం) లేఖ', 'కలుద్దాం, కలుద్దాం మళ్లీ మళ్లీ'). బాలగోపాల్ రాగో నవల సందర్భంలో రాసిన వ్యాసానికి కామ్రేడ్ శ్యాం జవాబు రాశారు. దాన్ని గుర్తు చేసుకుంటూ వారి ప్రయాణం ఎక్కడికనే ప్రశ్నకు జవాబుగా 'రాగోలు పోరాటంలోకే' అన్న కవితను శ్యాంను గుర్తు చేసుకుంటూ సరోజ రాశారు.

అత్యధిక మెజారిటీ అజ్ఞాత రచయితల రచనల్లో 'సహజంగా' కనబడేట్టే సరోజ రచనల్లో కూడా తనకు అనుబంధం ఉన్న అమరుల గురించి రాయడం కనిపిస్తుంది. కామ్రేడ్ రఘు (బహుశా కామ్రేడ్ షంషేర్ రాసిన 'యోధ' కథలోని కామ్రేడ్), కామ్రేడ్ బాలన్న (ఆదిలాబాద్ అమరుడు), కామ్రేడ్ సాకేత్ రాజన్ (కర్ణాటక అమరుడు), కామ్రేడ్ న్యాలకొండ రజిత (ఉత్తర తెలంగాణ అమరురాలు) లపై కవితలు రాశారు. రజిత ఉత్తర తెలంగాణ ఎస్‌జెడ్‌సి సమావేశానికి వెళుతుండగా దారిలో శత్రువుతో జరిగిన ఎదురుకాల్పుల్లో హోరాహోరీగా పోరాడుతూ అమరురాలైంది. ఆ క్యాంపులో ఆమె కోసం ఎదురుచూస్తున్న కామ్రేడ్స్‌కు ఆమె అమరత్వ వార్త అశనిపాతంలా తాకింది. వారిలో సరోజ కూడా వున్నారట. ఆమె వెంటనే ఒక పాట రాసి, అమరుల సంస్మరణ జరిపినప్పుడు అక్కడ అభినయంతో ఆ పాటను పాడారనీ, చాలా మంచి పాట, అందరినీ కదిలించేలా పాడారు అనీ ఆ క్యాంపులో ఉండిన ఒక

నాయకత్వ కామ్రేడ్ గుర్తు చేసుకున్నారు. ఆ పాట ఉత్తర తెలంగాణ పాటల్లో తప్పకుండా వుండచ్చు అని దాని చిరునామా కూడా తెలిపారు. కామ్రేడ్స్ చెరుకూరి రాజకుమార్, మల్లోరఖల కోటేశ్వరరావులపై పాటలు రాశారు. కామ్రేడ్ రాందాస్ అనే డికె అమరుడి తల్లి ఆయన సంస్మరణ సభలో 'నా కొడుకుది గొప్ప చావు' అని మాట్లాడిన మాటలను ఉటంకిస్తూ ఒక కథ రాశారు. కామ్రేడ్ ఎల్లంకి అరుణపై (ఆదిలాబాద్ అమరురాలు) కూడా ఒక కథ లాంటిది రాశారు. అయితే అందులో రచయిత జీవితం, శ్యాం గురించిన జ్ఞాపకాలు, మరి కొందరు ఉత్తర తెలంగాణ కామ్రేడ్స్ గురించిన వివరాలు అన్నీ కలగలసి ఉన్నాయి. అంటే ప్రచురణకు అవసరమయ్యే విధంగా ఆమె ఈ రచనను ఇంకా మెరుగుదిద్దలేదని చెప్పవచ్చు. అందుకే అది మన వద్ద అముద్రితంగానే ఉన్నది. కామ్రేడ్ అరుణ గురించిన అంశాలు విడిగా తీసి విడి రచనగా మలిచే అవకాశం వుందా ఎవరైనా చూడాల్సిందే. ఇంకొన్ని పాటలు రాసి ఉంటారనిపిస్తుంది. ఎందుకంటే ఈ వ్యాసంలో ప్రస్తావిస్తున్న పాటలు ఏవీ ప్రచురించినవి కావు. నేరుగా సేకరించినవి. అందుకే ఇలాగే ప్రచురణ కాకుండా మరిన్ని ఉండి వుంటాయి అన్పిస్తుంది.

'పోరుమహిళ' సంచిక ముఖచిత్రంగా వచ్చిన ఆమె ఒక కవిత పోరుమహిళల గురించి ఉన్నది. ఆమె ఎంచుకున్న ఒక అసాధారణ వస్తువు 'మానవ శ్రమ' అనే కవితలో కనిపిస్తుంది. ప్రపంచానికి ఒక కొత్తసృష్టినీ, విజ్ఞానఖనినే కాక కమ్యూనిజాన్ని కూడా మానవ శ్రమే తెస్తుంది అని చెప్తుందిందులో. మరింత మంచి కవిత కాగల్గిన వస్తువు వుండింది ఇందులో. సరోజ 'హుషార్ పేకుర్' (తెలివైన పిల్లలు) అనే కోయ గల్పిక, 'సల్వాజుడుం-శాంతి' అనే తెలుగు గల్పిక రాశారు. పోలీసులు పారేసుకున్న సామాన్లను వాళ్లను మోసం చేసి తెచ్చిన పిల్లల గురించి, పోలీసులు కోత్రపాల్ గ్రామంలో ఒక ముసలామెను చంపే ప్రయత్నం చేసినా ఆమె బతికిన తీరు గురించీ ఈ రెండూ చెప్తాయి. ఆ నిజఘటనలను రాయాలనే తపనే తప్ప గల్పికలలో ఉండాల్సిన కొసమెరుపు, విరుపు వీటిల్లో ఉండవు గానీ, మరో ప్రక్రియలోనూ రాసే రచయిత ప్రయత్నంగా వీటిని చూడచ్చు.

30 యేండ్ల దండకారణ్య ఉద్యమ వుత్సవాలు జరిగినప్పుడు సరోజ ఆ విషయంపై ఒక పాట రాశారు. రాయడమే కాదు దాన్ని పాడి ప్రదర్శించారు. ఆ సందర్భంగా జరిగిన అనేక సభల్లో ఒక ముఖ్యమైనదానికి హాజరైన ప్రత్యక్ష సాక్షుల కథనం అయితే అప్పటివరకూ ఆ ఉత్సవ సభ నడిచిన తీరు ఒక ఎత్తు, ఆమె పాట ఒక ఎత్తు అని. ప్రజలు ఆమె పాటకూ, ప్రదర్శనకూ ఉర్రూతలూగి ఆమెతో గొంతు కలిపి పాడి, అడుగులో అడుగు కలిపి ఆడారట. అంత సుదీర్ఘకాలం తీవ్ర శత్రు నిర్బంధాలను ఎదిరిస్తూ నడుస్తున్న ఒక గొప్ప ఉద్యమం పట్ల అందులో ప్రధాన భాగస్వాములైన ప్రజలను దాని ఉత్తేజాన్ని అణువణువునా అనుభూతి చెందేలా చేసిన 'షహీదా దీదీ'ని ఆ రోజు ప్రజలు గుండెలకద్దుకున్నారు. ఆ తర్వాత కొద్ది నెలలపాటు ఆమె ఎక్కడికెళ్లినా ప్రజలు, కార్యకర్తలూ ఆ పాటను అడిగి, అడిగి పాడించుకుని విన్నారు, చూశారు, ఉత్తేజం పొందారు. "సల్వాజుడుం, గ్రీన్‌హంట్‌లను తన్ని తరిమిన దండకరణ్యం" అంటూ ఆమె కాలితో తన్నినట్టుగా అభినయం చేస్తే ప్రజలందరూ హోరెత్తి గొంతుకలిపారు. ఎప్పుడూ మృదువుగా మాట్లాడే సరోజ ఆ సమయంలో మాత్రం శత్రువుపై కసితో గర్జించినట్టుగా తోచేది. ఈ పాటను ఆమె కోయలో పాడేవారు.

ఇక ఆమె రచనలన్నిటిలోకీ నా దృష్టిలో చెప్పుకోదగినది కామ్రేడ్ న్యాలకొండ రజిత గురించి రాసిన 'సాహస యోధురాలు' కథ. ఈ కథ రజిత సహచరుడు కామ్రేడ్ ప్రసాద్ చెప్తున్నట్టుగా ఉంటుంది. రజిత ఒక క్రమంలో ఎదిగిన తీరు, ఆమె వ్యక్తిత్వం, వారిరువురి మధ్య ఉన్న గాఢమైన అనుబంధం, శత్రువుతో యుద్ధంలో ఉండే మానసిక, శారీరక స్థితులు, ఉత్తర తెలంగాణ ఉద్యమ వివరాలు, స్థితి అన్నీ ఈ కథలో జమిలిగా సాగుతాయి. కథ అంతటినీ మనం ఆమెను ప్రేమ నింపుకున్న కళ్లతో గమనిస్తున్న ప్రసాద్ చూపుతోటే చదువుతాం. ఆ ప్రేమపూర్వకమైన ఒక స్పర్శానుభూతిని రచయిత అక్షరాలతోనే సాధించారు. ఆమె గురించి ఆ కథ ఎంత చెప్తుందో, ప్రసాద్ గురించి, ఊహు, వారిరువురి గురించి కూడా అంతే చెప్పినట్టుగా తోస్తుంది. మొదటిసారిగా ఈ 'స్పార్క్' ఎవరా అని నేను ఆసక్తిని పెంచుకున్నది కూడా ఇది చదివే. ఎన్నో యేండ్ల క్రితం చదివినా, అజ్ఞాత రచయితలు రాయడానికి సాహసించని సహచరుల ప్రేమ అనుభూతుల్ని లేశమాత్రంగానైనా రాసిన రచయితగా కూడా 'స్పార్క్' నాకు గుర్తుండిపోయారు. (అయితే ఇది పోరుమహిళలో అచ్చయ్యింది, అలాగే 'నెత్తుటి గోదారి' ప్రచురణగా స్పార్క్ రాసిన కామ్రేడ్ రజితపై కవిత, ఆమె గాయపడిన మరో ఫైరింగ్ కథనంతో కలిపి బుక్‌లెట్‌గా కూడా అచ్చయ్యింది. రెంటి మధ్య కొన్ని తేడాలున్నాయి. ఆమే ఎడిట్ చేశారా, ఏది ముందు, ఏది తర్వాత మొదలైన వివరాలు అవి తెలిసిన కామ్రేడ్స్ చెప్పాల్సిందే). 'అతడు'కి లేఖ రాసిన 'అనామిక'ను కూడా నేను ఇలా (కూడా) గుర్తుంచుకున్నాను. సరోజ అమరత్వం తర్వాత గానీ అనామిక ఆమే అనేది నాకు తెలియలేదు. 'కలుద్దాం, కలుద్దాం మళ్లీ' అనే శ్యాం గురించిన మరో కవిత ఇప్పుడే తన రచనలు వెతుకుతుంటే చూశాను.

"విశ్వమంత వ్యాపించిన నిన్ను
పరిధిల్లో చూడాలనుకునే నన్ను
విశ్వమానవ ప్రేమలో భాగం చేశావు" అంటుంది యిందులో.
"ఇప్పుడు నిన్ను ప్రేమించడం అంటే
యుద్ధాన్ని ప్రేమించడం" అంటుంది 'అతడు'కి లేఖలో.

జీవిత సహచరులైన విప్లవకారుల మధ్య ఉండే వ్యక్తిగత అంశాన్నీ, సామూహిక అంశాన్నీ, అవి కలిసే లేదా కలవాల్సిన బిందువుల్ని అన్వేషించే, విశ్లేషించుకునే ఒక సున్నితమైన వ్యక్తీకరణ వీటిలో కన్పిస్తుంది, అదీ అతనిని కోల్పోవడం నుండి కలుగుతున్న ఆవేదనలో మునిగిపోతూ, దాన్ని అధిగమించే ఒక ప్రయత్నంలో భాగంగా, అంతే గాఢంగా అతని వ్యక్తిత్వాన్ని ఆవిష్కరిస్తూనూ.

'రాగోలు పోరాటంలోకే" అనే కవితను ఆమె శ్యాంను సంబోధిస్తూ రాశారు.

"నీతో కరచాలనం చేసి లాల్‌సలాంలు పలికిన
ఆనాటి పిల్ల రాగోలే మన ఆశయాల బాటలో అనంతానికే చేరుతున్నారు
వాళ్లిప్పుడు సూర్యచంద్రులంత సహజంగా విధులు నిర్వర్తిస్తున్నారు
భూమ్యాకాశాల లాగా ఈ దండకారణ్యానికి 'రాక' చేస్తున్నారు"

అంటుంది యిందులో.

(‘రాక’ అంటే రక్షణ).

“ప్రపంచీకరణతో పయనించే ప్రపంచాన్నే అడ్డుకోను
ప్రజాయుద్ధ రథసారథులుగా మావోసూక్తులతో మరో ప్రపంచాన్ని నిర్మిస్తున్నారు”

అంటూ మారుమూల అడవుల్లో చేస్తున్న యుద్ధానికి ప్రపంచీకరణనే అడ్డుకునే విశాల పరిధి ఉండడాన్ని సూచిస్తుంది.

‘ఆకాశంలో సగం’ అని సర్వసాధారణంగా ఉండే పోలికను వాడకుండా

“మన స్వప్నాల సమాజంలో
ఈ ఆకాశం వాళ్లదే ఇప్పుడు” అంటుంది.

“ఈ భూమి...నీరు...పంట...గాలి...అన్నీ వారివే ఇప్పుడు
మీరు సగం...మేం సగం...అంటూ పురుషులతో
చేయి చేయి కలిపి సృష్టిస్తున్న సంపదలో వారు సమాన భాగస్వాములు”

అంటూ సంపద సృష్టిలోనే కాక పంపకంలోనూ వారికొచ్చిన సమాన వాటాను సూచిస్తుంది. ఇక్కడ స్త్రీలే పురుషులతో ‘మీరు సగం, మేం సగం’ అనడం గమనించాలి. సాధారణంగా పురుషులు రాస్తుంటారు స్త్రీలను సంబోధిస్తూ, కదా?

చివరిగా “ఈ ప్రజాయుద్ధ రణరంగంలో వారివి సమాన అడుగులు...” అని ముగిస్తారు కవితను.

సరోజ ఇతర వ్యాసాలు నా దృష్టికి రాలేదు గానీ ‘ఝంకార్’ పత్రికలో కోయ భాష గురించిన చర్చలో పాల్గొంటూ ఆమె రాసిన వ్యాసం కనిపించింది. బహుశా ఆమె అప్పటికి దండకారణ్యంలో జనతన సర్కార్ స్కూల్లో గురూజీగా పని చేస్తున్నట్టున్నారు. మాతృభాష కోయలో అక్కడి పిల్లలకు విద్యాబోధన చేయాల్సిన అవసరం, అందులో ప్రభుత్వ నిర్లక్ష్యం, పట్టింపు/అక్కర లేని ధోరణిపై విమర్శలు అందులో వున్నాయి. సూటిగా, సరళంగా, రాజకీయంగా విషయాన్ని రాశారు. దీని ప్రాసంగికత విప్లవం తర్వాతా ఉంటుంది.

కామ్రేడ్ సరోజ తీవ్ర అనారోగ్యంపాలై ఉన్నప్పుడు (ఇంకా అదేమిటో తెలీని స్థితి) ఇద్దరు కామ్రేడ్స్ ఆమెను కలిసినప్పుడు ఆమె తను కామ్రేడ్ రాంజీ దాదా (కోటేశ్వర్లు)పై రాసిన పాటను పాడి వినిపిస్తానని తపనపడ్డాన్ని తలచుకుని వారు ఆమె అమరత్వం తర్వాత కన్నీటిపాలయ్యారు. “అప్పుడు కూడా ఆమె అమరుల గురించే తప్ప తనకున్న తీవ్రమైన శారీరక బాధల్ని ఆలోచించలేదు,” అంటూ నివాళి అర్పించారు. చివరిగా కూడా ఆమె ఈ పాటను సాపుగా రాసి ప్రచురణకు పంపమని కామ్రేడ్స్‌కు పంపించాకే ట్రీట్‌మెంటుకు వెళ్లారు. (‘అరుణతార’కు అంది ఉండాలి).

సరోజ వాళ్ల అన్న కామ్రేడ్ గజ్జెల గంగారాం స్ఫూర్తిని ఎప్పుడూ గుర్తు చేసుకునేవారు. అయితే ఆమె వాళ్ల అమ్మను మరింతగా గుర్తు చేసుకునేవారు. తన చుట్టూ వున్న చిన్న వయస్సు కామ్రేడ్స్‌కు ఆమె స్ఫూర్తిని అందించే ప్రయత్నం చేసేవారు. నేను కలిసినప్పుడల్లా, ఉత్తరాల్లోనూ ‘అమ్మ’ గురించి రాయమని అడుగుతూనే వచ్చాను. ఆమె కూడా రాయాలనే అనుకున్నారు. కొంత రాశారు కూడా అనుకుంటాను. కానీ దానిని పూర్తి చేయలేకపోయారు అనుకోవాల్సిందే. ఎందుకంటే రాసి ఉంటే తప్పకుండా నాకు/మరెవరికైనా పంపేవారే. రాత ద్వారా శాశ్వతత్వాన్ని అందుకోకపోయినా ‘అమ్మ’ గురించి ఆమె చెప్తూ ఉండినప్పుడు విన్న అనుభూతి మాత్రం మనసులో శాశ్వతంగా ఉండిపోయేదే.

చాలామంది అజ్ఞాత విప్లవ రచయితలందరికీ గుండుగుత్తగా వర్తించే విషయం సరోజకూ వర్తిస్తుందని పెద్దగా తడుముకోకుండానే చెప్పచ్చేమో. మరిన్ని రచనలు చేయగలిగీ, ఇంకా మంచిగా రాయగలిగీ, మరింత మెరుగుపడే అంతర్గత అంశం రచనలలో కలిగి వుండీ ఆ ప్రయత్నాలు తగినంతగా చేయని/చేయలేకపోయిన మరో రచయిత మన ‘స్పార్క్’. కారణాలు నేను పూర్తిగా చెప్పలేను కానీ సాధారణంగా ఉండే కారణాలే అంటే పనుల ఒత్తిడి, ఉత్ప్రేరకం పాత్ర నిర్వహించే ప్రోత్సాహం కోరుకోదగినట్టుగా లేకపోవడం, ఉన్నా దానికి తగినట్టుగా తనను తాను కూడదీసుకోలేకపోవడం (రచనకు), అనారోగ్యం వంటివి వుండొచ్చు. సరోజ రచనలు అజ్ఞాత పత్రికల్లో మాత్రమే ప్రచురణ కావడం (లేదా అసలు కాకపోవడం) వల్ల విప్లవ క్యాంపులోని వారికి కూడా అందరికీ అందుబాటులోకి రాకపోయి ఉండచ్చు. విప్లవోద్యమం ఆమె రచనలన్నిటినీ వీలైనమేరకు సేకరించి పంపిస్తే వాటిని విడిగా సంకలనం రూపంలో ప్రచురించే ప్రయత్నం చేయడమే కాక వాటిలో కొన్నిటిని ఎంపిక చేసి ‘అరుణతార’లో తిరిగి ప్రచురించినా మంచిదే అని నాకు తోస్తోంది.

కామ్రేడ్ సరోజ పార్టీలో చిన్నా పెద్దా అందరితో నమ్రతగా వుండేవారు. తన కార్మికవర్గ నేపథ్యాన్ని చైతన్యంలోనూ నిలబెట్టుకోవడానికి కృషి చేయడంలో భాగంగానే కావొచ్చు చాలా సాదాసీదా జీవనం ఎటువంటి సౌకర్యాలూ కోరుకోకుండా గడిపారు. వ్యక్తిగతంగా తనకు ఏమైనా ఇబ్బందులు కలిగినా వాటిని వ్యక్తుల సమస్యగా చూడలేదు. శికాయతు పెదవి దాటకపోవడమే కాదు, అసలు మనసులోనే లేదేమో అన్నట్టుగా ఉండినారని చెప్తారు. ఆఖరికి తనను అనారోగ్యం సతాయిస్తున్నా ‘పార్టీకి ఇబ్బంది అవుతుందేమో’ అనే ఆలోచించారు తప్ప తన గురించి ఆలోచించలేదు. ఈ స్వభావానికి తగినట్టే ఆమె రచయితగా కూడా గుర్తింపును కోరుకున్న కామ్రేడ్ కాదు. ‘ముప్పై ఏళ్ల దండకారణ్య సాహితీ సాంస్కృతిక చరిత్ర (1980-2010)’ పుస్తకంలో కూడా చాలామంది రచయితల పేర్లు రానట్టే సరోజ పేరూ రాలేదు (శికాయతు కాదు, కొన్ని పేర్లు రాసి “....తదితర ఎందరెందరో జ్ఞాత, అజ్ఞాత సాంస్కృతిక యోధులు” అని రాశారు కనుక అందులో కామ్రేడ్ సరోజ కూడా వుంటారు అనుకోవచ్చు). ఆమెకా పట్టింపూ లేదు. విప్లవానికవసరం అని పనులు చేసినట్టుగానే, అప్పటికి అవసరం అనిపించినవి ఆమె రాసినట్టు తోస్తుంది, ముఖ్యంగా పాటలు. వాటిని సేకరించి పెట్టుకునే ప్రయత్నమూ లేదు, మరెందరో తనలాంటి అజ్ఞాత రచయితల వలెనే. ఉంటే ప్రజల నాలుకల మీదే ఉండాలి.

కామ్రేడ్ సరోజ అమరత్వ వార్త తెలిశాక ‘అమ్మ’ను కలవడానికి వెళ్లిన అమరవీరుల బంధుమిత్రుల సంఘం వారు “మావోయిస్టు పార్టీ ఇలా అమరులైనవారి శవాలను కుటుంబాలకు ఇవ్వడం గురించి ఆలోచించాలి” అని మాట్లాడినట్టుగా వచ్చింది. వారికి పార్టీ ఇబ్బందులు తెలీవని కాదు గానీ ఆమె అమరత్వం చెందిన పరిస్థితులు ఎలా వుండినాయో తెలుస్తాయని కూడా రాస్తున్నాను. ఆమె అమరురాలైనది దండకారణ్యంలోని ఒక సుదూర ప్రాంతంలో.

సరోజ వైద్యచికిత్స చేయించుకుంటున్న సమయంలో శత్రువుకు ఆమె ఆచూకీ తెలవడంతో ఆమెను పట్టుకోవడానికి వల పన్నాడు. కానీ కొద్దిగంటల తేడాలో ఆమె విప్లవ ప్రజానీకం సహాయంతో శత్రువు చేతుల్లో పడడాన్ని తప్పించుకుని అడవితల్లి ఒడిని చేరారు. అలా ఆమె అనుకోకుండా ఒక పీఎల్‌జీఏ యూనిట్ వద్దకు వచ్చారు. దాంతో ఆమె వచ్చిందనే విషయం, ఆమె మరణవార్తతోనే నాయకత్వానికి తెలుసు. నిజానికి అనారోగ్యంతో ఆమె సమరం అప్పటికే చివరికొచ్చింది. అక్కడకొచ్చాక ఆమె బతికింది వేళ్ల మీద లెక్కపెట్టదగినన్ని రోజులే. కామ్రేడ్స్ అందరూ ఆమె పోలీసుల చేతుల్లో ఇబ్బందులు పడికాకుండా తాను అమితంగా ప్రేమించే పీఎల్‌జీఏ కామ్రేడ్స్ మధ్య తుదిశ్వాస విడిచిందని ఒకవిధంగా ఊరట చెందారు. ఆ పరిస్థితుల్లోనే ఆమె పార్థివ శరీరాన్ని కుటుంబానికి అందజేయడం సాధ్యం కాలేదు అని తెలుస్తున్నది. అంతేకాదు, నేడు నెలకొన్న యుద్ధపరిస్థితుల్లో బహుశా అలాంటి అవకాశాలు దాదాపు ఉండవని కూడా అనుకోవచ్చు. వారి పార్థివ శరీరాలను కుటుంబాలకు ఇవ్వలేకపోయినా వారి స్ఫూర్తిని మనం వారి కుటుంబాలకే కాదు మొత్తం ప్రజలందరికీ అందించగలం అనేది తెలిసిందే.

సరోజ ఎన్ని ఒడిదుడుకుల్లో కూడా (వ్యక్తిగతమైనవి గానీ, పార్టీపరంగా సంక్షోభాలు, గడ్డు పరిస్థితుల వంటి సందర్భంగా గానీ) విప్లవాన్నీ, పార్టీనీ, ప్రజలనూ వీడలేదు. ఆమె జీవితాదర్శాలనే కాక మరణించే సమయంలో ఆమె అందించిన చివరి సందేశాన్ని కూడా ప్రజలందరికీ అందించాల్సిన అవసరం వుంది. చివరి రోజుల్లో ఆమె శారీరకంగా చాలా యాతన అనుభవించారు. ఆ సమయంలో ఆమె వద్ద కొందరు చిన్న వయస్సు దళసభ్యులూ, ఇద్దరు ముగ్గురు ఏరియా కమిటీ సభ్యులూ మాత్రమే వుండినారు. కానీ చివరి క్షణాలు సమీపించాయి అని అర్థమవ్వగానే ఆమె ఆ యువ కామ్రేడ్స్ అందరినీ తన వద్ద కూచోబెట్టుకుని పార్టీలో వాళ్లు చివరి వరకూ ఎలా నిలబడాలి, త్యాగాలకు ఎలా సిద్ధం కావాలి, శత్రువుకు ఎందుకు లొంగకూడదు లాంటి ఎన్నో విషయాలను చెప్పారు. 'గంగారాం చివరి సందేశం' పాట గుర్తొచ్చింది నాకు ఇది వింటుంటే. ఒకప్పుడు ఎంతగా ఊపిందా పాట! సరోజ చివరి సందేశాన్ని కూడా ఎవరైనా ఏదో రూపంలో నమోదు చేయగల్గితే ఎంత బాగుండు అనిపించింది. వాళ్లంతా కళ్లలో నీళ్లు నింపుకుని ఆ సీనియర్ కామ్రేడ్ శారీరక యాతననూ చూశారు, అలాగే అంత యాతనలోనూ ఆమె ప్రదర్శించిన ధీరత్వాన్నీ చూశారు. ఆ విప్లవ స్ఫూర్తిని గుండెలనిండా నింపుకుని ఆమెకు విప్లవ సంప్రదాయాలతో తుది వీడ్కోలు పలికారు. ఈ విషయాలన్నీ తెలిసిన ఒక యువ కామ్రేడ్ (పదిహేడేళ్లు ఉండొచ్చు) నాకు చెప్తున్నప్పుడు ఆయన కళ్లల్లో కదులాడిన మెలితిప్పే బాధ, మరోవైపు ఉత్తేజం నేను ఎప్పటికీ మరువలేని దృశ్యం.

మరోవైపు అమరవీరుల బంధుమిత్రుల సంఘం వెళ్లి కుటుంబాన్నీ, 'అమ్మ'నూ కలిసి వారిని ఓదార్చడం, ఆమె స్ఫూర్తిదాయకమైన జ్ఞాపకాలను కలబోసుకోవడం గురించి వార్తాపత్రికల్లో చదివి కామ్రేడ్స్ అందరూ ఊరట చెందారు. ఇదొక పరస్పర క్రమం. పార్థివ శరీరాలను కుటుంబాలకు ఇచ్చే అవకాశం కోసం తప్పక వీలైనమేరకు ప్రయత్నం చేయాలనడంలో ఏ సందేహమూ లేదు. ముఖ్యంగా 'అమ్మ' ఆవేదన మనందరం అనుభూతి చెందగలిగేదే. అందుకే 'అమ్మ' కోసం కూడా ఈ వ్యాసం.

కామ్రేడ్ సరోజ అమరత్వం గురించి తెలిసిన తర్వాత దండకారణ్యంలో అనేక సంస్మరణ సభల్లో తుదిశ్వాస వరకూ ఆమె చైతన్యవంతమైన ఎంపికతో గడిపిన సంతృప్తికరమైన విప్లవ జీవితం గురించీ, ఆమె ప్రజలకు, ప్రత్యేకించి ఆదివాసులను అక్షరాస్యులనూ, జ్ఞానవంతులనూ చేయడానికి అకుంఠితంగా చేసిన సేవల గురించీ, ఆమె ఆదర్శాల గురించీ, ముఖ్యంగా అనారోగ్యంలో ఆమె ప్రదర్శించిన స్థైర్యం గురించే కాక ఆమెతోపాటు కామ్రేడ్స్ గంగారాం, శ్యాం ఇంకా మరెందరో అమరవీరులను గురించీ మరోసారి గుర్తు చేసుకుని నివాళులర్పించారనేది 'అమ్మ'కూ, కామ్రేడ్ సరోజ బంధుమిత్రులకూ ఈ సందర్భంగా కూడా మరోసారి తెలుపుతున్నాను.

చివరిగా ఒక మాట నా తరఫున – సరోజ 'షహీదా' పేరుతో రచనలు చేసినప్పుడు కొందరు 'నువ్వు రాశావా?' అని నన్ను అడిగేవారు. అందుకనే నేను అప్పటి నుండి ఎక్కువగా ఎన్.డి. పేరుతో (ఆ ఒక్క పేరుతోనే కాకున్నా) రచనలు పంపడం మొదలుపెట్టాను. గతంలోనూ ఎన్.డి. పేరుతో ఒకటి, రెండు రచనలు చేసినా ఇప్పుడు కథలన్నీ దాదాపు అదే పేరుతో పంపసాగాను. ఎన్నడూ ఒకటే కలం పేరుతో రాసినది లేదు ఎలాగూ. కాపోతే తన రచనలను నావి అనుకునే ఒక యిబ్బందికర పరిస్థితి (చేయని పనులకు గుర్తింపు రావడం అనే యిబ్బంది) వుంటుంది అని మాత్రం అప్పుడే 'ఝంకార్' కామ్రేడ్స్ కు తెలియజేశాను. ఆ మధ్య ఎప్పుడో ఆమెకు షహీదా నా కలంపేరు అనేది తెలిసి, "నాకు తెలీక అదే పేరుతో రాశాను, అమర కదా నా పార్టీ పేరు, దానికి అనువాదంగా షహీదా అని పెట్టుకుని, ఇక కలంపేరూ అదే వాడాను...," అంటూ సంజాయిషీలాగా మాట్లాడబోతే చాలా సిగ్గనిపించి వాక్యం పూర్తి చేయనీయకుండానే ఆపేశాను ఆమెను. పేరు ఎవరికీ స్వంతం కాదనీ, అలాగే ముఖ్యం కాదనీ, రచన వేసే ప్రభావం, చేసే సేవ ముఖ్యం అనే నా బలమైన అభిప్రాయాన్ని తనతో పంచుకున్నాను. ముస్లింలు నివసించే నగరంలో పని చేసినందుకు ముస్లిం పేరు పెట్టుకోవాలనేదాంతో కొన్ని రచనలకు ఆ పేరు వాడాను తప్ప మరేం లేదని చెప్పాను. ఆ విషయం వదిలేస్తే నాకైతే రజితపై కథ వల్లే కావచ్చు తనంటే 'స్పార్క్' అనే కలం పేరే గుర్తొస్తది. నిజంగానే తన రచనలు కొన్నిట్లో సాధారణంగా మా అజ్ఞాత విప్లవ రచయితలం ఉపయోగించని కొన్ని పోలికలు, వ్యక్తీకరణలు కనిపించడం వల్ల అంటే 'స్పార్క్' కనిపించడం వల్ల కూడా కావచ్చు ఆ కలం పేరు ఆమెకు బాగుందనిపిస్తుంది.

కామ్రేడ్ గజ్జెల సరోజ జీవితచరిత్రలో ఆమె గురించి, ఆమె జీవితాదర్శాల గురించీ పాఠకులు తెలుసుకోగలరు. నేను ఆమెతో కలిసి పని చేసింది గానీ, కలిసి ఉన్నది గానీ లేదు కనుక ఆమె మంచి చెడుల గురించి నాకు తెలిసింది తక్కువే. కానీ మేం కలిసిన ప్రతి సందర్భంలోనూ ఆమె నాకు పంచిన ప్రేమా, ఆప్యాయతలు నేను జీవితంలో మరిచిపోలేను. ఆమె మాటంత మృదువుగా, ఆమె పాటంత తీయగా, ఆమె కౌగిలింత అంత కామ్రేడ్లీగానూ అవి నా మనసును తాకేవి. కలిసిన ప్రతి సందర్భంలోనూ మామధ్య అనివార్యంగానూ, నా ప్రమేయంతోనూ తన సాహితీకృషి గురించిన చర్చ జరిగి తీరవలసిందే. 'అమ్మ' గురించి రాయించడానికి ఆమెతో

వాళ్ళెసారి హక్కుల గురించీ మాట్లాడనివ్వలేదు

- వరలక్ష్మి

వారం క్రితం ప్రత్యామ్నాయ రాజకీయాలు మాట్లాడ్డానికి వీల్లేదన్నారు. పరస్పరం మాటల కత్తులు దూసుకునే రెండు రాష్ట్రాల ఇద్దరు చంద్రులు కలిసి ప్రత్యామ్నాయ గొంతు నొక్కేశారు. ప్రత్యామ్నాయ రాజకీయ వేదిక తలపెట్టిన సభను అడ్డుకొని హైదరాబాదు నడిబొడ్డున భీతావహ వాతావరణాన్ని సృష్టించారు. రెండు రాష్ట్రాల్లోనూ అర్ధరాత్రి, తెల్లవారుఝామున ప్రయాణిస్తున్న వారిని దారి కాచి అడ్డుకొని సభా సమయం అయిపోయేదాకా నిర్బంధించారు. హైదరాబాద్ సభ ప్రత్యామ్నాయ రాజకీయాలుగా ముందుకొచ్చిన నక్సలైట్ రాజకీయాల గురించి మాట్లాడాలనుకుంది. ఆశ్చర్యంగా మావోయిస్టు అజెండా అమలు చేస్తానన్న చంద్రశేఖరరావు అది మావోయిస్టుల సభ అని చెప్పి బలప్రయోగంతో అడ్డుకున్నాడు. మావోయిస్టు ఎజెండా అమలు చేస్తానన్న ముఖ్యమంత్రి మావోయిస్టు ఎజెండా ఏమిటో చర్చించే సభను జరగనివ్వాల్సింది కదా అన్న వాళ్ళకు సమాధానంగా మేము అమలు చేస్తున్నది మావోయిస్టు ఎజెండానే, సభను మాత్రం కేంద్రం ఆదేశాలకు అనుగుణంగా అడ్డుకోవాల్సి వచ్చింది అని ఒక తెలంగాణ మంత్రి గారు గడుసుగా జవాబిచ్చారు. పోరాడి సాధించిన స్వయం పాలనలో వుద్యమ విలువలూ ఫెడరల్ స్ఫూర్తి తొందరగానే మారిపోయాయి. స్పీడ్ యుగం కదా, మార్పులు వేగవంతమయ్యాయి. ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం నుండి ఆశించేది పెద్దగా ఏమీ ఉండదు గాని ప్రజాస్వామిక విలువల గురించి సమాజం మర్చిపోకూడదు కాబట్టి హక్కుల సంఘాలు భావప్రకటనా స్వేచ్ఛను గుర్తు చేశాయి. అట్లాగే రాజకీయాలు ఏవైనా మాట్లాడుకునే హక్కు ఉండాలన్నది ప్రజాస్వామిక విలువ అని ప్రజాసంఘాలు, వామపక్షాలు నిరసించాయి.

సరిగ్గా వారానికి హక్కుల గురించి కూడా మాట్లాడ్డానికి వీల్లేదు అని పోలీసులు తిరుపతి సభను అడ్డుకున్నారు. తిరుపతి సభ మాట్లాడాలనుకున్నది ప్రత్యామ్నాయ రాజకీయాల గురించి కాదు. రాజ్యంగం గురించి. ఆ రాజ్యాంగం ద్వారా భారత ప్రజలు తమకు తాము దఖలు పరచుకున్న హక్కుల గురించి. నిర్దిష్టంగా ఇప్పటి పరిస్థితిలో రాజ్యాంగ విరుద్ధమైన ఆపరేషన్ గ్రీన్‌హంట్ గురించి మాట్లాడాలనుకున్నది. అది గ్రీన్‌హంట్ పేరుతో ఆదివాసులను చంపటం అన్యాయం అనబోయింది. మావోయిస్టుల వేట కోసం వందలాది ఆదివాసీ గ్రామాలను కాల్చి బూడిద చేయడం ఘోరం

మరింత కృషి (కలిసే అవకాశం తక్కువే కనుక ఉత్తరాల ద్వారానైనా) చేయించి ఉండాల్సింది అనే లేశమాత్రమైన అపరాధ భావన ఒకటి మాత్రం నాలో ఎప్పటికీ మిగిలి ఉంటుంది కావచ్చు.

తాజాకలం: నేను సరిగ్గా 'స్పార్క్' గురించిన ఈ రచనను పూర్తి చేసి లేవబోతుండగా (ఒక్క క్షణం కూడా తేడా లేదేమో) ఒక యువ కామ్రేడ్ వచ్చి ఒక కాయితాల బొత్తును నా చేతిలో పెట్టాడు. చూద్దును కదా, సరోజ రచనలు! నేనిక్కడ ఆమె సాహిత్య కృషిని నమోదు చేయాలని తపనపడ్తున్న సమయంలోనే మరొక కామ్రేడ్ ఆమె రచనలు దొరికిన మేరకు సేకరించి, పాటల్నీ, మరికొన్నిటిని సాపు కూడా రాస్తుండినారన్నమాట. అవి దొరికాక వాటి గురించి చేర్చకుండా ఎలా వుండగలను? అయితే ఆ బొత్తులో నాకోసం మరో ఆశ్చర్యం ఎదురుచూస్తుండింది. 'పోదాం కలిసి పోరాటానికి వస్తావా నువ్ నా వెంట' అనేది సరోజ రాసిన పాటా అయితే! కామ్రేడ్ ఎల్లంకి అరుణ నోటెంట మొదటిసారి విన్నాను. ఆమెకిష్టమైన పాట. ఎంత చిన్న పదాల్లో ఎంత హాయిగా వుందీ పాట అనుకున్నా అప్పుడే. గెరిల్లాల పెళ్లిళ్ల సందర్భంగా పాడడానికి రాశారేమో అన్పిస్తుంది. విడిగా కూడా రాసి వుండచ్చు. నేను ఆమె విలక్షణతగా పేర్కొన్నదానికి ఉదాహరణగా దీన్నీ చేర్చాల్సిందే.

సరే, ఈ రచనల్లో నేను పేర్కొన్నవి కాక అదనంగా ఉన్నవి - కామ్రేడ్ అరుణపై పాట, కామ్రేడ్ ఉమపై (ఆదిలాబాద్ అమరురాలు) పాట, చంద్రబాబుపై అలిపిరి వద్ద దాడి తర్వాత దానిపై రాసిన పాట, పర్యావరణంపై పాట (పిల్లలతో పాడించేదానిలాగ వుంది) - ఇవన్నీ తెలుగులో ఉన్నాయి, రజితపై పాట కూడా దొరికినట్లే; పథ్‌గతి అనే హిందీ పాట (పిల్లలతో పాడించేదానిలాగ వున్నది); దేశం గురించిన పాట (బహుశా ఆమె ఉత్తర తెలంగాణ నుండి దండకారణ్యానికి వచ్చిన తొలిరోజుల్లో రాసినట్టుంది అని కింద రాసి వున్నది), పీఎల్‌జీఏ జెండా పాట, పితృస్వామ్యం మీద పాట - ఇవన్నీ కోయలో ఉన్నాయి. అలాగే 'జనతకు సేవ చేద్దాం' అనే చిన్న కథ లేదా స్కెచ్ అనచ్చేమో అనేది వుంది. బుజ్జి బుజ్జి స్కూలు పిల్లలు ప్రజల ఇండ్లను శుభ్రం చేయడానికి పోవడం, అది చూసి ప్రజల ఆనందం రాసిందిందులో. గురాజీగా పని చేసినప్పటి అనుభవంలోంచి రాసిందనేది అర్థమయ్యేదే. పర్యావరణం మీద పాట పిల్లల కోసం రాసే ప్రయత్నం చేయడాన్ని ప్రత్యేకంగా పేర్కొనాలి. ఆ స్పృహను పిల్లలకు కలిగించే ప్రయత్నం చేయడం ముదావహం, అవసరం. కానీ అది ప్రయత్నం మాత్రమే. అక్కడి నుండి మొదలై మరెవరైనా లేదా సమిష్టిగా దాన్ని సమగ్రం చేయాల్సిన అవసరం వుందనిపించింది.

సమిష్టి ప్రయత్నంతో మరికొన్ని సరోజ రచనలను సేకరించడం, వాటిని వెలుగులోకి సాధ్యమే అనే ఆశ్వాసన అపురూపమైన ఈ కాయితాల బొత్తు కలిగిస్తోంది.

అనబోయింది. 4లక్షల బలగాలను మోహరించి శత్రుదేశంపై యుద్ధం చేసినట్లు సొంత ప్రజలపై యుద్ధం చేయడం ఏ రాజ్యాగం ప్రకారం సమ్మతమో అడగదలచుకుంది. అడవి సంపద విదేశాలకు అమ్మే హక్కు ప్రభుత్వానికి ఎవరిచ్చారని అడగదలచుకుంది? రాజకీయ ప్రత్యామ్నాయాన్ని రాజకీయంగా ఎదుర్కోవడం చేతకాని ప్రభుత్వం హత్యలు, అత్యాచారాలు, లూటీలు, గృహదహనాలతో జవాబు చెప్పటం గురించి నలుగురికీ చెప్పాలనుకుంది.

ఆంధ్ర ప్రదేశ్‌లో గత ముప్పై ఏళ్ళగా ప్రభుత్వాలకు గిట్టని హక్కుల పరిభాష మాట్లాడుతున్న పౌరహక్కుల సంఘం ఆరుగురు నాయకుల్ని రాజ్యహింసకు బలిపెట్టి మరీ రాష్ట్రంలో (ఇప్పుడైతే రెండు రాష్ట్రాల్లో) ఎన్‌కౌంటర్ అంటే పట్టుకెళ్ళి కాల్చి చంపటం అనే అర్థాన్ని విప్పి చెప్పింది. అట్లాగే గ్రీన్‌హంట్ అంటే ప్రజలపై యుద్ధమని చెప్పింది. ఆపరేషన్ గ్రీన్‌హంట్ బహుళ జాతి కంపెనీలకు విస్తారమైన అడవి సంపదను అర్పించడానికి అడ్డుగా ఉన్న ఆదివాసులను ఖాళీ చేయించడానికి ఉద్దేశించినదేనని అరుంధతి రాయ్ మొదలుకొని పలువురు మేధావులు, ప్రజాస్వామికవాదులు చెప్తూనే వున్నారు. ఐదేళ్ళ క్రితం ప్రభుత్వం సంకల్పించిన మావోయిస్టుల వేటకు ఆపరేషన్ గ్రీన్‌హంట్ అని ఉద్దేశపూర్వకంగానే పేరు పెట్టారేమో, అది పచ్చని అడవిని, ఆదివాసీ బతుకుల్ని ధ్వంసం చేయడానికేనని నిరూపిస్తూనే ఉన్నది. రెండేళ్ళ క్రితం చత్తీస్ ఘడ్ బాసగూడలో జరిగిన మారణకాండను దేశవ్యాప్తంగా హక్కుల సంఘాలతో ఏర్పడిన సిడీఅర్వో నిజనిర్ధారణ చేసి బహిర్గత పరిచింది. బాసగూడ అనేక సంఘటనల్లో ఒక సంఘటన మాత్రమే. పాలస్తీనా గురించీ, ఇరాక్ గురించీ మాట్లాడే ప్రజాస్వామిక వాదులు మీడియా దాచేస్తే మాత్రం మనదేశంలో ప్రజలపై జరుతున్న యుద్ధం గురించి మాట్లాడకుండా ఎలా ఉంటారు? ప్రజాసంఘాలు, మేధావులు కలిసి ఆపరేషన్ గ్రీన్‌హంట్ వ్యతిరేక కమిటీగా ఏర్పడి సదస్సులు నిర్వహిస్తున్నారు. వీటిలో బి.డి.శర్మ, బొజ్జా తారకం, చుక్కా రామయ్య, ఘంటా చక్రపాణి, ఉసా, వంటి భిన్న రాజకీయ విశ్వాసాలున్న మేధావులు పాల్గొన్నారు. వీరంతా భారత ప్రభుత్వం సొంత ప్రజలపై చేస్తున్న యుద్ధాన్ని నిరసిస్తున్నారు.

తిరుపతి సభలోనూ పౌరహక్కుల సంఘంతోపాటు ఖరగ్ పూర్ ఐఐటి ప్రొఫెసర్ ఆనంద్ తెల్‌తుబ్డే, వ్యవసాయ విశ్వవిద్యాలయ రిటైర్డ్ ప్రొఫెసర్ కె.ఆర్.చౌదరి, జనవిజ్ఞానవేదిక వ్యవస్థాపక సభ్యుడు డా.విజయ్ కుమార్ వంటి వాళ్ళు వక్తలుగా ఉన్నారు. అయినా అది మావోయిస్టుల సభ అని, వాళ్ళకు మీరు హాలు ఎట్లిస్తారని పోలీసులు సభా వేదిక కోసం హాలు అద్దెకిచ్చిన వారిపై కేకలేసారు. మాకేం తెలుసు డబ్బులిస్తే ఇచ్చాం అని అనకుండా వామపక్ష రాజకీయ విశ్వాసాలున్న వాళ్ళు కాబట్టి భావప్రకటనా స్వేచ్ఛ గురించి మాట్లాడబోయి పోలీసులతో మాటలు పడ్డారు. నిజానికి హైదరాబాదు సభ భగ్నం చేసిన తర్వాత కూడా సభ జరుగుతుందా లేదా అని యేమాత్రం సంశయం లేకుండా ముందు అనుకున్న తేదీకే నిర్వాహకులు ఏర్పాట్లు చేసుకోడానికి కారణం ఇది. యే రాజకీయాల గురించి మాట్లాడాలనుకున్న సభ కాకపోవడమే. అదే విషయం పోలీసులతో చెప్తే అంతా ఒకటే లెండి, మాకు పైనుండి ఆదేశాలున్నాయి అన్నారట. ఒక విషయంలో మాత్రం అవి ఒకటే కావొచ్చు. ఈ రెండూ ప్రభుత్వానికి, అది అవలంబించే విధానాలకు వ్యతిరేకం కావడమే కాక వాటిని ప్రశ్నించే సభలు.

ప్రశ్నలంటే చంద్రబాబుకు గిట్టవు. ప్రశించే వారిపై తోడేళ్ళను, పులులను ఉసిగొలిపి చరిత్ర ఆయనది. సభకు అనుమతిలేదని పోలీసులంటే బహిరంగ సభలకు తప్ప అనుమతి అవసరం లేదనే సంగతి తెలిసినా పోలీసుల దౌర్జన్యం తిరుపతి ప్రజా సంఘాలవాళ్ళకు తెలుసు గనక సభను రద్దు చేసుకుంటున్నట్లుగా ప్రకటించారు. నాతో సహా బైటి ప్రాంతాల నుండి వచ్చే వక్తలకు ప్రయాణం మానుకొమ్మని చెప్పారు. అయినా అనంతపురంలో ప్రొ.శేషయ్యను, విజయ్, హరినాథ్ లను గృహనిర్బంధం చేసారు. విజయవాడలో విరసం కవి అరసవెల్లి కృష్ణను ముందురోజు సాయంకాలమే నిర్బంధించారు. ఆయన్నెందుకు అరెస్టు చేసారు అని అడిన పౌరహక్కుల సంఘం ఆంజనేయులు గారిని ఇంటికెళ్ళి అరెస్టు చేసారు. చంద్రబాబు ప్రభుత్వ విధానాలు ఎంతగా విధ్వంసపూరితంగా ఉంటాయో రాజ్య హింస, నిర్బంధం అంత ఎక్కువవుతుంది. మునుపటి పాలనకన్న ఇవి ఎన్నో రెట్లు అధికంగా ఉండబోతున్నాయని నిరూపణ అయింది. విద్య, వైద్యంతో వ్యాపారం చేసి కోట్లు గడించిన వారే మంత్రులై, ముఖ్యమంత్రి తర్వాత అంతటి వారిలా హల్ చల్ చేయడం, ఎర్రచందనం ఎన్ కౌంటర్లు మొదలు పెట్టి తర్వాత ఆ దొంగలనే కాదు, వీలయితే అడవినీ అమ్మడానికి ప్రభుత్వమే ఎసరు పెట్టడం, తీరప్రాంత విధ్వంసం, రియలెస్టేట్ పందేరం –ఇటువంటి అభివృద్ధి నమూనాకు ప్రశ్నించ వీలులేను వాతావరణం ముందస్తు షరతు.

ఎవరైనా తిరుపతి సభను భగ్నం చేయడం వెనక అలిపిరి తీర్పును కలిపి చూడవొచ్చు. అయితే సరిగ్గా ఇక్కడ తెలుగు రాష్ట్రాల్లో హక్కులను హరించే ఇటువంటి సంఘటనలు జరుగుతున్నపుడు ఒకవైపు వడోదరలో మతకలహాలు జరుగుతుంటే, మీడియాను మేనేజ్ చేయొచ్చనుకున్నారేమో అక్కడ ఇంటర్నెట్ కనెక్షన్లు నిలిపివేశారు. నరేంద్ర మోడీ జనరంజక అమెరికా ప్రసంగానికి పులకరించిపోయిన మీడియా అక్కడ కొన్ని వందలమంది గుజరాత్ ను, ముజఫర్ నగర్ ను, గుర్తుచేస్తూ పలికిన హీన స్వరాన్ని పట్టించుకోలేదు. హైదరాబాద్ పోలీసు కమిషనర్ గోసంరక్షణ అంటూ హిందూ ధర్మ పరిరక్షకుడై బక్రీద్ పండుగకు ఆవులనూ, బర్రెలనూ నిషేధిస్తే, కేసీయార్ ప్రభుత్వం తెలంగాణ సంస్కృతి పేరుమీద హిందూ పండుగలను అధికారికంగా నిర్వహిస్తున్నాడు. ఒకే సంస్కృతి, ఒకే సామ్రాజ్యవాద మార్కెట్ చక్రాలపై నడుస్తున్న ప్రభుత్వం భిన్న సంస్కృతినిగాని, భిన్న రాజకీయాభిప్రాయాల్ని గాని సహించే పరిస్థితి ఉండదు. జరుగుతున్న సంఘటనలు ప్రజాస్వామ్యానికి హెచ్చరికల వంటివి. భిన్న రాజకీయ విశ్వాసాలున్న వారు, దేశంలో భిన్నత్వాన్ని పరిరక్షించడానికి, భావప్రకటనా స్వేచ్ఛను కాపాడుకోడానికి ఐక్యం కావాల్సిన సమయం ముంచుకొచ్చింది.

-: స్వీకారం :-

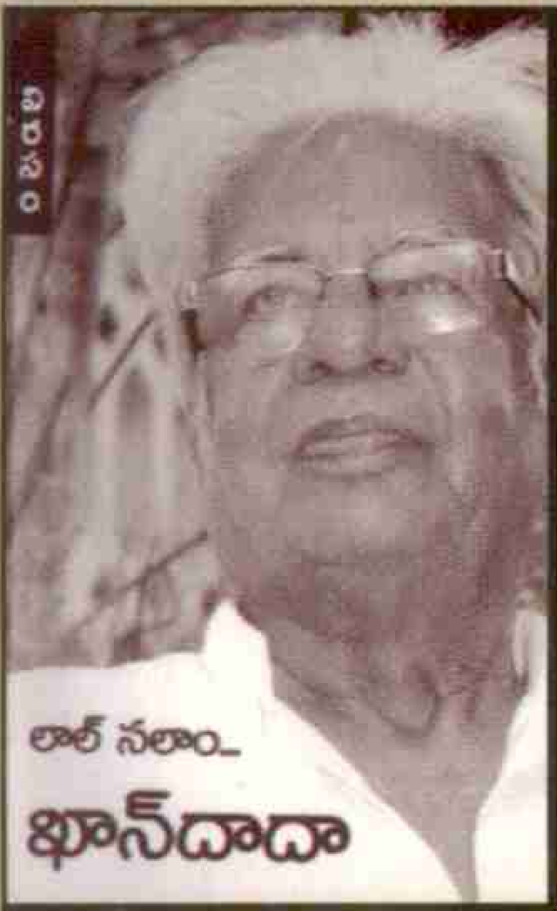	లాల్ సలాం.. ఖాన్‌దాదా ప్రచురణ : విప్లవ రచయితల సంఘం వెల : రు. 10/- పేజీలు : 16	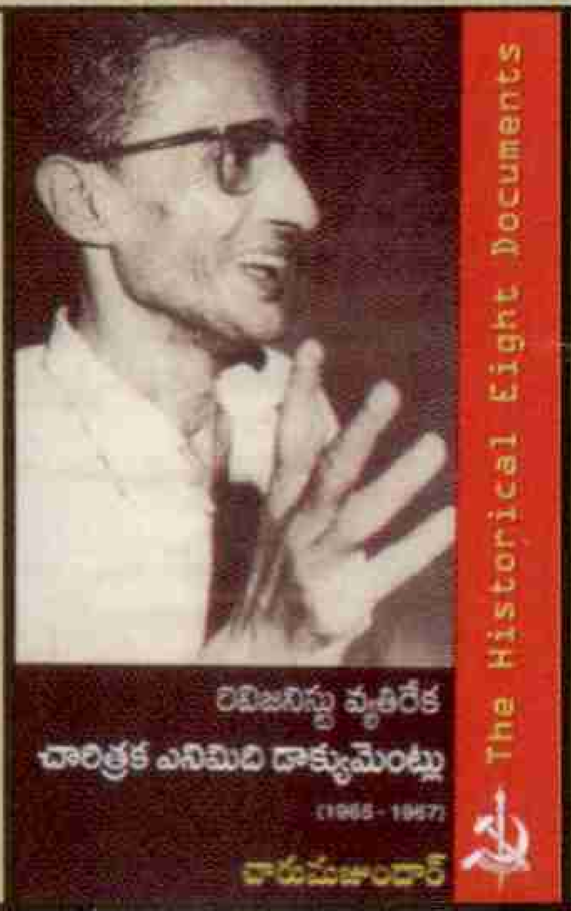	రివిజనిస్టు వ్యతిరేక చారిత్రక ఎనిమిది డాక్యుమెంట్లు (1965-1967) చారుమజుందార్ ప్రచురణ : విప్లవ రచయితల సంఘం వెల : రు. 50/- పేజీలు : 64	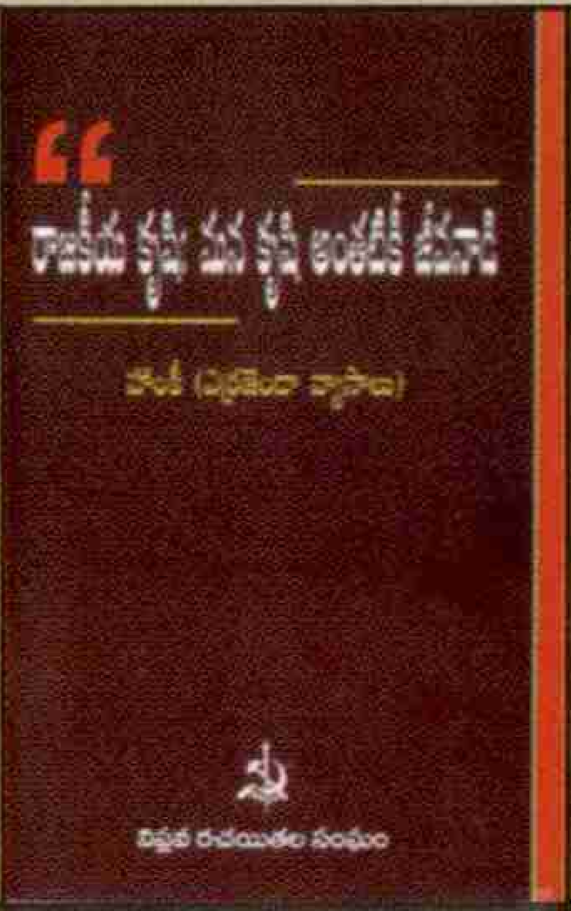	రాజకీయ కృషి: మన కృషి అంతటికీ జీవనాడి హొంకీ (ఎర్రజెండా వ్యాసాలు) ప్రచురణ : విప్లవ రచయితల సంఘం వెల : రు. 35/- పేజీలు : 56
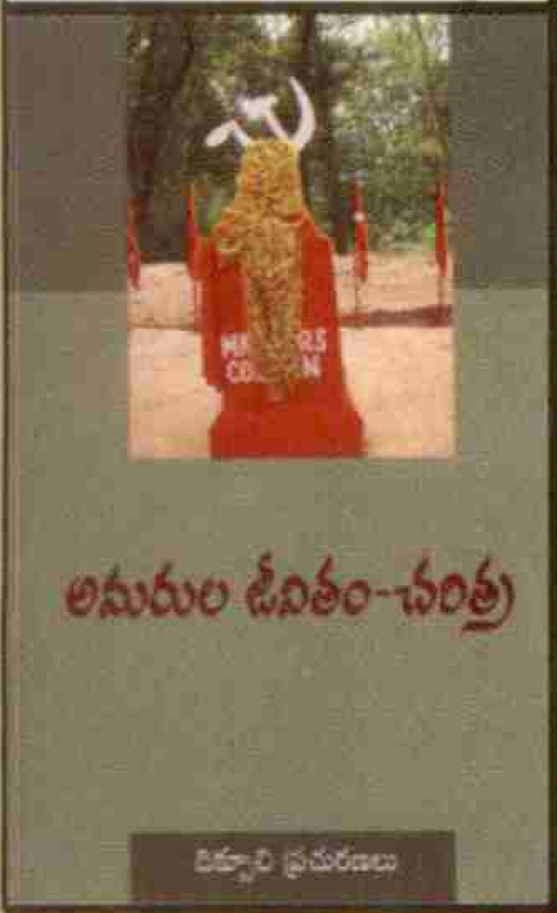	అమరుల జీవితం - చరిత్ర ప్రచురణ : దిక్సూచి ప్రచురణలు వెల : రు. 40/- పేజీలు : 88	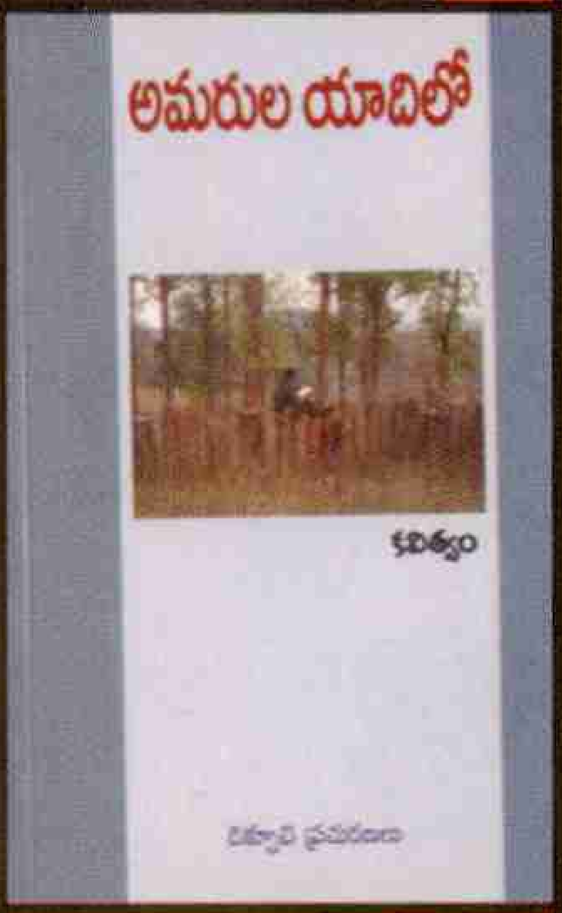	అమరుల యాదిలో కవిత్వం ప్రచురణ : దిక్సూచి ప్రచురణలు వెల : రు. 50/- పేజీలు : 128	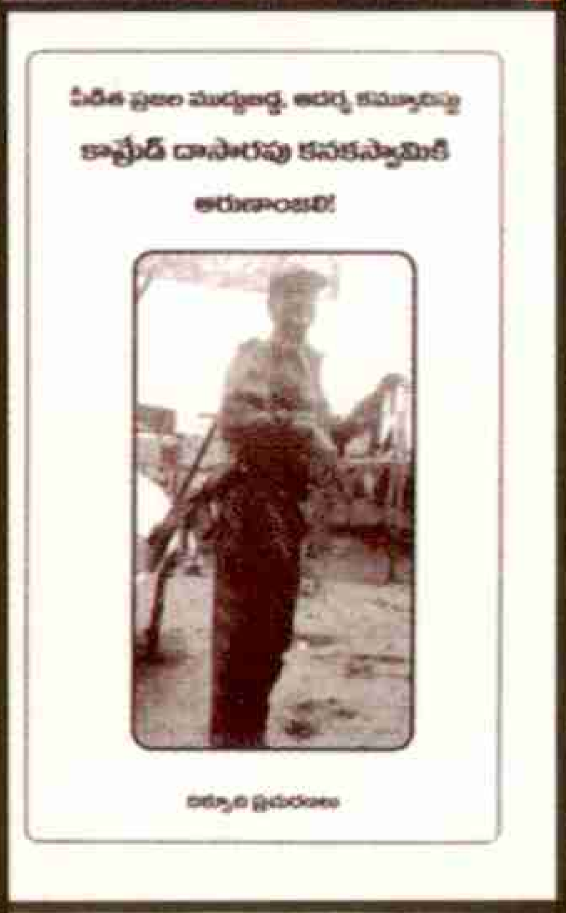	పీడిత ప్రజల ముద్దుబిడ్డ, ఆదర్శ కమ్యూనిస్టు కామ్రేడ్ దాసారపు కనకస్వామికి అరుణాంజలి ప్రచురణ : దిక్సూచి ప్రచురణలు వెల : రు. 5/- పేజీలు : 16
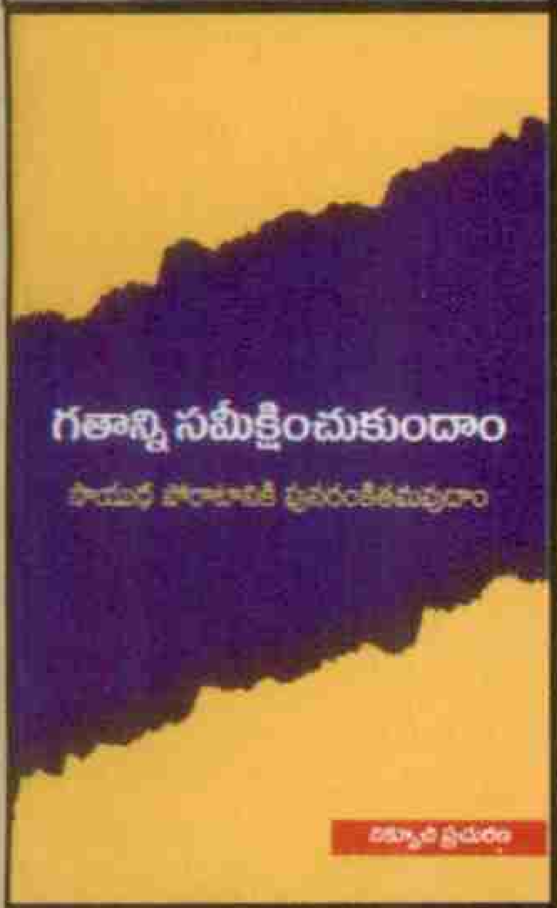	గతాన్ని సమీక్షించుకుందాం సాయుధ పోరాటానికి పునరంకితమవుదాం ప్రచురణ : దిక్సూచి ప్రచురణ వెల : రు. 50/- పేజీలు : 82	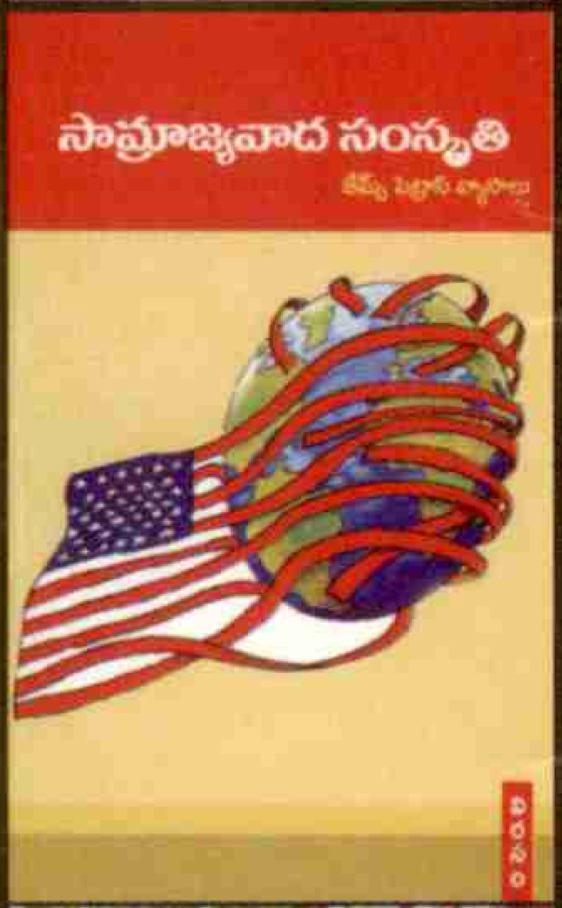	సామ్రాజ్యవాద సంస్కృతి జేమ్స్ పెట్రాస్ వ్యాసాలు ప్రచురణ : విప్లవ రచయితల సంఘం వెల : రు. 125/- పేజీలు : 232	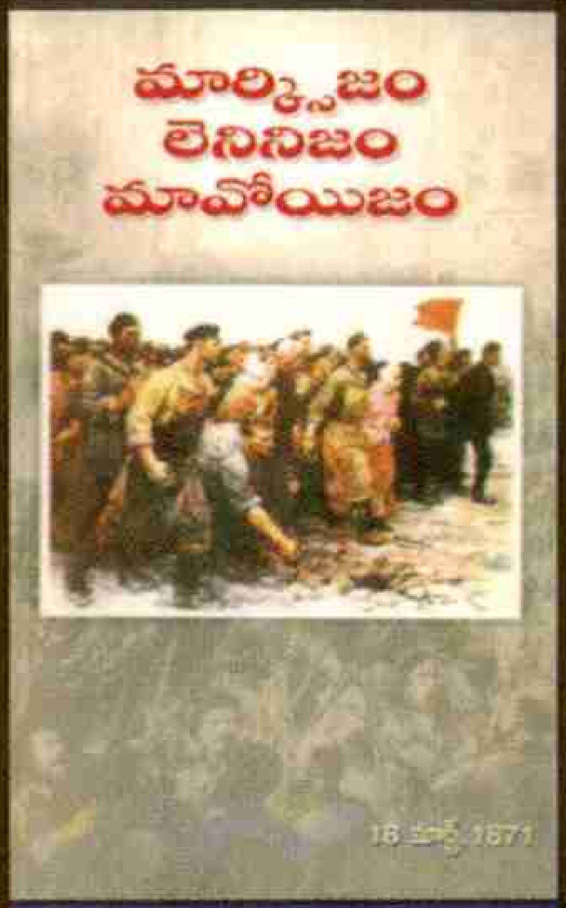	మార్క్సిజం లెనినిజం మావోయిజం ప్రచురణ : విప్లవ రచయితల సంఘం వెల : రు. 125/- పేజీలు : 246
	నదీ మూలంలాంటి ఆ ఇల్లు యాకుబ్ కవిత్వం ప్రచురణ : కవి సంగమం వెల : రు. 100/- పేజీలు : 64		నా సైకిల్ యాత్రా దర్శనం మంచికంటి యాత్ర ప్రచురణ : శాంతివనం ప్రచురణలు వెల : రు. 180/- పేజీలు : 200	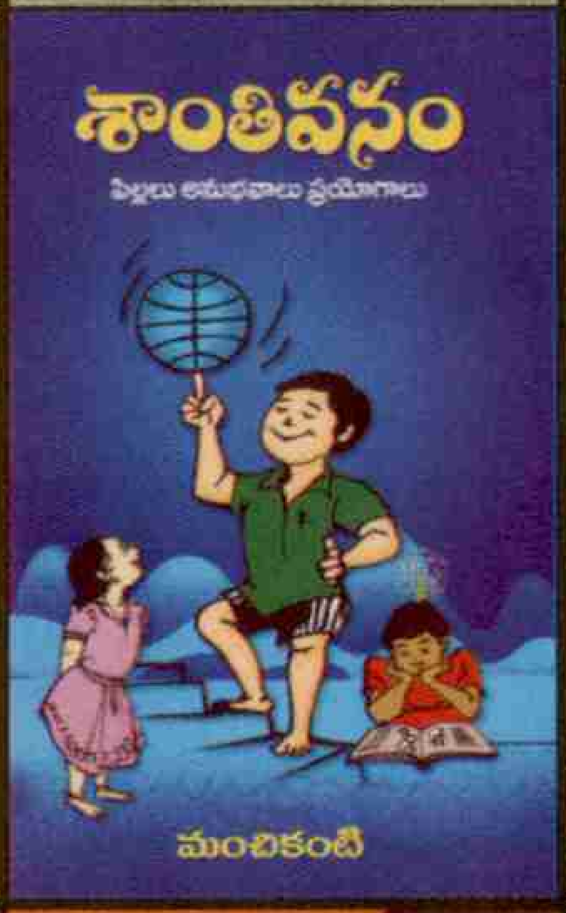	శాంతివనం పిల్లలు అనుభవాలు ప్రయోగాలు మంచికంటి ప్రచురణ : శాంతివనం ప్రచురణలు వెల : రు. 200/- పేజీలు : 243
	ఎర్ర చీమలు (నానీలు) వడ్డేపల్లి రాంప్రసాద్ ప్రచురణ : తెలంగాణ రచయితల వేదిక వెల : రు. 30/- పేజీలు : 52		దుఃఖానంతర దృశ్యం కవిత్వం ఒద్దిరాజు ప్రవీణ్‌కుమార్ ప్రచురణ : పాలపిట్ట బుక్స్ వెల : రు. 60/- పేజీలు : 88	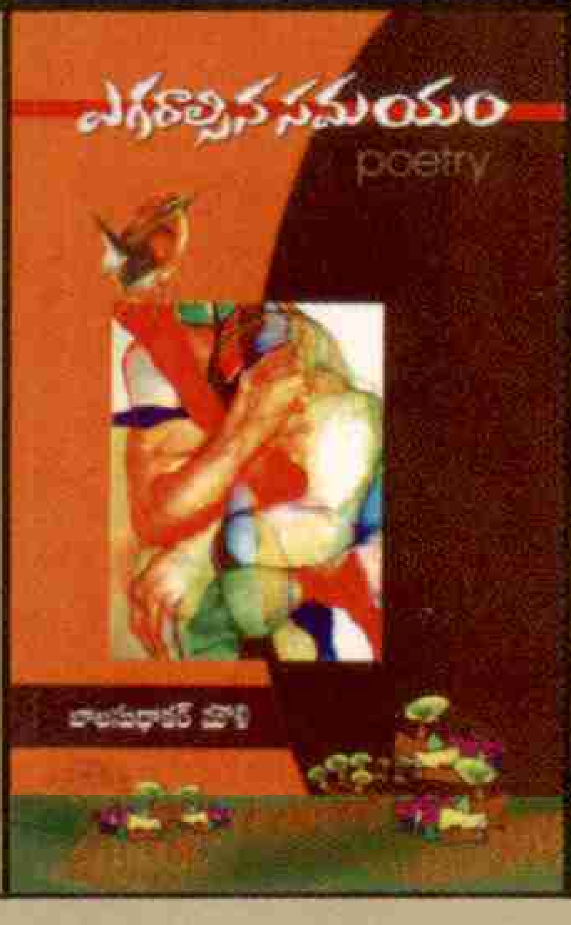	ఎగరాల్సిన సమయం బాలసుధాకర్ మౌళి ప్రచురణ : చంపావతి ప్రచురణలు వెల : రు. 80/- పేజీలు : 159

AR... and Cultural Telugu Monthly   Journal of Revolutionary Writers' Association (VIRASAM)
● RNI Regn.No.21152/72   ● Published on 05/11/2014   307 - October, 2014

KLVA101M171
70

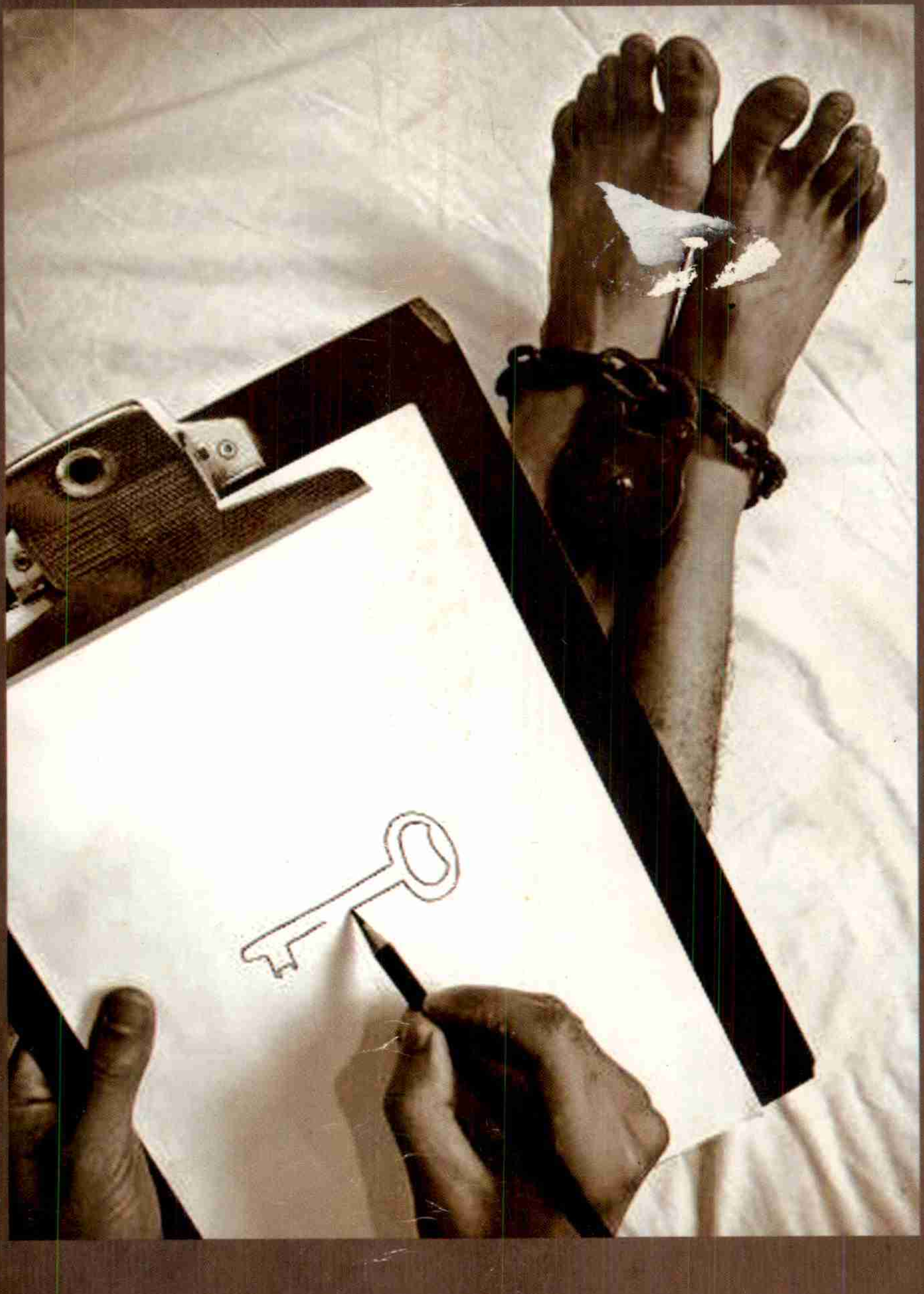

The Idea of Freedom
Con't be Shackled

Edited, printed, published and owned by Chalasani Prasad, H.No. 33-13-3, Seetharampuram, Vijayawada - 520 002
Printed at Nagendra Printing Press, Vijayawada - 520 002.
Editor : Chalasani Prasad

మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	**KLVA101M171**
పుస్తకం పేరు	అరుణతార
తారీఖు	**08 February 2025**
ముందు అట్ట	yes
వెనుక అట్ట	yes
మొత్తం పేజీలు	69
పెద్ద సైజు పేజీలు	no
ఖాళీ పేజీలు	no
లేని పేజీలు	no
తయారు చేసినది	Bhanu
పేజీలు విడదీసినది	Bhanu
స్కాన్ చేసినది	Afsari
పరీక్ష చేసినది	HASEEMA
పేజీలు పరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	good